

**GÜZİN ÖZTÜRK'ÜN ÇOCUK HİKÂYE VE
ROMANLARININ DEĞERLER EĞİTİMİ
AÇISINDAN İNCELENMESİ**

Elanur AKTI
Yüksek Lisans Tezi
Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Bayram ÇETİNKAYA
Nisan 2025
Afyonkarahisar

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**GÜZİN ÖZTÜRK'ÜN ÇOCUK HİKÂYE VE
ROMANLARININ DEĞERLER EĞİTİMİ AÇISINDAN
İNCELENMESİ**

Hazırlayan
Elanur AKTI

Danışman:
Dr. Öğr. Üyesi Bayram ÇETİNKAYA

Afyonkarahisar 2025

ETİK ve BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Güzin Öztürk’ün Çocuk Hikâye ve Romanlarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi” adlı çalışmanın tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

30/04/2025

İmza

Elanur AKTI

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ENSTİTÜ ONAYI

Öğrencinin	Adı- Soyadı	Elanur AKTI
	Numarası	210648110
	Anabilim Dalı	Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi
	Programı	Türkçe Eğitimi
	Program Düzeyi	☒ Yüksek Lisans ☐ Doktora ☐ Sanatta Yeterlik
Tezin Başlığı		Güzin Öztürk'ün Çocuk Hikâye ve Romanlarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi
Tez Savunma Sınav Tarihi		28.04.2025
Tez Savunma Sınav Saati		14.00

Yukarıda bilgileri verilen öğrenciye ait tez, Afyon Kocatepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca jüri üyeleri tarafından değerlendirilerek ☒ oy birliği – ☐oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Hacı İbrahim DELİCE
MÜDÜR

Bu tez, Enstitü Müdürlüğünce kontrol edilerek, elektronik imza kullanılarak onaylanmıştır.

ÖZET

GÜZİN ÖZTÜRK'ÜN ÇOCUK HİKÂYE VE ROMANLARININ DEĞERLER EĞİTİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

Elanur AKTI

AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

Nisan, 2025

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Bayram ÇETİNKAYA

Toplum çeşitli unsurların bir araya gelmesiyle oluşan düzen bütünüdür. Çeşitli oluşumların olduğu bu bütünün çekirdek kısmı çocuklardır. Çocuklar toplumun en küçük ve en etkili dinamizmidir. Bu nedenle çocuk eğitimi büyük önem arz eder. Çocuk eğitiminde en büyük şekillendirici değerlerdir. Değerler, zamanla gelişim, değişim göstermesine karşın menşesinde aynıdır. Eğitimde bu öneminden ötürü değerler ve eğitimi Milli Eğitim Bakanlığının hazırlamış olduğu Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nde güncellenmiştir.

Bu çalışmada, Güzin Öztürk'ün yedi çocuk kitabı olan “Kuş Olsam Evime Uçsam, Kar Kurdu ve Canavar, Ben Bir Hayaletim, Kayıp Kapının Anahtarı, Sanal Zombi Anneannem, Süper Koşucu, Tumpa Tumpa Sakın Kaybolma” adlı eserler, Milli Eğitim Bakanlığı Maarif Programı tarafından belirlenen 20 değer bağlamında incelenmiştir. Bu değerler “adalet, aile bütünlüğü, çalışkanlık, dostluk, duyarlılık, dürüstlük, estetik, mahremiyet, merhamet, mütevazılık, özgürlük, sabır, sağlıklı yaşam, saygı, sevgi, sorumluluk, tasarruf, temizlik, vatanseverlik, yardımseverlik” kavramlarını kapsamaktadır. Araştırma nitel bir araştırma olup genel tarama ve doküman analizi yöntemiyle incelenmiştir. Kitaplar tarandıktan sonra içerisinde yer alan değerler sınıflandırılarak yorumlanmıştır. Araştırma sonucunda incelenen 7 kitap içerisinde 20 değer tespit edilmiş olup eserlerde toplamda 315 değer ifadesine ulaşılmıştır. Eserlerde en fazla aile bütünlüğü değerinin (42) yer aldığı belirlenmiştir. Araştırma sonucunda aile bütünlüğü değerinin yanı sıra diğer değerlerin de eserlerde tespit edilmesine bakılarak, Güzin Öztürk'ün kitaplarının değer aktarımı açısından önemli bir eğitim materyali olduğu kanısına varılmıştır. Yazarın eserleri, MEB'in 2024 yılında yayımladığı müfredatta yer alan değerlere uyumlu ve yardımcı bir kaynak olarak ele alınabilir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk Edebiyatı, Maarif Modeli, Değerler Eğitimi, Güzin Öztürk.

ABSTRACT

AN INVESTIGATION OF GÜZİN ÖZTÜRK’S STORIES AND NOVELS FOR CHILDREN IN TERMS OF VALUES

Elanur AKTI

AFYON KOCATEPE UNIVERSITY

INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES

DEPARTMENT OF TURKISH and SOCIAL EDUCATION

April, 2025

Advisor: Asst. Prof. Dr. Bayram ÇETİNKAYA

Society is a whole formed by various elements coming together. At the core of this whole that consist of diverse components, are children. Children are the smallest yet most effective dynamic of society. Therefore, child education is of a great importance. The most shaping elements in child education are values. Although values change, develop, and transform over time, their essence remains the same. Due to this importance, values and education have been updated in the Türkiye Yüzyılı Maarif Model prepared by the Ministry of National Education.

In this study, seven children's books by Güzin Öztürk—“*Kuş Olsam Evime Uçsam, Kar Kurdu ve Canavar, Ben Bir Hayaletim, Kayıp Kapının Anahtarı, Sanal Zommbi Anneannem, Süper Koşucu, Tumpa Tumpa Sakın Kaybolma*”—were examined within the scope of 20 values determined by the Ministry of National Education's Curriculum. These values include the concepts of *justice, family unity, diligence, friendship, sensitivity, honesty, aesthetics, privacy, compassion, humility, freedom, patience, healthy living, respect, love, responsibility, frugality, hygiene, patriotism, and benevolence*.

The selected books and the relationship between these books and the 20 values were determined in this research. This is a qualitative study, and the books were examined through general survey and document analysis methods. After being scanned, the values in the content were classified and interpreted. As a result of the study, it was found that all seven books contained the 20 values, with a total of 315 value occurrences. The most frequently found value was “family unity” with 42 instances. The study concluded that the concept of family unity is effectively conveyed and that other values are also reflected. Thus, it is believed that Güzin Öztürk’s books are valuable educational materials. These books may be used as a resource aligned with the curriculum and the values in the Ministry of National Education's program.

Keywords: Children’s Literature, Maarif Model, Values Education, Güzin Öztürk.

ÖN SÖZ

Değer insan olmakla birlikte toplum olmanın şartlarından biridir. Bu şartlardan bir diğeri eğitimidir. İdeal toplum yapısını oluşturmak için tüm bu unsurların eksiksiz ve bütünlüyci şekilde bir araya gelmesi gerekir. Değerler, eğitim vasıtasıyla bireye küçük yaşlardan itibaren edebiyat aracılığıyla aşılanır. Bu çalışma yazar Güzin Öztürk'ün eserlerini değerler yönünden incelemiştir.

Çalışmamda sabrı ve sebatıyla yanımda olan danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Bayram ÇETİNKAYA'ya, lisansüstü derslerimde yardımcı olan Prof. Dr. Celal DEMİR'e, uçsuz bucaksız olan bu alanda çalışmamın adını koyan lisans eğitimi hocam Prof. Dr. Oğuzhan YILMAZ'a, çalışmamı şekillendirmede lisans eğitimimde sınıf arkadaşım olan Arş. Gör. Merve ERCAN'a teşekkür ederim. Yaşadığım deprem felaketiyle bu zorlu süreçte yanımda olan, cesaretlendiren değerli dostlarımdan İng. Öğrt. Aybüke BALIN, Av. Leyla Deniz YILDIRIM'a; çalışmamın son günlerinde destek olan kuzenim Beyzanur ŞAHİN'e ve adını geçiremediğim tüm dostlarıma teşekkürü bir borç bilirim. Yaşamımın ilk gününden son gününe dek yanımda olan, olmasını dilediğim annem Aysel AKTI, babam Kâmil AKTI'ya sonsuz sevgilerle...

Elanur AKTI

2025, Afyonkarahisar

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ETİK ve BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI.....	ii
ENSTİTÜ ONAYI	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
ÖN SÖZ	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLOLAR LİSTESİ	ix
KISALTMALAR DİZİNİ.....	x
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1. PROBLEM TŪMCEŚİ	4
2. PROBLEM DURUMU.....	4
3. ALT PROBLEMLER	5
4. ARAŞTIRMANIN AMACI	6
5. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	6
6. SINIRLILIKLAR.....	8

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

1. ÇOCUK VE EĞİTİMİ.....	9
1.1. ÇOCUK KAVRAMI	9
2. ÇOCUK VE AHLAK	10
3. ÇOCUK VE EDEBİYAT	10
4. ÇOCUK EĞİTİMİNDE KİTAPLARIN ÖNEMİ	12
5. ÇOCUK EDEBİYATINDA HİKÂYE VE ROMAN	13
6. YAZAR GŪZİN ŐZTŪRK'ŪN HAYATI VE ESERLERİ.....	14
6.1. GŪZİN ŐZTŪRK'ŪN HAYATI.....	14
6.2. GŪZİN ŐZTŪRK'ŪN ESERLERİ.....	14
6.3. GŪZİN ŐZTŪRK'ŪN EDEBİ KİŐİLİĞİ.....	15
6.4. GŪZİN ŐZTŪRK'ŪN ESERLERİNDE DEĞERLER.....	16
7. DEĞER, MAARİF MODELİ VE DEĞERLER, DEĞERLER EĞİTİMİ	17
7.1. DEĞER KAVRAMI.....	17
7.2. DEĞER KAVRAMININ ÖZELLİKLERİ VE İŞLEVLERİ	19
7.3. MAARİF MODELİ VE DEĞERLER.....	21
8. DEĞERLER EĞİTİMİ.....	35
9. GŪZİN ŐZTŪRK'ŪN İNCELENEN ESERLERİNİN ŐZETLERİ	38
9.1. BEN BİR HAYALETİM KİTAP ÖZETİ	38
9.2. KAR KURDU VE CANAVAR KİTAP ÖZETİ.....	39
9.3. KAYIP KAPININ ANAHTARI KİTAP ÖZETİ	40
9.4. KUŞ OLSAM EVİME UÇSAM KİTAP ÖZETİ.....	41
9.5. SANAL ZOMBİ ANNEANNEM KİTAP ÖZETİ.....	42

9.6. SÜPER KOŞUCU KİTAP ÖZETİ.....	43
9.7. TUMPA TUMPA SAKIN KAYBOLMA KİTAP ÖZETİ	43

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

1. ARAŞTIRMANIN MODELİ	44
2. VERİ TOPLAMA YÖNTEMİ	45
3. ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ.....	46
4. VERİLERİN BETİMSSEL ANALİZİ	46

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

1. ADALET DEĞERİ İLE İLGİLİ BULUNAN BULGULAR	47
2. AİLE BÜTÜNLÜĞÜ DEĞERİ İLE İLGİLİ BULUNAN BULGULAR.....	51
3. ÇALIŞKANLIK DEĞERİ İLE İLGİLİ BULUNAN BULGULAR	60
4. DOSTLUK DEĞERİ İLE İLGİLİ BULUNAN BULGULAR	64
5. DUYARLILIK DEĞERİ İLE İLGİLİ BULUNAN BULGULAR.....	73
6. DÜRÜSTLÜK DEĞERİ İLE İLGİLİ BULUNAN BULGULAR.....	80
7. ESTETİK DEĞERİ İLE İLGİLİ BULUNAN BULGULAR	80
8. MAHREMİYET DEĞERİ İLE İLGİLİ BULUNAN BULGULAR.....	83
9. MERHAMET DEĞERİ İLE İLGİLİ BULUNAN BULGULAR	83
10. MÜTEVAZILIK DEĞERİ İLE İLGİLİ BULUNAN BULGULAR.....	87
11. ÖZGÜRLÜK DEĞERİ İLE İLGİLİ BULUNAN BULGULAR.....	90
12. SABIR DEĞERİ İLE İLGİLİ BULUNAN BULGULAR.....	92
13. SAĞLIKLI YAŞAM DEĞERİ İLE İLGİLİ BULUNAN BULGULAR	94
14. SAYGI DEĞERİ İLE İLGİLİ BULUNAN BULGULAR	97
15. SEVGİ DEĞERİ İLE İLGİLİ BULUNAN BULGULAR	99
16. SORUMLULUK DEĞERİ İLE İLGİLİ BULUNAN BULGULAR.....	104
17. TASARRUF DEĞERİ İLE İLGİLİ BULUNAN BULGULAR	109
18. TEMİZLİK DEĞERİ İLE İLGİLİ BULUNAN BULGULAR	111
19. VATANSEVERLİK DEĞERİ İLE İLGİLİ BULUNAN BULGULAR.....	113
20. YARDIMSEVERLİK DEĞERİ İLE İLGİLİ BULUNAN BULGULAR	114

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

1. TARTIŞMA.....	124
2. SONUÇ	130
3. ÖNERİLER.....	131
KAYNAKÇA.....	132
EKLER.....	137

TABLÖLAR LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 1. Adalet Değeri İle İlgili Bulgular.....	51
Tablo 2. Aile Bütünlüğü Değeri İle İlgili Bulgular	60
Tablo 3. Çalışkanlık Değeri İle İlgili Bulgular	64
Tablo 4. Dostluk Değeri İle İlgili Bulgular.....	73
Tablo 5. Duyarlılık Değeri İle İlgili Bulgular	80
Tablo 6. Estetik Değeri İle İlgili Bulgular	83
Tablo 7. Merhamet Değeri İle İlgili Bulgular	87
Tablo 8. Mütevazılık Değeri İle İlgili Bulgular	89
Tablo 9. Özgürlük Değeri İle İlgili Bulgular	92
Tablo 10. Sabır Değeri İle İlgili Bulgular	94
Tablo 11. Sağlıklı Yaşam Değeri İle İlgili Bulgular.....	97
Tablo 12. Saygı Değeri İle İlgili Bulgular	99
Tablo 13. Sevgi Değeri İle İlgili Bulgular	104
Tablo 14. Sorumluluk Değeri İle İlgili Bulgular	109
Tablo 15. Tasarruf Değeri İle İlgili Bulgular.....	111
Tablo 16. Temizlik Değeri İle İlgili Bulgular	112
Tablo 17. Vatanseverlik Değeri İle İlgili Bulgular	114
Tablo 18. Yardımseverlik Değeri İle İlgili Bulgular	123

KISALTMALAR DİZİNİ

BBH	: Ben Bir Hayaletim
G. Ö	: Güzin Öztürk
KKK	: Kayıp Kapının Anahtarı
KKVC	: Kar Kurdu ve Canavar
KOEÜ	: Kuş Olsam Evime Uçsam
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
SK	: Süper Koşucu
SZA	: Sanal Zombi Anneannem
TDK	: Türk Dil Kurumu
TTSK	: Tumpa Tumpa Sakın Kaybolma
yy	: Yüzyıl

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

İnsanoğlu kendini, evreni, varoluşu, tanıma sürecinde sorduğu soruların cevaplarını birikimli bir şekilde eğitim yoluyla aktarmıştır. Eğitim bu süreçte sistemin aktarılmasında başat rol oynayan etmendir. Eğitimin genel amacı çocukların ve gençlerin, topluma sağlıklı, verimli, üretken bir şekilde uyum sağlamasıdır. Bu uyum millî bir eğitimin amaçları ile birleşip bireylerin yetenekleri doğrultusunda en son sınıra kadar geliştirilir ve değiştirilir. Dinamik, kendini yineleyen bir kültürün içinde yer alan çocuklar, bireyler çağın koşullarına uygun, geleceğe dönük yeni değerler üretirler (Varış, 1994).

Üretilen bu değerler doğrultusunda eğitim birçok dallara, alanlara ayrılmıştır. Her bir bireyin zekâ, zevk ve yeteneklerine göre hitap eden eğitim, bireyin istemiyle takip edilen ve kendisini bulmasındaki süreçte yol ve yaşam tarzı olmuştur. Bu noktada duygu, değer, kimlik eğitiminde en büyük payı edebiyat almıştır. Eğitim, kavrayış kabiliyeti olan bireye bilgilerin kazandırılması sürecinde ihtiyacı olan bilgilerin aktarılması ve toplumun bireyden beklediği davranış kalıpları doğrultusunda yönlendirilmesidir. Bu bağlamda eğitimde ikili bir yapı görülür. Bir tarafını birey, diğer kısmını toplum oluşturur. Hem bireysel hem de toplumsal gelişim arz eden eğitim bireye toplumun beklentisi yönünde birtakım değerler de kazandırmış olur (Toprak, 2020).

Eğitimin tanımı yapılmak istenildiğinde yazında birçok tanıma rastlamak mümkündür. Ancak en genel tanımıyla eğitim; bireyin davranışında, kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istenilen yönde değişme meydana getirme süreci olarak ifade edilebilir (Büyükkaragöz ve Çivi 1999).

Eğitimin kavramını biçimlendiren alt unsurlardan birinin edebiyat olmasıyla eğitim ve edebiyat arasında güçlü bir ilişki meydana gelmiştir. Edebiyat insan tecrübelerini şekillendiren, bu tecrübeleri paylaşmayı sağlayan, yaşama bir ayna tutup onu düzenleyen bir ifade etme sanatıdır. Çocuklara öğretilen birçok bilgi maddi boyut içerirken, edebiyat bilgiyi hislerle aktarır. Bu nedenle hem akla hem de kalbe seslenir. Çocuklar okudukları hayatlara, rollere tanık olurken farklı yaşantıları tecrübe ederler. Bu tecrübeler de çocukların etrafını daha iyi anlamalarını sağlar (Gönen ve Veziroğlu, 2015).

Eğitimin bireylere bilgi ve beceri kazandırmasının ötesinde toplumun gelişmesi, kalkınması, yaşamasını devam ettirebilecek yeterlilikte ve nitelikte değer üretmesi, yeni ve eski değerlerin bağdaştırılması gibi işlevleri vardır. Eğitimin bu işlev ve kazanımında öğrencilerin davranışları, arzuları ve talepleri etkilenir. Çocuklara ve gençlere verilen eğitim esas düzeyini bireylerin duygu, fikir ve ahlaki tutumları geliştikçe kazanır (Varış, 1994). Kazanılan ahlaki tutumlar duygular toplumda gözle görülmeyen ama varlığı kuvvetle hissedilen güçlü bağlar ortaya çıkar. Süreç ilerledikçe değişmez ve gelenekselleşen, aktarımı olan değerlere dönüşür.

Değer, toplumun tarihî birikimiyle ortaya çıkan, toplumun bütünü tarafından benimsenen, kabul gören, toplumun onayı ve teşvikiyle varlık, birlik ve devamının sebebi olarak korunan kabulleniş ve inanışlar olarak ifade edilir (Tural, 1992). Uysal'a (2003) göre değer, yapıp etmelerimizi belirleyen, yönlendiren, yöneten ve onların temelinde yatan olgulardır. Değerler, karşıt ya da zıt durumlarda insanın neyi tercih ettiğine dair belirli biçimini veren nihai bir şekilde oluşan kalıcı inançlardır. Değerler amaç ve araç olarak ikiye ayrılır. Amaç değer hayattaki nihai durumları içerirken araç değerler tutum ve davranış biçimi ile alakalıdır (Rokeach, 1973). Değer insanlar arasında kabul edilmiş, benimsenmiş ve yaşatılmakta olan insani, toplumsal, ideolojik veya ilahi kaynaklı her türlü duyuş, düşünüş, davranış ya da kıymetler bütünüdür (Çelikkaya, 1996). Değerler insanların, iyiyi, doğruyu ve güzeli tanımlamak için koymuş olduğu ölçütler veya değişmezlerdir (Özkalp ve Kirel, 2003). İyi olanı yapmak, kötü olandan kaçınma noktasında bir yargı ve tercihte bulunmadır. Yargı belli bir durumu yani arzu edileni diğerine tercihtir. Değer ise tercih etme durumudur (Uyanık, 2010). Değerler, bireylerin kendileri ve başkalarıyla ilgili davranışlara yön verir. Her birey kendisi için önemli sayılan değerler için çaba sarf etme olanağına sahiptir. Sosyal çevresinde herkes hangi davranışın daha geçerli, hangi davranışın geçersiz olduğuna ilişkin önceden belirlenmiş değer yargılarını fark eder. Bireyler toplumsal kurallar, gelenek ve görenekler vasıtasıyla iyi, kötü, doğru ve yanlış ayırt etme ve ahlaki ilkeler doğrultusunda bir ölçüt elde ederler (Beil, 2003).

Rokeach(1973), değerlerin bir bütün olarak öğretilmesi tek başına öğretilmelerinden daha nitelikli ve dayanıklı bir öğrenme sağladığını belirtmiştir. Bu görüşle birlikte; değerlerin topluma birlik ve beraberlik olgusu katması, toplumun eğitiminde önemini ortaya koymuştur. İfade edici dil olan bu beceriyle; insanlar duygularını ve düşüncelerini konuşarak ifade ederler. Konuşarak ifade edilemeyen

durumlarda insanın duygu aktarımı için başvurduğu edebiyat devreye girmektedir. Edebiyat kendini ifadeyi kolaylaştıran ve bunu birden fazla yollar sunarak yapan bir ilimdir. Bu nedenle insan hayatını kolaylaştırır. Çocuğun haberdar edilmesi gereken en önemli unsurdur (Yılar ve Turan, 2011).

Akbaba'ya (2003) göre değerler toplum içerisinde insanlarla birlikte ya önem kazanır ya da bu önemini yitirir. Bireyler vasıtasıyla bu değerler korunur ve bir sonraki nesle aktarımı yapılarak yıllarca devam ettirilir veya göz ardı edilmesine paralel olarak zamanla kaybolur. Söz konusu değerler edebiyat (yazın), sanatçı duyarlılığıyla kurgulanmış ve bu kurgularla yaşamımıza yeni anlamlar katan anlatılardır. İnsan ve yaşam gerçekliği sanatçının penceresinden bize ulaşır. Gerçekliğe sanatçı duyarlılığı ile bakıp kavramamızı sağlar. Başka yaşam deneyimlerine dilin yetkin kullanımıyla bizi ortak eder (Sever, 2021). Edebiyatın duyguları düşünceleri yönlendirmede bir araç olduğu düşünülürse en büyük gereksinim çocukların dünyasına, beğenilerine hitap etmektir. Bu söylemle birlikte bireyin eğitilmesinde hayal dünyasına yaşına hitap etmek en kritik hususlardan biridir. Bu noktada karşımıza edebiyatın içinde yer alması gereken vazgeçilmez bir öge olan çocuk edebiyatı çıkar. Edebiyat tüm bu oluşumunu dil vasıtasıyla gerçekleştirir. Dil becerilerinin gelişim aşamaları da çocuğun içinde bulunduğu gelişim dönemlerine göre bazı özellikler gösterirler. Her gelişim evresinin kendine has belirgin özellikleri vardır. Okuma becerisiyle öğrenci eğitici metinlerin kaynağına, yazınsal metinlerin çok yönlü anlamsal evrenine adım atmış olur (Sever, 2021). Şahin'e(2017) göre hızla değişen dünyada eğitim de bundan nasibini almaktadır. Gelişen teknoloji sonucunda değişimlerle kuşaklar arası farklılıklar oluşmuştur. Bu farklılıklar normaldir. Ancak bu değişim iki kuşağın birbirini anlayamamasına varan ileri boyutlara taşınırsa tehlike çanlarına işaret eder. Bunun olmaması için kültür aktarımı ve değerler eğitimi önemlidir.

Çocuk, TDK'de (2011) bebeklik ve ergenlik arasındaki gelişme döneminde bulunan oğlan veya kız olarak tanımlanır. Bu yaş sınırlandırmasında yer alan bireylerin eğitimi, yönlendirilmesi toplumun bir parçası olması süreçlerinde onların duygu dünyasına edebî eserlerle girilir. Çocuk edebiyatı kavramı 20. yy.da ortaya çıkmıştır. Öncesinde çocuklar yetişkinlerin anlattığı hikâyelerle yetinip bunlardan yararlanmaya çalışırdı. Çocuk edebiyatı ise doğrudan çocuğa yönelip hedef kitle olarak çocuğu temel almasıyla çocuğun ruhsal ve bilişsel gelişimine uygun bir biçimde doğruya, iyiye ve

güzele ulaştırır. Bunu yaparken de doğrudan doğruya çocuğu eğitmeyi amaçlamaz (Karatay, 2007). Nas (2004), çocuk edebiyatı nasıl ki çocuk resmi denildiğinde çocuklar tarafından yapılmış resimler akla gelirken, çocuk edebiyatı denildiğinde de çocuklar tarafından yaratılmış edebiyat akla gelmesi gerektiğini belirtir. Çocuk eğitiminde önemli bir bileşen olan çocuk kitapları erken dönemden başlayarak çocuklara seslenen, kavram gelişimlerine yardımcı olan bir uyarandır. İçeriğinde yer alan görsel ve dilsel öğelerle çocukları düşünmeye, düş kurmaya ve duymaya çağıran ve isteklendiren özellikler barındırır (Sever, Dilidüzgün, Neydim ve Aslan, 2007).

1. PROBLEM TÖMCEİ

Yaşadığımız dünyada çağlar boyunca toplumlar var olmuştur. Bu toplumlardan en köklü olup devamlılığını sağlayanlar, değişmez evrensel değerlerle yazılı ve sözlü eserleri topluma yansıtabildiği ölçüde var olmuştur. Bu değerlerin topluma yansması temel olarak edebiyatla olmuştur. Oluşturulan edebi eserler, toplumu bir arada tutarak şekillendirmiştir. Özellikle çocukların kişilik gelişimine katkıda bulunan işlevi yadsınamayacak derecede önemli olan çocuk edebiyatı eserleri değerleri işlemesi noktasında ele alınmalıdır.

2. PROBLEM DURUMU

Türk edebiyatında çocuğa yönelik, dünden bugüne dek birçok çeviri sayısız eser yazılmıştır. Edebiyata ilk giren çocuk eserleri genelde kahramanı küçüklerin olduğu, hacimce az, çocuğa üstten bakarak öğüt veren bu eserler zamanla değişmiştir. Nitekim Cüceloğlu (2012), bir insanı anlamak için onun davranışlarına bakılması gerektiğini ve bu davranışların bir alışkanlık halini aldığı gibi bilinçli şekilde yapılmış bir değerler seçimi olabileceğini de belirtir. Bu seçimlere götüren temel inançların da değer olduğunu ifade eder. Bu davranış ve seçimleri yönlendirmede ve yapılandırmada edebiyatın, özellikle de çocuk edebiyatının tesiri büyüktür. Çocuk eğitiminin önemi anlaşıldıktan sonra edebiyatın bu alanına ağırlık verilmeye başlanmıştır. Sayıca çok fazla eserler verilmiştir. Köklü sağlam ve sadece çocuğa yönelik yazan yazarlar olmuştur.

Son dönem çağdaş yazarlarımızdan olan Güzin Öztürk seçtiği karakterlerle basit, gündelik konuları anlatmakla kalmayıp değer aktarımını sağlayan, duyarlılığı arttıran eserler oluşturmuştur. Merak öğelerinin yanı sıra yazarın kurmaca olan hikâye ve romanları çocuğun duygu, değer ve düşünce dünyasında iz bırakıp farkında olmadan bilincinde yoğurmuştur. Tam bu noktada çocuk bu bilişsel süreçlere açıkken eserlerde değerler verilmiştir. Yakın zamanlı, çağdaş, gündelik konularla çocukların dikkatini çekmiş ve onların benimseyeceği bir yapı oluşturmuştur.

Çalışma “Güzin Öztürk’ün eserlerinde MEB tarafından hazırlanan Maarif Modeli’ndeki değerlerin niceliği ve dağılımı nasıldır?” temel sorusunun yanıtını belirlemeyi hedeflemiştir.

3. ALT PROBLEMLER

“Güzin Öztürk’ün eserlerinde MEB tarafından hazırlanan Maarif Modeli’ndeki değerlerin niceliği ve dağılımı nasıldır?” sorusu ekseninde çalışmada şu alt problemlere yanıt aranmıştır:

Güzin Öztürk’ün çocuk romanlarından;

- ✓ Kuş Olsam Evime Uçsam adlı romandaki değerlerin nicelik ve dağılımları nasıldır ?
- ✓ Kar Kurdu ve Canavar adlı romandaki değerlerin nicelik ve dağılımları nasıldır ?
- ✓ Ben Bir Hayaletim adlı romandaki değerlerin nicelik ve dağılımları nasıldır ?
- ✓ Kayıp Kapının Anahtarı adlı romandaki değerlerin nicelik ve dağılımları nasıldır?

Güzin Öztürk’ün çocuk hikâyelerinden;

- ✓ Sanal Zombi Anneannem adlı hikâyedeki değerlerin nicelik ve dağılımları nasıldır ?
- ✓ Süper Koşucu adlı hikâyedeki değerlerin nicelik ve dağılımları nasıldır ?
- ✓ Tumpa Tumpa Sakın Kaybolma adlı hikâyedeki değerlerin nicelik ve dağılımları nasıldır ?

- ✓ Çalışma bu yönde yapılmış diğer çalışmalarla kıyaslandığında değerler yönünden ne gibi farklılıklar arz etmektedir ?

4. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu çalışmanın amacı, Güzin Öztürk'ün çocuk hikâye ve romanlarının değerler eğitimi ile ilişkisi ve değerler eğitiminde kullanımının uygunluğu sorusuna cevap bulmaktır. Değer eğitiminde kullanıma uygun temel kaynakların başında yazılı eserler gelmektedir. Çünkü kültür dili, yazılı dilin unsurlarıyla şekillenir ve bu kavram ancak yazılı metinler aracılığıyla izlenir. Söz konusu edebî metinlerin en önemlilerinden biri de hikâye ve roman türündeki eserlerdir. Bu nedenle bu çalışmada, Milli Eğitim tarafından hazırlanan değerler ve saha çalışmamızla yazılan çocuk kitapları arasından seçilen Güzin Öztürk'ün eserlerinde bulunan değer unsurları belirlenip bu unsurların güncel MEB Maarif Modeli'nde değerler eğitimi ile ne şekilde örtüştüğü tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu çalışma doğrultusunda öneriler sunulmuş ve bu çerçevede problem kısmında yer alan sorulara cevap aranmaya çalışılmıştır.

5. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

En genel tanımıyla eğitim her sistemde doğal olarak yer edinen temel bir etkidir. Önce bireyleri hedef alan daha sonra topluma, uluslara sirayet eden bu etmenin en önemli özelliği insan ve düzen var oldukça kendine yer bulmasıdır. Eğitim bu varoluş sürecini istendik ve kasıtlı bir biçimde okullar aracılığıyla bireye ulaştırır. Okulların eğitim verdiği bir kurum olarak düşünülürse bunu içerisinde yer alan derslerle sağlar. Bunlardan en temeli insanın doğasını hoşça vakit geçirmesini sağlayan hayatın yaşamın iletilerini insanın varoluşunu yine insanla anlatan, aktaran edebiyattır. Edebiyat; insana yaşama yön veren duyguların ortaya çıkarılması ve eğitilmesidir. Tabii bu süreç erken yaşlarda oluşum gösterirse ilerleme sağlar.

Kenny'e (1994) göre değerler, bireylerin, grupların, örgütlerin ya da toplumların gelenekselleşmiş ilkelerinin bütünü olarak tanımlanabilir. Değerler, hayatta neyin önemli olduğunu ya da değerli olduğunu bireysel veya bütüncül yargılamayı yansıtır. Ferdi, örgütsel veya sosyal davranışların kendine göre değerlendirilebilmesi için bir ölçek sunar.

Bir değer eyleme dönüştürülünceye kadar talep olarak kalır. Değerler ve ilkeler doğaları gereği soyut, müphemdir. Değerler insanların ne yaptığını ve davranışlarını neyin yönlendirdiğini gösterir. Başka bir ifadeyle ne yapıldığı ve nasıl yapıldığı insanların taşıdığı değerlerle yansıtılır.

İnsanın tutum ve davranışlarının anlaşılması için değerler incelenmelidir. Değerleri incelemek, tutum ve davranışları incelemekten çoğu zaman daha işlevseldir. Bundan ötürü tutumlardan yola çıkarak değerlere ulaşmak yerine değerlerden tutumlara doğru hareket etmek daha güvenilir ve tercih edilmesi gereken bir yol olarak görülür. Çünkü gözlemlenebilen ve ölçülebilen değerlerden hareketle tutumlar üzerine daha kolay konuşulabilir olduğu görülmektedir. Tüm bu süreçler insan tutum ve davranışlarının anlaşılması için gerekli olduğunu gösterir. (Yapıcı ve Zengin, 2003).

Değeri günden güne daha da anlaşılan toplumların inşasında etkili olup geleceğe yön verecek olan çocuktur. Çocuğun kendisi ve eğitimi erken yaş edebiyatı olan çocuk edebiyatı ayrıca bir önem kazanır. Çocuk edebiyatı sayesinde çocuğun eğitiminin sezdirilerek ve duyumsatılarak yapılır. Çocuğa açık bir şekilde kuru bilgi ve öğüt vermek yerine çeşitli örnek kahramanlar ve olaylarla dolaylama yapılır. Bu bakımdan bunu sağlayacak en etkin işlem verilen iletilerin evrensel değerlerle çocuğa ulaştırılmasıdır.

Çocukluk gelişim çağı göz önüne alındığında periyodik olarak eğitime en çok ihtiyacının olduğu dönemdir. Bu eğitim dönemi başında da belirtildiği üzere gelişigüzel yapılamaz. Çocuğun ihtiyaçlarının bilişsel ve psikolojik durumunun göz önüne alınıp çocuk yazarlarının eserleriyle eğitici ve eğlence yönünün ağır basacağı yazınsal eserler bu dönemde çocuğa sunulmalıdır.

Çocuk edebiyatı eserleri şiir, hikâye, çocuk romanları, masallar, fabllar ve daha birçok türde yazılan eserlerdir. Kahramanı çocuk olan bu eserler sayesinde çocuk kendini kahramanın yerine koyarak eserle güçlü bir bağ kurar. Eserler oluşturulurken yazarlar çocuğa birçok değeri, iletiyi kavratır.

Değerler edebî eserlerle harmanlanarak çocuğa aktarılır. Eserler oluşturulurken bazen birden çok değer çocuğa verilir. Bu da eserlerin nitelikli eser kapsamına girmesini sağlar. Çocuk sistemli ve planlı ve istendik bir şekilde kitaplar aracılığıyla eğitilip topluma kazandırılır. Eğitimin unsuru olan edebiyat içindeki bir kol olan çocuk edebiyatı; yazılan eserler aracılığıyla çocuklara belirli bir ileti vermesi gerekir. Bu araştırma eserlerde verilen değer iletilerinin, eserlerin geneline yayılımı ve bu değerlerin çocuğa

duyumsatıldığı ifade veya bölümleri ele alıp incelenmesi yönüyle önem arz etmektedir. Değerlerin konu ve kahramanlarla bütünleştirilip çocuğa amaçlı ve istendik bir şekilde sunulması, iletilerin çocuk yazınında olmazsa olmaz temel öge olması çalışmamızı bu bulgular üzerinde yoğunlaştırmamızı sağlamıştır. Bu amaçla Güzin Öztürk’ün çocuk hikâye ve romanları ilettiği değerler doğrultusunda incelenmiştir.

Çalışmada tüm bu değerlerin işlenmesinin irdelenmesi kapsamlı bir şekilde araştırılıp verilen iletilerin sınıflanması yapılmıştır. Çocuk edebiyatı alanında yeni ve başarılı bir yazar olan Güzin Öztürk’ün eserlerinde MEB tarafından oluşturulan Maarif Modeli’nde belirlenen bu 20 değere ne kadar yer verildiğinin ortaya konacak olması, verilen bu değerlerin örtük ve dolaylı bir şekilde çocuğa kazandırılması ve bu değerleri kazandırma açısından yazarın eserlerinin yeterli olup olmadığının belirlenecek olması çalışmanın önemini açıklamaktadır.

6. SINIRLILIKLAR

Güzin Öztürk’ün “Kuş Olsam Evime Uçsam” “Sanal Zombi Anneannem” “Tumpa Tumpa Sakın Kaybolma” “Kayıp Kapının Anahtarı” “Ben Bir Hayaletim” “Kar Kurdu ve Canavar” “Süper Koşucu” adlı 7 tane eser, MEB Maarif Modeli çerçevesince belirlenen adalet, aile bütünlüğü, çalışkanlık, dostluk, duyarlılık, dürüstlük, estetik, mahremiyet, merhamet, mütevazılık, özgürlük, sabır, sağlıklı yaşam, saygı, sevgi, sorumluluk, tasarruf, temizlik, vatanseverlik, yardımseverlik olarak belirlenen 20 değer kapsamında incelenmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

1. ÇOCUK VE EĞİTİMİ

1.1. ÇOCUK KAVRAMI

Çocuk, bebeklik çağı ile ergenlik dönemi arasında bulunan insandır. Çocukluk oyun çağı, okul çağı ve erinlik çağı adı verilen üç döneme ayrılır. İnsan yaşamında 2-14 yılı kapsayan döneme çocukluk çağı denir. Bu çağ eğitim bakımından okul öncesi ve temel eğitim dönemini kapsar (Oğuzkan, 2013). Çocukluk salt doğum ile yetişkinlik arasındaki dönem olmanın ötesinde hepimizin bir dönem yaşadığı ve yaşarken farkında olmadığı bir aralıktır (Yavuzer, 1982). Bu sebeple çocukluk çağında öğrenilen tecrübe ve yaşanan her olay, duygu kalıcılığı ve etkisi diğer dönemlere nazaran daha fazladır. Çocukluk, yaşamın temelini oluşturur ve yaşamın ilk yıllarında temeli atılan gelişim ileri yaşantıyı büyük ölçüde etkileyecek bir süreçtir (Hacıoğlu, 1998).

Çocuğun yetişkinlere nazaran fiziksel olarak küçük olması, zihinsel gelişim bakımından geriden gelmesi onu basit bir varlık olarak nitelendirmemizi gerektirmez. Yetişkinlere göre tecrübe, yaşantı zenginliğidir. Nitekim yetişmek bir yandan büyürken öte yandan bir nevi küçülmektir. Tecrübeyle bazen birçok şeyin gerçekleşmeyeceğine olan inanç yerleşir. Çocuğun dünyası farklıdır ve ona göre her şey olabilir. Çocuğa uçamayacağını da topluma göre hareket etmesini öğreten de büyüklerdir. Çocuğun zengin bir hayal dünyası ve sınırsız bir ufku vardır (Baş, 2015).

Çocuk ve çocukluk kavramının anlamı insanlık tarihi boyunca evrilmiştir. Çocukluk ise benzer içerikler taşıyan kültürel bir gerçekliktir. Çocukluk anlayışları geleneksel, modern ve postmodern olarak üçe ayrılmıştır. Modern çocukluk tasarımı geleneksel çocukluk anlayışını tipleştiren bir değerler dizisine dayanır. Postmodern çocuk anlayışı ise farklılıkların öne çıktığı bir oluşumdur. Çocukluk anlayışlarının benzeşimleri ile farklılıklarının birleşimiyle tek tip bir çocukluk değeri yaratılmaya çalışılmasının aksine dünya, medeniyetlerin farklı çocukluk anlayışlarının birbiriyle etkileşimini savunur (Şirin, 2007).

2. ÇOCUK VE AHLAK

Ahlak gelişimi, toplumun tüm değerlerine kayıtsız şartsız edilgen bir uyma değildir. Topluma etkin bir şekilde uyum sağlamak için değerler sistemi oluşturma süreci olarak belirtilir (Senemoğlu, 2009). Bir diğer ifadeyle ahlak bireyin doğru ile yanlış ayırt edebilmesini sağlayan ilkeler ve değerlerin bütünüdür (Can, 2015). Çocukluk ve ahlak olarak belirlenen iki kavramın önemi ve ilişkisi daha sonraki zamanlara, topluma sirayeti bakımından ele alınması dikkate değerdir. Çocuğun zekâsı yaşantısı ve bunları işleyişi uzun ve meşakkatlidir. Güngör'e (1995) göre çocukların zekâsı bir filtreye benzer. Bu filtre zamanla yaşantıların süzülmesi ve bireyin bunları yorumlamasıyla oluşur. İnsan zihni veya zekâsı her yaşta aynı olmaz; zekânın da gelişme aşamaları vardır. Bu durumdan mütevellit çocuk saygı duyulması gereken ahlaki kuralları büyük oranda yetişkinlerden veya doğup büyüdüğü toplumdan hazır bir şekilde alır (Akandere, Baştuğ ve Güler, 2009). Bu görüşe bakılarak davranışların doğrudan ya da dolaylı biçimde değerler tarafından yönlendirildiği tespiti yapılabilir (Çengelci, Hanci ve Karaduman, 2013).

3. ÇOCUK VE EDEBİYAT

Edebiyat duyguların, düşüncelerin şekil almasıyla oluşturulur. Şekillenen bu görünmez unsurlar sözlü ve yazılı olarak ifade edilir. Bireylerin kendini anlaması ve anlamlandırmasının tabii olduğu kadar çocukların da tüm bu anlama anlamlandırma süreçlerinde yönlendirilmeye ihtiyaçları vardır. Milletlerin ana ülküleri; ana dilini doğru ve etkili kullanan, iletişim becerisine sahip, eleştirel, yaratıcı düşünen, karşılaştığı her problemin çözümü için araştıran, öğrenen, edindiği tecrübeleri hayatına aktaran, teknolojik gelişmeleri takip eden, mantık çerçevesinde karar veren bireyler yetiştirmektir. Edinilen bu ülkü çocuğun anne karnından başlar ve eğitimle bir temele oturur. Okur kimliği edinip kültürlenmesiyle zirveye ulaşır. Edebiyat bu uzun zorluğun yol göstericisidir. Kılavuzluk edip ışık olur (Baş, 2015). Çetişli'ye (2017) göre duygu, düşünce ve hayallerin ifade edilmesiyle okuyucu rahatlar.

Çocuk yazını, çocukların dil gelişimi ve anlama düzeylerine uygun çocuğun duygu ve düşünce dünyalarına sanatsal bir şekilde dilsel ve görsel iletilerle zenginleştiren

ürünlerdir (Sever, 2021). Çocukluk çağında bulunan kimselerin hayal, duygu ve düşüncelerine yönelik usta yazarlar tarafından üstün sanat niteliği taşıyan eserlerin genel adıdır (Oğuzkan, 2013). Sözcükler nitelikli bir çocuk edebiyatı eserinde çocuğun yaşamını bütünleyen bir araçtır. Günlük yaşamda ses, jest, mimik ve bedensel hareketlerle yansıtılan duygular; nitelikli bir eserde sözcük ve çizgilerle hayat bulur. İnsanın duyguları kitaplar sayesinde görünür kılınır. Çocuğun karşısına her şeyiyle insan gerçeği çıkarılır (Sever, 2021).

Edebiyatsız bir eğitim düşünülemez. Bu nedenle edebiyatın eğitim sürecine katkıları amaçlı ve planlanarak yapılmalıdır. Temel dil gelişiminde, okur kimliğinin oluşumunda, toplumsal bilincin kazanımında, temel değerlerin öğretiminde çocuk edebiyatından yararlanılır (Baş, 2015).

Temel ihtiyaçlar her zaman ortak ihtiyaçlardır. Çocuğun ihtiyaçları başlangıçta kişisel ve dar bir sınır içerisinde. Zamanla çocuğun gelişimiyle ihtiyaçların alanı da genişir ve toplumsal bir nitelik alır. Çocuk ihtiyaçlarını karşılarken mütemediyen mutluluğu ve toplumsal dengeyi sürdürmeye çalışır. Bu noktada kitaplar doğrudan veya dolaylı olarak çocuğa yardım eder (Oğuzkan, 2013).

Çocuk edebiyatıyla çocuğa okuma sevgisi kazandırılır. Çocuk edebiyatı metinleri çocuğu nitelikli metinlere yöneltip zamanla okuma kültürü edinmelerini sağlamalıdır. Çocuk, edebiyat ve sanat arasında bağ kurmalıdır. Çocuklara iletileri anlamaya duyuşsal ve bilişsel boyutlu davranış kazanma olanakları sunmalıdır (Sever, 2021).

Çocuk küçük yaşlardan başlayarak toplumun, insanlığın temel değerlerini çocuk edebiyatı ürünleri vasıtasıyla tanır ve kendi yaşamına uyarlar. Çocuk edebiyatının amacı çocuğu doğrudan eğitimle karşılaştırmak olmasa da çocukta olumlu etkiler bırakmayı amaçlar. Çocuğun dış dünyayı tanımasına olanak sağlar. Bu nedenle çocuk edebiyatı ve oluşturulan ürünleri değerler eğitimi açısından önemlidir (Abacı, 2018).

Bireyin tüm duyu ve düşünceleriyle yaşadığı evreni algılaması, çağdaş bir toplumun duyarlı aynı zamanda etkin bir üyesi olabilmesini sağlar. Kişi, dünyaya sanatçı gözüyle bakar, sanatsal iletileri algılayıp dünyayla etkileşimini yoğunlaştırırsa duygu, düşünce ve tepkilerinde bilinçlenmeye başlar (Sever, 2021). Bu bilinç ve algılar kişide birtakım değerler oluşturur. Toplumu büyük ölçüde ilgilendiren bu değerler temelden verilmesi gerektiği için çocuk edebiyatının, eğitimin işlevini önemli kılar.

4. ÇOCUK EĞİTİMİNDE KİTAPLARIN ÖNEMİ

Çocukların eğitimi için duygu ve değerler dünyasına girilebilmelidir. Bu giriş için en yetkin anahtar kitaplardır. Kitaplar, doğası gereği oyun, eğlence ve merak olan çocuğa biçimsel ve içerik özellikleriyle bu gereksinmelerini karşılamalı ve algısal gelişimlerine katkı sağlamalıdır. Kitaplar çocuklara duyumsatıcı ve sezinletici birer uyaran olmalıdır. Emir veya tavsiye niteliğinden çok bunları çocuğa nedenleriyle birlikte düşündürmelidir. Çocuğa davranış ve eylemlerinin olası sonuçları üzerinde düşündürüp, başkaları üzerinde yaratacağı etkiyi, duygusal sonuçları, duyarlılık ile birleştirilerek öğretmelidir. Çocuk yazarları çocuğun gelişim özelliklerini göz önünde bulundurup neden ve sonuçlarıyla anlamlandırabilecekleri yaşam durumları sunmalıdır (Sever, 2021).

Çocuk ruhu kitaplarla üç şekilde tatmin edilmek ihtiyacındadır. Bunlardan biri bilgi kazandıran ders kitapları, ikincisi zevkle okuyacağı edebi eserler, sonuncusu hayatı tanıtan kitaplardır. Bunlardan birine abartılı şekilde önem verip diğerini eksik bırakmak yiyecek verip su vermemek gibi olur. Bu nedenle eğitimcilerin, öğretmenlerin, anne ve babaların bu dengeyi kurmaları gerekir (Oğuzkan, 2013). Bu konuda Martinek ve Hellison (1997) okulları çocukların toplumsallaşmasını, dış dünya ile etkileşime girmesini onu algılamasını sağlayan yer olarak belirtir. Bu sayede okulların dirençli çocukları karakterize eden insanlarla sosyal olarak etkileşime girebilme kabiliyeti sağlaması açısından çok güçlü bir özelliği olduğu görülmektedir.

Çocuğun okuma alışkanlığını kazanmasında ilk belirleyici rolü genel olarak aile üstlenmektedir. Çocuğun kitapla etkileşimi ilk aile ile başlar. Bu durumun eksikliğinde çocuğun okuma kültürü sınırlı kalır (Şirin, 2007).

Çocuk kitapları çocuğa içinde yaşadığı toplumun insan ilişkilerini tanıtır okuduğu kitaptaki farklı kültür ve diğer ilişkileri karşılaştırma imkânı sunar. Toplumlarda kabul gören veya benimsenmeyen tutumları sezinletir. Sanatçının kurgusuyla oluşturduğu kahramanlar ve olayları içselleştirerek olumlu duygulara yönelip, olumsuz duygulardan uzak durmayı öğretir. Anne baba, kardeş ve komşuların yer aldığı çevreyi tanıtır ve oluşturulan örnek durumlarla çocuğun bu ilişkileri, sorunları, paylaşımları kavramasını sağlar. Oluşturulan sorunlar ve bunların çözümüne yönelik ipuçları sunar. Kitaplarda karşılaşılan kahramanlarla çocuk farklı kişilik, duygu ve düşünceye sahip olunabileceğini

anlar. Kitaplar çocuğun yaşam deneyimlerini değişik kültürlerden örnekler sunarak zenginleştirir (Sever, 2021).

5. ÇOCUK EDEBİYATI'NDA HİKÂYE VE ROMAN

Gerçek ya da gerçeğe uygun olan olayların anlatıldığı yazınsal nitelikteki yazıların kısa oylumlusuna öykü, uzun oylumlusuna roman denir. Öykü kısa olay anlatımıdır. Romanlarda daha çok ayrıntı yer verilir. Çocukların çevresindeki olayların ayırımına varmasıyla bunların kaynağı, nedenlerini öğrenmeye daha çok ilgi duyarlar. Bu türle birlikte bu dönemde hayali ürün eserlerinden uzaklaşıp, gerçek veya gerçeğe uygun roman ve hikâyelere yönelim sağlanır (Kıbrıs, 2010).

Temelde hikâye ve roman türü birbirine benzer. Gerçeğe uygun bir şekilde kişinin başından geçen veya birtakım kimselerin karakterini çizen, belli bir zaman ve yeri kapsayan kısa yazılara hikâye denir. Bu yazılar kurgu olabileceği gibi gözleme de dayanabilir. Roman ise insanların düşünce, duygu, macera ve karakterlerinin ayrıntıya inilerek özgün bir tarzda düz yazı şeklinde yazılmasıdır. Bu türde yazılan eserler gerçek hayata veya hayali bir dünyaya dayanır. Romanlar göreneklerin, kişiler arası ilişkilerin, toplumsal olayların veya ruhsal durumların anlatılıp özümlemeye çalışıldığı eserlerdir. Hikâye veya roman arasında sadece hacme dayalı bir fark vardır (Oğuzkan, 2013).

Alıcı (2019)'ya göre edebî eserler kültür ve değerlerimizin nesillere aktarılması için okuyucunun kullandığı temel ve vazgeçilmez bir araçtır. Bu durumun temel vasıtası metinlerdir. Çocukların okudukları metinler bakış açısı, estetik yaşantılar ve bilgi sunması bakımından faydalı olurlar. Ancak roman ve hikâyeler doğrudan bilgi vermek gibi bir hedef taşımaz. Roman ve hikâyelerde yaşanmışlıklar veya yaşamla ilgili kesitler verilebilir. Bu nedenle bunları okuyan çocuklar kendi deneyimleri gibi tecrübe kazanır. Bu durumda da bu eserler topluma uyum sağlar ve öğretici işlevi yerine getirir. Sergilenen örnek yaşantılar aracılığıyla çocuğun durum ve olaylar karşısında yorum gücü gelişir. Ancak bu sunum doğrudan ve yalın olmamalı, estetik yaşantılar aracılığıyla imgesel ve sezdirim yolu kullanılmalıdır (Kıbrıs, 2010).

Çocuk hikâye ve romanları; konuları çocukların ilgilerine, yaşam deneyimlerine ve algılarına uygun olmalıdır. Mantıklı bir sırayla çocuğun izleyebilme gücüne uygun bir planla ortaya konulmalı; konular, çocuklara yönelik seçilmelidir. Anlatılan olaylar

karmaşık olmamalıdır, çocukta merak uyandıracak devinimli olay ve durumlara yer verilmelidir. Bölümler ve paragraflar çok uzun olmamalı, betimlemelerden ve anlatımlardan çok konuşmalara yer verilmelidir. Yer alan betimlemeler canlı olmalıdır. Ruh çözümlemelerine gereğinden fazla yer verilmemelidir. Anlatılan olaylar ve kişiler çocuk dünyasında çelişmemeli, aklını karıştırmayacak şekilde verilmelidir. İlgi canlı tutulup olaylar, ayrıntılar merak uyandıracak şekilde sunulmalıdır (Kıbrıs, 2010).

6. YAZAR GÜZİN ÖZTÜRK'ÜN HAYATI VE ESERLERİ

6.1. GÜZİN ÖZTÜRK'ÜN HAYATI

Kütahya'nın Gediz ilçesinde doğdu. İlköğrenimini Atatürk İlköğretim Okulunda, ortaöğrenimini de Kütahya Lisesi'nde tamamladı. İlk düzyazı ve şiirlerini lise yıllarında yazdı. Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde okudu ve sonrasında avukatlık yapmaya devam etti. 2022 yılında İstanbul Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Çocuk Gelişimi Bölümü Lisans eğitimini tamamladı. Yazar Dilge Güney'in teşvikiyle Nevzat Süer Sezgin'in Çocuk Edebiyatı Atölyesi'ne katıldı.

Derslere katıldığı süre içerisinde, yazmış olduğu öykülerden birini, roman haline getirdi ve yarışmaya gönderdi. İlk romanı Kuş Olsam Evime Uçsam ile 2015 Tudem Edebiyat birincilik ödülünü aldı. Daha sonra yazmış olduğu Kar Kurdu ve Canavar kitabı 2018 yılında Tudem Edebiyat ikincilik ödülü aldı.

6.2. GÜZİN ÖZTÜRK'ÜN ESERLERİ

Öztürk'ün yazarlık ve yayın hayatı yeni olmasına rağmen birçok eser vermiştir. Bu eserleri hikâye, roman, resimli hikâye kitapları ve uyarlama kitaplar olarak çeşitli türlerde yazmıştır. Aşağıda yazarın eserleri sıralanmıştır.

- Kuş Olsam Evime Uçsam
- Ben Bir Hayaletim
- Kayıp Kapının Anahtarı
- Tumpa Tumpa Sakın Kaybolma

- Sanal Zombi Anneannem
- Kar Kurdu ve Canavar
- Alis Harikalar Diyarında
- Süper Koşucu
- Alis Harikalar Diyarında Aynanın İçinden
- Kaça Bölersin?

6.3. GÜZİN ÖZTÜRK'ÜN EDEBİ KİŞİLİĞİ

Yazarın edebi kişiliği yorumu yapılırken eserleri ve seçtiği temalar dikkate alınmıştır. Edebi kişiliğinin temel taşlarını çocuk ve çocuk edebiyatına olan derin bağlılığı oluşturmuştur. Öztürk'ün yaklaşımları, motivasyonları ve eserlerine yansıyan değerler, onu özgün ve dikkate değer bir çocuk yazarı olarak konumlandırmaktadır. Yazarın söylemleri ve eserlerinden hareketle, yazın hayatının değerlendirilmesini öncelikle çocuk okuyuculara bıraktığını ifade etmiştir. Bu tutumuyla yazar, eserlerin nihai alıcısının çocuklar olduğunu ve yazarın bu durumun bilincinde olduğunu yansıtmaktadır. Amaç, çocukların dikkatini çeken, onları etkileyecek ve uzun soluklu olacak eserler ortaya çıkarmaktır. Teknolojik çağın zorluklarının farkında olmasına rağmen, iyi bir hikâyenin her zaman çocukların dünyasında yer edineceğine olan inancı, yazarın çocuk edebiyatına olan güvenini yansıtmaktadır. Çocuklar için yazmanın önemine vurgu yaparak, çocuk kitaplarının okuyucularının hayatı anlamlandırmasında büyük bir rol oynadığını belirtmektedir. Yazar eserlerini oluştururken değerleri ön plana çıkardığını, dostluk, sevgi, saygı, adalet gibi kavramlara özen gösterdiğini dile getirmektedir. Bu yaklaşımı, yazarın sadece iyi hikâyeler yazmakla kalmayıp, aynı zamanda çocukların etik ve ahlaki gelişimlerine katkıda bulunma sorumluluğunu da taşıdığını göstermektedir. Ancak önemli bir husus da bu değerleri didaktik bir şekilde sunmaktan kaçınarak, hikâyenin doğal akışı içinde işlemenin önemi vurgulanmaktadır. Didaktik biçimden kasıt çocuk kitaplarının önceliğinin bir eğitim aracı olmadığı; önceliğin, çocuğun kitaptan tat alması ve kendi çıkarımını yapması olduğu vurgulanmaktadır. Yazar eserleriyle, çocukların okuma deneyimlerinin niteliğini arttırmaya çalışmaktadır. Bazen çocuğun gözünden bazen farklı anlatıcı bakış açılarından yararlanmaktadır. Kahraman bakış açısıyla anlatılan hikâyelerin çocukların özdeşim kurmasını kolaylaştırdığına inanmaktadır. Bu

yaklaşımıyla yazar, çocukların farklı duygu ve düşünce dünyalarına hitap ederken empati yeteneği vasıtasıyla hikâyelerini en etkili şekilde anlatmak istemektedir.

Güzin Öztürk, eserlerinde toplumsal olaylara ve güncel temalara ilgi göstermektedir. “Kuş Olsam Evime Uçsam” kitabının çıkış noktası savaş ve sonrasında yaşananların yıkıcı etkisine odaklanarak çocuk edebiyatında aşına olunan temaların dışına çıktığı görülmektedir. Yazarın hikâyelerinin odağında sevgi ve aile bütünlüğü değerleri yer almaktadır. Şiddetsiz, sevgi dolu bir aile ortamının çocuklar için en büyük gereksinim olduğunu düşünen Öztürk, bu değerleri eserlerine yansıtarak okuyuculara olumlu iletiler vermeyi amaçlamaktadır. Eserlerindeki karakterlerin ve olayların gerçek hayatla benzerliği dikkat çekmektedir. Bu yaklaşımla toplumsal gerçeklikler ve insan deneyimleri yazar tarafından bilinçli bir çaba ile yansıtılmaktadır.

Güzin Öztürk çocuk edebiyatına derin bir saygı duyan, okuyucularının bilişsel ve duygusal gelişimini önemseyen, değerlere duyarlı, toplumsal konulara ilgili ve özdeşim yeteneği güçlü bir yazardır. Eserleri, çocukların hem eğlenmesini hem de yaşadığı dünyayı farklı yorumlamasını sağlayacak niteliktedir. Yazarın samimi ve içten anlatımı, çocukların dünyasına olan hassasiyeti, onu çocuk edebiyatında önemli bir yere taşımaktadır.

6.4. GÜZİN ÖZTÜRK'ÜN ESERLERİNDE DEĞERLER

Yazar Güzin Öztürk, çocuk edebiyatı alanında eserler veren ve bu eserlerinde pedagojik açıdan yaklaşımlarla değerleri ön plana çıkaran bir yazardır. Yazarın eserleri üzerinden edebi yaklaşımı ve tematik eğilimleri belirlemiştir. Yazarın eserlerinin temelinde millî ve evrensel değerlerin çocuk okuyuculara aktarılması yatmaktadır. “Ben Bir Hayaletim” eserinde mahremiyet değerine odaklanılması, “Kar Kurdu ve Canavar”da sevgi ve aile bütünlüğü temasının işlenmesi, “Kayıp Kapının Anahtarı”nda saygı ve sorumluluk bilincinin vurgulanması yazarın eserler bazında değerler eğitimi önem gösterdiğini açıkça ortaya koymaktadır. “Kuş Olsam Evime Uçsam” eserinde adalet gibi geniş kapsamlı evrensel değer yanı sıra millî değer olan vatanseverlik değerinin verilmesi okuyucuların sadece bireysel değil, toplumsal düzeyde de bilinçlendirme amacını taşıdığını düşündürmektedir. “Sanal Zombi Anneannem”de aile birliği ve sorumluluğun, “Süper Koşucu”da sağlıklı yaşamın ve “Tumpa Tumpa Sakın

Kaybolma”da tasarruf değerinin vurgulanması, yazarın farklı değerleri eserlerinde tema olarak ele aldığını göstermektedir. Yazar, eserlerindeki kahramanların genellikle çocuk yaşıta olması dikkat çekicidir. “Mila”, “Mizgin”, “Arven”, “Beşir”, “Elif” ve “Efe” gibi çocuk kahramanlar aracılığıyla olaylar ve değerlerin sunulması, küçük yaşıtaki okuyucuların anlatılan değerlerin daha etkili bir şekilde içselleştirilmesini sağlayarak karakterlerle kolayca özdeşim kurmasına olanak tanımaktadır. Özellikle “Ben Bir Hayaletim” eserinde “Mila”nın gözünden mahremiyet değerinin aktarılması, çocukların bu değeri kendi deneyimleri üzerinden anlamalarına yardımcı olmaktadır. “Kuş Olsam Evime Uçsam” eserinde savaş ve mültecilik kavramlarının bir çocuğun gözünden anlatılması vatan ve vatanseverlik değerini ön plana çıkarmıştır. Yazarın toplumsal sorunlara duyarlılığı ve bu sorunları çocukların anlayabileceğı bir dilde ele alması küçük yaşıtaki okuyucuların çıkarım yapma ve düşünme becerilerini geliştirmeyi amaçlamaktadır.

G. Ö.’nün değerleri hem doğrudan hem de dolaylı olarak işlenmesi, pedagojik açıdan bilinçli bir tercihtir. Bazı eserlerinde değerlerin olay örgüsü ve kahramanların davranışları üzerinden değerlerin belirgin bir şekilde veya dolaylı olarak sunulmasıyla çocuk okuyucular için değerlerin net olarak anlaşılmasına yardımcı olmaktadır. Yazarın edebi eserlerinde eğitici ve farkındalık yaratıcı işlevsel bir yönü de vardır.”Kar Kurdu ve Canavar” ve “Kuş Olsam Evime Uçsam” adlı kitapların Tudem yayın grubu tarafından ödüllendirilmesi, yazarın çocuk edebiyatı alanındaki başarısının ve ortaya nitelikli eserler koyduğunun bir göstergesidir. Bu ödüller, pedagojik ilkelerle yazarın edebi yeteneğini harmanlayarak etkili ve değerli eserler ortaya çıkardığını desteklemektedir. Ayrıca sabit bir çizgi üzerinde kalmaması, çeşitli türlerde (hikâye, roman, resimli hikâye) eserler vermesinin altında farklı anlatım biçimlerini deneme ve geniş bir okuyucu kitlesine ulaşma arzusunun yattığını göstermektedir.

7. DEĞER, MAARİF MODELİ VE DEĞERLER, DEĞERLER EĞİTİMİ

7.1. DEĞER KAVRAMI

Değer sözcüğü Türkçe “teğmek” sözcüğünden gelen “dokunmak”, “değmek” anlam genişlemesiyle birlikte bir şeyin önemini belirleyen soyut ölçüt, karşılığı, ederi

anlamında kullanılmaktadır (Elkatmış, 2009). Yaman (2023) kelimenin çeşitli dillerdeki karşılığı olarak Osmanlıca “kıymet, bahâ, cevher, sıdk”; Fransızca “Valeur”, Almanca “Wert”, İngilizce “Value, Worth” ve İtalyanca “Valore” biçiminde olduğundan bahsederken ayrıca değer kavramını, kişide olması ve davranışa dönüşmesi beklenen iyi, erdemli, faydalı inanç ve nitelikler toplamının çeşitli yönlerden (ahlaki, sosyal, kültürel, ruhsal vb.) incelenmesi olarak ifade eder.

Değer, davranış, bilgi ve duyguların birleşimi ve dışa vurumudur. Hançerlioğlu’nun (1993) tanımına göre, nesne ve olayların insanca niteliğini belirleyen niteliğidir. Değer önem belirtmeye yarayan soyut bir ölçüdür. Belli duyguların, ihtiyaçların, amaçların, ihtiyaç ve eylemlerin özneye ilişkisinde belirli nitelikleri belirlenen tavırlarla öznenin olan olguya yükleniş halidir. Bu bağlamda bireyin fiiliyatı sonucu ortaya çıkan durum bu fiilin görüntüsüdür. Ayrıca kavramların konumuna yüklediğimiz anlamlar olarak belirtilir (Ekşi ve Katılmış, 2014). Haralambos’a(1987) göre ise değer birey veya toplum tarafından önem verilen toplumun çoğunluğu tarafından onaylanan beğenilen arzu edilenler olarak ifade edilir. Bireylerin davranışları dolaylı ve doğrudan değerler tarafından yönlendirilmektedir. Değer, arzu edilebilen veya edilemez olan şeyler hakkındaki inançlardır. İnsanların tutum ve davranışlarını etkiler, belirler ve yönlendirir. Kişilerin problemlerini anlamak, değerlendirmek ve yorumlamak için araçtır. Bireylerin değerleri hakkında bilgi edinerek onların tutum ve davranışları önceden tahmin edilebilir (Dılmaç, 2002). Bireyin hayatına dair yaptığı her seçimi şekillendirdiği gibi onun kişilik yapısının istendik bir biçimde oluşmasına da katkı sağlar (Yaman 2023).

Aydın (2021) değerlerin, insanın yaratma biçimi olması olarak görür ve bu yaklaşım kavrama muğlaklık ve yorumlanabilirlik yüklemiştir. Yiğittir (2012) ise değeri, önem belirlemeye yarayan, olanla olması gerekenin ayrımını içeren ölçü olarak yorumlar. Toplumu meydana getiren bireyler ailelerinden, eğitim süreçlerinden ve yaşamdan edindikleri deneyimler aracılığıyla sosyal düzeni oluşturur. Bu hususta değerler hem bireyin yetişmesinde hem de toplumun bir düzen kazanmasında önemli rol oynar. Başka bir deyişle Yaman (2023) değerlerin, insanların bugün ve gelecekteki en önemli davranış belirleyicilerinin arasında olduğunu bu nedenle değerler alanında yaşanan değişimler insanların ve toplumların hayat tarzını değiştirebildiğini ifade eder.

Değer kavramı, bireylerin objeleri, insanları, fikirleri, durumları, hareketleri oluşturan ilkelerdir. Değer bir kimsenin farklı durumlara gösterdiği sürekli davranışlarının kaynağı olan köklü inanışlardır. Kaynağını toplumun gelenek ve

göreneklerinden alır. Zaman içerisinde algı ve uygulamalardaki değişiklikler, değer kavramının değişimine yol açmıştır (Aydın, 2021).

Değer kavramının bütünleyici ve yol gösterici bir güç olduğunu belirten Er ve Gürler (2022) ,değerlerin, toplumsal açıdan birleştirici bir olgu olmakla birlikte, bireysel açıdan da davranışlarımızın olumlu yönde yönlendirilmesinde önemli bir rol oynadığını vurgular. Değer kavramının oluşumu ve idraki kişiden kişiye değişir. Bu konuda Güngör (1993), insanın sadece bir değer sahası içindeki tavırlarını değil, çeşitli değer sahalarındaki tavırlarının da birbiriyle tutarlı olmasını fakat bu tutarlılık ve ahengin nasıl kurulduğunun bilinemediği belirtilmiştir. Ilgaroğlu'na (2019) göre insan bir değerler dünyasının içine doğmakta ve bu değerler sistemine göre yaşamaktadır. Sistemin getirisinin sonuçlarından biri olarak Ünal (1981), bir şeyi değerli görmek ona bağlanmak onun için çaba harcamak anlamlarına da geldiğini ifade edip örnek olarak değerli görülen eski bir eşya somut bir nesne olabildiği gibi bazen başkasından görülen bir yardım, beden sağlığı, bilgi, statü demokrasi gibi toplumsal veya soyut bir kavram olduğunu belirtir.

Değerler ahlak sisteminin ortaya koyduğu kurallarla şekillenmektedir. Kuralların birbiriyle uyumlu olması, bir bütünü ifade etmesi ahlak yargılarını oluşturmaktadır. Bu ahlak yargıları ile değerler arasında güçlü bir ilişki vardır. Bu ilişki ne kadar kuvvetliyse toplumun bunları benimsemesi ve uygulaması o kadar kolay olmaktadır (Uzun, 2024).

İnsanın bütünlüğünde var olan her ahlaki tavır bir değerle ilişki kurar. Bu bağlamda bilişsel yetiler ve duygular ahlaki değerler alanıyla ilişkilidir. İnsanın bilişsel yetilerinin rolü, değerler sahasındaki gücü ve değerlerin var olmasındaki fonksiyonu duygusal yetilerle ilişkilidir (Ilgaroğlu, 2019).

7.2. DEĞER KAVRAMININ ÖZELLİKLERİ VE İŞLEVLERİ

Kenny'e(1994) göre değer; birey, grup, örgüt ya da toplumun geleneksel ilkelerinin bütünü olup toplum içerisindeki insan davranışlarını yargılamak için kullanılan, toplumun kültürüne anlam veren ölçütlerin bütünüdür. Değerler bireyler ve toplumlara huzur getirir. Toplamların, insanların varlığı olumlu katkı sağlayan değerlerin gerçekleşmesiyle doğru orantılıdır. İnsanların sahip oldukları değerler onları bir arada tutan etmenlerin başında gelir. Değerlerin işlevleri; bilinçli ve amaçlı davranışların genel ölçütüdür. Kişinin eylemlerini gerçekleştirirken sosyal olarak kabul görmesini sağlar.

Değerler kültürle şekillenip kültüre yön verme özelliğine sahiptir. Kültürün esasını oluştururken sembol, estetik normlar ve davranış şekilleri içerir. Değerler, insanlarla özdeşim kurar ve kişilik yapısıyla bütünleşir. Değerler hem zihinsel hem de duygusal yönü belirten ifadelerdir (Aydın, Akyol Gürler, 2014).

Değerler sayesinde toplumu oluşturan bireyler nelerin önemli olduğunu, nelerin tercih edilmesi gerektiğini kısacası nasıl yaşanılması gerektiğini bilir (Akbaş, 2008). Değerler, hayatta işaret levhalarına benzer, hazırbulunuşluk oluşturarak tehlikeli eğimlerde veya kaygan zeminlerde bireylere yol gösterir. Değerlerle birlikte bireyler varlık sebebini anlamlandırır, çevresinde gelişen olayların, durumların farkında olur, değerlendirmelerde ölçütle oluşturmaya katkıda bulunur. Değerlerle kişide mensubiyet bilinci gelişir. Değerlerin aktarımı ve hayata geçirilmesi ne denli güçlüyse hedeflere ulaşım da o oranda başarılıdır (Aydın, Akyol Gürler, 2014). Birey tarafından davranışlara yansıtılmayan değerler işlevsel ve kullanışlı değildir. Ancak değerler özümсенirse bu yansıtma gerçekleşir. Değerleri özümseyen bireyler gözlemlendiğinde toplumsal baskı ve çatışma asgari seviyeye inip birey sahip olup geliştirdiği değer sistemiyle uyumlu davranışlar sergiler (Tekşan, 2012).

Değerlerin işlevleri kişi ve toplum açısından koruyucu, yönlendirici ve birleştirici gücü vardır. Değerlerin; bireyleri bir arada tutma, birlikte yaşatma ve varlıklarını devam ettirme fonksiyonları vardır. Bir taraftan toplumları birbirinden ayırt eder diğer taraftan tüm insanlığın ortak paylaştığı özellikleri barındırması ve kaynağı olması sebebiyle birleştirici ve bütünleştiricidir. Kısacası toplumları, toplumsal değerlerle birbirinden ayırırken, evrensel değerlerle tüm insanlığı birleştirir (Aydın, Akyol Gürler, 2014).

Değerler; tarihî birikimlerden oluşur. Üzerinde görüş birliğine varılmış kabullerdir. Sosyal hayatı düzenlerler. Karar vermede kullanılan ölçütlerdir. Kültürün devamlılığını sağlarlar. Çevreyle etkileşim sonucunda işlevsellik kazanırlar. Sosyal kontrol öğeleridir. Tutumların alt yapısının oluşmasını sağlar. Güdüleyicidir. Bireylerin sosyal rol seçmelerinde yol göstericidir. Ortak anlaşma zemini oluşturur. Yaşanarak öğrenilebilir ve öğretilbilir olgulardır. Birleştirici ve bütünleyicidir. Ahlaki olgunluğa ulaştırır (Aydın, Akyol Gürler, 2014).

Değerler eğitiminin hedefe ulaşması için; değer sisteminin aydınlanmasında öğrencilerle birçok strateji ve materyal geliştirilmelidir. Etkili bir şekilde fikir ve materyal kullanımı için tecrübeli eğitimcinin ilgisi olmalıdır. Değer kavramının içeriği ve kapsam

alanına dikkat edilip kavranmalı ve bu doğrultuda çeşitli teoriler geliştirilmelidir. Değerlerle ilgili biyografiler derlenmelidir. Değerlerin eğitimi için birliktelik sağlanmalıdır. Değer eğitimiyle birçok kişiye ulaşılmalıdır. Eğitimcilerin üstlendikleri bu sorumlulukları yerine getirmeleri gerekmektedir (Dilmaç, 2002).

7.3. MAARİF MODELİ VE DEĞERLER

Değerler, eğitim çerçevesinde son yıllarda yoğunluğu ve önemi giderek artan bir konudur. Öğretim programlarında ve Türkçe Öğretim Programında bir alt başlık olarak yer almıştır. Belirlenen on kök değer; adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik olarak nitelendirilmiştir. Bunun yanı sıra programda değerlerin insani özellikleri meydana getirdiği ve toplumun gelecek inşasında değerleri içselleştirip davranışa dönüştürebilen insanların rol oynayacağı belirtilmiştir (MEB, 2019). Temelini bu öğretim programlarının oluşturduğu yeni, güncel ve birçok değer nitelendirildiği Maarif Modeli oluşturulmuştur.

Milli Eğitim Bakanlığınca hazırlanan Maarif Modeli'nde değer, erdem, eylem çerçevesinde değerler eğitiminde adalet, aile bütünlüğü, çalışkanlık, dostluk, duyarlılık, dürüstlük, estetik, mahremiyet, merhamet, mütevazılık, özgürlük, sabır, sağlıklı yaşam, saygı, sevgi, sorumluluk, tasarruf, temizlik, vatanseverlik, yardımseverlik olarak 20 değer başlığı belirlenmiştir. Bu kavramlar alt kazanımları ve kapsadıkları konulara göre aşağıda verilmiştir.

a) Adalet: Türkçe Sözlük'te (2011) sahip olunan hakların herkes tarafından kullanımının yasalarla sağlanması olarak açıklanır. Çınar'a (2013) göre bütün erdemlerin en tam olanı ve adeta ortak olanıdır. Adalet Allah'a kulluk etmek, başkasının hakkını gözetlemek, atalarının hakkını korutup vasiyetlerini yerine getirme olmak üzere üç kısımdır. Sosyal adalet ise, herkesin çalışması ve becerileri doğrultusunda kazandığı hakkını alması olarak değerlendirilmiştir (Yavuz, 1991). Bütün aşırılıkların ortası ve genel olarak aşırılıklardan kurtulmayı sağlayan bir değer olduğunu belirtir. Demokratik toplum olabilme ülküsünün gerçekleşmesi için önemli olan öncüllerden biridir (Şahin, 2017). Hak ve özgürlükleri, eşitliği, etik davranmayı, hakkaniyeti, ön yargısızlığı, ölçülülüğü ve liyakati temel alan bir değerdir. Bu değer MEB'de(2024) her insanın yaşama, eğitim alma, sağlık hizmeti alma, din ve vicdan hürriyeti gibi temel hak ve

özgürlüklere sahip olduğunu, hak aramanın meşru yolları olduğunu, ailede, okulda, toplumda hak ve özgürlükleri ile ilgili sorunlara çözüm aramayı gerektirdiğini, hak ve özgürlüklerin uygun şekilde kullanıldığını, hak ve özgürlüklerden yararlanırken diğer insanların haklarının savunulması gerektiğini, toplumsal hayatta kadın ve erkeklerin eşit haklara sahip olduğunu, insanları sahip oldukları fiziksel özellik, sosyoekonomik düzey, etnik köken, inanç gibi özelliklerine göre ayırmadan tutum ve davranışlarına göre değerlendirilmesi gerektiğini, toplumsal karar alma süreçlerinde farklı görüşler olabileceğinin kabul edildiğini, hakkı olmayanın verilse dahi alınmayacağını, haksızlıkların düzeltilmesi konusunda kararlı davranmanın önemini, insan ilişkilerinde yakınlık, menfaat, ön yargı vb. gözetmeksizin tarafsız davranılması gerektiğini, görev ve sorumlulukların kuralına uygun olarak yerine getirilmesi gerektiğini, bireysel farklılıkların haklardan yararlanmaya engel olmaması gerektiğini, görev, sorumluluk ve ödül paylaşımında adil davranılması gerektiğini, adalet ve merhamet arasındaki dengenin sağlanması gerektiğini, haksızlık karşısında duygu ve davranışların kontrol edildiğini, insan davranışlarının hukuki ve ahlaki açıdan değerlendirildiğini, adalet ve eşitlik kavramlarının ayırt edildiğini, yeterliğe göre yapılan tercihlerin adil olduğunu, görev paylaşımı yaparken kişilerin yeterliğinin dikkate alınması gerektiği, yeteneklere uygun görevlerin alınmasını, karar verme sürecinde ön yargılı olmaktan kaçınılmasını içeren eylemler olarak bahsedilmiştir.

b) Aile bütünlüğü: Aile, Türkçe Sözlük'te (2011) toplum içerisinde evlilik ve kan bağına dayanan karı, koca, kardeşlerin oluşturduğu en küçük birlik olarak ifade edilir. Şahin (2017), ailenin önemini Türk kültür hayatında, en eski tarihlerden beri yadsınamaz bir şekilde olduğunu ve gerek bireysel gerekse toplumsal hayatta büyük bir öneme haiz olduğunu dile getirir. Aile bütünlüğü değeri aile içi iletişim ve iş birliğini güçlendirmeyi, ailede sorumlulukları yerine getirmeyi, aileyle vakit geçirmeyi; saygı, sevgi ve güvene dayalı ilişkiler kurmayı kapsar. Bu değer MEB'de (2024) aile birliğinin sağlanması için karşılıklı saygı, sevgi ve güvenin gerekli olduğunun binmesi, aile kurumunun öneminin benimsenerek devamlılığı için çaba gösterilmesi, aile bağlarına zarar verebilecek davranışlardan kaçınılması, aileye ait olma duygusunun ve aile bağlarının geliştirilmesinin gerekliliği, aile fertlerinin aile bütünlüğünü korumasındaki rolü, aile içi mahremiyetin korunması, ülkenin geleceği için aile ve nüfusun öneminin bilinmesi, aile fertlerinin birbirine destek olması gerektiğinin fark edilmesi, duygu ve düşüncelerin, öğrenilen bilgilerin aileyle paylaşılması, aile üyelerinin sevinç ve üzüntülerinin

paylaşılması, ailede yaşanan problemlere çözüm yollarının üretilmesi, aile ilişkilere önem verilmesi, aile içi etkili iletişimin sağlayacağı yararların fark edilmesi, ailece yapılan yemek, piknik, oyun, akraba ziyareti, tatil gibi etkinliklere katılmaya istekli olunması, saygı ve sevgi temelli bir iletişimin aile huzuruna katkıda bulunacağının savunulması, aileyi ilgilendiren kararlarda tüm aile fertlerinin görüşlerinin alınmasına önem verilmesi, aile bağlarını güçlendirmek için mizahın bir araç olarak kullanılması, anne, baba ve aile büyüklerine hürmet gösterilmesi gerektiğini, karar alırken ailesiyle istişare etmenin önemi, aile içinde iş birliği yapmanın öneminin fark edilmesi, aile içi görevleri yerine getirmenin önemi, aile içindeki görev ve sorumlulukların en iyi şekilde ve zamanında yapılması eylemlerini kapsayan kazanımlar olarak yer alır.

c) Çalışkanlık: Çalışkanlık, Türkçe Sözlük'te(2011) çalışkan olma durumu, faaliyet olarak açıklanır. Bu değer toplumdaki bireylerin sahip olması gereken gelecek nesilleri yetiştirirken sahip olunması gereken bir değer olarak görülmüştür. Bu nedenle aileler çocuklarına çalışma becerisini küçük yaşta vermek ister(Şahin, 2017). Çalışkanlık değeri disiplinli, planlı ve istikrarlı olmayı; bilimselliğe önem vermeyi, iç motivasyon ve öz denetim sahibi olmayı, hayat boyu öğrenmeyi, görev ve sorumluluk üstlenmeyi kapsar. Bu değerle birlikte; hırs ve azim arasındaki farkın ayırt edilir, gayretli olmanın hedeflere ulaşma üzerindeki etkisinin fark edilir, disiplinli ve istikrarlı çalışma alışkanlıklarının geliştirilir, zorlukları aşmak için gayret gösterilir, içsel motivasyon yollarının (ilgi, merak, gelişim, özerklik, keşif) geliştirilir, istek ve motivasyon artıracak amaçların belirlenir, yenilgi ve başarısızlıklarda tekrar deneme gücünün bulunur, düzenli çalışmanın başarı üzerindeki etkisi, açık ve ulaşılabilir hedefler belirlemenin önemi, görev ve sorumlulukları yerine getirmek için etkili bir yol haritasının gerekliliği, hedeflere ulaşmak için hazırlanan planın uygulanması, zamanın etkili bir şekilde yönetilmesi, hedef ve planların gerektiğinde yeniden düzenlenmesi, bilimsel gelişim için merak duygusunun kullanılması, doğru ve güvenilir bilginin ayırt edilmesi, güvenilir bilgiye ulaşma yollarının bilinmesi, edinilen bilgilerin eleştirel bakış açısıyla değerlendirilmesi, yaratıcılık geliştirecek faaliyetlere katılımı, çeşitli fikir, argüman ve yeni bilgilere açık olunması, ödev ve sorumlulukların akademik dürüstlüğe uygun şekilde yerine getirilmesi, bilim, sanayi ve teknoloji alanındaki güncel gelişmelerin takip edilmesi, grupla çalışma becerisinin sergilenmesi, sosyal sorumluluk ve toplum hizmeti çalışmalarında aktif görev alınması, uygun görevler almaya istekli olunması, kişisel ve grup içi etkinliklerde sorumlulukların yerine getirilmesi eylemleri belirir (MEB, 2024).

d) Dostluk: Şahin'e (2017) göre dostluk özünü hoşgörü, paylaşma, birliktelik, saygı ve sevginin oluşturduğu, sosyal bir varlık olan insanın çevresiyle iletişime **geçme** ihtiyacından doğmuş bir olgudur. Sosyal ilişkilerde duyarlılık göstermeyi dayanışma içinde olmayı; etkili iletişimle sevgi, saygı ve güvene dayalı ilişkiler kurmayı; nitelikli vakit geçirmeyi ve evrensel bağ kurmayı kapsar. Aşağıdaki eylemler dostluk değerinin içerisinde yer alır. Bu değerler; iyi ve kötü zamanlarda arkadaşlara destek olunmasını, arkadaşların sorunlarını çözmek için çaba gösterilmesini, ortak hedeflere ulaşmak için arkadaşlarla dayanışma içinde olunması gerektiği, ihtiyaç duyulduğunda arkadaşlardan yardım istenildiğini, arkadaşların bireysel gelişiminin ve hedeflerinin desteklenmesinin önemi, arkadaşların iyiliğe teşvik ederek onları kötülüklerden uzaklaştırmaya çalışıp onları etkin bir şekilde dinlenilmesi gerektiğini, arkadaşlarla duygu ve düşüncelerin paylaşılmasını, arkadaşların duygu ve düşüncelerini anlamaya çalışılmasını, arkadaşlara karşı nazik davranılarak onların özel bilgi ve durumlarını başkalarıyla paylaşılmasına özen gösterilmesini, arkadaşlara verilen sözlerin yerine getirilmesini, dürüst ve samimi davranışların sergilenmesini, değerlerden ödün verilmemesini, arkadaş hakkının onun bulunmadığı ortamlarda savunulmasını, arkadaşlarla vakit geçirmekten keyif alınmasını, arkadaşlarla kaliteli zaman geçirilmesini, arkadaşların düzenlediği sosyal etkinliklere katılmaya istekli olunmasını, arkadaşların fikir ve görüşlerine değer verilmesini, arkadaşlarının kişisel alan ve sınırlarını korumasına özen gösterilmesini, arkadaşlarının farklılıklarının kabul edilmesi, arkadaşlarının olumlu yönlerinin örnek alınması, ülkeler arası yardımlaşmanın, dostluğun gelişmesine katkıda bulunacağının bilinmesi, dünya barışının dostça ilişkiler kurma ve uzlaşma yoluyla tesis edilebileceğinin bilinmesi, komşu ülkelerle barış içinde yaşamının öneminin fark edilmesi, uluslararası projelere katılarak ülkeler arası ilişkilerin güçlendirilmesi, farklı milletlerden insanlarla iletişim kurarken millî kimlik ve kültürünün muhafaza edilmesi gerekliliğinden bahseder (MEB, 2024).

e) Duyarlılık: Duyarlılık, Türkçe Sözlük'te(2005) geçen ifadeyle duyum ve duyguları algılayabilme yeteneği, duygunluk, hassaslık, hassasiyet ve zayıf bir etkiye karşı tepki gösterebilme yeteneğidir. Duyarlılık bir olaya, duruma ya da bir kişiye karşı kendini sorumlu hissetme, hassasiyet gösterme eylemi, farkındalıktır (Demiryürek, 2015). Kendisine, içinde yaşadığı topluma, kültürel zenginliklere, tüm varlıklara değer vermeyi; sürdürülebilirliği önemsemeyi ve afetlere karşı hazırlıklı olmayı kapsar. Bu değer aşağıda verilen; insanlara nazik davranılmasını, kendi istekleri ile diğer insanların

istekleri arasında denge oluşturulmasını, sosyal ilişkilerde sabırlı ve anlayışlı olmaya gayret edilmesini, yaşlıların ve özel gereksinimli bireylerin toplumsal hayata etkin katılımının desteklenmesini, toplumsal sorunların çözümünde sorumluluk üstlenilmesini, şiddetin önlenmesinde sorumluluk alınmasını, şiddetin her türüne karşı çıkılmasını, kendisine yapılmasını istemediği davranışların başkalarına yapılmamasını, çevre sorunlarına yol açabilecek davranışlardan kaçınılmasını, temiz enerji kaynaklarının kullanımını önemsenmesini, çevresel sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi için atık yönetiminin önemsenmesini, tüketim tercihlerinin sürdürülebilirliğe katkıda bulunacak şekilde yapılmasının, tüm canlıların haklarının korunmasını, çevrede yaşayan canlı türlerini tanımaya istekli olunmasını, çevreyi korumak ve güzelleştirmek için girişimlerde bulunulmasını, doğal afetlerin her an her yerde gerçekeşebileceğinin bilinmesini, doğal afetlerin neden olduğu riskleri ve bu riskleri azaltmak için alınabilecek önlemlerin bilinmesini, afet öncesinde, afet sırasında ve sonrasında yapılması gerekenlerin farkında olunması gerektiğinin, afetlerin neden olduğu stres ve kaygıyı yönetmeye yönelik çalışmalar yapılmasını, afet durumlarında ulaşabildiği insanlara ve diğer canlılara yardımcı olunması gerektiğini, afet sonrası toplumsal dayanışmaya katkıda bulunulmasını içeren tutumlar olarak programda yer alır (MEB, 2024).

f) Dürüştlük: Dürüştlük, Türkçe Sözlük'te (2011) doğruluk olarak tanımlanır. şahin'e (2017) göre toplumu oluşturan bireyler arasındaki güveni tahsis etmek için birincil şartken ideal insan tipinin sahip olması gereken evrensel bir değerdir. MEB'de (2024) söz ve davranışlarda tutarlı, doğru ve güvenilir olmayı kapsamak şeklinde nitelendirilir. Bu değer MEB'in yayınladığı Maarif Modeli'nde aşağıdaki kazanımları kapsar.

Üzerine düşen görevlerin kuralına uygun olarak yerine getirilmesini, bilgi ve tecrübesini toplumun yararı için kullanılmasını, sosyal ilişkilerde tarafsız davranılmasını, dürüştlük değerinin toplum hayatında yaygınlaşması için harekete geçilmesi, karşılaştığı ikilem durumlarında iyi niyetli ve doğru sözlü davranılmasını, kişisel çıkar gözetmeksizin doğruların söylenmesi gerektiğini, duygu ve düşüncelerin açıkça ifade edilmesinin, söz, inanç ve davranışlarda tutarlı olunmasının, kendisine emanet edilenlere sahip çıkılmasının önemini, söz verilen işlerin zamanında ve eksiksiz yapılmasını, her koşulda doğru olmaya dikkat edilmesini yaşamında yalan, hile ve aldatmaya başvurulmamasını, insanların arkasından, duyduklarında onları rahatsız edecek şekilde konuşmaması gerektiğini ifade eden tutumlar olarak verilmiştir (MEB 2024).

g) Estetik: Estetik, Türkçe Sözlük'te(2005) sanatsal yaratının genel yasalarıyla sanatta ve hayatta güzelliğin veya güzellik duygusu ile ilgili olan anlamına gelmektedir. Kelime anlamından hareketle estetiği bir bilim olarak düşünebiliriz fakat bu durumda duygusallık kapsamı geniş olarak karşımıza çıkar. Estetik tümüyle değil sadece güzellik fenomenini inceler. Güzellik ise insanda beğenme duygusunu uyandıran, göze hoş gelen, estetik bir zevk veren şeyler olarak değerlendirebiliriz (Tunalı, 2012). Sanatsal bakış açısı kazanmayı, sanatsal ve kültürel varlığı koruyup zenginleştirmeyi, doğal güzelliklerin ve çevrenin korunması ile ilgili duyarlı olmayı ve sorumluluk üstlenmeyi, estetik aracılığıyla özgün üretkenliği ve ruhsal gelişimi desteklemeyi, sanatı hayatın bir parçası hâline getirmeyi kapsar. Bu değer; estetikle ilgili güzellik, sanat, uyum, simetri, özgünlük, zevk, denge ve eleştiri gibi kavramların açıklanmasını, estetiğin sanat ve doğada önemli bir yere sahip olduğunun fark edilmesini, renk, desen, doku gibi duyuşal özelliklerin estetik algı ile ilişkisinin fark edilmesini, güzelliğin göreceli olduğunun fark edilmesi, sanat eserinin deneyim ve değerlerle ilişkilendirilerek yorumlanmasını, sanat eserlerinin incelenerek sanatçıyla ilgili çıkarımlarda bulunulması, estetik açıdan nitelikli tasarımları ve çevresel güzelliklerin takdir edilmesini, insanın ruhsal esenliğine sanatın etkisinin fark edilmesini, çevredeki doğal güzelliklerin ve sanatsal öğelerin kişiliğe etkilerinin değerlendirilmesini, sanat eserleriyle donatılmış bir çevrenin insanın gelişimine ve olgunlaşmasına katkı sağlayacağını fark edilmesi, estetik bakış açısıyla özgün eserler ortaya koyulmasını, geleneksel sanatlara ve yerel kültüre yönelik etkinliklere katılımın önemi, çevredeki estetik unsurların korunmasında aktif görev alınması, hayatın görsel sanatlar, mimari, müzik, edebiyat gibi alanlarda estetik unsurlarla zenginleştirilmesini içerir (MEB, 2024).

h) Mahremiyet: Mahremiyet, kendisinin, ailesinin ve başkalarının kişisel alanını ve bilgilerini korumayı; başkalarının özgürlüklerini ihlal etmemeyi, kişisel sınırlarına saygı duymayı ve millî ve manevi değerlerde mahremiyetin sınırlarını kapsar. Bu değerle birlikte; her ferdin karar alma ve fikir belirtme hakkının olduğunun savunulması özel hayatın korunmasını güvence altına alan yasaların araştırılmasını, özel alanını ihlal edebilecek fiziksel temasların ayırt edilmesini, özel konuşma, mesajlaşma vb.nin başkalarıyla paylaşılmaması gerektiği, sosyal ilişkilerde kişisel sınırların belirlenmesini, sosyal medyada kişisel bilgi, belge ve fotoğraflarının erişilebilirliğin sınırlandırılması, kişisel bilgilerinin yer aldığı dijital araçları bilinçli ve güvenli bir şekilde kullanımı, kişisel bilgilerin gizliliği ihlalinin olası sonuçlarının araştırılması, kendisiyle paylaşılan sosyal, kurumsal ya da kişisel bilgilerin üçüncü kişilerle paylaşılmaması gerektiğini, dijital

mahremiyetin yasal sorumluluğunun bilinmesi, aile üyelerinin kişisel alanlarını koruması gerektiğini, aile içinde konuşulan konuların dışarıya taşınmaması gerektiği, tüm aile fertlerinin duygusal ve bedensel gizliliği olduğunun kabul edilmesi, aile içindeki her ferdin kendi bedensel mahremiyetini korunması için gerekli özenin gösterilmesi, evin ortak kullanım alanlarında aile fertlerine saygı gösterilmesi, bedensel ve mekânsal mahremiyetin korunmasına özen gösterilmesi, ortak kullanım alanlarında bedensel gizlilik ve kişisel eşyaların korunması, başkalarını rahatsız edecek davranışlarda bulunulmaması, hak ve özgürlüklerden yararlanırken diğer insanların kişisel sınırların gözetilmesi, başkalarının görüntülerinin izinsiz paylaşımı, kişisel yaşam alanlarına izinsiz girme gibi özel hayatın gizliliğini ihlal edecek davranışlardan kaçınılması, siber zorbalık içeren davranışlardan kaçınılmasını, zorbalığa maruz kalındığında yardım istemi, zorbalığa uğradığında bu durumla baş etmenin yollarının bilinmesi, başka insanların özel hayatını ve kusurlarının öğrenmeye çalışılmasına yönelik eylemleri içerir (MEB, 2024).

i) Merhamet: Merhamet, Türkçe Sözlük'te (2011) bir kimsenin veya bir başka canlının karşılaştığı kötü durumdan ötürü duyduğu üzüntü ve acıma olarak ifade edilir. Şahin(2017), merhameti bir canlının yaşadığı veya maruz kaldığı kötü bir durum neticesinde içimizde uyanan acıma, üzüntü o canlının çektiği sıkıntıların dinmesini isteme gibi duyguların tamamı olarak ifade eder. MEB (2024), insanlara ve diğer canlılara karşı vicdanlı, şefkatli, sevgi dolu, duyarlı ve sorumlu olmayı kapsadığını belirtirken; bu değer; öz eleştiri yaparak davranışlarını düzenlenmesi, ahlaki değer ve ilkelere bağlı kalıp ve bunların savunulmasını, insanlara karşı adil davranılmasını, insanların acılarına karşı duyarlı davranılmasını, haksızlıklar karşısında haklı olanın savunulmasını, ailenin huzur ve mutluluğu için şefkatin gerekliliğinin fark edilmesini, kendisine şefkatli davranıp, yardıma muhtaç kişilere sabırlı ve anlayışlı davranılması, komşu, arkadaş ve akrabalarına sevecen davranılmasını, özel gereksinimli fertlerin duygularına önem verilmesini, herkesin hata yapabileceğinin kabul edilmesini, affetmenin öz şefkatin bir gereği olduğunun kabul edilmesini, doğayı korumaya önem verilmesini, doğadaki tüm canlıların yaşam haklarının savunulmasını, hayvanlara karşı duyarlı olunmasını, insan ve diğer canlılara yardım etmekten mutluluk duyulmasını, doğal yaşamın korumaya ve zenginleştirmeye yönelik etkinliklere gönüllü olarak katılımına yönelik tutumlar olarak belirlemiştir.

j) Mütevazılık: Mütevazılık, kendini bilmeyi; gösterişten ve kibirden uzak, sade, sabırlı, saygılı, duyarlı ve yapıcı olmayı kapsar. Bu değer; zayıf ve güçlü yönlerin

farkında olunmasını, mütevazı insanların öz saygıya sahip olduğunun bilinmesini, düşünce ve davranışların değerlendirilmesini, yeni bilgi, fikir, tavsiye ve eleştirilere açık olunmasını, hataların sonuçlarının değerlendirilerek hataların düzeltilme yollarının aranmasını, gerektiğinde başkalarından yardım talep edebilmeyi, sahip olunanların üstünlük aracı olarak kullanmaması gerektiğini, başarı ve yeteneklerin nesnel olarak değerlendirilmesini, kibir ile öz güven ayırımının yapılmasını, fiziksel özelliklerin övünç kaynağı olmaması gerektiğinin bilinmesini, hayatta sadeliğin tercih edilmesinin, bencil davranışlardan kaçınma davranışının gösterilmesini, olay ve durumlar karşısında ılımlı ve iyimser yaklaşım sergilenmesini, çevredekilerin başarıları, olumlu ve güzel yanlarının takdir edilmesini, grup çalışmalarında uyumlu davranılmasını, insanlara karşı sabır, nezaket ve anlayış gösterilmesini, çevredeki insanlara karşı duyarlı ve özgeci (diğerkâm) davranışlar gösterilmesini, sosyal ilişkilerde ön yargılı davranılmamasını, olaylar ve durumlar karşısında farklı bakış açıların olabileceğinin farkında olunmasını içeren eylemlerdir (MEB, 2024).

k) Özgürlük: Özgürlük, Türkçe Sözlük'te(2005) herhangi bir kısıtlamaya, zorlamaya bağlı kalmaksızın düşünme veya davranma, bir şarta bağlı kalmama durumu olarak ifade edilir. Hayek'e göre özgürlük bir insanın başkalarının zorlaması ve ya baskısı olmadan davranabilmesi, hareket edebilmesidir (Yayla, 2000). Öner (1987), özgürlüğü hürriyet olarak ifade edip bir duygusal alana ait bir yaşama hali olduğunu belirler. Cesur, girişimci ve kararlı olmayı; özgürlüklerini kullanırken kişisel ve toplumsal haklara saygı göstermeyi kapsar. Bu değerle; bağımsız olabilmenin kendine yetebilmek ile mümkün olduğunun fark edilmesini, ülkenin bağımsızlığı için gerektiğinde fedakârlık yapılmasını, kendine ve ülke ekonomisine katkıda bulunmak için yeterliklerin geliştirilmesini, ülkenin her alanda güçlü olmasına yönelik projeler üretilmesini, günlük hayatta alınan kararların uygulanmasında cesur davranılmasını, gerçek cesaretin akıl ve irade birleşiminin bir sonucu olduğunun bilinmesini, kendi kararlarını alma yeteneğinin gösterilmesini, duygu, düşünce, inanç ve izlenimlerin etki altında kalmadan ifade edilmesini, bir gruba ait olmak için kendisi olmaktan ödün verilmemesi gerektiğini, hak ve özgürlüklerin kullanma ve koruma konusunda taviz verilmemesini, verdiği kararların sorumluluğunun alınmasını, düşünce, inanç, duygu ve izlenimlerine göre harekete geçme gücünü kendinde bulunmasını, gerektiğinde hayır diyebilme becerisinin sergilenmesini, her alanda millî ve manevi değerlerine sahip çıkılmasını, özgürlüklerini kullanırken diğer insanlara ve topluma karşı sorumluluklara önem verilmesini, özgürlüklerini kullanırken diğer

insanların özgürlük alanlarının ihlal edilmemesini, toplumsal düzenin sağlanması için kurallara uyulmasını, kendine zarar verecek duygu, düşünce ve davranışların özgürlükle bağdaşmadığının bilinmesi eylemlerini içerir (MEB,2024).

l) Sabır: Sabır Türkçe Sözlük'te(2011) acı, yoksulluk, haksızlık vb durumlar karşısında sessiz kalıp bu durumun geçmesini bekleme erdemi, dayanç olacak veya gelecek bir şeyi telaş göstermeden bekleme olarak tanımlanmıştır. Şahin(2017), sabır değerini genel algının aksine pasif bir eylem değil de aktif bir eylem acılara, üzüntülere, haksızlıklara boyun eğmemeyi ve onlara karşı direnmek olduğunu ifade eder. Ayrıca bu değer diğer birçok değeri de içerisinde barındırdığını ve insanlara olaylar karşısında mantıklı ve soğukkanlı bir tavır takınmayı öğrettiğini belirtir. MEB(2024) sabır değerini olumlu bakış açısına olmayı, zor ve kötü durumlara karşı dayanmayı, istikrarlı davranmayı, süreci yönetmeyi, sorumlulukları yerine getirmeyi; duygu, düşünce ve eylemleri kontrol etmeyi kapsadığını belirtip bu değer kazanımlarının; yaşanan problemlerin geçici olduğunun fark edilmesini, zorlukların üstesinden gelebilecek yeterlilikte görülmesini, değiştirebilecek ve değiştiremeyecek olayların ayırt edilmesini, sorun odaklı değil, çözüm odaklı düşünülmesini, yaşanan zorlukların, öğrenme için fırsat olarak görülmesini, olumlu düşünmenin insan sağlığına katkısının bilinmesini, zorluklarla karşılaşan insanlara sabırlı olmanın tavsiye edilmesini, duyguların dengelenerek tepkilerin yönetilmesini, hedeflere ulaşmak için dürtülerin kontrol edilmesini, olumsuz durumlar karşısında metanetli davranılmasını, etkilenilen içsel ve dışsal faktörlerin fark edilip sürecin doğru yönetilmesini, sabretmenin toplumsal düzene etkisinin fark edilmesini, görev ve sorumluluklar yerine getirilirken kararlı davranılmasını, çalışmalarda sebat edilmesini, olaylar ve durumlar karşısında motivasyonun sürdürülmesini, sabrın yanı sıra boyun eğmek değil, onunla mücadele etmek anlamına geldiğinin bilinmesini, sabrın bilinçli ve etkin bir bekleyiş süreci olduğunun fark edilmesi eylemlerini içerdiğini belirtir.

m) Sağlıklı Yaşam: Sağlık, insanın hasta olmama durumudur ve yaşamın sürdürülebilmesi için en temel şarttır. Toplumlar sağlıklı nesiller yetiştirebilmek için çeşitli araştırmalar yapıp buna uygun stratejiler geliştirir. Sağlık değeri bağımsızlık ya da özgürlük gibi kaybedilince değeri anlaşılan olgudur. Bu yüzden ailede sağlıklı olma bilincine varılmalıdır. Sağlıklı olma çok geniş bir kavramdır. Bir değer olarak bakacak olursak sağlıklı olmaya önem vermenin çocuklara nasıl verileceğini belirlemek gerekir (Demiryürek, 2015). Sağlıklı yaşam, yeterli, dengeli ve sağlıklı beslenmeyi; sosyal ve

sportif etkinliklere katılmayı, bağımlılıktan kaçınmayı, bağımlılıkla mücadele etmeyi ve insan sağlığını önemsemeyi kapsar. Bu değerle; sağlıklı ve sağlıksız besinlerin ayırt edilmesini, sağlıklı besinlerin tercih edilmesini, dengeli beslenmenin, vücut için yeterli miktarda su ve besin alımının, spor ve egzersiz yapmanın kişilik gelişimine etkisinin fark edilmesidir. Spor ve egzersiz yapmanın ve uğraş sahibi olmanın fiziksel ve psikolojik olarak iyi oluşa katkılarının fark edilip yaş ve fiziksel özelliklere uygun sosyal ve sportif etkinliklere katılımın önemi bilinir. Sigara, alkol, madde, teknoloji ve davranış bağımlılığının insan sağlığı üzerindeki olumsuz etkileri fark edilir. Bağımlılığın sosyal ilişkileri olumsuz etkilediği bilinip bağımlılıkla mücadele etmenin yollarının aranıp bağımlılık yapan maddelerden uzak durulur. Teknoloji kullanımı, alışveriş gibi konularda davranışların bağımlılığa dönüşmemesi için kontrollü davranılır. Hastalıkların yayılmasının önlenmesi için gerekli önlemler alınır. Su, besin kaynakları ve havayı temiz tutmanın sağlık için öneminin fark edilmesidir. Gerekğinde sağlık kuruluşlarından yardım alınmasıdır. Hastalıklardan korunma yollarının bilinmesidir. Kimyasal maddelerin zararlı etkilerine karşı önlem alınmasıdır. Ergonomik risk faktörlerine karşı önlem alınmasıdır. Yeterli ve düzenli uyku alışkanlığının edinilmesidir (MEB,2024).

n) Saygı: Saygı, Türkçe Sözlük'te(2011) birinci anlamı değeri üstünlüğü, yaşlılığı, yararlılığı, kutsallığı dolayısıyla özenli ölçülü davranmaya sebep olan sevgi duygusu, hürmet olarak belirtilirken diğer bir anlamı olarak başkalarını rahatsız etmekten çekinme duygusu olarak tanımlanmıştır. Şahin'e (2017) göre saygı toplumun huzurunun ve mutluluğunun teminatıdır. Saygı değeri insanlar arasındaki ilişkileri düzenler ve karşılıklı gerçekleşir. Birbirlerine saygılı insanlardan oluşan toplumlar, huzurlu ve mutludur. Bu değer vuku bulması için her iki tarafın karşılıklı şekilde memnun kalması önemlidir. Saygı insanlık görevi ve medeni olmanın bir gereğidir. Birey kendi değerlerine, vatanına, milliyetine, erdemlerine, inançlarına, kutsalına saldırı veya hakaret gelmediği müddetçe saygı değerini elden bırakılmamalıdır. MEB (2024) nazik olmayı, ilkel davranmayı, empati ve etkili iletişim kurmayı, sağlıklı yaşamayı; kendisine, çevresine, millî ve manevi değerlere önem vermeyi kapsar şeklinde ifade etmiştir. Bu değer; her ferdin değerli olduğunun kabul edilmesini, söz hakkı vermek, söz kesmemek, etkin dinlemek gibi etkili iletişim becerilerin kullanılmasını, hata yaptığında özür dilemenin bir erdem olduğunun bilinmesini, aile fertlerine nazik ve anlayışlı davranılmasını, gerektiğinde teşekkür ve takdir etmenin öneminin bilinmesini, sosyal hayatta görgü kurallarına uygun davranılmasını, başkasının onurunu zedeleyecek söz ve

davranışlardan kaçınılmasını, nezaketin ince, ölçülü ve zarif davranmak olduğunun bilinmesini, olay ve durumların çok yönlü bir bakış açısıyla değerlendirilmesini, insanlara saygı duymakla birlikte fikirlerin eleştirilmesine açık olunmasını, her insanın değerli olduğunun fark edilmesini, kişisel özelliklerin tanınarak öz saygının geliştirildiğini, kişinin kendini küçük düşürecek davranışlardan kaçınması gerektiğini, sağlık ve öz bakıma dikkat edilmesi, insanlarla ilişkilerin karşılıklı saygıya bağlı olarak değerlendirilmesini, doğanın ve canlıların korunması gerektiğini, millî ve manevi değerlere duyarlı davranılmasını, bir eylem gerçekleştirilirken içerisinde yaşanan toplumun millî ve manevi değerlerinin dikkate alınmasını, insanların farklı kültür ve inançlara sahip olabileceğinin fark edilmesini, her insanın kendi dinine uygun yaşama hakkı olduğunun kabul edilmesini, emeğe, başarıya ve fedakârlığa değer verilmesine yönelik eylemleri içerir.

o) Sevgi: Sevgi Türkçe Sözlük'te(2011) insanı bir şeye veya bir kimseye karşı yakınlık, ilgi, bağlılık göstermeye yönelten duygu olarak geçer. Sevgi değeri evrensel bir değer olup insanların en derinden hissettikleri, evrenin son anına kadar tükenmeyecek bir zenginliğe sahip paylaştıkça çoğalan ender bir duygudur (Şahin, 2017). Ailesine, dostlarına ve ülkesine karşı vefalı, dürüst, sadık ve özverili olmayı; barışçıl bakış açısına sahip olmayı; misafirperverliği, doğaya ve bütün canlılara karşı merhametli davranmayı kapsar. Bu değer; insanları farklılıklarıyla kabul edilmesini, sosyal ilişkilerde duygusal dengenin sağlanmasını, sorunların sağduyu ile çözülmeye çalışılmasını, insanlarla ve içinde yaşanan doğayla barışık olunmasını, dünya barışı için sevginin öneminin bilinmesini, insanların kişisel beklenti ve kararlarının anlamaya çalışılmasını, duygu ve düşüncelerin anlaşılması için karşısındakinin dikkatle dinlenilmesini, başkalarının sevincine ve üzüntüsüne ortak olunmasını, yapılan iyiliklerin değerinin takdir edilmesini, dostlarla bağların koparılmamasını, ülkeye sevgi bağıyla bağlanılmasını, kültürel mirasın korunmasında duyarlı davranılmasını, medeniyetin gelişiminde katkısı olanların değerinin bilinmesini, yalan ve hilenin sevgi bağına zayıflattığının bilinmesini, dürüstlüğün güvenilirlik için gerekli olduğunun bilinmesini, ülke değerlerine bağlılığın gösterilmesini, sevginin samimi bir şekilde gösterilmesine istekli olunmasını, sevdiklerimizle nitelikli zaman geçirmek için fırsatlar oluşturulmasını, sevdiklerimizin sağlıklı, başarılı ve mutlu olması için emek verilmesini, sevgiyi ifade etmenin farklı yollarının olduğunun bilinmesini, aile büyüklerinin ilgi ve bakım ihtiyacının önemsenmesini, sevdiklerimize fedakârlık gösterilmesini, kültürümüzde misafir

ağırlamanın yerinin ve öneminin bilinmesini, misafirlere güler yüzlü ve nazik davranılmasını, ülkedeki turist, göçmen, mülteci, sığınmacı gibi diğer ülke vatandaşlarına konuksever davranılmasını, misafirlere barınma, yeme içme, eşya paylaşımı gibi konularda elindeki imkânlar doğrultusunda ikramda bulunulmasını içeren eylemler olarak belirlenmiştir (MEB, 2024).

ö) Sorumluluk: Sorumluluk, Türkçe Sözlük'te(2011) kişinin kendi davranışlarını, kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarının üstlenilmesi, mesuliyet olarak geçer. Öğretim programlarında yer alan ve öğrencilere mutlaka kazandırılması gereken, çocuğa ilk olarak aile ortamında verilmesi lazım gelen değerdir (Şahin,2017). Kendisine ve çevresine karşı görevlerini tam ve zamanında yerine getirmeyi; duygu, düşünce ve eylemlerinin sonucunu kabul etmeyi kapsar. Bu değer; kararların çevreyle fikir alışverişi yaparak kendisi alınmasını, bireysel gelişimini desteklemeye yönelik planlama yapılmasını, öz bakımın doğru biçimde ve zamanında yapılmasını, güvenliği tehlikeye sokacak davranışlardan kaçınılmasını, verilen kararların sorumluluğunun alınmasını, toplumsal yardımlaşma ve dayanışma için düzenlenen etkinliklere katılımı, kamu malları ve ortak yaşam alanlarının özenli ve temiz kullanımını, vergi vermek, oy kullanmak, kanunlara uymak gibi vatandaşlık görevlerinin öneminin bilinmesini, ülkede yaşanan olağanüstü durumlarda (salgın, doğal afet vb.) yardımlaşma ve dayanışma faaliyetlerine katılmanın önemini, toplumsal sorunların çözümü için öneriler sunulmasını, toplumun millî ve manevi değerlerinin korunup yaşatılmasını, toplumsal hayatı düzenleyen kurallara uygun hareket edilmesini, görevlerin zamanında ve eksiksiz yerine getirilmesini, duygu, düşünce ve davranışlardan sorumlu olunmasını, yanlış karar ve davranışların telafisi için çaba gösterilmesini, alınan görevlerin yerine getirilirken özverili davranılmasını, sorumluluklar yerine getirilirken iç motivasyon geliştirilmesini, sahip olunan inancın gereklerinin yerine getirilmesini içeren eylemlerdir (MEB,2024).

p) Tasarruf: Tasarruf, maddi kaynakları planlı ve kontrollü harcamayı, israftan kaçınmayı, tutumlu olmayı, birikim yapmayı, sahip olduklarının değerini bilmeyi ve bilinçli tüketici olmayı kapsar. Bu değer; tüketici haklarının araştırılmasını, harcamalarda fiş ya da fatura alınmasını, satın alınan ürünler belirlenirken isteklere değil, ihtiyaçlara öncelik verilmesini, aynı nitelikteki ürünler arasından yerli ve sürdürülebilirliğe katkısı olanın tercih edilmesini, satın alınan ürünle ilgili sorun yaşandığında başvurabilecek mercilerin bilinmesini, alışveriş sırasında fiyat araştırması yapılmasını, satın alınan

ürünlerin sağlıklı, temiz ve inancına uygun olmasına dikkat edilmesini, israfın olası zararlarının fark edilmesini, sahip olunanları kanaat ederek ihtiyaçtan fazla ürün alınmamasını, gıda israfını önlemeye yönelik yapılan çalışmalara katılmasını, zamanı verimli kullanmak için planlama yapılmasını, enerji tasarrufuna yönelik planların uygulanmasını, yer altı ve yer üstü kaynaklarının amacına uygun ve özenli kullanılmasını, ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra maddi kaynaklarının bir kısmıyla birikim yapılmasını, harcamaların aile bütçesine göre planlanmasını, emek verilerek elde edilenlere değer verilmesini, sahip olunanların en verimli şekilde kullanmanın yollarının araştırılmasını, kullanım ömrünü tamamlamış ürünlerin dönüştürülmesini, sahip olunan eşyaların özenli kullanılmasını, kaynakların etkili şekilde kullanılarak ailesine ve arkadaşlarına örnek olunmasını içeren tutumlardır (MEB, 2024).

r) Temizlik: Temizlik, Türkçe Sözlük'te(2011) temiz olma durumu, arılık, saffet, nezafet olarak tanımlanmıştır. Gerek insan sağlığı gerekse bireyin kendisine ve çevresine olan saygısı bakımından hayati bir öneme sahip olan değerdir (Şahin, 2017).Kişisel temizlik ve bakıma dikkat ederek kendisine ve topluma saygı duymayı, yaşadığı ortamın ve çevrenin temizliğine önem vererek toplumdaki genel yaşam kalitesine ve sürdürülebilirliğe katkıda bulunmayı kapsar. Bu değer; kişisel temizliğin insan ve toplum sağlığı için öneminin bilinmesini, beden temizliğinin zamanında ve özenli yapılmasını, kılık kıyafetin temiz ve düzgün olmasına dikkat edilmesini, kişisel temizlik ve bakımın öz saygı göstergesi olduğunun bilinmesini, kişisel temizlik ve bakımın sosyal ilişkilere etkilerinin değerlendirilmesini, tüketilen ürünlerin temiz ve sağlıklı olmasına özen gösterilmesini, temiz ve düzenli bir ortamın üretkenlik, sağlık ve yaşam kalitesi için öneminin bilinmesini, uygun temizleme araç ve yöntemlerin kullanılmasını, ortam temizliğinin yetersiz olmasının yol açabileceği sorunların bilinmesini, ev, sınıf, okul bahçesi gibi ortak alanların temizliğinde görev alınmasını, çevre kirliliğinin kaynaklarını, nedenlerini ve sonuçlarının bilinmesini, doğal kaynakların temiz tutulmasını, çevre sorunlarının azaltılmasına katkıda bulunmak için ilgili kurum ve kuruluşlarla iş birliği yapılmasını, ekosistemin korunması için etkili atık yönetiminin öneminin bilinmesini, temiz enerji kaynaklarının çevre ve toplum sağlığı için öneminin bilinmesini, davranışların çevre temizliği üzerindeki etkilerinin fark edilmesini, çevre temizliği ve atık yönetimi konusunda örnek davranışlar sergilenmesini, gelecek nesillere temiz bir çevre bırakmak için çaba gösterilmesini içeren eylemlerdir (MEB, 2024).

s) Vatanseverlik: Vatanseverlik, Türkçe Sözlük'te(2011) yurtseverlik olarak geçmektedir. İnsanın doğduğu yeri, evini, köyünü memleketini sevmesidir. Şahin (2017) vatanseverliği, ülkenin bekası için insanları birleştiren bir değer olduğunu ifade eder. Millî, manevi, insani, kültürel değerleri ve ülke varlıklarını korumayı, sevmeyi ve onlara saygı duymayı; bağımsızlığa önem vermeyi, ülkesi için sorumluluk almayı kapsar. Bu değer; Türk bayrağındaki renk ve sembollerin açıklanmasını, Türk bayrağına ve İstiklal Marşı'na saygı gösterilmesini, ülkenin sınırlarının ve sınır komşularının tanınmasını, Türkçeyi kurallarına uygun kullanımı, vatanını sevmenin işini en iyi şekilde yapmayı gerektirdiğinin bilinmesini, ülkenin menfaatinin şahsi menfaatinin üstünde tutulması gerektiğinin, vatandaşlık hakları ve sorumlulukların yerine getirilmesini, Türk kültürünün devamlılığı için çaba gösterilmesini, ülkenin tarihini araştırıp öğrenilmesini, millî bayramların ve anma günlerinin önemini bilinmesini, millî ve dinî bayramların coşkuyla kutlanılmasını, şehit ve gazilere saygı gösterilmesini, atalarının başarılarının takdir edilmesini, bilim, sanat, spor ve kültür alanında ülkesini temsil edenlerin takdir edilmesini, ülkenin ekonomik değerlerinin bilinip ve korunmasını, koruma alanları, müzeler, el işleri, yemekler gibi somut ve ninniler, türküler, bilmece, destanlar gibi somut olmayan kültürel mirasın tanınarak bunların gelecek nesillere aktarılması için çabalanması, ülkenin göl, dağ, canlı türleri, endemik bitki örtüsü gibi doğal güzelliklerinin bilinip korunmasını, millî ve manevi değerlerin gelecek nesillere aktarılmasında sorumluluk üstlenilmesini, ülke kaynaklarının sürdürülebilir bir şekilde kullanmanın gerekliliğinin fark edilmesini, ülkenin kalkınmasının ve gelişmesinin desteklenmesini, yerli ve millî ürünlerin kullanmanın tercih edilmesini içeren eylemlerdir (MEB, 2024).

ş) Yardımseverlik: Yardımseverlik, Türkçe Sözlük'te(2011) hayırseverlik olarak tanımlanırken yardım kendi gücünü ve imkanlarını başka birinin iyiliği için kullanma, muavenet olarak geçer. Toplumsal hayatta yaşamı kolaylaştıran huzur, barış ve refah içinde yaşamı sağlayan bireyler arasındaki ilişkileri bağları kuvvetlendiren önemli bir yoldur (Şahin, 2017). İnsanlara ve canlılara duyarlı olmayı, onları sevmeyi, onlara merhamet etmeyi, cömertliği, dayanışmayı, fedakârlık yapmayı, iyiliksever olmayı kapsar. Bu değer; imkânlar ölçüsünde maddi varlıkların ihtiyaç sahipleriyle paylaşılmasını, sahip olunan bilgi, deneyim, eşya ve mali kaynaklar gibi değerlerin başkalarıyla paylaşılmasını, insanlara yardım etmekten ötürü mutluluk duyulmasını, İmkânları kullanırken ihtiyaç sahiplerine öncelik verilmesini, yardıma muhtaç insanların

duygularının anlamaya çalışılmasını, özverili davranışların sınırlarının bilinmesini, insan ve topluma katkıda bulunmak için zaman ayrılmasını, hastaların, yaşlıların ve özel gereksinimli bireylerin ihtiyaçlarına öncelik verilmesini, aile fertlerinin öncelikli ihtiyaçları için kendi isteklerin ertelenmesini, ülkenin ve milletin menfaati için birlik ve beraberlik duygusu ile hareket edilmesini, yardım yapılacak kişi ve kurumların bilinçli bir şekilde seçilmesini, millî ve manevi değerlerin göz önünde bulundurularak iyilik yapılmasını, insanlara iyi davranmanın toplumsal bağları güçlendireceğinin fark edilmesini, doğaya ve hayvanlara iyi davranmanın çevreyi daha yaşanabilir hâle getireceğinin fark edilmesini, yapılan iyiliklerin sürdürülebilir olmasına önem verilmesini, bilimsel bilgiyi insanların ve toplumun yararına kullanılmasını, yardım yapılan kişilerin mahremiyetine önem verilmesini, gösteriştten uzak durarak, severek ve isteyerek iyilik yapılmasını, yardım kurum ve kuruluşlarının faaliyetlerine katılımı, ihtiyacı olan herkese destek verilmesini, karşılık beklemeden yardım yapılmasını, bilgi, zaman ve emeğin iyiliğe dönüştürülmesini içeren eylemler olarak belirlenmiştir (MEB, 2024).

8. DEĞERLER EĞİTİMİ

Değerler eğitimi son zamanlarda oldukça popüler olan bir kavram olmasına rağmen geçmişte ahlâk veya karakter eğitimi gibi adlar altında verilen eğitimin güncel ve çağdaş halidir (Sancak, 2011). Bu eğitimin tarihi 1920 yıllarında Amerika’da yapılan karakter eğitimi çalışmalarına dayandığı belirtilir (Elbir ve Bağcı, 2013).

Eğitim çocuk, genç, yaşlı insanların sosyal hayata ve çağa uygun tutum kazanmasını sağlar. Eğitimin işlevi ise topluma sağlıklı bir biçimde uyum yapmalarını sağlamaktır. Bu uyum geçmişteki ulusal değerleri tanıtmaya ve benimsetmeye bugünün gerçeklerini gösterme ve geleceğe dönük hüner kazandırma yoluyla olur. Çağdaş eğitimin amacı dünü koruyup yarını güvene almaktır. Kısacası eğitimden beklenen şey; dünü tanıtır bugünü kavratır yarına hazırlamaktır (Kavcar,1999). Farklı seviyelerde olan toplumla gelişim aşamalarına göre kendilerine özgü bir anlayışla insan yetiştirmeye çalışır. Bu süreçte en temel kurum olan eğitim toplumsal anlayışa uygun bireyler yetiştirmek için kullanılır. Kültür ise eğitime yön verir. Her toplum kültürünü koruyarak varlığını devam ettirmek ister ve bu noktada eğitim öne çıkar (Akyüz, 1991). Bir başka

ifadeyle bir insan yaşadığı toplumun ve kültürün bir üyesi haline gelmesi-ham insan tabiatının yoğrulması-öğrenmeyle olur. Yani eğitim insanın sonradan kazanmış olduğu birtakım davranışların öğrenme yolu ile dâhil olduğu bir süreçtir. Bu noktada kültürün payı büyüktür. Çünkü toplum tarafından denetlenir ve tayin edilir (Erdentuğ, 1982). Değerler eğitiminin amacı bireyleri evrensel (etik), kültürel değerlere ve bunların önemine ilişkin bilinçlendirmek, hoşgörü ve demokratik tutumlarla çok kültürlülüğü ilişkilendirip insan sevgisini vurgulamaktır. Tüm değerleri olanakları varlık şartlarını geliştirip ölçütle değerlendirmektir. Somut sorunlardan hareketle hayatı bilgiye veya bilgiyi hayata dönüştürmektir (Kale, 2004).

Bir ülkenin eğitim sistemi o ülkenin önem verdiği eğitimin çerçevesini, amaçlarını ve yönünü belirler (Doğan, 1997). Edebiyat, sanat, ekonomi, dil, bilim, ahlak, hukuk kültür objeleridir ve bunlar nakledilebilir. Kültür olgusu olmanın şartı onlara sinmiş olan değerlerin toplum üyeleri tarafından geçerli kabulüdür. Bu geçerlilik isteği toplumun sonraki kuşaklarına da yansır ve yansıyan, nakledilen kavram aslında değerlerdir (Köktürk, 2006). Tural (1992) toplum ve değer ilişkisini şöyle ifade eder; değer toplumun tarihi birikimi ile ortaya çıkar, toplumun tamamı tarafından kabul görülüp toplumun varlık, birlik ve devamının sebebi onay ve katılım gören korunan kabulleniş ve inançlardır. Değer ve normlar kültürel kimliği şekillendiren kültür unsurlarıdır.

Teknolojik değişme ile birlikte yeni problemler oluşmuştur. Sorumluluklarımızın sınırları, olayların ahlaki boyutu bu problemlerin içerisinde yer alır. Bu yüzden gelecekte bireysel ya da toplumsal olarak hayatın anlamına karar verilmelidir. Bu aşamada odak noktası değerler olacaktır. Fakat zamanla değerlerde değişecektir. Bu değişimlerle ahlak sisteminin gerekliliği, kişinin oluşturduğu kavramlar ve ahlaki kavramların geliştirilmesi önemlidir (Dilmaç, 2002).

Değerlerin öğrenimi esasen rol öğrenimi olarak sosyal öğrenmedir. Toplumun çeşitli tabakalarındaki insanların neler düşündüğü, neler yapması, nelere kıymet vermesi hakkında bilgilere sahip olmaktır (Dilmaç, 2002).

Değerler eğitimi, bireylerin davranışlarını gözden geçirmesine olanak sağlayan, bu açıdan yaşanabilir bir gelecek için insanlarda bulunması gereken evrensel değerlerin kazandırıldığı süreçtir. Değerler eğitimiyle davranışa dönüşen değerler ve inançlar çevre içinde model olarak insanlara yansır bunun neticesinde toplumun tutum ve davranışlarında inanç sistemlerinde kültürü ile doğru orantılı ve olumlu bir gelişim

sağlanır. Bilinçli ve planlı öğrenme ortamı oluşturarak, çocukların kendini tanıması ve uyumlu olması, düşünüş ve hareketlerinde tutarlı özelliklerin kazanmasını sağlar. Bu bilinç ve planın sonucunda iç motivasyon geliştirip doğru yanlışı ayırt yetisi kazanırlar. Değerler eğitimi; öğrencilerin bilgi, beceri ve yeteneklerini geliştirerek, makul seçimlerin sorumluluğunu taşıma çabalarının adlandırılmasıdır. Bu eğitimlerle öğrenciler eleştirel düşünmeye teşvik edilerek küresel ve çok kültürlü bir dünyaya hazırlanıp, hayatın gerçekleriyle yüzleşmelerine teşvik edilir (Aydın, 2021). Veugelers'a (2000) göre eğitimde değerlerin aktarılması, güçlendirilmesi eğitim programı vasıtasıyla aktarımı ve okul ortamında ahlaki bir iklimin güçlendirilmesinin yolları değerler eğitimi vasıtasıyla aranır.

Değerler eğitiminin aşamalarında ilk sıra insanı tanımak ve değer vermektir. Birey insanlık makamına ulaşmak için öncelikle kendini tanımalı, düşüncelerini düzene sokmalı, sağlam bir iradeye sahip olup hedefe bağlanmalıdır. Bütün bunların başarılması için eğitim gereklidir. Eğitim insanın kalitesinin yükselmesinde ve temeldir. Diğer bir husus aile içi iletişimin güçlendirilmesiyle aile içerisindeki paylaşım ile birlikte birçok olumlu değer aktarımı sağlanır. Değerler eğitimi verilirken eğitimin kavranması gerekir. Eğitim çift yönde ilerletilmelidir. Bir yanda çocuklara duygu değer davranış kazandırılırken diğer yandan analitik düşünme biçimi kazandırılmalıdır (Yaman, 2012).

Halstead'a (1996) göre değerler eğitimi, iki görüşü içerir. Birincisi, eğitimcilerin, okulların veya seçilmiş temsilcilerin sorumluluğunda uygun değerlerin belirlenmesidir. İkincisi ise, belirlenen bu değerlerin çocuğa aktarılmasıdır. Bu da eğitim programlarında, toplumsal ilişkilerde ve genelde öğrenci- öğretmen vasıtası ile örtük program ve okul etiği dâhilinde gerçekleşir. Örtük program vasıtası ile okul kültürü içerisinde öğrencilere inançlar, değerler, normlar açık ya da kapalı olarak gizli bir zorlama ile aktarılır (Dickerson 2007).

1990'lı yıllara gelindiğinde toplumdaki ahlaki değerlerin önemi azalırken bireylerin uyumu ile ilgili değerler ön plana çıkarılmıştır. Sosyal yapıdaki bozulmalar değerlerin kazanımını tekrar gündeme getirmiştir. Bu olumsuz gelişmelerden ötürü toplumun liderleri konumunda olanlar, aileler ve eğitimciler okullardaki ahlaki eğitimi tekrar vurgulamaya başlamışlardır (Demircioğlu ve Tokdemir, 2008). Değerler; eğitim yoluyla okulda öğretmen aracılığıyla aktarılır. Öğretmenler model olmalıdır, sınıf içinde sosyal bir doku oluşturmalıdır, her öğrenciye verilen sorumluluklarla ahlaki gelişime katkı sağlamalıdır. Öğrencilere karar verme olanağı tanınmalıdır. Paylaşım fırsatı

vermelidir. Ortak çalışmaya yönlendirmelidir. Tartışma ve paylaşma ortamları sunulmalıdır. Kendini bilme ve sorular sordurulmaya yönlendirilmelidir (Dilmaç, 2002).

9. GÜZİN ÖZTÜRK'ÜN İNCELENEN ESERLERİNİN ÖZETLERİ

9.1. BEN BİR HAYALETİM KİTAP ÖZETİ

Mila yaşlılarından farklı özel bir çocuktur. Sadece öğretmeni Melis ve annesiyle bağ kurar. Öğretmeni her gün evlerine gelip Mila'yla birlikte özel olarak çalışırlar. Bazen motor becerilerini geliştiren etkinlikler kimi zaman telaffuz çalışmaları, ipe boncuk dizme. Mila her ne kadar bu etkinlikleri yaparken zorlansa da öğretmeni onun çok hızlı ilerlediğinden bahseder.

Annesiyle babasının ayrılışıyla yeni bir yere siteye taşınan Mila hiç odasından çıkmaz günlerini böyle geçirir. Herkesten farklıdır; kimsenin gözüne bakamaz, kimseye cevap vermez, kendisini ifade edemez. Kendisine dokunulmasından hiç hoşlanmaz. Annesi onun arkadaşlık kurmasını oyunlar oynamasını çok ister. Bu ısrarlar neticesinde Mila bir gün aşağı iner. Kalabalık etrafını sarar; ikiz kardeşler Didem, Sinem konuşmaya çalışır. İyice gerilen Mila, Cihan'ın kendisine dokunmasıyla istemsizce onun burnunu kırar.

Aradan zaman geçer. Mila arkadaşlarına alışır. Artık onlarla oyunlar oynar. Bir gün Toprak adında bir çocuk cadıya benzeyen yaşlı bir kadından bahseder. Bu kadını takip etmeye karar verirler. Mezarlığa giden kadın iki mezarı sulayıp ağlar. Bunun bir çeşit ayin olduğunu düşünen Mila ve arkadaşları son günlerde kaybolan yaşlılardan ötürü bu kadını araştırırlar. Arkadaşlarına kendini kanıtlamak isteyen Mila gizlice kadının evine girer. O sırada bir adam gelip Mila'yı evde yakalar. Onu kovar. Yaşadığı bu olayı kardeşi polis olan Ayşe ablaya anlatır. Olay araştırılır ve o adamın yaşlıların evlerini ellerinden alan bir çete olduğu öğrenilir. Polisler adamı yakalar. Olaydan sonra cadı diye düşündükleri yaşlı kadının evine giderler. Kadının yıllar önce oğlu ve kocasını soba zehirlenmesinden kaybettiğini, mezarlığa da büyü ve büyüye benzer korkunç eylemler yapmak için gitmediğini öğrendiklerinde utanırlar. Artık yaşlı kadınla dost olurlar.

Aradan yıllar geçer. Mila'nın resim yeteneği keşfedilir ve eğitim alır. Yirmi beş yaşında üniversitenin Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümünde asistan olur.

9.2. KAR KURDU VE CANAVAR KİTAP ÖZETİ

Mizgin, Kars'ın bir köyünde yaşayan bir çocuktur. Annesi ve köy korucusu olan babasıyla yaşar. Babası kışın çetin şartlarında köye saldıran vahşi hayvanları kurduğu tuzaklarla avlar. Bir keresinde aç bir kurdu yakalamak için kurduğu tuzağı unutması nedeniyle ayağı tuzağa sıkışır ve yaralanır. O günden sonra yaşadığı olayın etkisiyle ayağı iyileşse bile aksar. Bu yüzden köy muhtarı ona Aksak lakabını takar. Kars'ta birine lakap takılması halinde bu lakap gelenekselleşir soyad halini alır. Bu yüzden Mizgin, Aksak Birindar'ın kızı diye bilinir.

Mizgin çok akıllı, okulu seven ve öğretmeni Şirin Hanımla çok iyi anlaşılan bir kızıdır. Bir gün okula Zeynep adında yeni bir öğrenci gelir. Mizgin, Zeynep'le arkadaşlık kurar ve çok sıkı dost olurlar.

Zeynep ve Mizgin dağlarla kaplı, bazen hatta her yeri donduran Kars soğukunda Ani Harabeleri'ne yakın bir yerde küçük bir mağara keşfederler. Burası artık onların gizli ve sakladıkları oyun alanı olmuştur. Burada birbirleriyle sohbet ederler. Zeynep her şeyini anlatırken Mizgin'in kimseye söyleyemediği bir sırrı vardır. Geceleri karanlıkta evlerine gelen elleri olmayan onun yerine dokunduğunda mor çiçeklere boyayan bir canavar. Artık sabahları uyanınca annesinin yüzünün gözünün mora boyandığını görür Mizgin ve bu durumdan kimseye bahsedemez. İçine kapanır. Sürekli annesine canavarı sorar onun artık evlerine gelmemesini istediğini söyler.

Bir gün Mizgin çok hastalanır ve ateşlenir. Rüyasında sayıklamalarla karşısında canavarı görür. Ona sevmeyi öğretmek istediğinde bahseder. Canavar suyunu içmemesini, annesine ve kendisine zarar vermemesini söyler. Canavara artık onu istemediğini haykırır. Kızının sayıklarken söylediklerini duyan babası yaptığı hatadan çok pişmanlık duyar.

Mizgin'in babası köye son zamanlarda çok zarar veren bir kurdu uzun süre yakalayamadığı için canı çok sıkılır. Sinirleri bozulur ve eve gelmemeye başlar. Kurdu peşine düşer. Mizgin ise bu kurtla çoktan bir bağ kurmuştur. Kimseye söylemez ve onu gizli mağaralarında besler.

Çok hastalandığı için okula gidemeyen Mizgin çok sıkılır. Annesinin evde olmadığı bir gün bu durumu fırsat bilip evinden çıkar; amacı Zeynep ile birlikte mağaraya gitmektir. Zeynep'in hasta olduğunu öğrenir ve yalnız devam eder. Tipi öylesine bastırır ki Mizgin yolunu kaybeder. Donmak üzereyken babasının peşinde olduğu kurt onu bulur, mağaraya getirir. Mizgin'in kaybı babasını telaşlandırır. Zeynep'ten aldığı bilgiyle mağarada kızıyla birlikte kurdu bulur. Kurda bir şey yapmaz. Yaptıklarından çok pişmanlık duyar ve yeniden ailesini kazanmak ister.

9.3. KAYIP KAPININ ANAHTARI KİTAP ÖZETİ

Gaia adlı bir gezegen vardır. Bu gezegende toprak çok değerlidir. Bu gezegende artık arılarının son kanat sesleri gelmektedir. Yani gezegende çiçekler yavaş yavaş kokusunu kaybetmeye başlamıştır. Düzeni bozulan Gaia'nın kurtarılması gerekmektedir.

Arven yaşadığı köyde dış görünüşüyle farklı iyi kalpli bir kızdır. Saçları kıvılcık, ayak parmakları yapışıktır. Okuldaki çocuklar farklılığıyla hep dalga geçerler. Arven bir gün öğretmeninin de kalbini kırmasıyla kaçıp merdiven altına saklanır. Burada kendisi gibi farklı kocaman kulakları olan Zela'yla tanışır. Zela ona farklı insanların yaşadığı kayıp bir kapıdan bahseder. Arven kendini ormana atar. Orada her yeri çiçeklerle kaplı Karunka ile tanışır. Arven kayıp kapıyı sorar. Karunka, her şeyi Vasatusa'nın anlatacağını söyleyip, yanına götürür. Vasatusa yaşlı ve oldukça iri doğanın düzenini sağlayan toprak anadır. Ama artık bu görevini yaşlandığı için seçilmiş kişi olan Arven'e verir. Arven duygularını bastıramadığında içinden çıkan keleklerin anlamını çözer. Düzeni sağlamak kayıp kapıyı bulmak için yanına küçük diken Uff ve Karunka ile yola çıkarlar.

Yolculukları sırasında yalnız bir dağ görürler. Dağ eskiden piknik yapan insanların, çiçeklerin, hayvanların üzerinde yaşadığını ama düzen değiştiğinden beri yapayalnız kaldığını söyler. Ağladıkça çıkan lavları yüzünden tehlikeye giren Arven ve arkadaşları bu durumu değiştireceklerini söylerler.

Sürke denen etrafı tellerle çevrili hapishaneyi andıran evlerin olduğu büyümlü bir yer görürler. Girişte bir atlıkarınca onları içeri götüreceğini mekanik bir sesle söyler. Karunka gelmek istemez. Arven merak eder yanlışlıkla saç atın ayağına çarpar ve içeri hızla atılırlar. Burada tuhaf kokulu ve konuşması sinir bozucu kötü kalpli uzun bacak tarafından alıkonulurlar. Uzun bacak Arven gibi görünüşleri tuhaf başkalarını da zorla

tutup insanlara sergileyip para kazanır. Arven burada ahtapot bacak Puta, ses telleri Uzun bacak tarafından alınmış derisi siyah Mia ve diğerleriyle tanışır. Kaçmak için plan kurar ve bunu başarırlar.

Yolculuğun devamında ağaç kestiği için ikiziyle birlikte taş dönuşen taş kalpli Yinsun ve Yensun ile karşılaşır. Arven Yinsun'la konuşur. Konuştukça Yinsun'un kalbi yumuşar ve ağlar. Eski haline dönüşürler. Devam eden yolculukta Tepegöz'le karşılaşır. Tepegöz onları Kayıp şehre götürür. Burada Arven şifacı Luka'yla tanışır. Luka gözleri geceyi temsil eden siyahlıkta saçları ise gün gibi sarı bir çocuktur. Luka ve Arven birbirlerini görür görmez aralarında bir bağ kurulur. Birlikte çalışıp bir anda topluca ölen arıları, mis kokulu çiçekleri kurtaracaklarına söz verirler.

Arven eve döner. Artık farklılıklarından utanmayan çok önemli görevi olan seçilmiş bir kızdır.

9.4. KUŞ OLSAM EVİME UÇSAM KİTAP ÖZETİ

Beşir Suriye'de çıkan savaştan dolayı evini yurdunu terk etmek zorunda kalan bir çocuktur. Abisi Ahmet'i kaybeden aile artan bombalar, silahlar, oluşan tehlikeli ortamda güvenlik tehlikesiyle Türkiye'ye göç etmek zorunda kalır. Beşir'in ailesi arkadaşı Halebi'nin ailesi ve küçük Gufran'ın ailesiyle birlikte bir kamyonetin içinde yola çıkar. Zorlu geçen bu yolculukta Türkiye sınırında olan Hatay'a varırlar. Hatay'da göçmen kampına yerleşirler.

Bu kampta Beşir kendileri gibi birçok aile olduğunu görür. Kalabalık bir şekilde burada yaşayan ailelerle birlikte çadırlarda yaşamaya başlarlar. Yaşam şartları zor olsa da Beşir arkadaşı Halebi ve edindikleri arkadaşları ile birlikte savaşı unutmaya oynarlar. Beşir Zehra adında bir kızla tanışır. Zehra konuşamayan ve kulakları duymayan bir çocuktur. Arkadaş olurlar. Bir zaman sonra Zehraların gideceğini öğrenir ona mektup yazar.

Kampta babası ve evin çalışma çağına gelen erkekleri izin kağıdıyla iş için şehre gidip akşam dönerler. Beşir ve Halebi de şehri merak edip görmek isterler. Kendilerinden yaşça büyük olan Hasan abiye bu durumdan bahsederler. Hasan düşünür ve götürmeyi kabul eder. Geri dönüş için geç kalmamalarını söyler. Merkeze gelen Beşir ve Halebi oyuncak dükkanında oyalanır ve geri dönmeyi unuturlar. Geri döndüklerinde Hasan ve

diğer işçilerin gittiklerini fark ederler. Geceyi dışarıda korkarak geçiren Beşir ve Halebi babalarının bulmasıyla kampa dönerler.

Aradan biraz zaman geçer gelen diğer ailelere yer açılması gerektiği için tekrar göç etmek zorunda kalırlar. İzmir’de bir mahalleye yerleşen aile burada da pek iyi şartlarda değildir. Burada da kendileri gibi savaştan kaçıp gelen diğer aileler vardır. Babalar erkenden işe gider, günlük işlerde çalışır ve geçinmeye bakarlar.

Beşir ve Halebi’nin tek Türk arkadaşı Samet’tir. Bir gün Samet, Halebi ve Beşir Karşıyaka’ya gitmeye karar verirler. Gizlice Karşıyaka’ya giderler. Yine bir oyuncakçının önüne giden Beşir çok istediği kırmızı arabayı görür. Akıl sağlığı yerinde olmayan bir kadının kendilerini kovalaması sonucu çok korkarlar ve hızla eve dönerler. Anneleri çok kızar evden kaçmaması için Beşir ve Halebi’yi uyarırlar. Beşir’in aklı kırmızı oyuncak arabadadır. Babasının kendine az da olsa verdiği harçlıkları biriktirir. Bir gün yine kimseye fark ettirmeden evden gider arabayı alır ve gelir. Rüyasında gördüğü bu arabayı almanın sevincini yaşar diğer Suriyeli çocuklarla da paylaşır.

9.5. SANAL ZOMBİ ANNEANNEM KİTAP ÖZETİ

Oyun bağımlısı bir çocuğun bu durumun kendine ve çevresine ne ölçüde zarara geldiği anlatılıyor. Anne ve babasını hiç duymayan sürekli telefonun başında çevrimiçi oyun oynamakla geçiren kahramanımız kendisini sadece kaldırabilecek güç anneennesidir.

Anneannesine Lülü der. Lülü torununa bakmak için gelir. Anneannesinin geldiğini öğrenen çocuktelefonun başından kalkar ve karşılamak ister. Bir sorun vardır. Lülü de oyun bağımlısı olmuştur. Şaşkınlıkla Lülü’ye bakarlar. Annesi ve babası çocuğu Lülü’ye emanet ederler. Bir de ocakta yemek vardır. Torunu Lülü’nün kendisiyle ilgilenmesini eski günlerdeki gibi bahçede salıncakla sallamasını ister ama Lülü başını oyundan kaldıramaz. Torunu uzunca bir süreden sonra kendisinin de böyle olduğunu anne ve babasıyla en son ne zaman vakit geçirdiğini hatırlamadığını bile fark eder. Pişman olur. Yine de Lülü’nün yanında oyuna dalar saatler geçer yanık yemek kokusuyla yabancı bir ses işitirler. Eve giren hırsızdır. Hemen polisi ararlar. İkisi de bu durumun kendilerini zombiye döndüklerini düşünür. Bahçeye çıkıp eski günlerdeki gibi vakit geçirirler.

9.6. SÜPER KOŞUCU KİTAP ÖZETİ

Sütlüman kasabasında yaşayan Elif Çokkoşar her sabah okula gitmek için kullandığı yolda çok hızlı koşup herkesi içine alan bir hortum oluşturur. Bu duruma artık herkes alışmıştır. Kasabada koşu yarışması düzenleneceğini duyan Elif artık yarışa gizli gizli katılmak istemez. Babasıyla konuşmaya karar verir.

Elif'in babası işsiz kaldığı için uzun zaman evden çıkmaz. İki adım atıp yorulan babası Elif'in de koşmasını istemezdi. O sabah gazeteyi eline alınca Elif'in daha önce düzenlenen koşu yarışmasını kazandığını görür. Elif bu yarışmaya katılmak için izin ister ama babası pek ikna olmaz. Elif de kızgınlıkla okula giderken tekrar hortum çıkarır.

Kaymakam Elif'in yarışa katılması için izin ister babasından. Yarış günü yarışmayı izlemek için babası ilk defa evden çıkar. Elif yarışmayı kazanır. Gazeteye çıkar. Babası ise kasabanın yeni spor habercisi olur.

9.7. TUMPA TUMPA SAKIN KAYBOLMA KİTAP ÖZETİ

Tüketim çılgınlığı bir çocuğun gözlerinden hayallerle birlikte dile getirilir. Alışveriş, kaybolan adı Tumpa Tumpa konulan oyuncağın yerine aynısının alınmasıyla başlar. Bir gün baba elinde kredi kartıyla eve gelir. Sonrası çılgınca yapılan durdurulamayan gereksiz harcamalardır. Bu harcamalarla evde adım atılamayacak duruma gelinmiştir. Efe evde kaybolur. Annesi babası eşyalardan Efe'yi bulamazlar. İki gün sonra Efe'yi uyandırırılar. Baba kartı kırıp atar, anne de alkışlar.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın yöntemlerinden olan; araştırmanın modeli, veri toplama yöntemi, verilerin yorumlanması gibi başlıklara yer verilmiştir. Ardından bulgular kısmında 20 değer Güzin Öztürk'ün belirlenen kitaplarından alıntılanan örneklerle ilişkilendirilerek ele alınmıştır.

1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Araştırmanın modeli, nitel araştırma olarak belirlenmiştir. Güzin Öztürk'ün eserlerindeki değerler tespit edilip örneklendirilip yorumlanmıştır.

Denzin ve Lincoln'e(1994) göre çoklu öznel veri türleri ve kendi doğal ortamında belirli durumları bireylerin incelemesine dayanan yorumsamacı araştırma yaklaşımı nitel araştırma olarak adlandırılır.

Bir başka ifadeye göre nitel araştırma; sosyal olguları bağlı bulundukları çevre içerisinde araştırıp anlamayı ön plana çıkaran, kuram oluşturmayı temel alan bir yaklaşımdır. Toplanan veriler ışığında önceden bilinmeyen birtakım sonuçları birbiri içerisinde açıklayan bir modelleme çalışmasıdır. Bunun neticesinde araştırmacı esnek bir şekilde toplanan verilerle araştırma sürecini yeniden biçimlendirip araştırma desenini toplanan verilerin analizinde tümevarıma dayalı bir anlayışla yaklaşım ile oluşturmalıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Nitel araştırmada araştırmacının en önemli görevi olayların iç yüzüne yönelik görüşleri tespit edip araştırma sorularının araştırma devam ederken gelişmesine veya değiştirilmesine izin vermektir. Nitel araştırmada genellikle olguların keşfedilmesine odaklanılırken en çok yerel durumların anlaşılması ve tarifi ile teori geliştirmede faydalı olma eğilimindedir (Christensen, Johnson ve Turner, 2015).

2. VERİ TOPLAMA YÖNTEMİ

Araştırmada nitel araştırmaya dayalı betimsel tarama yöntemi kullanılmıştır. Olgubilim, gömülü teori, etnografya çalışmalarından farklı olarak verinin derinlemesine incelenmediği ve yorumlanmadığı sadece görüşme, gözlem, doküman analizi yöntemleri ile sosyal olay ve olguların olduğu gibi değiştirilmeden ortaya konulduğu tasvir çalışmaları doğal değerler dizisine dayanan betimsel tarama çalışmaları (Qualitative Descriptive Study) olarak adlandırılır (Arslantürk ve Arslantürk, 2013; Lambert ve Lambert, 2012; Walker, 2012).

Karasar (2014) betimsel tarama yöntemi için, geçmişte ya da hâlâ var olan bir durumu, var olduğu şekliyle betimlemek amacı taşıyan yöntemin; çok sayıda elemandan oluşan evren ve o evrenle ilgili genel bir kanıya varmak için evrenin tümü veya ondan alınacak örnek bir grup, örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeler şeklinde ortaya konulduğunu ifade eder. Eserlerin incelenmesinde bu yöntemden yararlanılmıştır.

Nitel araştırma yaklaşımının benimsendiği bu çalışmada belge tarama ve doküman incelemesi yöntemleri kullanılmıştır. Karasar'a (2000) göre belge tarama belli bir amaca dönük kaynakları bulma, okuma, not alma ve değerlendirme işlemlerini kapsayan; var olan kayıt ve belgeleri incelemeye denir. Creswell'in (2016) ifadesiyle doküman incelemesi yapan araştırmacılar davranışları gözlemleyerek veya katılımcılarla mülakatlar yoluyla verileri toplarlar. Bunun için bir protokol-verilerin toplanması için bir araç- kullanılabilir; ancak bilgiyi gerçekte toplayan öncelikle araştırmacılarıdır. Nitel araştırmacılar başka araştırmacılar tarafından geliştirilen araçlara veya ölçeklere bağımlı olmaya ve onları kullanmaya eğilimli değildirler. Doküman incelemesi araştırmacının neyi, neden, niçin, nasıl ve nerede arayacağını bilip yazılı ve görsel malzemenin toplanması işidir (Sönmez ve Alacapınar, 2014). Bir başka ifadeyle doküman analizi, araştırılması hedeflenen olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin incelenmesidir (Yıldırım ve Şimşek, 2018). İnceleme aşamasında bu yöntemle ilk olarak dokümanlara ulaşılmıştır. Ulaşılan dokümanların özgünlüğü kontrol edilip, dokümanlar okunarak anlaşılmaya çalışılmıştır. Son kısımda veriler analiz edilip sınıflamalar geliştirilmiştir.

Çalışmanın ön hazırlık safhasında değerler konusu taranıp akademik çalışmalar, tezler, makaleler incelenmiştir. İncelemeler neticesinde elde edilen bilgiler bilimsel veriler ışığında oluşturulmuştur. Dördüncü bölümde Güzin Öztürk'ün eserleri incelenip

yer alan değerler fişlenmiştir. Literatürdeki benzer çalışmalarla kıyaslanıp tartışma kısmı oluşturulmuştur. Dördüncü bölüm olan bulgular ve yorumlardan hareketle sonuç kısmı yazılmıştır. Son olarak öneriler, yazıldıktan sonra çalışma tamamlanmıştır.

3. ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ

Bu araştırma Güzin Öztürk'ün çocuk romanlarından; Kuş Olsam Evime Uçsam, Kar Kurdu ve Canavar, Ben Bir Hayaletim, Kayıp Kapının Anahtarı, çocuk hikâyelerinden; Sanal Zombi Anneannem, Süper Koşucu, Tumpa Tumpa Sakın Kaybolma adlı (7) kitaplar Maarif Programı'nda yer alan; adalet, aile bütünlüğü, çalışkanlık, dostluk, duyarlılık, dürüstlük, estetik, mahremiyet, merhamet, mütevazılık, özgürlük, sabır, sağlıklı yaşam, saygı, sevgi, sorumluluk, tasarruf, temizlik, vatanseverlik, yardımseverlik olarak belirlenen (20) değerler bağlamında incelenmiştir.

4. VERİLERİN BETİMSSEL ANALİZİ

Çalışmanın veri analizinde yazarın yedi eseri incelenmiştir. Bu eserlerin özetleri çıkarılarak roman ve hikâyelerdeki karakterler ve olaylar değerler kapsamında analiz edilmiştir. Bulgular bölümünde eserlerde yer alan iletiler değer kavramı bazında yorumlanıp yazıya geçirilmiştir. Tartışma yazılmıştır. Tartışma kısmında Güzin Öztürk'ün incelenen eserleri ve tartışmada sözü edilen çalışmalar incelenip karşılaştırmalar yapılmıştır. Sonuç kısmında değerlerin kitaplarda ele alınışı ve aktarımı niceliği belirlenmiştir. Çalışmada son olarak öneriler sıralanıp çalışma sona erdirilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Bu bölümde Güzin Öztürk'ün belirlenen eserleri 20 değer göz önünde bulundurularak incelenmiş ve elde edilen bulgular ilgili değer başlıkları altında sınıflandırılmıştır.

1. ADALET DEĞERİ İLE İLGİLİ BULUNAN BULGULAR

İncelenen BBH romanında adalet değeri, Mila'nın her ne kadar özel bir çocuk olsa hak ve özgürlük başlığı altında eğitim alma hakkına sahip olduğu belirtilip vurgulanmıştır.

Hadi bakalım, ders zamanı, tekrar et: Bu bir fil - bu bir pil, bu bir at - bu bir ot. Bu bir tel - bu bir kel. Bu bir kereviz - bu bir ceviz:'

Dinliyorum seni Mila. "Neden onlar da özel eğitim almıyordu? Başımı azıcık uzatıp ne oynadıklarını görmeye çalıştım.

"Öhöm öhöm! Başın bana dönsün lütfen! Arkamdan devam etmeni istiyorum. Domates, ambulans, helikopter, motosiklet, bıçak:'

"Dodomes, ambuyans, helipokter, motorbisiklet, bışak:'

"Çok tatlı söylesen de doğru okunuşları bunlar değil canını. Hadi devam edelim, düzeltebiliriz. "(BBH, 2020: 24-25)

Annem tam iki senedir özel eğitime devam ettiğimizi, bunun yedi yüz otuz gün yaptığını söylüyordu. Bana sürekli, "Bu kim? Bu ne? Ne işe yarar? Bununla ne yaparsın?" gibi sorular soruyor, oynaması hiç de zevkli olmayan oyuncaklar alıyordu. Bir ipe sürekli renkli boncuklar geçirmemi istiyordu. Ben o ipe boncuk geçiriyordum, ip sanki boğazıma dolanıyordu. Çok sıkılıyordum. "İnce motor becerilerini geliştirmemiz gerek kızım! İleride her şeyi tek başına yapabilmen için. Bunu sen de çok istersin, değil mi?" (BBH, 2020: 31)

Hayatımda sürekli değişiklik olmasına rağmen özel eğitime hep devam ediyordum. (BBH, 2020: 37)

Bütün bunlar olup biterken özel eğitime devam ettim elbette. Melis bana, çok zeki bir sincap olduğumu, hızlı ilerleme gösterdiğimi söylüyordu. (BBH, 2020: 42)

“Derslerde sizden sık bahsediyor. Sizi özlediğini söyledi. Hep işe gidiyormuşsunuz. Tabii ben biliyorum yoğun çalıştığınızı ama inanın bana, otizmlili ya da değil, her çocuk annesiyle daha fazla zaman geçirmek ister. Bütün mesele bu. Bazı zamanlar elbette zorlanacaksınız fakat hakkını yemesin kimse benim küçük sincabımın.

(...)Mila'nın da yaşlıları gibi eğitim almaya hakkı var. Belki de artık saklamamalısınız, kızınızı etiketlemiş olmayacaksınız. Sınıfta bir açıklama yaparsanız, otizmin ne olduğunu, nasıl davranmaları gerektiğini anlattırsanız faydası dokunabilir. (BBH, 2020: 76)

“Dersin sonlarına doğru biraz açıldı. Şekil ve renk kavramlarını içeren, aynı anda iki farklı özelliği barındıran ahşaplarla örüntü çalışması yaptık. Gayet iyiydi, öyle hızlı ilerliyor ki! (BBH, 2020: 74)

Bütün bunlar olup biterken özel eğitime devam ettim elbette. Melis bana, çok zeki bir sincap olduğumu, hızlı ilerleme gösterdiğimi söylüyordu. “Dış dünyaya açılmak için hazırsın, “ diyordu. Dış dünya neresi diye düşünüyor, iç dünyanın bile nerede olduğunu bilmiyordum. (BBH, 2020: 42)

Adalet değeri dolaylı biçimde verilmiştir. Mila yaşadığı bu haksız durum karşısında duygu ve düşüncelerini dile getirerek etik davranılmadığını belirtmiştir.

Uzun uzun konuşamıyor olabilirdim ama düşünebiliyordum. Bir çocuğun serviste unutulmaması, üzerine kapıların kilitlenmemesi gerektiğini anlayabiliyordum. Bunun çok korkunç olduğunu herkes bilebilir diye düşünüyordum. (BBH, 2020: 34)

KKVC romanında Mizgin hak ve özgürlüklerini bilmesiyle adalet değerinin verildiği belirlenmiştir.

(...)Diğerine, KAHVECİNİN KIZI DA OKUSUN! yazdı.

Öbürüne, KADINA ŞİDDETE HAYIR! yazdı.

Bir diğerine de, HAYVANLAR CANAVAR DEĞİLDİR! yazdı.

Buna benzer şeylerin çoğunu televizyonda, haberlerde görmüştü. Tabii onlar canavardan bahsetmiyorlardı. İnsan görmediği şeye inanmaz, e öyle olunca da yazmaz. Şirin Öğretmen ile daha önce buna benzer bir çalışma yapmışlardı. Birkaç kez . . .

Hayalini kurdukları ve olmasını istedikleri şeylerle bu dünyada asla olmasını istemedikleri şeyleri pankartlara yazıp okul bahçesinde turlamışlardı. (KKVC, 2023: 83)

Verilen bu örneğe göre Mizgin'in adalet olgusunun içinde yer alan yaşama, eğitim alma gibi temel hak ve özgürlüklere sahip olduğu anlatılmıştır.

Kahvenin önünden geçerlerken, işi gücü olmayan adamlara baktılar. Kahvenin sahibi, kızını okula göndermiyor, çırak olarak yanında çalıştırıyordu. Ne zaman kahvenin önünden geçseler, üzerlerindeki önlüklere kızın gözü takılır, elindeki tepsi devrilirdi. Sonrasında babası ne yapardı, bilinmez. O kadarını görmek istemezlerdi. Çay bardakları kırılınca, kızının harçlığından kestiğini, annesi Mizginlere geldiğinde ağlayarak anlatmıştı. “Koca koca adamların arasında işi ne? Okusun diyorum, dinlemiyor, “ diyordu. O zamanlar, okula gidebildiği için kalbinde cıvıldaayan kuşu, o kıza hediye etmek isterdi Mizgin. İki arkadaş, başlarını öne eğerek hızlıca kahvenin önünden geçti. Sonraki sefere, sırf o kıızı üzmemek için yollarını değiştirmeye karar verdiler. (KKVC, 2023: 36-37)

KKK adlı romanda zengin ve fakir ayrımı yapılmaması hakkaniyetli olduğunun bir göstergesidir. Hakkaniyet kavramı da adalet değeri içinde yer alır.

Bütün kovuk evler birbirinin aynıydı. Zengin ya da fakir yoktu kasabada. Herkes tarımla uğraşır, hasat sonrası ürünlerinin bir kısmını meydandaki ambara verirdi. Tonton ambar sorumlusu, yeterince ürün elde edemeyenleri bilir, onların eksiklerini tamamlardı. Para diye bir şey yoktu, zaten ihtiyaç da duyulmuyordu. (KKA, 2020: 125)

KOEU adlı romanda yazar, tarafından bu değer dolaylı olarak verilmiştir. Eğitimin dünyanın her yerindeki çocukların alması gereken temel hak olduğu, savaş sebebiyle eğitim hakkı elinden alınan Beşir ve onun gibi diğer çocuklardan alındığı anlatılmıştır. Adalet değerinin hak ve özgürlükler başlığı altında yer alan insanların sahip olduğu sosyoekonomik düzey, etnik köken, inanç gibi özelliklere göre ayırmamak gerektiği eylemi sezdirilerek verilmiştir. Yazarın kitaba bir çocuğun gözünden savaş sahnesiyle başlaması, daha sonra abisini, evini, vatanını kaybedip göç etmek zorunda kalması tüm bu olaylar dizisi Beşir'in adaletsiz bir dünyaya gözünü açması olarak verilmiştir.

Annesi ve babasının akrabalarını, babam da tanıyormuş. “Dünya ne küçük, “ demişti bunu öğrenince babam. Küçük mü gerçekten? Yıkıldığı için gidemiyorum okula. (KOEU, 2021: 17)

Okula gitmeye başladık. Okulumuzun çatısı yok. Yemek yediğimiz yerde oluyor ders. Türkçe öğretiyorlar. Okulumuzun çatısı yok. Yemek yediğimiz yerde oluyor ders. Türkçe öğretiyorlar. Bazı kelimeleri biliyorum ben. “ Merhaba” diyebiliyorum mesela. Ekmek de isteyebiliyorum. (KOEÜ, 2021: 67)

“Mmm, bakmayın böylelerine. Savaşı biz çıkarmadık. Olan bize oluyor. Masum halka oluyor. Bak, yerimizden yurdumuzdan olduk. (KOEÜ, 2021: 71)

Annem, “Birkaç aya kalmaz biz de gideriz, “ dedi. Kamp her gün daha kalabalık oluyormuş. Babam biraz para biriktiriyormuş. Kamptaki okula gitmeye devam edecekmişim. Bir hafta sadece okula gitmeye iznim varmış. Ne kadar Türkçe öğrenirsem o kadar iyiymiş. (KOEÜ, 2021: 82)

Mahalledeki evler ya tek katlı ya iki. Caddeler çok geniş ama sokaklar dar. O sokaklara güneş girmiyor bir türlü. Soğuk oluyor. Bahçesi olanlar çok. Horoz yetiştirenler var. Sabahları horoz sesiyle uyanırız. İlk geldiğimizde hiçbir şey yoktu evde. Pencerelerde cam bile yoktu. Naylon yapıştırdı babam. Bulanık gibi oldu içerisi o zaman. İki odası var sadece. Burada bizim gibi insanlar çok. Kaçıp gelenler yani. Yardım ettiler bize. Bazısı yatak verdi, bazısı tüp. Zor sığıyoruz eve. Kalabalığız çünkü. Gufran ile Halebi’nin babası iş arıyor her gün. Benim babam da . . . Suriyeli çocukların gidebileceği okul yok. Kampta biraz Türkçe öğrettiler ya. “Şimdilik yeter, “ diyor annem. İnsanlar hep sokakta. Ya kapılarının önünde otururlar ya da yürürler öyle. Yapacak şey yok çünkü. Çocukların giysileri eski püskü. Benimkiler de öyle. Bir tanesinin ayakkabıları bile birbirinden farklıydı. Ben de ayağıma baktım onu görünce. Başparmağım dışarıda hala. Üzülür gibi oldum. Olsun, savaş yok ya burada, görünürse görünsün! (KOEÜ, 2021: 95)

Oyuncakçının önüne geldik. Çarşıdan uzaklaştık galiba. Kaybolduk gibi. Etrafta kimse yok. Ellerimizi cama yapıştırdık. İşte, gördüm. Kırmızı araba mutlaka olur! Ne güzel parlıyor? Halebi ile Samet’in burnu yapıştı cama. Paramız olsaydı alırdık. Patlak topla oynamak zorunda kalmazdık. Baktık sadece. Ben kırmızı arabaya bindim. Halebi sarı olana bindi. Samet topla oynadı. Oynar gibi yaptık, biner gibi yaptık. Alamayız çünkü. Bu oyuncaklar başka çocuklar için. Parası olan çocuklar için. (KOEÜ, 2021: 104)

Okula gidemiyoruz. Çünkü, Suriyeli çocukların gidebileceği okul yok burada. Keşke gidebilseydik. Burada Suriyeli olmak zor bence. Mahallenin dışına çıkmayız hiç. Üstümüz başımız eski. Paramız olmadığı, için yenisini alamıyoruz. “ Halebi’ye,

“Yüzümüzden anlaşılır Suriyeli olduğumuz” dedim Nasıl olduğunu sordu bana. Bilmem ki, anlaşılır işte. Yaklaşmaz kimse bize. (KOEÜ, 2021: 115)

Kitaptan alınan bu kısımda adalet değeri içerisinde olan ölçülü ve dengeli olmak başlığının altında yer alan adalet ve eşitlik kavramlarını ayırt eder eylemine göre yazar tarafından bu değer dolaylı olarak verilmiştir. Savaşla gözünü açan Beşir’in aşağıdaki alıntıda betimlenen savaş sahnesiyle adil olmayan bir dünya verilmiştir. Adalet değeri sezdirilmiştir.

Binaların çoğunun duvarı, kapısı yıkılmış. Kurşun hepsine giriyor çıkıyor. Kapıları yok çünkü. Karşımızdaki ev yıkık, çatısı uçmuş sanki. Orada arkadaşım Emir oturuyordu. Şimdi yoklar. Kaçmışlar. Camlar kırık. Yırtık perdeleri uçuşup duruyor. (KOEÜ, 2021: 7)

Betimlenen bulgularla ilgili aşağıdaki tablo 1 oluşturulmuştur:

Tablo 1. Adalet Değeri İle İlgili Bulgular

Eserin Adı	Adalet Değeri Sıklığı
Ben Bir Hayaletim	8
Kar Kurdu ve Canavar	2
Kayıp Kapının Anahtarı	1
Kuş Olsam Evime Konsam	8
Sanal Zombi Anneannem	-
Süper Koşucu	-
Tumpa Tumpa Sakın Kaybolma	-
TOPLAM	19

2. AİLE BÜTÜNLÜĞÜ DEĞERİ İLE İLGİLİ BULUNAN BULGULAR

Aile toplumun en küçük yapı birimidir. İncelenen eserde ailenin bütünlüğünün bozulması yaşanan huzursuzluklar küçük bir kız çocuğunun gözünden anlatılmıştır. Aile bütünlüğü değeri olumsuz bir durum anlatılarak dolaylı yoldan duyumsatılmıştır.

Bu örneklerde aile bütünlüğü değerinin bozulması anlatılarak aile kavramının önemi vurgulanmıştır. Aile bütünlüğü kavramının eksikliğinden yola çıkılarak bu değer dolaylı olarak verilmiştir.

Babamla annem boşandılar. Annem durumu bana şöyle açıklamıştı: “ikimiz de seni çok seviyoruz. Ama anlaşılmadığımız ve sürekli tartıştığımız için boşandık. Bundan sonra iki ayrı evin olacak. Babanı hafta sonları görebileceksin. Ayrılısak da her zaman

senin yanında olacağız: 'Ben iki evim olsun istemiyordum! Bir ev üçümüze de yeterdi! Boşanmak da ne demekti? Sormak istiyor ama gözlerimi yere dikip sadece dinliyordum. Neden konuşamıyordum? (BBH, 2020: 13)

Cuma günlerini iple çekiyordum. Onu sadece iki gün görmek asla yetmiyordu. Bazen, kapıya beni almaya geldiğinde hastaysam ya da babamın içeri girmesini istiyorsam ağlamaya başlıyor, koltuktan kalkmıyordum. Böyle zamanlarda annem benimle baş edemiyordu. Sadece, "İuuu !" diye bağıryordum. "Gelmek istemiyor Serkan. Bu seferlik böyle olsun. " Kapı çarpılır, apartmanda sadece biz yaşıyormuşuz, terk edilmiş gibi güçlü bir ses çıkarırdı. Evimiz yıkılacak sanırdım. (BBH, 2020: 23)

...Hem boşandıkları için onu suçluyor, ona kızılıyordum. "Babamı çok özliyorum, " diyordum. "Senin yüzünden göremiyorum . "Hafta sonları görüyorsun ya kızım. istersen arayayım, şimdiden gelsin seni alsın . " "Senin yüzünden . . . " Avuçları ile koyulaşan gözlerini ovalayarak başka odaya gidiyordu. Babam, "Ben istemedim boşanmayı, annen istedi, " diyordu. "Yoksa sonsuza kadar birlikte olabilirdik. " Azıcık görüşebildiğimiz o anlarda saçlarımı okşamasına izin vermesem, onu sevdiğimi söyleyemesem de sonsuza kadar birlikte olmak düşüncesi kulağa çok hoş geliyordu. Belki de ayrı oldukları için böyle otizimli kalıyor, değişemiyordum! Belki birlikte olsalar iyi olurdu! (BBH, 2020: 93)

Verilen örnekte Nesibe'nin aile kurması aile kurumunu önemsemesi ile aile bütünlüğü değeri verilmiştir.

"Bunlar benim eşim ve çocuğum. Bebeğimiz olmuyordu, on sene bekledik ona kavuşmak için. Bir yavrum olacağını öğrendiğimiz zamanki mutluluğumuzu nasıl anlatayım! Hep istediğim şeydi bir ailemin olması. (BBH, 2020: 108)

Alıntılanan bu kısım ile Mila'nın annesiyle ait olma duygusu ve bağları anlatılarak aile bütünlüğü değeri verilmiştir.

"Ne oldu kızım, kabus mu gördün, ne oldu?" "Biraz yanımda kal, korkuyorum!" Saçlarımdan öpüp ışığı kapattı, yavaşça yanıma sokuldu. Ne zaman korksam ve onu çağırırsam hemen yanımda biterdi. Annemin elleri her zaman çimen gibi kokuyordu; beni okşadığında, kırlarda çimenlerin üzerinde yürüyormuş gibi oluyordum. Yanımda uyuyakalıp sabahı benimle birlikte karşılıyor ve böyle gecelerin sabahında hep şunu söylüyordu: "Öyle sıcak, öyle minnoşsun ki senin yanında çabucak uykuya dalıyorum. Her şey güvenli oluyor, sakın oluyor. " Sonra yine başımdan öpüyor, benimle yaşamak

onun için zor değilmiş gibi gülümsüyordu. Evimiz, dünyada kalan son mutlu ev oluyordu. Annem dünyanın en güzel kadını oluyordu. Bana kahvaltı hazırlıyor, kızaran tost ekmeğinin ve lezzetli sucuklu yumurtanın kokusu; ısıklık çalan çaydanlık, kaynayan yumurtanın fokurdama sesleri evin içine yayılıyordu. Bazı sesleri ve kokuları duymak bana iyi geliyor, bunlar duyduğumda beni mutlu eden şeyler oluyordu. (BBH, 2020: 61)

“Ne düşündüğünü biliyorum. Kendin yapabilirsin Mila “ Annem öyle söyleyince yapabileceğime inanıyordum, sanki bıçak daha keskin oluyor, sucuk kolayca kesiliyordu; ince motorum gibi ince parmaklarım bıçağı ve çatalı güzelce kavrayabiliyordu. Mutfağımız o anda daha güneşli oluyor, annem sakladığım o gülüşlerinden birini bana armağan ediyordu. Her güzel gülüşü bir öncekini andırıyor, hepsi de birbirinden eşsiz oluyordu. (BBH, 2020: 62)

Aslında annemin sözleri beni sevindirmişti. Neden mutlu hissettiğim halde içimden ağlamak geliyordu? Hemen çantamı karıştırıp bu duyguya anlam vermeye çalıştım.

Gülmek ve aynı zamanda çeşmelerimi de açmak istiyordum. Bir şey bulamayınca, bazı şeylere anlam vermesem de olur, diyerek çantamı kapattım. “Ben de çok şanslı bir çocuğum, “ diye fısıldadım. (BBH, 2020: 75)

Arkamdan takip etti, hep eder. Her zaman gölgesini üzerimde hissederim . . . Kumsala gelince ıslak kumlara eğildim. Otizimli parmaklarımla yazmaya başladım . . .

Seni seviyorum anne . . . (BBH, 2020: 112)

İncelenen KKVC romanında aile içi şiddet çocuk dünyasına uygun olarak yansıtılmıştır. Kitapta Mizgin’in annesiyle çok sıkı bağları olduğu acıları da mutluluğu da paylaşımları verilmiştir. Annesine büyük sevgi duyan Mizgin babasının şiddet gösteren halini kabul etmemektedir. Babasına da büyük sevgi duyan kahraman babasının gittiği yerine bir canavar geldiğini çocuk gözüyle böyle yansıtmıştır. Babasını çok seven Mizgin ona sevmeyi öğretebileceğini söyler. Yazar bu sevgiyi her durumda her koşulda yansıtan bir kahraman tasarlayıp, bu değeri çocukların hayatında nasıl kullanması gerektiğini göstermiştir. Aile bütünlüğü değerinin içerisinde romanın kahramanının anne ve babası arasındaki güçlü duygu yazar tarafından iletilen değerlerden biridir. Bu değer eksikliğiyle tüm bağların kopma noktasına gelmesi ve mutluluğun kaybolması hali gözlenmiştir. Özlem duyduğu günleri anlatılırken ailesinin birlikte olduğu beraber vakit geçirdikleri bağlarının olduğu zamanları hatırlamıştır. İçinde bulunduğu durum ve

davranışlarıyla ailesinden uzaklaştığını fark etmiştir. Bunun için üzölmüş ve bu davranışı yaşadığı olaylarla da pekiştirerek tekrarlamayacağına karar vermiştir.

Aile birliğinin sağlanması için karşılıklı sevgi ve güven ortamı kurulmuştur.

İnsan bir şeyi kaybetti mi değeri anlar. Babası da ailesini az kalsın kaybedecekti. Kars'taki hastanede gözlerini açtığında öyle demişti. Papağanı nasıl bulduğunu da babasına daha önce anlatmamıştı, yeniden aile olduklarını hissettikleri o hastane odasında anlatıverdi. (KKVC, 2023: 107)

Aşağıdaki alıntılarla sevgi temelli sözsüz iletişim örnekleri verilmiştir.

“Mizginim, yavrum, haydi kalk. Canavar diye bir şey yok. Kahvaltını et, anca gidersin okula. ” Saçlara minik bir öpücük, şefkatli bir yanak sıkması, sevgi dolu bir bakış, derken annesi odadan çıkıp gitti. (KKVC, 2023: 12)

“Annem, “ dedi Mizgin, içindeki kuş pır pır ederken. “Seni çok seviyorum ben yaa!” Koşup annesinin boynuna atıldı ve yanaklarını sıktı. Dünyanın en güzel gülüşleri Mizginlerin evine doldu. Dünyanın en güzel kelimesi “anne” idi. (KKVC, 2023: 16)

Babası, annesini severdi, biliyordu. Bazı geceler, onu aralarına alırlar, uyduruk uyduruk masal anlatırlardı. İkisinin arasında, sıcacık uykuya daldardı. (KKVC, 2023:76)

Babası, annesini severdi, biliyordu. Bazı geceler, onu aralarına alırlar, uyduruk uyduruk masal anlatırlardı. İkisinin arasında, sıcacık uykuya daldardı. (KKVC,2023:75-76)

Birindar, sevdiği kadının alnına düşen saç, şefkatle düzeltirken Mizgin kalbindeki kuşa fısıldıyordu: “Artık uçabilirsin minik kuş, güvendeyim.”.(KKVC,2023:109)

KKK adlı kitapta Arven babasını hastalık sebebiyle kaybetmiştir. Bu durum Arven'in sevgisinin sonsuz olduğunu, her türlü sıkıntıda babasını düşünüp ona yol gösterdiğini düşlemiştir. Annesinin babasının kaybından sonra Arven'le ilgilenmemesi ne kadar mutsuz etse de yolculuğa başlayan Arven annesini bir daha görememesi en büyük korkusu olduğunu belirtir. Yazar bazı bölümlerde Arven'in geçmiş aile yaşantısını özlemle ve büyük bir sevgiyle yansıtmıştır. Aile bütönlüğü babalarının kaybıyla bozulmuştur. Annenin farkında olmadan Arven'i ihmal Arven kaybolunca anlaşılmıştır. Yazar annenin kızının değıştiğini ve mutluluğunun azaldığını eline aldığı fotoğraflarında fark etmiş ve bunun için üzölmüştür. Aile bütönlüğü değeri nin önemi bu olayların başlaması ve Arven'in kaçmasına neden olmuştur. Ailenin önemli olduğu aile

bireylerinin bu değeri beraber anlayışla devam ettirmelerinin önemi kitapta parçalarda ve genelinde verilmiştir

Sevgi temelli aile iletişimi örneği verilmiştir.

“Ulu Çınar haklıymış!” diyerek ayağa kalktı Luka. Babasının yanına gitti. Bir süre birbirlerine sevgiyle ve endişeyle baktılar. Sonra onun bacaklarına sarıldı. Babası şefkatle saçlarını okşadı. “Seni seviyorum baba!” “ Ben de seni seviyorum oğlum!” Bu büyüklü anın etkisiyle, su damlamaktan vazgeçti, baykuş sustu, Ulu Çınar esnedi. (KKA,2020: 130)

Arven babasıyla ilgili anılarını aktararak aileye aidiyet duygusunu öne çıkarmıştır.

Babam hayattayken her şey ne güzeldi. Evimizin yanındaki Tarukh Nehri'nin kıyısında saatlerce oynardık. Ben yorulmama rağmen o durmak bilmezdi. Bazen benim büyük, onun küçük olduğunu düşündüğüm zamanlar olurdu. Yaşasaydı, Neverul'dakilerin bana öyle davranmasına izin vermezdi. Ya da onlarla baş etmemin yollarını gösterirdi. Babam, zatürreye yakalanmış ve hastalığı geçmek bilmemişti. İyileşir gibi olunca hastaneden taburcu ediliyor, tekrar kötüleşince hastaneye yatırılıyordu. Orada, iki öğün şefkat meyvelerinden yediriyorlarmış, havası temizmiş, hastaların yatakları bahçede tutuluyormuş; öyle duyuyorduk. Babama çok yaklaşamadığımdan annem, “Ben baban için de sarılırım, gel buraya küçük balık, “ diyor, kırmızı saçlarımdan öpüyordu. Aylarca hastanede kaldığından onu çok özleyor, iyileşsin yine omzuna çıkayım istiyordum, o anlarda dünyanın en sevilen kızı oluyordum. Yaşasaydı hayır, derdim, hayır, beni itemezsiniz! Hayır, derdim, hayır, benimle böyle konuşamazsınız; hayır, ben tuhaf değilim . . . diyebilirdim. O benim en iyi arkadaşımdı. Annem, onsuz kaldığımızda yüzüme bakamaz oldu. Sanırım babamı hatırlatıyordum. Aklıma geldiğinde kalbimin büyüdüğünü, bütün göğsümü kapladığını hissediyordum. Bazen yüzünü unutacakmışım gibi oluyor. Sonra şefkatli gözleri aklıma geliyor. Emindim, içinde babamı sakladığım kalbim, bana yol gösteriyordu.(KKA,2020:56-57)

Babasının duygu ve düşüncelerini anımsayarak olumsuz durumlara karşı mücadele yolları aramıştır.

Babam yaşasaydı şöyle derdi: “Güzel düşünmek iyidir. Ama bugün aksilik yaşamadığını tekrarlayıp durursan kötü şans getirirsin. ” Babam hayattayken her şey ne güzeldi. Evimizin yanındaki Tarukh Nehri'nin kıyısında saatlerce oynardık. Ben yorulmama rağmen o durmak bilmezdi. Bazen benim büyük, onun küçük olduğunu

düşündüğüm zamanlar olurdu. Yaşasaydı, Neverul'dakilerin bana öyle davranmasına izin vermezdi. Ya da onlarla baş etmemin yollarını gösterirdi. (KKA, 2020: 56)

Fertlerin aile bütünlüğünü korumadaki görevi ile aşağıdaki örnekler ilişkilendirilmiştir.

Bizi, ikizim Yensun ile beni, birbirimize kollarımızdan yapıştırdılar. Daha çok heykele benziyoruz. Kimse yaşadığımızın farkında değil! Kardeşim beni yalnız bırakmak istemedi ve taşa dönüşmekten hiç çekinmedi. (KKA, 2020: 92)

“Bizler, birbirimize çok bağlıyızdır oğlum. Tek başımıza var olamayız. Tek bir arının yaşamını kaybetmesi, bir insanın kardeşini kaybetmesi neyse odur. İnsanlar üzüntülerini içlerinde biriktirirlerse hasta olurlar. Bu bizim için de geçerli. Kardeşlerimizden birinin kaybı bizi çok üzebilir. Üzülecek olursan topladığın özler kurur, katılaştır, seni hasta eder. Sana, asla üzülme diyemem oğlum. Ama hayat ne olursa olsun devam eder torunum. Sana üzülme, endişelenme demiyorum oğlum. Sana güçlü ol diyorum! Başını dik tut!” (KKA, 2020: 119)

Aile birliği değeri dolaylı şekilde verilmiştir. Arven yaptığı yolculukla annesinden ayrılmış ve bu değerin önemini kavramıştır.

Neyse ki, Adora Nine, Kapı'ya ulaştığımızı duyunca tekrar annemin yanına gitmiş, onu yalnız bırakmamıştı. Yoksa onca zaman nasıl dayanırdı? Anneme, olan biten her şeyi anlattım. Onu çok üzdüğümü biliyordum. Bana, “Sen yokken, kalbimi bebekken bana gülümsediğin o ilk anda sakladım, “ dedi. “Seni hep öyle hatırlamak isterim. ” (KKA, 2020: 138)

Aile bağlarına zarar verilerek aile bütünlüğü değeri dolaylı yoldan verilmiştir.

“Benim de suçum var! Kardeşimin yalnızlığını görmedim. Görmek istemedim. Ondan daha çok ilgi çekmek hoşuma gidiyordu. Her şeyin en güzelini ben yapabilirim diye düşünüyordum. Ben de suçluyum...”(KKA, 2020: 96)

KOEÜ adlı kitapta tüm zorluklara rağmen kitabın kahramanı ve diğer çocuklar aile bütünlüğü değeri ile bu zorlukların üstesinden geldiği görülmüştür. Özellikle Beşir'in çocuk yaşta bu denli acılar yaşaması kabus ve korkular yaşamasına neden olmuştur. Bu kabus ve korkuları annesinin yanında olması, onun varlığına duyduğu güvenle atlatmıştır. Yazar bu değeri kitapta zorlukların üstesinden gelebilecek bir güç olarak yansıtmıştır.

İncelemelerle kitabın kahramanı Beşir bu değeri çoğu yerde dile getirdiği gözlemlenmiştir.

Aile bütünlüğü değeri, aile içi dayanışma alt başlığı altında yer alan sevgi temelli bir iletişim örneği verilmiştir. Annesi ve Beşir'in sarılması sözsüz sevgi temelli iletişim örneğidir.

(...)Sonra beni çekip yanına oturttu. Kollarının arasına aldı. Mis anne kokusu! Ağaç gibi kokar hep. Hiç konuşmadı. Yüzümü avuçlarının arasına alıp gözlerimden, burnumdan, gamzelerimden öptü. (KOEÜ, 2021: 12)

Bacalarına sarıldım. Güzel annem. (KOEÜ, 2021: 61)

Annem saçlarımı okşadı. Öptü başımdan. Ağaç kokusu geldi burnuma. Anne kokusu geldi. Susarım o zaman, ağlamam. Üzülürüm ama. Hep üzülürüm! Yüzümü yatağa kapattım, kaldım biraz öyle. (KOEÜ, 2021: 82)

Aile bütünlüğü değeri, aile içi dayanışma alt başlığı altında yer alan sevgi temelli bir iletişim örneği verilmiştir. Beşir ve babasının arasındaki iletişim sözsüz ve sevgi değerini kapsar.

Güldü babam. Çizgisi kayboldu. Saçımı okşadı. Babam saçımı okşayınca karıncalar yürür sanki içimde. Gıdıklanmışım gibi olur. Sevinçli bir şeydir öyle yapması. (KOEÜ, 2021: 20)

Kitaptan alınan alıntı örneklerinde aile bütünlüğünün altında yer alan aile içi dayanışma olgusu verilmiştir.

Kaçabilirsek acımızı yaşayacak zamanımız olacak Hasine! Şimdi Beşir için Halep'ten kaçmanın yolunu bulmamız gerek. Güçlü olmalıyız. Hadi, sil gözlerini. ” (KOEÜ, 2021: 16)

İncelenen eserde tüm zorlu şartlara aile birliği, ailenin bütünlüğü ile tüm sıkıntıların üstesinden gelinebildiği verilmiştir. Yazar sıkı sıkıya kenetlenen aileleri, olumsuz durumlar içerisinde olumlu bir değer olarak yansıtmıştır.

Hep birlikte yere oturduk. Ama tabak yok, bardak da bir tane. Babam, “Birkaç güne bazı eksiklerimizi tamamlarız, “ demişti. Makarnayı çok sevdim. Korsan makarnalı süt içti. Annem, sütün içme makarna ezdi azıcık. Karnım doyunca kirpiklerim ağır gibi olur. Açık tutamam gözlerimi. Uykum gelir. Kaçarken uyumadık ki düzgün. Dizlerimizi

büktük hep. Kaçmak zordur. Hep oturursun, yatamazsın. Çadırın içi uyku koktu. Anneannemin odası gibi. Yattık hepimiz. (KOEÜ, 2021: 62)

Kitaptan alınan bu alıntıda Beşir abisinin eve gelmemesi ve bu durumun anne babasında yarattığı üzüntüyü görür ve aynı duyguları paylaşırlar. Bu kısımdaki örnek olarak aile içi dayanışma göstermek başlığının içerisinde yer alan aile üyelerinin üzüntüsünü paylaşır eylemi vurgulanmıştır.

Annem, evimizin güvenli olduğunu söylemişti. Ya bizim üstümüze de bomba düşerse? Abim de yok, gelmiyor kaç gündür eve. Annem gizli gizli ağlıyor. Ama gördüm ben onu. Ne zaman kapı çalsa, “Geldi şükür!” diye kapıya koşuyor, ben de arkasından. Eteğinin ucunu tutup arkasına saklanıyorum. Pat diye çıkıp şaşırtacağım abimi. Ama yapamadım bir türlü. Babam dev gibidir benim. Ama küçüldü sanki şimdi. Anneannem de küçülmüştü, boyu kısalmıştı. “Yaşlandığım için bir çamaşır gibi çektim, “ demişti. Bazen çamaşırlar yıkanınca küçülürmüş. Onun gibi işte. Kimse anlatmıyor ne olduğunu. Abim neden gelmiyor? Babam niye üzgün görünüyor? (KOEÜ, 2021: 10)

“Abiiii Annem çok ağlıyor gittiğinden beri. Eve dön artık!” (KOEÜ, 2021: 13)

Annemin hıçkırığını, söylediklerini duymadığımı mı sandılar? Ama duydum ben! Ahim de anneannem gibi mi öldü? Anneannem öldüğünde babam, “insanlar doğar, yaşar ve ölür, “ demişti. Ama ahim yaşlı değildi ki! Eve gelmeyecek mi artık. ? Nereye gidecek? Onu göremeyecek miyim hiç? Oyun oynayamayacak mıyız? ...”Anne, abimin yaptığı tahta oyuncığı istiyorum . . . “(KOEÜ, 2021: 16)

Beşir’in abisiyle olan anısını hatırlaması ve aralarındaki ilişkiden bahsetmiştir. Aile içi iletişim başlığında yer alan aile ilişkilerine önem verdiği gösterilerek bu değer verilmiştir.

Abimle çok eğlenirdik. Ama artık hiç eğlenmiyorum. Söylemiş miydim? Ahimin adı Ahmet. Uzun boyludur o. Kara saçları vardır. O yanımdaysa bana bir şey olmaz. Korur beni. Bugün evde olsaydı dışarı çıkmama engel olurdu. Oyun oynarken düştüm mü, abim oradadır; bilyelerim mi kayboldu, bulur; dolaptan bir şey mi alamadım, uzun boyuyla hemen alıverir; canım güreşmek mi istiyor, güreşir. Ağabeyler arasında yarışma yapılırsa kesin birinci gelirdi... (KOEÜ, 2021: 14)

Abim gideli tam bir ay oldu. “Bazen gidenler dönmez, “ diyor annem. Tahtadan arabayı başucuma koyuyorum her gece. Belki rüyamda abimi görürüm.(KOEU,2021:17)

Aile bütünlüğü değeri aşağıdaki alıntıda sevgi ve güvene dayalı ilişki olarak verilmiştir.

Halebi bacaklarını sallamıyor artık. Anne ve babası aralarına almış onu. Sarılmışlar. (KOEU, 2021: 31)

Kocaman aile olduk biz. Gufranlar, Halebiler. (KOEU, 2021: 86)

Yazar SZA hikayesinde Lülü adlı anneannenın torunıyla telefon bağımlılığı yüzünden ilgilenememesini, aile bütünlüğü değeri, sorumluluk değerinin yerine getirilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Alıntılanan cümlelerle aile içi iletişimin güçlenmesi, ailede sorumlulukların yerine getirilmesi gerektiği, aile ile vakit geçirmek; saygı, sevgi ve güvene dayalı ilişkiler kurulmasının önemi belirlenmiştir.

Aslında canım onunla bahçeye çıkmak istiyordu. Geçen geldiğinde yaptığımız gibi, ağaca salıncak kurmuştuk yine. Hem, annem kek de yapmıştı. Bahçede her şey, hazır halde bizi bekliyordu. (SZA, 2022: 20)

Ben de annem ve babama böyle cevaplar mı veriyordum? En son ne zaman ailemle bahçede top oynamıştım? Son zamanlardaki anılarımın hiçbirinde annem ve babam yoktu. (SZA, 2022: 29)

Anneannemin eski halini çok özlemiştim. (SZA, 2022: 34)

“Seni gerçekten çok özledim, “ dedi Lülü. “Lütfen artık korkma! Özür dilerim yavrum!” (SZA, 2022: 47)

Annem ve babamla en son ne zaman parka gittik, hatırlamıyordum. Hatta, doğru düzgün ne zaman sohbet ettiğimizi de . . . Hatta, aynı sofrada ne zaman yemek yediğimizi de . . . (SZA, 2022: 45)

Aile içi iletişim güçlendirilmiştir.

İlk kez o gün, ‘belki de iki kalbim vardır. ’ diye düşündüm; çünkü korkudan, iki kat hızlı atıyordu. Ellerim de buz tutmuştu. Aklımda bu düşüncelerle, filmin sonunu daha

fazla bekleyemedim. Anneanne sıcaklığı istiyordum. Ona, ilk kez sarılıyormuşum gibi sarıldım . . . (SZA, 2022: 46)

SK adlı hikâyede aile fertlerinin birbirine destek olması gerektiğini, aile üyelerinin sevinç ve üzüntülerini paylaşması verilmiştir.

Kitapta Elif'in koşması ve bu üstün özeliği kasabadakilerce takdir edilmiştir. Yerel gazetelere kadar çıkmıştır.

Sakin uzun bir zaman sonra ilk kez mutlu hissetti. Kızı ne kadar güzel koşuyordu! Ne hızlı koşuyordu! “Bitti!” diye bir ses duyuldu o sırada. Piknik sandalyeleri patır patır yere düştü. Çaylar dökülmedi neyse ki. Kırmızı kurdele Elifin omuzlarından sarkıyordu. Birinci olmuştu demek yine (SK, 2021: 37).

Sakin, nefes nefese kalan kızına sarıldı. Kaymakam, simitçiye göz kırptı. Simitçi parmağı ile tamamdır işareti yaptı. Köpekler, baba kızın bacaklarına sarıldı. Bakkal amcanın gözleri doldu . Sarılarak birbirlerine, poz verdiler gazetecilere (SK, 2021: 38).

Betimlenen bulgularla ilgili aşağıdaki tablo 2 oluşturulmuştur.

Tablo 2. Aile Bütünlüğü Değeri İle İlgili Bulgular

Eserin Adı	Aile Bütünlüğü Değeri Sıklığı
Ben Bir Hayaletim	8
Kar Kurdu ve Canavar	6
Kayıp Kapının Anahtarı	7
Kuş Olsam Evime Konsam	13
Sanal Zombi Anneannem	6
Süper Koşucu	2
Tumpa Tumpa Sakın Kaybolma	
TOPLAM	42

3. ÇALIŞKANLIK DEĞERİ İLE İLGİLİ BULUNAN BULGULAR

İncelenen BBH adlı eserdeki tespitler doğrultusunda eserin kahramanı Mila'nın azim göstererek görev ve sorumluluklarını yerine getirdiği belirlenmiştir.

Aynı zamanda, konuşma dosyamızla ifade edici dil gelişimine çalıştık. Ben ona tercih sunarak çalışmaya katılmasını sağladım. Hangi etkinliğin, hangi bölümünde çalışacağız o seçti. Mevsimlere çalıştık ama yine çalışacağız (BBH, 2020: 74-75).

Öğretmenin eve düzenli olarak gelmesiyle Mila için hazırladığı hedeflere ulaşma planı uygulanmıştır.

Haftada iki kez eve Melis geliyor, küpleri üst üste, boylarına göre sıralıyor, dairelerin içini çizgiden taşırmadan boyamaya çalışıyor, ipleri deliklerden geçiriyor, resimli masallar okuyorduk. Daha doğrusu o okuyor, ben dinliyordum(BBH, 2020: 78).

İncelenen KKVC adlı eserde çalışkanlık değerini yazarın zorlu bir yaşam zorlu bir coğrafyayı betimlemesi ve orada yaşam süren insanların bu yaşam koşullarıyla mücadelesi yansıtması şeklinde dolaylı olarak verilmiştir. Bazen zorlu doğa olaylarından ötürü büyük tehlikelerle karşı karşıya kalan karakterlerin bu koşulları atlatma mücadelesi iç motivasyonlarının yüksek, disiplinli ve çaba göstererek yaşamları verilmiştir.

Mizgin'in aşağıda kitaptan alınan bölümler çerçevesinde, sorgulayıcı, bilimsel gelişim için merak duygusunu kullandığı belirlenmiştir. Bu örneklerle çalışkanlık değeri verilmiştir.

Kütüphanenin anahtarı Mizgin'de dururdu. Herkesten önce okula gider, kütüphaneyi açar ve ders saati gelinceye kadar orada oyalanırdı.

(...)Şirin Öğretmen'i geldiğinden beri her şey değişmeye başlamıştı. Öğretmen, teneffüslerde çocuk kitapları okuyordu. Çocuklar, bu öğretmen ne yapıyor diye merak ediyordu tabii. Mizgin de eline kitabını alıp onunla okumaya başlıyordu. Bazen öğretmenin elindekini daha çok merak ediyordu. "Yüksek sesle okumamı ister misin Mizgin?" Gözlerinde iki kalp, başını sallıyordu. (KKVC, 2023: 13)

Aşağıda verilen örneğe göre Mizgin'in annesi, okumak için önüne çıkarılan zorlukları gayretle aşmaya çalışmıştır. İstikrarlı bir şekilde bu problemi çözmeye çalışmıştır. Annesinin kapı kapı gezip okumak için yanına arkadaş araması azim ve motivasyon örneğidir.

"Anne, neden okula gitmedin?" "Kızım anlattım ya daha önce. " "Olsun bir daha anlat. " "Mizgin kuşum, biz çocukken sadece ilkokula gidiliyordu köyde. Başarılı olanlar, özellikle kızlar öğretmen olsun diye sonrasında da okuyorlardı. Öğretmen okulu mu ne, işte ondan. Ben de çok seviyordum okumayı. Bazen insanlar gazetelerini okuduktan sonra yola atarlardı. Çok da azdı ya okuyan, gene de buluyordum sağdan soldan. Onları alıyordum yerden, bir güzel düzeltip okuyordum. Öğretmenim babamla konuşmuştu; okusun bu, çok başarılı diye. Yalvardım babama, 'Ne olur beni gönder!' dedim. 'Yurda

göndermem. . . ’ diye tutturdu. ‘Yanına bir arkadaş bulursan bizim köyden, size ev açarım, okuturum seni. ’ dedi. Bütün köyü günlerce ev ev dolaştım, arkadaşlarımı ve ailelerini ikna etmeye çalıştım. Kız kısmısı okur mu uzaklarda diye, izin veren çıkmadı. Eh işte deden de ‘Seni yalnız gönderemem. ’ diyerek beni okula yollamadı. ”“Annem, belki şimdi öğretmen olacaktın. ”“Hem de ne öğretmen kızım. Çok istiyordum, olmadı. Sen oku yeter ki zeytin gözlüm. ” (KKVC, 2023: 42-43).

İncelenen eserde Mizgin’in karar alıp disiplinle ulaşılabilir bir hedef belirlemesi çalışkanlık değerine uygun olarak verilmiştir.

“Kitaplar hep senin avucunda olsun kızım. Senin ellerin de benim avuçlarımda. ” O gün kendisine bir söz daha verdi Mizgin. Kendisine söz vermeye, kararlar almaya bayılırdı. Ne olursa olsun okuyacak ve öğretmen olacaktı (KKVC, 2023: 79).

Kitaptan alınan bu kısımda annesinin kendisine açık bir hedef belirlemesiyle çalışkanlık değeri verilmiştir.

Mizgin’in güzel annesi, kızının yanaklarını okşarken, eylül ayı gelince, Halk Eğitim’e gideceğini ve ortaokulu dışarıdan okuyacağını söyledi. “Babam ne diyor bu işe?” “Ben de seninle geleceğim diyor. ”(KKVC, 2023:107)

KKK adlı kitapta düzenin bozulması ve her şeyin evrenin canlıları barındıran sistemin değişmesi felaketlerin başlangıcı olmuştur. Bu felaketlerin devam etmesi durumun kötüye gitmesi canlıları tedirgin etmiştir. Tüm canlılar seçilmiş kişinin kurtaracağı yine düzeni sağlayacağını umut etmektedir. İncelenen eserde bu değer olaylar bağlamında bazen taşlaşan çocuğun kurtulacağına inanması umut edip beklemesi ve bu durumun yüz seneyi aşması gibi uzun süreleri aşan bir şekilde verilmiştir. Bu bozulma ve durumu kurtarmak üzere seçilmiş kişi olan Arven’in maceralarını anlatır. Arven yolculuğa başlar ve etrafında kendi gibi özveriyle çalışan birçok canlı görür. Yazar kitapta bu canlıların yorulmadan çalışmasını yaptıkları işin büyük bir görev olduğunu bu yüzden mutlulukla büyük bir gayret ve çabayla yapmalarını anlatır. Bu çalışma ve çalışkanlık tutkusunu yazar kitapta betimlemelerle aktarmıştır.

Verilen örnekle çalışmalarda aktif rol almak başlığı altında Noa kendine uygun görev almıştır.

“Burnun hala sapsarı Noa! Akşam olmak üzere ve sen yine sona kaldın. Kraliçe Elya çok endişelendi, “ diye vızıldadı nöbetçi arı. Görevi, kovanın temizliğini yapmak,

toplanan çiçek özlerinin peteklere doldurulmasını ve kovana giriş çıkışları kontrol etmekte. Çok yükü vardı doğrusu. Noa hazırcevaplığı ile tanınırdı. Bu ününü boşa çıkarmayan bir tavırla cevabı yapıştırmakta gecikmedi: “Bir günde bin çiçek dolaşmamız gerekiyor. Ben dokuz yüz doksan dokuzuncusunda uyuyakalmışım. Bal özü toplamak çok yorucu. Bir peteği doldurmak için yüz milyon çiçekten öz toplamamız gerektiğini de unuttun sanırım. ” Noa, hesap işlerinden iyi anlardı; kovanın büyüklüğü ne kadardır, tek bir çiçek üzerinde kaç defa kanat çırpmış, petek ne kadar zamanda dolar, bir kilo bal yapmak için kaç milyon çiçek gerekir, gövdesinin üstünde kaç tane tüy var. . . (KKA, 2020: 116)

Disiplinli, planlı ve istikrarlı bir şekilde çalışma örneği verilmiştir.

İçeri girdiğimizden beri tam iki hafta geçmişti. Uçan balon, ön hazırlık yapması gerektiğini söyleyip keşif uçuşları yapıyor, yüklendiği özleri dışarı çıkarıyordu. Onları, gökyüzünün kucağına bırakıyordu. Süpürge de boş durmuyor, geçmek bilmeyen nezlesiyle süpürdüğü tohumları, çuvalların içine boşaltıyor, bazısını kapının dışındaki kayalıklara hapşırıyordu. (KKA, 2020: 131)

Disiplin ve istikrarla çalışma örnekleri verilmiştir.

Uçan balonun taşıdığı tohumlara elini sürüyor, sağa sola koşturuyor, şefkatli sözlerle şifa dağıtıyordu. Tatlı bir kargaşa vardı. . (KKA, 2020: 135)

Tuhaflıklar Kapısı ’nın ardında, Luka ve dostlarımla birlikte tam üç hafta boyunca çok çalıştık. Orada bulunan herkes bize yardım etti. (KKA, 2020: 138)

Luka, düzenli olarak arı kolonilerini ziyaret ediyor, onlara dokunuyor, şifa veriyor. Arılar meyve ağaçlarını sevdiği için, Luka, Pelerün ’e ve şifa dağıtmak için gittiği her yere meyve ağacı fideleri dikeyor; ben de köye ve çevresine dikeyorum. (KKA,2020: 139)

Çalışkanlık değeri içerisinde yer alan azim, motivasyon, gayret ve çaba kavramları KOEU adlı kitapta yüce ve kıymet verilerek işlenip açıklanmıştır. Yazar bu değeri kitabın genelinde örtük olarak vermiştir. Beşir ve ailesinin savaş yerinden kaçmakla mücadeleleri bitmemiş, sürekli yeni bir yer edinme çabası, yaşamak için zorlu şartları aşmaları yansıtıldığı belirlenmiştir.

Çalışkanlık değeri planlı istikrarlı olmayı, öz denetim sahibi olmak, görev ve sorumluluk üstlenmeyi kapsayan bir değerdir. Aşağıdaki alıntıda yer alan örneğe göre gayretli olmak, disiplin ve istikrarla çalışma verilmiştir.

...Taka taka yapmaya başladı. Isık da çaldı. Ne güzel! Hasan abi çok güçlü bence. Her şeyi de biliyor. Anneannem olsa, “Dağ gibi genç!” derdi. Beş on kişi ayakkabısını boyattı.

(...)Bazıları, “Alın teriyle para kazanmak güzeldir!” dedi. Alın teriyle para kazanmak ne demek ki? Hasan abi mmlayarak açıkladı. Kimseden yardım beklemeden çalışmak demekmiş. Çalışırken yorulursan alnın terlermiş. Anladım ben. (KOEÜ,2021:71-72)

SK adlı kitapta gayretli olmanın hedeflere ulaşma üzerindeki etkisi verilmiştir.

Elifin koşmaktan vazgeçmeye niyeti yoktu. Hem koşucu olmak istediğini de haykırmişti babasına. Bunca zaman neden söylemediğini düşündü. Konuşmayı hiç denememişti ki. Gizli gizli yarışlara katılmak da neydi? (SK, 2021: 28)

Elif, kararlı davrandığı için çok mutluydu (SK, 2021: 40)

Betimlenen bulgularla ilgili aşağıdaki tablo 3 oluşturulmuştur.

Tablo 3. Çalışkanlık Değeri İle İlgili Bulgular

Eserin Adı	Çalışkanlık Değeri Sıklığı
Ben Bir Hayaletim	2
Kar Kurdu ve Canavar	4
Kayıp Kapının Anahtarı	5
Kuş Olsam Evime Konsam	1
Sanal Zombi Anneannem	-
Süper Koşucu	2
Tumpa Tumpa Sakın Kaybolma	-
TOPLAM	14

4. DOSTLUK DEĞERİ İLE İLGİLİ BULUNAN BULGULAR

Arkadaşlarını ve onlarla vakit geçirmeyi önemsemek olarak aşağıdaki alıntıyla ilişkilendirilmiştir.

“Sinem ve Didem. . . bize geldi. Doğum. . . günümden sonra. Onlar iki tane. Gerçeeek! Oynadılar. ”

“Sen oynadın mı onlarla küçük sincabım? Oyuncaklarını gösterdin mi?
(BBH,2020: 44)

Arkadaşlarıyla kaliteli zaman geçirir.

Doğum günümünden beri mahallenin çocukları benimle oynamak istiyordu.
(BBH,2020: 49)

İncelenen eserde Mila’nın kriz anlarını kolaylıkla atlatabilmesi için çocuklar hep birlikte bir dayanışma haline girmişlerdir. Arkadaşlarına destek olmak eylemiyle dostluk değeri verilmiştir.

Çantanın kapağını kapattıktan sonra ayağa kalktım. Sinem, Didem ve Cihan her iki yanıma gelerek, kolları ile ölçüp aramıza mesafe koydular. Bu iyi bir şeydi çünkü kemik kırmamam için bana yardımcı olmaları gerekiyordu. Herkes üstüne düşeni yaparsa ben de sorun yaşamaz, böylece çıt sesleri duyulmazdı. . (BBH, 2020: 53)

Cihan Mila’nın kriz anında arkadaşına destek olmuştur.

Kese kağıdı!”“Burada!” Cihan’ın duygusal yanakları kızarmıştı. Yine! İnsanların kulaklarının hizasında, tam yanlarındaki boşluğa baktığımdan anlayabiliyordum. Benim için bu, gözlerine bakmışım gibi önemliydi. “Al ver, al ver!” Hep birlikte göğsümüzü şişirip indirdik. Mucize kese her zaman işe yarıyordu.
(BBH,2020: 66)

Paçalarımın sızarak ve arkamda ıslak izler bırakarak mezarlığın köşesine kadar sürüklendim. “Ayağa kalk, hadi inlemeyi kes artık, “ dedi nefes nefese Cihan. “Duvar süsü uuuuh olmak istemiyorum mhhhh!”“Asla izin vermem!” derken eriyip süzülen yanaklarını yerine yapıştırmaya çalışıyor, elleriyle yüzünü avuçluyordu. “Ama şimdi lütfen ayağa kalk!” (BBH, 2020: 69)

Mila’nın özel durumundan ötürü Cihan arkadaşının duygu ve düşüncelerini anlayıp destek olmaya çalışmıştır.

“Ee, hadi ama, anlatmayacak mısınız?” derken koluma girmek istedi. ”Sakin!” dedi Cihan. “Kese kağıdı paramparça oldu. Dokunulmaktan hoşlanmaz. ”“Affedersin Mila, bir an için unuttum. Hadi, seni evine bırakıncaya kadar bana olan biteni anlatın.
” (BBH, 2020: 71)

...”Çok iyi yapmışsın kızım, “ diyerek ayağa kalktı, elini saçlarıma uzattı. “Sakin!” dedi Cihan. “Yanımda kese kağıdı yok. Dokunulmaktan hiç hoşlanmaz. ” Elini usulca çekerek koltuğuna oturdu. (BBH, 2020: 107)

Onun burnunu kırdığım halde neden bana bu kadar iyi davrandığını anlayamıyordum. (BBH, 2020:55)

“Arkadaşlarının olmasına çok seviniyorum kızım. ” (BBH, 2020: 64)

İncelenen kitapta Mila’nın arkadaşları kurdukları dostluk bağı dolayısıyla Mila olmadan gitmeyeceklerini, onu her şekilde kabul ettiklerini ve onsuz olmak istemediklerini belirtmişlerdir.

Her seferinde kapıda bekleyen, beni göremeden geri dönen arkadaşlarım yeterince utanıp sıkıldığımı düşündükten sonra, “Şuradan şuraya adımımızı atmamız!” dediler. Annemin beni ikna etmesi üzerine ayaklarımı sürüyerek yanlarına gittim.

“Özledik seni Mila! Ters giden şeyler var, bunu sensiz çözemeyiz, “ dedi Didem fısıldayarak. (BBH, 2020: 79)

Aşağıdaki alıntıda, Mila’nın ifadesiyle onu görmeyen insanların aksine arkadaşları sayesinde görünür hissettiğini dile getirerek dostluk değeri verilmiştir.

Ayakkabılarımın bağcıklarını tavşan kulağı yapacak vaktim yoktu. Onları ayakkabının yan taraflarına sıkıştırdım, arkamdan kapıyı çarpıp soluğu bahçede aldım. Bu bahçenin dışında, okulda hayalet olabilirdim. Ama burada, arkadaşlarımın arasında asla öyle hissetmiyordum. (BBH, 2020: 105)

Kar kurdu ve canavar adlı kitapta romanın kahramanı olan Mizgin tek çocuk olarak verilmiştir. Yan karakter olan Zeynep de tek çocuk olarak kurgulanmıştır. Tespit edilen diyaloglarda bu roman kişileri arasında öyle güçlü bir bağ oluşur ki kendi ifadeleriyle kan bağı olmasına gerek kalmadan birbirlerini kardeş olarak görürler. Dostluk değeri yeterince verilmiştir.

Aşağıda yer alan örneğe göre Mizgin arkadaşıyla güvene dayalı ilişki kurup duygu ve düşüncelerini paylaşmışlardır.

O gün, birbirlerine hemen içleri ısındı. Mizgin, sınıfın en arkasında, tek başına oturduğu sırayı paylaşacak olmaktan çok mutluydu. Sınıftaki öğrenci sayısı yirmi dokuz olunca, tek başına oturmak zorunda kalan yirmi dokuzuncu öğrenci de Mizgin olmuştu. (KKVC, 2023: 14)

Zaten Zeynep sınıfa girdiğinde tavandan papatyalar dökülüyor; küçük bir bando, hoş geldin marşı çalıyordu. Tabii olan biten şenliği sadece Mizgin görüyordu. Sonraki birkaç ay yedikleri içtikleri ayrı gitmedi. O birkaç ay boyunca, havadan sudan, ciddi şeylerden mesela kar kurdunun nasıl kurtarılacağından tutun da canavarlara kadar pek çok şeyi- konuştular. Fakat Mizgin, Zeynep'in dalga geçip geçmediğinden asla emin olamıyordu. Sohbetlerinin çoğu en sonunda evdeki canavarlara dönüyor, Mizgin onun kim ya da ne olduğunu çözemiyor ama Zeynep, canavarın kim olduğundan çok emin görünüyordu. Bazen, sadece destek olmak için böyle bir şey uydurduğunu düşünüyor. Mizgin'in arkadaşına anlatmadığı tek şey, o sarsak şeyin ellerinin, severken insanı mora boyadığıydı. Aslında anlatmayı çok istiyor ama nedenini anlayamadığı bir şekilde çok utanıyordu. Arkadaşına bazı şeyleri anlatmasa da onun anlayabileceğini düşünüyor. Anlamasını umuyordu. (KKVC, 2023: 15)

Dürüst ve samimi davranışlarla güvene dayalı ilişkiler kurmuşlardır.

Zeynep de arkasından geldi. Hiç konuşmadı. Okul bahçesini arkalarında bırakınca Zeynep seslendi: “Bak Mizgin, görüyor musun? Burada bir kardelen var. ” Diz çöküp dibine kadar yaklaştılar. Göz göze geldiler, aynı anda kahkahalarla gülmeye başladılar. Gözlerinden yaşlar geliyordu. Karların üstüne devrilip devam ettiler. Kollarıyla karın üstüne kelebek yaptılar. Sırtüstü yatıp gökyüzüne bakmak her zaman güzeldir. “Sığınağa gidip oyun oynayalım mı?” “Biraz daha bakalım yukarı Mizgin. Çok güzel. ” Dün gece ateşlenen kendisi değilmiş gibi arkadaşının isteğini kabul etti. “Biliyor musun Zeynep, belki de biz kardeşlik ve seni hastanede yanlılıkla başkasına verdiler. ”(KKVC, 2023: 59)

Mizgin arkadaşıyla vakit geçirmekten keyif almıştır.

Ateş yakmadıkları halde içerisi sıcak olmuştu. Mizgin'in boğazı hala acıyor, hala üşüyordu ama bütün bunlar umurunda değildi. En sevdiği arkadaşı ve küçük yavrular yanındaydı. (KKVC,2023: 60)

Alıntılanan örneklerle Mizgin arkadaşıyla sevgi ve güvene dayalı bir bağ kurmuştur.

Dünyanın en sıcak ve en dost gülüşmeleri sığınağın içini ısıttı. Kars'ın tüm yıldızları Zeynep'in gözlerine doluşmak için yarıştı. Mizgin, kendisinin o anda karşıdan nasıl görüldüğünü bilemezdi tabii. Ama tek bildiği, kalbindeki küçük kuşun şarkı söylüyor olduğuydu. (KKVC, 2023: 63)

Zeynepler köye taşındığından beri, her anını onunla hayal kurarak, oynayarak, okuyarak geçirmek istiyordu. Ve gerçekten de onu, sahip olmadığı kız kardeşi gibi görüyordu. (KKVC, 2023: 75)

Dostluk, etkili iletişimle sevgi saygı temelinde ilişkiler kurmak, sosyal ilişkilerde dayanışma içinde, evrensel bağlar kurmayı kapsayan bir değerdir. İncelenen KKA adlı eserde yazar, tüm kahramanların birliktelikle hareket etmelerini, sorunların çözümünde beraber yer almaları, dayanışma örneği verdiklerini göstermiştir. Yazar özellikleri, işlevleri farklı olan tüm karakterleri dayanışma ruhuyla bir araya getirmiştir. İncelenen eserde yazar, karakterleri yaşadıkları en büyük problemleri dostluk değeriyle çözümlenmiştir. İncelemeler sonucu oluşan bulgulara baş karakter Arven'in içten gelen disiplinini kaybetmesi halinde ona yardımcı karakterler düşüncelerine girerek inanç aşılamışlardır. Bu durumun kendini çok daha güçlü olduğunu gören Arven yolda karşılaştığı sorunları çözüme kavuşturmuştur.

Alıntılanan bu kısımda arkadaşlarının fikir ve görüşleri alınarak dostluk değeri verilmiştir.

“O tepede bir zamanlar, kimselerin bilmediği türde güzel çiçekler ve ağaçlar, arkadaşlarımız, ailelerimiz vardı. Çoğu kuruyup gitti. Arada yağmur yağsa da bir şey yetişmiyor. Fazla zamanımız kalmadığını hissediyorum. Karunka ve Uff ile yola çıkmalısın. Gaia'nın sesine kulak vermelisin, sana rehberlik edecektir. İlk önce, Luka'yı bulmalısınız. Haber göndermiştim fakat yola çıktı mı bilmiyorum. O bir şifacıdır. Sana yardımı dokunabilir. “(KKA, 2020: 30-31)

İncelenen eserin giriş kısmında karakterin dış özelliklerinden ötürü arkadaşlık kuramaması anlatılmıştır. İlerleyen kısımda yazar birçok canlıyla arkadaşlık kurulabileceğini aktarmıştır.

Bu örnekle farklılıkların kabullenilmesi anlatılarak dostluk değeri vurgulanmıştır.

İlk kez, birileri benden yardım istiyordu. Daha önce bana ihtiyaç duyulduğu olmamıştı. Ne ayaklarım ne çilli yüzüm umurlarındaydı. Bana öyle yumuşak bakıyorlardı ki dünyanın en özel ve güzel insanı gibi hissediyordum. (KKA, 2020: 31)

Alıntılanan kısımda arkadaşlarının sorununu çözer eylemiyle dostluk değeri verilmiştir.

“ O her zaman bana uğrar, özümü toplar. Bana, aslında kovana geç kaldığını, dönmesi gerektiğini ama azıcık dinlense kimsenin fark etmeyeceğini söyledi. Yapraklarımın arasında uyuyakaldı. Son özlerimi o topladı. Ben yapraklarımı açınca, ‘Teşekkür ederim, yine geleceğim. ’ dedi ama gelmedi. Her gün gelirdi oysa. Noa’yı da merak ediyorum, küçük balık. İki gündür gelmiyor. ” (KKA, 2020: 44)

Alıntıya göre Mia’ya destek olmaları dostluk değeri verilmiştir.

Koşarak Mia’nın yanına gittim, önünde siper oldum. Bir elimle de elini tuttum, yalnız bırakmaya niyetim yoktu. Diğerleri yaptığımı görünce benden cesaret bularak yanımıza geldi. Daire şeklini aldık. Birbirimize kenetlendik. Yerimizden kıpırdamıyorduk. Arada içimizden biri öne doğru atılıyor, insanların dikkatini dağıtmaya çalışıyordu. Bütün günü kızgın güneşin altında, aç ve susuz bir şekilde tamamladık. (KKA, 2020: 75)

Arven dostluk değeri altında arkadaşına destek olmuştur.

“Anlıyorum, “ dedim üzüntüyle. “Bir dev olduğun düşünülürse senden korkmaları normal, öyle değil mi?” “Evet ama, tek istediğim ben yokmuşum gibi davranmamalarıydı. ” (KKA, 2020: 103-104)

Alıntılanan örnekte herkesin dayanışma içerisinde olması dostluk değerini örneklemiştir.

Süpürgenin arkasından bakarken, dört kollu birini gördüm. Bir koluyla kova taşıyorsa, diğeriyle toprağı sürüyor, diğeri ile tohum ekiyor, sonuncusu ile alnını siliyordu. Puta ile ikisinin çok uyumlu bir çift olabileceği hayali içimi ısıttı. Acaba Pelerün’e varmışlar mıydı? Burada herkese ihtiyaç duyuluyordu. Herkesin bir görevi vardı. (KKA, 2020: 110)

Arven Yalnız Dağ’ı dinlemiş ve sorunlarını çözmek için destek olmuştur.

“Üzülme, ne olur! ‘İnsan yalnızlığını bazen kendisi yaratır. ’ derdi babam. Bence üzüldüğünde ağlamayı bırakırsan patlamazsın. Öyle olduğunu düşündüğün sürece böyle kızgın, böyle ateşli-lavlı, yalnız kalacaksın. Bak göreceksin, püskürmezsen otlar yeşerecek, hayvanlar yeniden gelecek, ağaçlar iyileşecek, başının üstünde kuşlar uçacak. ” (KKA, 2020: 52)

Belirlenen örnekte arkadaşlarına destek olmak başlığı altında iyi ve kötü zamanlarda arkadaşına destek olmuştur.

Yok olmak istediğim o anlardan birini yaşıyordum. Karunka, her zamanki gibi duygularımı anlamış olacak, güzel kokusuyla yanımda bitiverdi. Elini omzuma atıp, başıyla dağı işaret ederek konuşmaya devam etmemi istedi. (KKA, 2020: 53)

Arkadaşlarına destek olmak başlığı altında Karunka Arven'i kötülüklerden korumaya çalışmıştır.

Gelseniz de gelmeseniz de ben bu kasabaya gireceğim!” O ana kadar hiç sinirlenmemiş ve sesimi yükseltmemiştim. Nasıl böyle davranabildiğimi, bağırabildiğimi anlayamıyordum. · Konuşanın ben olduğuma kendim bile inanamıyordum. Karunka, şaşırmış ve kırılmış görünüyor. “Ben gelemem Arven. Sen de beni dinlesen iyi olur, “ demekle yetindi. Uff’a dönüp beni takip etmesini işaret etti, bana engel olamayacağını anlamıştı. Kalbim yine yer değiştirecek, düşecek sandım. Fazla sert konuşmuş olmalıydım. Onu dinlemememe rağmen, halen beni korumaya çalışması duygulandırdı. (KKA, 2020: 63-64)

İyi ve kötü zamanlarında birbirlerine destek olmuşlardır.

...Bütün bunları orada bulunan tuhaf dostlarıma da anlattım. Dost demem yanlış olmaz sanırım. Çünkü onlarla ortak bir kaderi ve ortak bir amacı paylaşıyor, buradan kurtulmak istiyorduk. (KKA, 2020: 71)

Dostluk değerini, eksiksiz hem de doğru aktarabilmek adına bir dikenle arkadaşlık kurgulamıştır. Baş kahraman Arven önce bu dostluğun kurulabileceğine inanmasa da daha sonra kurgulanan macera ışığında onu özgürlüğe taşıyan önemli bir karakter olarak verilmiştir.

Ortak hedeflere ulaşmak için dayanışma içerisinde davranmışlardır.

...Uff ortalarda görünmüyordu. Aslında Sürke’den tellerin altını kazarak çıkabilir, Karunka’dan yardım isteyebilirdi ama esir tutulan arkadaşlarımızı geride bırakamazdık. Ne kadar sürerse sürsün, birlikte kaçmalıydık. (KKA, 2020: 78)

İyi ve kötü zamanlarda birbirlerine destek olmuşlardır.

Mia, Uff’un başına gelenler yüzünden kendini suçlu hissediyor ve onu asla yalnız bırakmıyordu. Yaralarını temizliyor, geceleri ona sarılıp uyuyordu. Küçük dostuma kavuşmamızın ardından üç gün sonra bizi alana çıkarmaya başladı. (KKA,2020: 83)

Bulundukları esaretten kurtulmak için birbirleriyle dayanışma içinde olmuşlardır.

“Çabuk çabuk, daha hızlı olmalıyız!” diye bağırdım. Tellerin dışındaki dostlarım yerinde duramıyor, acele edin diye bağırıyorlardı. Mia ağlıyordu. Sonra o güzel kokuyu duydum. Gelen Karunka’ydı. Oldukça bitkin görünüyordu. “Seni duydum Arven! Cevap vererek gücümü azaltmak istemedim! Yoksa seni bırakır mıyım hiç?” Ayağa kalktım. Karunka’nın çiçekleri ondan ayrılıp uçuşmaya başladı. (KKA,2020: 84)

Karunka arkadaşlarının sorunlarını çözmek için çaba göstermiştir.

“Çok özür dilerim Karunka. Seni dinlemeliydim, “ dedim pişmanlıkla. “Bunu bir daha, lütfen yapma Arven. Sizi sonsuza kadar kaybedebilirdim. Sizi tam on iki gün boyunca bekledim. Seninle konuşsam da yaşadıklarını hissedebildim. Düşüncelerine girebildim. Başınıza gelen her şeyi biliyorum Arven. ”

(...)Vedalaştık. Çınar ağacı şahit oldu dostluğumuza. Asırlık dallarıyla sırtımızı okşadı. (KKA, 2020: 87)

Dostluk değeri arkadaşlarına destek olmak başlığı içinde yer alan iyi ve kötü zamanlarında arkadaşlarına destek olur ifadelerini kapsar. İncelenen KOEU adlı eserde savaş konusu ele alınmıştır. Bu nedenle savaşın geriye bıraktığı yıkım da yazar tarafından verilmiştir. Yazar savaşta ailesini kaybetmiş Ammar’ın tek başına kalışını ve Beşir’in elinden geldiğince ona destek olduğunu belirtmiştir.

...Ağlayacak gibi. Gözleri büyüdü biraz. Ayna gibi oldu. Ağlasın istemem. Ben de ağlarım o zaman. “Biz de abimi kaybettik savaşta. Dönmez bence baban. ” Büyükler gibi söyledim. Vurdum omzuna pat pat. Bu, her şey yoluna girer, anlamına gelir. İnsan iyi olur o zaman. (KOEÜ, 2021: 64)

Aşağıdaki örnekte Beşir arkadaşı Halebi’nin zor zamanında kendinden örnek verip arkadaşına destek olmuştur. Dostluk değeri bağlamında hareket ettiği belirlenmiştir.

Halebi’nin yüzü bembeyaz olmuş. Ayağıma bir ıslaklık geldi. Baktım. Halebi’nin bacaklarından geliyor. Fısıldayarak, “Çok korkuyorum, tutamadım, “ diyebildi. “Ben de bir keresinde altıma yapmıştım, “ diye fısıldadım. Azıcık gülümsedi. (KOEÜ,2021:32)

Kitapta göç eden insanlar ve ailelerinin kamplarda yaşam kurması ve burada çocukların dostluk kurarak gerçek dünyadan uzaklaşıp kendi dünyalarındaki oyunları verilmiştir. Dostluk değeri içerisinde yer alan arkadaşlarıyla vakit geçirmekten keyif alır örneğiyle aşağıdaki alıntı ilişkilendirilmiştir.

Burnum gıdıklandı. Hapşırdım. Hoşuma gitti. Halebi de kokladı. Hapşırdı o da. Güldük biz. Ne güzel! Halebi ağzını kapatmayı unuttu. Çok gülünce olur bazen. Gülmen geçince unutursun, öyle kalırsın. (KOEÜ, 2021: 72)

Dostluk değeri olarak; etkili iletişim kurmak, onların duygu ve düşüncelerini paylaşmak, anlamaya çalışmak, arkadaşıyla vakit geçirmeyi önemser ve arkadaşlarının farklılıklarını kabul etmesi eylemlerini içerir.

Beşir'in Zehra'yla olan ilişkisi bu eylemler kapsamında verilmiştir.

“Sarı saçlı kızın adı ne? Niye hep tek başına?” “Ha, o mu? Zehra. Kulakları duymuyor. Konuşamıyor da. ” Üflemeden sıcak çorba içmiş gibi oldum. Boğazım yandı. Midem kaynadı. Benimle konuşmak istemedi sanmıştım. Böyle düşündüm diye üzüldüm. Oynamazmış kimseyle. Konuşmak isteyen, yazarak söylermiş. Onunla konuşmayı sadece annesi babası biliyormuş. El kol hareketleri yapıyorlarmış. Aldım kağıdı kalemi. Halebi, Hüseyin ile kaldı. Zehra'nın yanına gittim. Omzuna dokundum. Başını çevirdi.

(...)Kağıda yazmak istedim. Kalemi düşürdüm elimden. Aldım. Sonra kağıt uçtu. Tam alacağım, bir daha uçtu. Tuttum sonunda. Arkamı döndüğümde . . . Güldü mü biraz? Bana gülsün isterim. (KOEÜ, 2021: 64)

Arkadaşını etkin bir şekilde dinlemenin yollarını aramıştır.

Keşke işaretle konuşabilseydim! Öğrenirim belki.

(...)Parmağım ile işaret ettim. Kağıdı elime aldım. Yazdım...(KOEÜ, 2021: 66)

Beşir Zehra'nın duygu ve düşüncelerini anlayıp, paylaşmıştır.

...”Çok mutluym, “ demiş. Zehra mutluysa yıldızlar kayar gözlerinde. Sevinçliyse öyle olur. Ne güzel! Sevinçli oldum ben de. Bazen kimsenin görmediği şeyler görürüm demiştim ya. Kelebekler uçtu başımda. Kimse görmedi. Ben gördüm ama. (KOEÜ, 2021: 83)

Beşir ailesinin hepsini savaş sebebiyle kaybeden Ammar'la iletişim kurmuş ve duygu, düşüncelerini anlamaya çalışmıştır.

Ammar benimle konuştuktan sonra her gün yanına oturdum. Halebi de geldi. Hep konuştum. Tartus'u anlattım, kağıt turna kuşlarını anlattım. Gözlerinin kenarları yukarı kalktı biraz. Azıcık güler gibi oldu. (KOEÜ, 2021: 100)

SZA adlı eserde Lülü'nün arkadaşlarıyla vakit geçirmekten keyif alması verilerek dostluk değerine yer verildiği belirlenmiştir.

“Ha, evet evet. Mahalledeki kızlar öğretti, yavru kuşum. ” Eh, bu kez sorumun cevabını almış sayılırdım. ‘Mahalledeki kızlar’ dediği de yetmiş seksen yaşında arkadaşlarıydı. Bazı insanların altın günü yaptıklarını duymuştum. Bir evde toplaşıyorlar, yiyip içip birbirlerine altın veriyorlarmış. Lülü de mahalledeki kızlarla buluşup tablet-telefon günü mü yapıyordu acaba? (SZA, 2022: 16)

Betimlenen bulgularla ilgili aşağıdaki tablo 4 oluşturulmuştur.

Tablo 4. Dostluk Değeri İle İlgili Bulgular

Eserin Adı	Dostluk Değeri Sıklığı
Ben Bir Hayaletim	11
Kar Kurdu ve Canavar	5
Kayıp Kapının Anahtarı	14
Kuş Olsam Evime Konsam	7
Sanal Zombi Anneannem	1
Süper Koşucu	-
Tumpa Tumpa Sakın Kaybolma	-
TOPLAM	38

5. DUYARLILIK DEĞERİ İLE İLGİLİ BULUNAN BULGULAR

BBH adlı kitapta Mila'nın kediye süt vermesi, onu benimsemesi ile canlılara değer verdiği belirlenmiştir. Bu davranış duyarlılık değeri içine girer.

Havuzun arka tarafındaki çalılıkların arasında yavru kedi bulduğumuzda, “Belki annesi geri döner, “ dedi annem sevgiyle. «Ona biraz süt verelim mi kızım?» (BBH, 2020: 40)

Bizim Mini benim kedim olup çıkmıştı ve asla bahçeden ayrılmıyordu. Duman rengi tüyleri sevildikçe parlaklaşıyordu, beni de sevseler ben de güzelleşip normal bir çocuk olur muydum? (BBH, 2020: 41)

Verilen örnekte Mila'nın annesi sınıfta konuşma yaparak otizm ile ilgili farkındalığı arttırmıştır. Bu davranışıyla özel gereksinimli bireylerin toplumsal hayata etkin katılımını desteklemiştir.

Annem bir gün sınıfıma geldi ve bir konuşma yaptı. Bir öyküyle otizmin ne olduğunu, daha doğrusu ne olabileceğini anlattı. Öykünün sonunda, “Kızım bir otizimli ve ben onu çok seviyorum. Onunla gurur duyuyorum. Hepimiz de birbirimizden farklıyız. Biz bununla yaşamayı öğrendik, siz de yardımcı olur musunuz?” dedi. “Biz, “ diyordu annem, “Biz . . . “ Ben mi değişmişim, arkadaşlarım mı, bilmiyorum. Belki de yaptığım resimler sayesinde insanlarla aramda bir bağ kurulmuştu. Sebebini hala pek anlayamasam da annemin gelip konuşması çok işe yaramıştı. Artık hiçbir şeyimizi saklamak zorunda değildik. Omuzlarımdan bir yük kalkmış gibi hissettiğimi hatırlarım. (BBH, 2020: 111)

İncelenen KKVC adlı eserde Mizgin çok hassas ve duyarlı bir kahraman olarak verilmiştir. Yazar kurguladığı olaylarda vahşi bir kurdun köye gelip hayvanları yemesiyle köylünün huzurunu kaçırmıştır. Bu hayvanı yakalamakla yükümlü Mizgin’in babasının da evini ihmal etme derecesine kadar takibi anlatılır. Tüm bu olaylar karşısında Mizgin hayvanın aç kalmış olabileceğini düşünür ve kurdun da bakmakla yükümlü bir ailesinin olduğunu ifade eder. Kurtla karşılaşan Mizgin duyarlılığı sayesinde kurdu ve yavrularını besler. Yazar bu evrensel değeri kitapta canlılara karşı duyarlılık olarak aktardığı belirlenmiştir.

Mizgin evlerinde meydana gelen şiddete karşı çıkıp bunu rehber öğretmenine anlatarak şiddetin önlenmesinde sorumluluk almıştır.

“Mizgin, lütfen sana yardımcı olabilmem için seni üzen şeyin ne olduğunu anlat bana. Konuştuklarımızın aramızda kalacağına dair sana söz veriyorum. ” “Benim zaten bir sırdaşım var. ” Verdiği bu cevaptan sonra içinde bir yer cız etti. Sırdaşına sadece sarsak canavarın evlerine yerleştiğini söylemiş ama onun kim olabileceği hakkında konuşmayı reddetmişti. Konuşmazsa, dile getirmezse, kötü bir kabustan uyanabileceğini düşünüyordu. Dile gelen şeyler, gerçek olabilirdi. “Anlıyorum ama bazen arkadaşlar sorunlarımızı çözmemizde yardımcı olamayabilirler. Bazen güvenebileceğin büyüklerden yardım almak iyi gelir. ” “Anlatmak istemiyorum, utanıyorum. ” “Utanılacak bir şey yapmadın Mizgin sen. Seni eskisi kadar kütüphanede de göremiyorum; her gün açardın, açmıyorsun artık orayı. Anahtarını mı kaybettin yoksa? Bahçede arkadaşlarınla oyun da oynamıyorsun. ” Sustu . . . Rehber öğretmenin ısrarları devam etti. Konuşmasına devam ederken, ona güvenebilir mi diye gözlerini, yüzünü inceledi Mizgin. Dudaklarının iki kenarındaki minik gamzeler yüzünden, öğretmen her zaman gülümsüyor. görünüyor. Çok yumuşak ve tatlı konuşuyordu. Kaçabileceği hiçbir yer yoktu; şu an okuldaydı, bu

odadaydı ve onun karşısındaydı. “Evimizde bir canavar var!” diye haykırarak hıçkırıklara boğuldu. Ağlarken omuzları, halay çeken insanlarınki gibi sarsılıyordu. Üstelik burnu da akmaya başlamıştı. “Çok korkmuşsun, üzgünsün, yaşadıkların zor. Acı çekiyorsun Mizgin, seni anlıyorum. ” Mizgin ağlarken yedi şiddetinde deprem etkisi yaratıyordu. Gözyaşları arasında öğretmenin de gözlerinin dolduğunu görür gibi oldu. “Bazı geceler evimize canavar geliyor. Son zamanlarda giderek sıklaştı. Elleri yok ama bir şekilde anneme zarar veriyor. ” “Dinliyorum seni. Sana yardımcı olmak istiyorum. ” (KKVC, 2023: 55-56)

Aşağıdaki örnek çevreye ve canlılara değer vermek bağlamında nitelendirilmiştir.

“Anneleri, içinde tavuk olan bir kümes arıyor, “ dedi Mizgin gülerek. “Nereden biliyorsun?” “Hala gelmedi. Hava karardı kararacak. Muhtar, herkes tavuklarına sahip çıksın, dedi. Zavallı hayvancıkları, kilerlere kapattılar herhalde. ” “Ben, tilkiler öyle yapar diye biliyordum, “ dedi Zeynep. “O dediğinden, yani. dadanmak. ” “Açsa ve bir anneyse niye tavuk yemesin? Kar neredeyse dizimize kadar yükseldi. Yiyecek bulmak güçtür şimdi onun için. ” “Doğru söylüyorsun. Evden yavrular için yemek getirmeliyiz. ” “Getirmeliyiz . . . ” (KKVC, 2023: 64)

İncelenen KKA adlı kitapta duyarlılık değerinin alt başlığı olan çevreye ve canlılara değer vermek eylemine uygun olarak tüm canlıların yaşamak için doğaya ihtiyacı olduğunu aksi takdirde tüm yaşamın sona ereceği okuyucuya sunulmuştur. Doğa, içerisinde tüm unsurları bulunduran vazgeçilmez hayat kaynağı olarak verilmiştir. Kitapta bir dikenin bile doğa için önemli bir zincir olduğu belirlenmiştir.

Gaiyalıların bir inanışı vardır: “Gaia’nın ruhu, arıların kanatlarındadır. ” Dünya halkından bazı insanlar, yaklaşık yüz yıl önce şans eseri Gaia Gezegeni’ne gelirler. Gezegenin, gözleri kamaştıran yeşil ormanları, ağaçlarla kaplı dağlar, içince şekerli olduğunu düşündürtecek akarsuları, onları büyüler. Gaia’nın konuksever halkına, kaydettikleri son arının son kanat çırpış sesini ve soluk mavi nokta adını verdikleri Dünya’nın bir fotoğrafını hediye ederler. Dünya’nın fazla zamanı kalmadığını anlatırlar. İçlerinden biri, Gaia’da yaşayan her canlının bir ruhu olduğu uyarısını unuttur, renkleri ile büyülendiği bir çiçeği dalından koparır. Çiçeğin köklerini saldıği toprak parçası kararır, kurur ve gözyaşı döker. Bu beklenmedik ziyaret arıların son ziyareti olur. Gaia’nın kapıları Dünya halkına sonsuza kadar kapanır. (KKA,2020:7)

Gaia'da yaşam, yeryüzündeki yaşamdan farklıdır; orada teknolojiden ve gürültüden uzak, eski büyülerin korumasında bir hayat sürerler. Ne fabrika vardır ne araba. Çiftçilik ve balıkçılık ile uğraşırlar. Toprak onlar için çok değerlidir (KKA,2020: 8)

Vasatusa kelimesini daha önce duymuş muydun?”“Hayır, ilk kez Karunka'dan duydum. ”“Toprak Kadın demek. O ben oluyorum. Yakında sen de öyle olacaksın. ”“Bu yüzden mi kalbimden kelekler çıkıyor?”“Evet. . . Bir Vasatusa, her yıl güzdönümünde düzenlenen bir törenle insanlara doğayla bütünleşmeleri gerektiğini hatırlatır. O gün Gaia'ya teşekkürlerimizi sunar, onuyaşamak için çok çalışacağımıza söz verilir. Gaia, rüzgarıestirir ve tohumlar, çiçek tozları etrafa saçılır. O zamanGaia ile bir oluruz. ” (KKA, 2020: 28-29)

Bu alıntı örneğinde duyarlılık değeri dolaylı olarak verilmiştir. Doğanın korunması gerektiği vurgulanmıştır.

Gülümseyerek, yaşlı bacaklarını büküp toprağın üzerine oturdu. Oturduğu yer bir an için yemyeşil oldu, sonra sararıp kurumaya başladı. (KKA, 2020: 31)

Canlılara değer vermek başlığı altında doğadaki her canlının bir görevi ve yaşamın devamı için gerekliliği olduğu duyumsatılmaya çalışılarak dolaylı bir şekilde bu değer verilmiştir.

Bir süre sonra, mor yapraklardan oluşan evin önüne geldik. Üzerinde damarlara benzeyen kanallar vardı. Topraktan çektiği su, köklerinden yukarı doğru çıkarak çatıya benzeyen kısımda kayboldu, buharlaştı. O anda, kalacağım evimle göz göze geldiğime, başıyla beni selamladığına yemin edebilirim. O öyle yapınca, eteklerimin ucunu tutup öne doğru eğilerek karşılık verdim. Sonra ev, gök gürlemesine benzer bir ses çıkardı, hapşırdı. “Yaprak evlerimiz canlıdır; görebilir, duyabilir, hareket edebilir ama konuşamaz. Bu yüzden hapşırmaya benzer bir ses duydun. Kalacağın yer olarak onu seçtiğimiz için çok mutlu olduğumu, biraz yaşlı da olsa bu gece seni rahat ettireceğini söylüyor. Konuşamasa da onu anlayacağını söylüyor. Vasatusa'nın kaldığı ilk ev burası, biliyor musun?”“Gerçekteen miii?” dedim göz kapaklarım yokmuş gibi bakarak. İçeri girince yüzüme mis gibi toprak kokusuyla serin bir hava çarptı. (KKA, 2020: 32)

“Çok yaşa!” dedim tekrar hapşıрма duyulunca. Dışarıdan bakınca küçük görünmesine rağmen içi oldukça genişti. Yapraklardan biri yapışık olduğu duvardan ayrılarak içeri doğru açıldı. Topraktan biraz daha yukarıda havada asılı duruyor, bana

yatağımy sunuyordu. Hiç tereddüt etmeden uzandım, bulutların üzerinde gibiydim. Çiçeklerle ve bir dikenle konuşmak, yaşayan evleri görmek, kimselerin bilmediği Saklı Orman'a gelmek beni yormuştu. (KKA, 2020: 33)

"Tam olarak ben de bilmiyorum. İki gün önce, güneş tepemde parlayınca uykum geldi. Azıcık kestirmek için içime doğru yapraklarımı kapadım. O anda bir vızıltı duydum. Güneş gözlerime doğru girince, özlerimin üstündekinin Noa olduğunu fark etmemiş olmalıyım. O her zaman bana uğrar, özümü toplar. Bana, aslında kovana geç kaldığını, dönmesi gerektiğini ama azıcık dinlense kimsenin fark etmeyeceğini söyledi. Yapraklarımın arasında uyuyakaldı. Son özlerimi o topladı. Ben yapraklarımı açınca, 'Teşekkür ederim, yine geleceğim. ' dedi ama gelmedi. Her gün gelirdi oysa. Noa'yı da merak ediyorum, küçük balık. İki gündür gelmiyor. " (KKA, 2020: 44)

İçimden bir ses ilerlememi söylüyordu, adımlarıma söz geçiremiyordum. Tıpkı Vasatusa gibi ayaklarımın altından çimenler çıkıyordu. Bu ilk defa başıma geliyordu. Çimenler önümüze geçerek yol yapıyorlar, kayaların Üzerleriniörtüyorlar, sarmaşığa dönüşüyorlardı. (KKA, 2020: 88-89)

Çevresini korumak ve güzelleştirmek adına yapılan eylemler verilmiştir.

Şefkat ağacını biz yetiştiririz. Tohumları, fidanları Tuhafliklar Kapısı'nda yaşayan Fafa verir. İlkbahar geldiğinde tohumları eker, fidanları dikeriz. Şefkatya'da büyüyüp serpildiklerinde meyveleri ışık saçır. (KKA, 2020: 92)

On iki yaşına geldiğimizde, gençliğe geçiş töreninden bir gün önce gidip kardeşiminkini kontrol ettim. Şefkat Ağacı büyümüştü! Meyveleri ışık saçıyordu! (KKA, 2020: 93)

Bu alıntıda kesilmek istenen ağaç yaşamak istediğini söylemiştir. Bu örnek duyarlılık değeriyle ilişkilendirilir.

'Yapma, yaşamak istiyorum, seni şefkatimle sarıp sarmalamak istiyorum. Seni iyileştirmek istiyorum. Benim varoluş amacım bu, unuttun mu? Bak dallarıma. Meyvelerimin tadını sadece insanlar almaz; kuşlar, böcekler, karıncalar, tüm canlılar alır. Bana bak, dallarıma! Kuşlar da yuva yaptı! Ben ölürsem yuvasız kalırlar! Sana yardım edebilirim! Lütfen! Yaşamak istiyorum!' (KKA, 2020: 93-94)

Çevresini korumak ve güzelleştirmek için girişimlerde bulunur eylemine yönelik örnek verilmiştir.

Başımı çevirdiğimde bazı atların kanat çırparak gökyüzünde süzıldüklerini gördüm. Bazı insanlar ellerindeki torbalara bitkilerin tohumlarından koyuyor, dışarı çıkıp gözden kayboluyorlardı. (KKA, 2020: 108)

“Karşıda gördükleriniz sırasıyla Empati, Ağlama, Merhamet ve Yardım Ağaçları. Daha pek çokları var aslında. Burada, insanlara küçük iyilikler yapmak, onlara yardımcı olmak için bu ağaçları saklıyoruz. Onları iyilikle besliyoruz. Bazen de büyük iyilikler yapıyoruz. Türleri ortadan kaybolmak üzere olan bitkileri, canlıları saklıyoruz. Ağaçların çoğunu kestiler, Gaia’nın sonsuzluğu için verilen sözü unuttular. Buraya gelmeden önceki kayalıklar nasıl oluştu sanıyorsun? Çiftçilik yapanlar da az zamanda çok ürün elde etmek için ilaç kullanıyorlar. Gaia’daki canlıları başka bir şeye dönüştürdüklerinin farkında değiller. Bir elma ağacı, elma ağacı olarak kalmalıdır, değil mi? Vasatusa’nın gücü de eskisi gibi değil Arven, çok yaşlandı. İşte sen ve Luka, Gaia’nın yaşaması için bize yardım edeceksiniz. ” (KKA, 2020: 109)

Kitaptaki alıntıya göre arıların yok olması çevre sorununa yol açacak bir davranıştır. Duyarlılık değeri bunu belirtmesi yönünden verilmiştir.

“Bizler, birbirimize çok bağlıyızdır oğlum. Tek başımıza var olamayız. Tek bir arının yaşamını kaybetmesi, bir insanın kardeşini kaybetmesi neyse odur. İnsanlar üzüntülerini içlerinde biriktirirlerse hasta olurlar. Bu bizim için de geçerli. Kardeşlerimizden birinin kaybı bizi çok üzebilir. Üzülecek olursan topladığın özler kurur, katılaştır, seni hasta eder. Sana, asla üzülme diyemem oğlum. Ama hayat ne olursa olsun devam eder torunum. Sana üzülme, endişelenme demiyorum oğlum. Sana güçlü ol diyorum! Başını dik tut!” Noa, hem öfke hem üzüntü hissediyor, gözyaşlarına engel olamıyordu. Her şeyden; hasta olmaktan, kendi kolonilerinin yok olmasından, yeryüzünde tek bir çiçeğin bile kalmamasından korkuyordu. (KKA, 2020: 119)

“Kardeşlerim! Çok üzıldünüz, biliyorum. Biz de kayıplar verdik yakın zamanda, hatırlarsınız. Ama ben hastalanmış olabileceklerini düşünemedim. Doğu yakasındaki kolonin de ansızın yok olmasını anlayabilmiş değilim. İlk kraliçemiz, bir gün başımıza bunun gelebileceğini söylemiş. Nesilden nesile sürekli anlatılan bozulma başladı. Bitkilerin tadında bir farklılık hissettiniz mi kardeşlerim?” Öne atılan konuşuyor; kimisi çiçeklerin eskisi gibi olmadığını, kimisi ormandaki ağaçların kesildiğini, meyve ağaçlarının yok denecek kadar azaldığını, bazı insanların çok ilaçlama yaptığını ve bitkilerin tatlarının bozulduğunu söylüyordu. Noa, şimdiye kadar tüm bu olup bitenleri

fark edememiş olmasından büyük üzüntü duyuyordu. En son, Li'nin özlerini toplamış ve oldukça lezzetli olduklarını düşünmüştü. Hatta tadı her seferinde uykusunun gelmesine sebep olacak kadar güzel gelmişti. Her gün izlediği, geçtiği yolları gözünün önünde canlandırmaya çalıştığında, yok denecek kadar az bitki kaldığını fark edememesine üzüldü. İnsanların aşırı ilaçlama yaptığı da doğrudur. Birkaç arkadaşı ilaç yüzünden zehirlenmişti. İşlerin bu kadar hızlı kötüye gidişine anlam veremedi (KKA, 2020: 120)

Duyarlılık değeri bu alıntıda dolaylı olarak verilmiştir. Luka'nın ağaçları canlı olarak düşünüp haklarının olduğu duyumsatılmıştır.

İçinde kovuk olmayan tek ağaç da bu nehrin yanında bulunuyordu. Kasabanın en büyük, en uzun, en yaşlı ağacıydı. Köklerinin bazısı, toprağın dışındaydı. Ormanda yaşayan herkes, bu ağacın büyüklüğüne inanır, zaman zaman buraya gelir ve onunla konuşurdu. Kimi derdini anlatır, kimi dilek tutar, bazısı sevincini paylaşırdı. Dileklerinin gerçekleştiğini söyleyen çok olurdu. Luka, kasabadaki her şeyin nefes aldığına, yaşadığına inandığından ağacın gövdesinde kelimelerin, cümlelerin, gözyaşlarının, kahkahaların biriktiğini düşünürdü. (KKA, 2020: 124-125)

Evden dışarı fırladı ve hiç durmadan koştu, koştu . . . Bastığı topraklarda çimenler çıkıyor, her yer yemyeşil oluyordu. Kendini, insanların derdini dinleyerek onlara çare olan Ulu Çınar'ın yanında buldu. Nefes nefese kalmıştı. Ellerini ağacın gövdesine dayadı, bir süre öylece bekledi. Yere çökerek sırtını ağaca yasladı. Bir iki damla gözyaşı süzüldü yanaklarından. "Keşke babam beni anlasa!" diye söylendi. Yaslandığı ağaç, o anda güçlü bir esnemeyle küçük bir sarsıntıya yol açtı. Ayağa kalktı. Ulu Çınar, eteklerini sallayan bir kız çocuğu gibi dallarını sağa sola döndürüyordu. "Gerçek olduğunu biliyordum!" dedi sevinçle. (KKA, 2020: 127)

Luka, bütün canlıları ne kadar sevdiğini, onun görevinin canlıları korumak ve iyileştirmek olduğunu, şu anda kendisine ihtiyaç duyulduğunu, Ulu Çınar'ın yanına gittiğini ve onunla konuştuğunu anlatmaya başladı. (KKA, 2020: 130)

Yinsun çevresini korumak ve güzelleştirmek adına girişimlerde bulunmuştur.

Yinsun, orada kaldığımız sürece çok çalışıp tarlaları sürdü, korunan bitkilerin bakımlarını yaptı, tohumları topladı, ortalığı sildi süpürdü, yaşlı olan canlıları doyurdu, onlara hikayeler okudu. (KKA, 2020: 132)

Çevre sorunlarına neden olan ağaçların kesilmemesi, iletisi verilmiştir. Duyarlılık değerine yönelik örnek alıntı aşağıda verilmiştir.

Bir elma ağacı, elma ağacı olarak kalmalıydı! Bir ağaçta dört çeşit meyve yetiştirmemeliydi! Daha fazla yere ihtiyacımız yoktu! Ağaçlar ormanın kalbi olmak için vardı, dallarını göğe uzatmak için vardı! Gökyüzü kuşlara aitti! (KKA, 2020: 137)

Betimlenen bulgularla ilgili aşağıdaki tablo 5 oluşturulmuştur.

Tablo 5. Duyarlılık Değeri İle İlgili Bulgular

Eserin Adı	Duyarlılık Değeri Sıklığı
Ben Bir Hayaletim	3
Kar Kurdu ve Canavar	2
Kayıp Kapının Anahtarı	20
Kuş Olsam Evime Konsam	-
Sanal Zombi Anneannem	-
Süper Koşucu	-
Tumpa Tumpa Sakın Kaybolma	-
TOPLAM	25

6. DÜRÜSTLÜK DEĞERİ İLE İLGİLİ BULUNAN BULGULAR

İncelenen BBH adlı eserde Mila annesine hiç yalan söylemediğini ve ilk kez yalan söyleyeceği belirtilmiştir. Bu örnekte doğruluk değeri dolaylı bir şekilde verilmiştir.

Sonra yaşadığımız heyecan hepimize fazla gelmiş olacak, sabah dokuzda buluşmak üzere sözleşip ellerimizi üst üste koyduk. Yani onlar koydu; ben, “Söz, “ demekle yetindim. Annelerimize bundan bahsetmeyecektik ve ben ilk kez anneme yalan söyleyecektim. (BBH, 2020: 60)

7. ESTETİK DEĞERİ İLE İLGİLİ BULUNAN BULGULAR

İncelenen eserde yapılan tespit sonucu eserin kahramanı Mila’nın özel ve hassas bir birey olması onun bazı yeteneklerinde üst seviyeye ulaşmasında yapıcı rol oynadığı görülmüştür. Bu durumun sonucu olarak resim yeteneği onun sergiler açıp eğitmen olabilecek kapasiteye getirdiği bulunmuştur. Estetik değeri Mila’nın dünyasıyla ifade edilmiştir.

“Çok yeteneklisin Mila. Güzel sanatlara çok yatkınsın. “Güzel sanatlar nedir, biliyor musun?” Hayır anlamında başımı salladım. “Ama. . . güzeller. . . değil mi?” dedim. Gülümseyerek elini kalbimin üstüne koydu. İlk kez böyle yapıyordu. “Evet canım. Ayrıca bu hareket de bizim sarılmamız anlamına gelsin, olur mu?” diyerek bana güzel sanatların ne olduğunu anlattı. (BBH, 2020: 19)

“Evet, senin gibi, farklı olanlarla. Her çocuğa göre ismim değişir. Senin için adım Paz. Annen seni karnında taşıırken kulaklıkları karnına dayar, bir İspanyol şarkısını dinletirdi bize. Sen hatırlamazsın tabii. Şarkının adı Paz’dı. ” (BBH, 2020: 29)

...Ona, denizyıldızlarını çizdiğim bir resmimi hediye etmiştim. Çerçeveletip duvarına asmıştı . . . Küçüklüğümde geometrik şekillerle aram pek iyi olmasa da annem ve Melis, resme doğal bir yeteneğim olduğunu söylüyorlardı. Yaşlı insanları kaçıranlar yakalandıkta sonra, bir sene boyunca her hafta, İzmirli bir ressamdan dersler aldım. İçimden ne gelirse çiziyordum. Derslere sonrasında da devam ettim tabii. Özellikle deniz canlılarını resmetmeye bayılıyordum. Hiç görmediğim balıkları, balinaları, yosunları . . . ”Sanki okyanusa açılmışsın gibi çiziyorsun, “ diyordu öğretmenim.

“Onlar senin en değerli hazinen, eserlerin, “ diyordu annem. Sonra bir gün, on bir yaşımdayken, küçük bir kitabevinde ilk sergim gerçekleşti. Yerel gazeteler, televizyonlar büyük ilgi gösterdiler. Geleceğin ressamı, deha çocuk yazıyorlardı. Ben çizmeye devam ettim, bana olan ilgi arttı. (BBH, 2020: 110)

KKVC adlı eserde Kars ilinin coğrafyası, doğal manzaraları duysal derinlik başlığı altında anlatılıp estetiğin doğada önemli bir yere sahip olduğu belirtilmiştir.

“Ani Harabeleri’nin bir kısmı. Nehir boyunca uzuyor. Bazı duvarları yıkılmış. Farklı yerlerde farklı kalıntılar var. Şu ilerdeki oyuğu görüyor musun?” “Hani nerede?” “Bekle şimdi, güneş en tepeye çıkınca kalenin kapısında saçları örgülü bir kızın silüeti belirir. ” Nazlı güneş, gri kar bulutlarının arasından belli belirsiz gülümseyince, kapının en üstünde, saçları iki yana örülmüş güzel bir kızın görüntüsü belirdi. “Sana benziyor bu, Mizgin. İnanamıyorum! “ dedi Zeynep. “Bu alanda henüz çalışma yapmaya başlamadılar. Nehrin yukarısındaki caminin kalıntıları ile meşguller. Geçenlerde, köy kahvesine gelen arkeoloğa sormuştum, kızı gördün mü diye. Dediğine göre, Ocaklı köyünü, o kızın gözleri korurmuş. Saçlarından tel tel iyilik döküldüğüne inanılmış. ” “Gerçekten öyle mi yani?” “Tabii ne sandın?” Bir hazine bulmuş gibi gülümsediler. “Peki, kızın saçlarının ucundan, kalenin köşesine vuran ışığı fark ettin mi Zeynep?” “Aaa,

evet!” dedi ağzı bir karış açık. “Sadece bir tarafı işaret ediyor. Işık orada renk değiştiriyor. ”“Evet ya!” dedi gururla Mizgin. “Gökkuşağı gibi oldu, değil mi? Şimdi oraya, işaret ettiği yere gideceğiz. (KKVC, 2023: 30-31)

KKK adlı eserden alıntılanan örnekte doğa betimlemesi sanatsal bir bakış açısıyla verilmiştir.

Önümde koşturup duran dikene sevgiyle baktım. Koşarken eteğini kaldıran kız çocukları gibi dikenlerinin ucunu tutup havaya kaldırıyor. Dışarı karanlık olmasına rağmen içeride hala güneş parlıyordu. Çiçeklerin bazıları Karunka'ya benziyordu. Yürüyor, konuşuyor, dans ediyorlardı. Evlerini dev yapraklı bitkilerden yapmışlardı. Kökleri toprakta olduğundan, yapraklar da yaşıyordu. Arada kımıldayarak nefes alıyor, bazı evlerin çatısı yelpaze gibi sallanıyor, sonra yine kapanıyordu. Bizim de yaşayan bir evimiz olsaydı ne güzel olurdu! (KKA, 2020: 25)

Yürürken, daha önce görmediğim çiçekler, böcekler bize yol veriyor; meraklı gözlerle bizi seyreliyorlardı. Bir süre sonra, mor yapraklardan oluşan evin önüne geldik. Üzerinde damarlara benzeyen kanallar vardı. Topraktan çektiği su, köklerinden yukarı doğru çıkarak çatıya benzeyen kısımda kayboldu, buharlaştı. (KKA, 2020: 32)

Dışarıdan bakınca küçük görünmesine rağmen içi oldukça genişti. Yapraklardan biri yapışık olduğu duvardan ayrılarak içeri doğru açıldı. Topraktan biraz daha yukarıda havada asılı duruyor, bana yatağımı sunuyordu. Hiç tereddüt etmeden uzandım, bulutların üzerinde gibiydim. (KKA, 2020: 33)

Dışarı çıkınca şöyle bir arkama baktım; yapraklar havalanarak açılıp kapanıyor, ev bana el sallıyordu. Yürümeye başladığımızda az ötede ormana açılan kapının önünde onları gördüm...

... Vasatusa'nın elini havaya kaldırmasıyla, yerden gökyüzüne kadar uzanan saydam bir pencere belirdi. Önünde Saklı Orman halkı, heyecanla bizi bekliyordu. Gökyüzünden üzerimize çiçekler yağmaya başladı. El sallayarak saydam pencereden geçtik. İnsan oradan geçerken yumuşak bir tülün saçlarını hafifçe sıyırdığını hissediyordu. (KKA, 2020: 34)

Betimlenen bulgularla ilgili aşağıdaki Tablo 6 oluşturulmuştur.

Tablo 6. Estetik Değeri İle İlgili Bulgular

Eserin Adı	Estetik Değerinin Sıklığı
Ben Bir Hayaletim	3
Kar Kurdu ve Canavar	1
Kayıp Kapının Anahtarı	4
Kuş Olsam Evime Konsam	-
Sanal Zombi Anneannem	-
Süper Koşucu	-
Tumpa Tumpa Sakın Kaybolma	-
TOPLAM	8

8. MAHREMİYET DEĞERİ İLE İLGİLİ BULUNAN BULGULAR

BBH adlı eserde Mila bu düşüncesiyle sosyal ilişkilerinde kişisel sınırlarını belirlemiştir. Bu ifade mahremiyet değeri altında yer alır. Özel durumuyla dış yaşantılara kapalı olan karakterin iç dünyası anlatılarak mahremiyet değerinin önemi dolaylı bir şekilde vurgulanmıştır.

İki, benim için kalabalık bir sayıydı. Benim dışımda ikinci birinin varlığı ürkütüyordu. (BBH, 2020: 36)

9. MERHAMET DEĞERİ İLE İLGİLİ BULUNAN BULGULAR

KKVC adlı eserden alıntılanan örnekler göre doğayı sevmek, hayvanlara karşı duyarlı olmak eylemine yönelik davranışlar verilmiştir.

“Çok saçma!” diye karşı çıkmıştı o gün. “Kurttan düşman mı olur?” Muhtar, “Sen çok oldun artık, okul senin dilini pabuç kadar yapmış, “ diyerek yüzüne öksürmüştü.

(...)Sonuç olarak, ne kurt bulundu ne de kesintiye çare. Olan, kümeslerdeki tavuklara oldu. “Afiyet olsun zavallı hayvana, o karda kışta ben de kümese dadanırdım, “ diyerek içten içe gülmüştü. (KKVC, 2023: 10)

Kar kurdu karşısında dikilmişti. Dişlerini gösteriyor, hırlıyor, üzerine atlayacak gibi tetikte bekliyordu. Hiç de düşmana benzemiyordu. Öyle kusursuz bir güzelliği vardı ki Mizgin ona hayran kalmıştı. “Sana saldırmayacağım, korkma, “ dedi Mizgin ve bu söylediğine güldü. Gülmünce dişleri göründü ve kurt, hırlamahın dozunu artırdı. Arada

uluyordu. Bir yerlerde okumuştı; dişlerini bir kurda veya köpeğe gösterirsen, ona meydan okuduğunu düşünürmüş. Hay aksi! Ağzını sımsıkı kapadı ve ondan hareket belirtisi bekledi. Kurt, hırlamayı bırakıp öne doğru birkaç adım attı. “Sana asla zarar vermem, lütfen yaklaş !” dedi Mizgin. Dizlerinin üzerine çöktü, onun göz hizasına geldi. Kurt da Mizgin’in ne yaptığını anlamaya çalışıyordu. Elini yavaşça kurda doğru uzattı. (KKVC, 2023: 48)

Mizgin’in annesiyle arasında geçen konuşmalarla Mizgin’in doğadaki tüm canlıların yaşam hakkını savunduğu belirlenmiştir.

Yakında keçi de kalmayacak ya köyde. ”“Kar kurdu yüzünden mi annem?”“Öyle ya kızım, ne açmış hayvan. Bulduğunu yutuyor. ”“Ama annem, belki yavruları vardır. Hem ne yapsın soğukta?”“Doğrusun kızım ama ne yapalım. Bütün ahali onu aramaya çıktı. Muhtar, düşmanım da düşmanım, diyor. ”“Onun kafası biraz kal. . . ”“Şşşt kızım, deme öyle. ”“Demedim tamam demedim, kızdırmasin o da beni. Zavallı hayvandan ne istiyorlar?” (KKVC, 2023: 42-43)

İncelenen KKA adlı eserde merhamet duygusunun sadece insana mahsus olmadığı bu değerın evrensel olarak her canlının hissedebileceğı gösterilmiştir. Yardım etme değerine ulaşmaktaki ilk basamak olan merhamet duygusu kitapta her canlının yüreğinde hissedebileceğı bu nedenle yardım etme isteğı oluşturan bir değer olduğu belirlenmiştir.

Şefkatli olmak başlığı altında yer alan arkadaşlarına sevecen davranır eylemine yönelik bir alıntı örneğı verilmiştir.

Ne söylediğini duymadım. Karunka’nın bu sevgi dolu halini görünce, şefkatli bir davranışın ya da sözün bu dünyada açamayacağı kapı olmadığını düşündüm. Birkaç tanesi dönerek uçup Li’nin üstüne kondu. Gözlerimle gördüm, eriyorlardı! Eriyip Li’nin kalbine karışıyorlardı. Karunka, neşeyle “Artık kardeşiz Li!” diyerek ona sarıldı. Uff, koşarak geldi ve onlara katıldı. Sevgi dolu bu görüntüye kim olsa dayanamaz, ağlardı. Li’nin kokusu kalbimizi dolduruyordu. Bir süre içimizden taşan sevgiyle öylece kaldık. (KKA, 2020: 45)

Alıntılanan bu örnekle merhamet değeri dolaylı olarak verilmiştir.

Onu sevmeyi, ona güzel şeyler söylemeyi denedim. Olmadı! Onun büyüyebilmesi, benim şefkat duymama bağlıydı. Bu hissi fidanım da anlamalıydı. Duygularım gerçek olmalıydı. (KKA, 2020: 93)

“ihtiyacım olan . . . ihtiyacımız olan, genç Arven, sadece sevgi! Zaten bekleniyordun ve görüyorum ki hepimize yetecek kadar şefkatin de var. ” (KKA,2020:104)

Ben senin içindeki özünü görebilirim genç Arven ve sende, Gaia’nın ruhunu kurtaracak iyiliği gördüm. Beni bu yüzden gönderdiler. ” Ayağa kalkarak bizi omuzlarına aldı. Gürüldeyerek şöyle seslendi:

“Bin sevgiyle açılsın kapı!” (KKA, 2020: 105)

Altındaki örnekte merhamet değeri altında bulunan şefkat eylemi öne çıkarılmıştır.

“Yolunuz şefkat olsun Arven . . . Kendini kötü hissettiğin, tuhaf hissettiğin her anda senin yanında olacağım. Bize ancak sen yardım edebilirsin. Luka’dan haber alamadım, belki yolda karşılaşırsınız. Unutma, her güzel şey inanmakla başlar! Gaia sizi korusun” (KKA, 2020: 34)

Bizim gibi şifa dağıtanlar, sevgi ve şefkatle dokunduğumuzda o canlının özünü görürüz aslında.

İçimizdeki saf enerjiyi o canlıya aktarırız, “ diye açıklama yapardı. (KKA,2020:126)

Zaten bekleniyordun ve görüyorum ki hepimize yetecek kadar şefkatin de var. (KKA, 2020: 104)

İsmi şiire benziyor, sesi konuşurken ağzında şeker varmış gibi tatlı çıkıyordu, şefkatle bakıyordu. (KKA, 2020: 28)

Onun büyüyebilmesi, benim şefkat duymama bağlıydı. Bu hissi fidanım da anlamalıydı. Duygularım gerçek olmalıydı. (KKA, 2020: 93)

“ihtiyacım olan . . . ihtiyacımız olan, genç Arven, sadece sevgi! Zaten bekleniyordun ve görüyorum ki hepimize yetecek kadar şefkatin de var. ” (KKA,2020:104)

Merhamet değeri KOEU adlı kitapta insan ve doğayı korumak başlığı altındaki eylem olan doğadaki tüm canlıların yaşam haklarını savunur eylemi ile aşağıdaki alıntı ilişkilendirilir.

“Ne işin var sokakta çocuk?” diye bağırdı içlerinden biri. Başımı öne eğdim. Konuşmak istedim de yapamadım. Çok korktum. “Bu kılkuyruk için mi tehlikeye attın

kendini? Biz burada savaşın ortasında kalalım, sen bu köpeği doyurmaya çalış!” (KOEÜ, 2021: 28)

Merhamet değeri altında yer alan başlıklardan biri insan ve doğayı sevmektir. Bu başlığın altında hayvanlara karşı duyarlı olur eylemi yer alır. Aşağıdaki alıntı bu eylemi örnekleyen bir davranıştır.

Ayağıyla köpeğe bir tekme attı. Tekme atılınca bacağıı tutmuşum. Sanki bacağıı acıdı benim de. Köpek, inleyerek yürümeye başladı. Aç olduğu için koşamadı ki. Arada arkasına dönüp baktı bana. Bence köpekler de ağlayabilir. Ben de ağlamaya başladım. (KOEÜ, 2021: 28)

Göz dövmesini görünce aklıma köpek geldi. Savaş geldi. Yanaklarıı sildim. İnsanların eli tuzlu olur biraz. Gözünü silince yanarsın. (KOEÜ, 2021: 30)

Babam ben üzüldünce saçlarıı okşar ya. Kabuklarıı okşadım. Elime bir ıslaklık geldi. Kabuklarıımın üzerinden gözyaşı akıyor. Ağlıyor mu? “Tartus, ağlama!” dedim ben. “Yaşayacaksın!” dedim. (KOEÜ, 2021: 52)

Merhamet değeriyle birlikte şefkatli olmak başlığı altında arkadaşlarına sevecen davranmak eylemi yer alır. İncelenen alıntıda Beşir Zehra’ya sevecen davranıp tanışmak istemiştir.

Neden oyun oynamıyor? Korsan’ı da mı görmedi? Yanına gitsem mi acaba? Gitsem sevinir, tek başına çünkü. “Merhaba. Adım Beşir. Neden burada tek başına duruyorsun? Nereye bakıyorsun öyle? Dışarıda hiçbir şey yok ki! Adın ne?”(KOEÜ,2021: 60)

Merhamet değeriinin tanımında diğer canlılara karşı vicdanlı olmak başlığı yer alır. Yazar aşağıdaki kısımda vicdansızlık olarak nitelendirilen bir örnek vermiştir. Bu zıtlık sayesinde yazar vermek istediği değeri olan merhameti vurgulamıştır. Dolayısıyla bu değeri dolaylı bir biçimde verilmiştir.

Üzüldüğüm zaman sesleri uzaktan duyarım ben. Uzak gelir her şey. Ne dediklerini anlayamadım. O mavi göz büyüdü büyüdü . . . Kötü kötü gülmeye başladı sanki. Niye kızmıştı köpeğe? Babam, “Savaş başlayınca bazı insanlar duygularıı kaybettiler, acıma duygularıı kalmadı, kızgın insanlar oldular, “ demişti. Demek ki hayvanlara bile kızgındı bu insanlar. (KOEÜ, 2021: 30)

Merhamet değerinin altında eylem olarak ailenin huzur ve mutluluğu için Őfkatin gerekliliğini fark eder açıklaması aşağıdaki alıntı rneği belirlenmiştir.

Bazen salarımlı okŐar gibi bakar babam. Öyle baktı yine. (KOEU, 2021: 44)

Betimlenen bulgularla ilgili aşağıdaki tablo 7 oluşturulmuştur.

Tablo 7. Merhamet Değeri İle İlgili Bulgular

Eserin Adı	Merhamet Değerinin Sıklığı
Ben Bir Hayaletim	-
Kar Kurdu ve Canavar	3
Kayıp Kapının Anahtarı	10
Kuş Olsam Evime Konsam	7
Sanal Zombi Anneannem	-
Süper Koşucu	-
Tumpa Tumpa Sakın Kaybolma	-
TOPLAM	20

10. MÜTEVAZILIK DEğERİ İLE İLGİLİ BULUNAN BULGULAR

BBH adlı eserde alıntılanan örneklerde kendini tanımak kapsamında düşünce, davranışlarını değerlendirerek zayıf ve güçlü yönlerinin farkında olur.

Benim gibileri görmek zordur. “Ruhunla göreceksin!” öyle demişti annem. Bunu baŐarabilen pek az doğrusu. zaten grseler ne olacak ki? Fark etmez. Her yerdeyiz. oğuz, hem de pek çok . . . Bazen saydam olduğumu düşünürüm. Bana bakarlar, bakıŐları içimi delip geçer. Mesela, arkamda ağaç varsa o görünür, duvar varsa o görünür. Ben görünmem ama. Çünkü ben onlara göre yokum, yokmuşum yani. Su gibiyim. Hayır hayır, aslında ben bir hayaletim! Yani yle olmalıyım.

Yoksa niye ben yokmuşum gibi davransınlar ki? (BBH, 2020: 7)

Kafamın içinde ŐimŐekler akıyor, beynim aşırı yükleme, aşırı yükleme diye hata sinyalleri veriyordu. Annem bilgisayarını bozulup da ekranında overload - aşırı yükleme yazınca sinirlenir ve bana bunun ne anlama geldiğini açıklamak zorunda kalırdı. Oradan biliyorum yani. (BBH, 2020: 58)

Verilen bu örnekteki eylem kendini tanımak başlığı altında mtevezilik değerinin içinde yer alır.

Otizm kelimesini beş yaşındayken duydum ilk. O gün, annem okula götürüyordu beni. Parkın yanından geçmemizi istedi. Her zaman gittiğimiz yol orası değildi. İstemedim. Bağırđım, tepindim . . . Çeke çeke sürükleyerek oradan geçirdi beni. Ama o yol her zaman geçtiğimiz yol değildi ki! Hiç deniz feneri gördünüz mü? Işığı ile denizi aydınlatır . . . Aydınlatmaz. Lambası döner çünkü. Döner şeyleri çok severim. Fener ışığı uzaktan bakınca hem görünür hem görünmez. İşte, ben de onun gibiyim. Belki de bir deniz feneriyim. (BBH, 2020: 8)

Gıkımı çıkarmadım, ilk kez, belki de hayalet değilimdir, diye geçirdim içimden. (BBH, 2020: 40)

İncelenen KKA adlı eserde yazar bazı karakterlere gücünün üzerinde sorumluluklar yüklemiştir. Romanın kahramanları bazı zamanlar çeşitli zorluklardan geçseler de görevlerini başarıyla yerine getirmişlerdir. Bu önemli görevleri insanoğlu görememiş kıymetini bilememiş olduğu eserde dile getirilmiştir. Kurgu itibariyle hiçbir iyiliğin karşılıksız kalmayacağı doğadaki diğer canlıların derin bir saygı ve özenle şükran duydukları gösterilmiştir. Yazar mütevazılık değerini bir nevi gösterişsiz bir şekilde iyilik yapmak olarak ele aldığı belirlenmiştir. Nitekim başkahraman Arven mütevazılık değerıyla kitabın birçok yerinde kendini çok daha iyi, mutlu ve güvende hissettiğini iç monologlarla dile getirdiği gözlenmiştir

Kendini tanımak başlığı altında yer alan düşünce ve davranışlarını değerlendirir eylemi bağlamında Arven kendi bedeniyle ilgili düşüncesini değerştirmiştir.

“Saklı Orman’a gidince hepimizin farklı olduğunu göreceksin. Ormanımızda güzel ya da çirkin diye bir kavram yoktur. Şeeyy, ayaklarını görebilir miyim?” Karunka’nın elini bıraktım, eğilip ayakkabılarımı çıkardım. İşte oradaydılar. Gözlerindeki sıcacık bakışla yanıma yaklaştı. Ne yüzünü buruşturdu ne de burun kıvrıldı. Gülümsemeye devam etti. “Ah, ne hoş görünüyorlar! Ne kadar eşsiz olduğunun farkında mısın Arven?” Dizlerinin üzerine çökerek, rengi parlamaya başlayan çiçekleriyle, parmaklarımın arasındaki perdeye dokundu. İlk kez, birisi, garip olduğumu düşünmüyordu. Gözlerinden iki minik çiçek düşerek ayaklarıma kondu. Gördüğü şey karşısında hayran kalmıştı ve ağlıyordu. “Bir mucizeye tanık oldum, “ diyordu. Ayaklarımı hemen gösterip çekmeyi düşünmüştüm ama öyle yapmadım. Hatta o anda, kış gelinceye kadar ayakkabı giymemeye karar verdim. (KKA, 2020: 20)

Örneği verilen bu kısımda Arven kendini tanımak başlığı içinde yer alan düşünce ve davranışlarını değerlendirmiştir.

Sanırım, bu yanardağ yalnızlık hastalığına yakalanmıştı. İçinde bulunduğu yalnızlık duygusundan çıkmak için çabalaması gerekiyordu. Bunları ben mi aklımdan geçiriyordum? Köyün garip kızı mı tavsiye veriyordu? Birden, sonsuza kadar susmak geldi içimden. Kendime yardım edememişken nasıl böyle konuşabilirdim? (KKA, 2020: 52-53)

Mütevazılık değeri altında yer alan insan ilişkilerinde yapıcıdır başlığına uygun olarak çevresindeki insanlara karşı duyarlı ve özgecidir eylemi aşağıdaki KOEU adlı eserden alıntılanan örneklerle verilmiştir.

İki ay önce annemden habersiz bir yere gittim. Hiç kırmızı arabam olmadı. Hep rüyalarımda gördüm durdum. Kırmızı araba alacaktım. Aldığımda çok sevinçli oldum Sonra geçti hemen. Annem “Eksik hissediyorum, “ derdi ya, anladım şimdi onu. Ben de eksik hissettim. Kırmızı arabam var ama öbür Suriyeli çocukların yok. Sırayla oynuyoruz. Onlar da sevinçli olsun isterim. (KOEÜ, 2021: 115)

Bu alıntıda insan ilişkilerinde yapıcı olmak başlığı altında yer alan çevresindekilerin olumlu ve güzel yanlarını takdir eder eylemi Zehra'nın Beşir hakkındaki düşünceleri ile ilişkilendirilerek verilmiştir.

Sen bu kulaklarınla güzelsin. Ben sana baktığımda kulaklarını görmüyorum; iyi kalpli, akıllı, hayat dolu bir çocuk görüyorum. Biraz da yaramaz. Önemli olan kulaklarının nasıl görüldüğü değil, nasıl bir insan olduğun Beşir. Bence sen bunu zaten biliyorsun, değil mi?” (KOEÜ, 2021: 101).

Betimlenen bulgularla ilgili aşağıdaki tablo 8 oluşturulmuştur.

Tablo 8. Mütevazılık Değeri İle İlgili Bulgular

Eserin Adı	Mütevazılık Değerinin Sıklığı
Ben Bir Hayaletim	4
Kar Kurdu ve Canavar	-
Kayıp Kapının Anahtarı	2
Kuş Olsam Evime Konsam	2
Sanal Zombi Anneannem	-
Süper Koşucu	-
Tumpa Tumpa Sakın Kaybolma	-
TOPLAM	8

11. ÖZGÜRLÜK DEĞERİ İLE İLGİLİ BULUNAN BULGULAR

KKVC adlı eserde Mizgin aldığı kararı uygulamada cesurca davranmıştır.

İlk kez evinden, annesinden babasından uzakta, kimselerin bilmediği bir yerde kalıyordu. (KKVC, 2023: 101)

İncelenen KKA adlı eserde Arven tutsak olduğu yerde kendisi gibi farklı olan ve bu farklılıklarından ötürü sergilenip para kazanılan bir düzene dönüşülmesini haksızlık olarak nitelendirmiştir. Kendinden önce tutsak olan Mia bu duruma tepki göstermiş, kendilerinin de diğer insanlar gibi olduğunu ve eşit bir şekilde yaşam sürülmesini istemiştir. Sürekli hakkını araması ve eşitlik istemesi sonucu ses telleri alınmıştır. Özgürlük değeriyle yola çıkan bu tutsaklar dışarı çıkmışlardır. Yazar bu değeri bu olaylarda karakterlerin diyaloglarıyla vermiştir.

Verilen örneklerle özgürlük değeri dolaylı şekilde verilmiştir. Tutsak olmak kavramı verilerek özgürlük vurgulanmıştır.

Söylediklerine anlam verememiştim. Giriş için yapmamı istedikleri miydi bunlar? Hem niye çıkamazdım? Sanırım artık istemiyordum, vazgeçmiştim. Kendi isteğim dışında bir yerde tutulacak olma düşüncesi beni ürkütmüştü. (KKA, 2020: 65)

Gün batınca ambarın yolunu tuttuk. Çok yorulmuştuk. Mutsuzduk. Esir tutulmak ve sergilenmek çok kötüymüş, insan kendini kapana kısılmış hissediyor. Kimse konuşmak istemiyordu. (KKA, 2020: 75)

Zorla tutulmaya bile dayanamazken, minicik bir kafesin içinde kendimi küçük çarkları döndürürken hayal edemedim. (KKA, 2020: 80)

Alıntılanan bu örnekte Karunka aldığı kararı kendisi ve çevresine uygulamakta cesurca davranmıştır.

Karunka öne doğru atıldı, eliyle işaret ederek, “Yalnız Dağ bu! Duman yüzünden tam seçemiyorum ama karşımızda olmalı. Sesler oradan geliyor. Korkmayın !” diyerek yürümeye başladı. (KKA, 2020: 48)

“Hayır, değil. Çok akıllıdır. Buraya geldiği ilk zamanlarda boyuna göre oldukça büyük bir sesi vardı. Hepimizle konuşur, kaçmanın yollarını arardı. Gündüzleri sergilendiğimiz yere götürüldüğünde, ‘Özgürlük, özgürlük! Bütün insanlar ve canlılar

eşittir! Bizi burada zorla tutamazsınız. Bizi sergileyemezsiniz!’ diye bağırp dururdu. (KKA, 2020: 68-69)

Özgürlük değeri içerisinde yer alan cesaret kavramı verilmiştir.

Benden başka konuşmaya cesaret eden olmamasına ben bile şaşırmıştım. Kimsenin esiri olmaya niyetim yoktu. Nasıl olduğunu bilmiyorum, birden kendime güvenmeye başlamıştım. Belki de Mia’ya yaptıklarına kızdığım için bu cesarete sahip olmuştum, pek emin olamıyordum. (KKA, 2020: 70)

Sonunda dışarıdaydım. Karunka’nın çiçekleri bir bir ona geri döndü ve yere yığılıverdi. Puta onu sırtına atar atmaz koşmaya başladık. (KKA, 2020: 86)

Sürke’den ayrıldıktan sonra, yorgunluktan şişen tombul ayaklarımızla uzunca bir süre yürüdük. Kimsenin içinden, konuşmak gelmiyordu. İnsanın özgürlüğünü kaybetmesi, kolay unutulacak bir şey değildir çünkü. (KKA, 2020: 88)

Özgürlük değerine vurgu yapılmıştır.

İnsanların ait olduğu yer, belki de dört duvarın arası değildi. Taştan evlerin içinde, rüzgarın fisiltısını dinlemeden, yıldızları göremeden yaşamak, yaşamak olabilir miydi? (KKA, 2020: 114)

KOEU adlı eserde kendine zarar verecek duygu düşünce ve davranışların özgürlükle bağdaşmadığını bilir eylemine yönelik olarak zıt bir örnek verilmiştir. Beşir ve arkadaşı kamptan şehre gizlice gitmişlerdir. Geri dönemeyip sokakta kalmak zorunda kalmışlardır. Alıntılanan örnekle birlikte bu değer dolaylı bir şekilde verildiği belirlenmiştir.

Önce uzun gölgesi geldi. Sonra kendisi. Yaklaşınca gölgesi kısaldı. Kısa boyluymuş. Önümüzde durdu. Ama sallanıyor. Arkasına düşecek gibi oluyor. Tutuyor kendini. Elinde kağıda sarılmış bir şişe var. Bildim ben. Sarhoş bu adam.

(...) Bence içmemiş, başından aşağı dökmüş. Çok kokuyor. Oturdu taşların üstüne. Oturur oturmaz yana yıkıldı. Şişe elinden düştü. Yuvarlanarak yolun ortasına gitti. Yaşıyor mu ki? Ne çabuk uyudu? Kalktım. Nefesini kontrol ettim. Nefes alıyor. Artık bize bir şey olmaz belki. Babamız zannederler bu adamı. Sevindik biz. Sabaha kadar uyanmaz bence. Annemin dediği aklıma geldi: “Gece tek başına sokakta olmak, çocuklar için güvenli değil. ” (KOEU, 2021: 77)

TTSK adlı eserde gerçek cesaretin akıl ve irade birleşiminin bir sonucu olduğu verilmiştir.

Sonunda her şey tatlıya bağlandı. Babam sihirli kartı kırıp attı, annem de onu alkışladı. (TTSK, 2020: 48)

Betimlenen bulgularla ilgili aşağıdaki tablo 9 oluşturulmuştur.

Tablo 9. Özgürlük Değeri İle İlgili Bulgular

Eserin Adı	Özgürlük Değerinin Sıklığı
Ben Bir Hayaletim	-
Kar Kurdu ve Canavar	1
Kayıp Kapının Anahtarı	9
Kuş Olsam Evime Konsam	1
Sanal Zombi Anneannem	-
Süper Koşucu	-
Tumpa Tumpa Sakın Kaybolma	1
TOPLAM	12

12. SABIR DEĞERİ İLE İLGİLİ BULUNAN BULGULAR

İncelenen BBH adlı çocuk romanında konu özel bir çocuğun yaşamı, eğitimi olduğu için bu eğitim esnasında, neticesinde verilen çok fazla olumlu dönütlerle sevgi, sabır, olduğu tespit edilmiştir. Yapılan takdirlerin işlevsel bir rolü olduğu söylenebilir. Yazar yaşanan bu güç durumu anlatırken kahramana ve annesine komşularının, arkadaşlarının büyük destek verdiğini göstermiştir.

Mila yaşadığı bu özel durumu karşısında olumlu bakış açısıyla düşünmüştür.

Bir gün ben de konuşabilecektim. Anneme onu sevdiğimi söyleyebilecektim. Belki de gözlerine bakıp onunla sarılabilecektim . . . (BBH, 2020: 12)

Sabır değeri altında verilen olumlu bakış açısıyla istikrarlı olmak eylemi vurgulanmıştır.

“Yeterince uğraşırsan ve vazgeçmezsen her şey mümkün, “ diyordu annem (BBH, 2020: 42)

Olaylar ve durumlar karşısında motivasyonunu sürdürmek gerektiği öne çıkarılmıştır.

...Her şey güzel gidiyor daha da güzel olacak, inanın bana. ”... (BBH, 2020:77)

Aşağıda yaş faktöründen ötürü duygularını dengeleyerek tepkilerini yönetir eylemine yönelik örnek verilmiştir.

“Önemli değil kızım. Doksan yaşına gelince insan her şeye alışıyor. (BBH,2020:108)

KKK adlı eserde olumlu bakış açısına sahip olmak, zor ve kötü durumlara dayanmak, istikrarlı davranmak, süreci yönetmeyi, sorumlulukların yerine getirmeyi, duygu düşünce ve eylemlerin kontrolünü sağlar.

Sanırım babamı hatırlatıyordum. Aklıma geldiğinde kalbimin büyüdüğünü, bütün göğsümü kapladığını hissediyordum. Bazen yüzünü unutacakmışım gibi oluyor. Sonra şefkatli gözleri aklıma geliyor. Emindim, içinde babamı sakladığım kalbim, bana yol gösteriyordu . . . (KKK, 2020: 57)

Yıkılan hayallere gelince, onlara sürekli şöyle fısıldarım: ‘BİTTİYSE BAŞLAYACAK DEMEKTİR!’ Bu her zaman işe yarar! Uyandıkları anda buharını bana geri döner. Bu böylece devam eder gider. ” (KKK, 2020: 113)

Gözlerimle ona, “Her güzel şey, inanmakla başlar! Sonunda buradasın, “ dedim. Daha fazlasını söylemek istiyor ama heyecanıma yenik düştüğüm için yapamıyordum. Ona dokunduğumda, görevimizi başarabileceğimize olan inancım artıyordu, kendimi iyi ve güçlü hissediyordum. (KKK, 2020: 133-135)

İncelenen KOEU adlı eserdeki alıntıda sabır değeri olumlu bakış açısına sahip olmak alt başlığına sahiptir. Eylem kısmında yer alan kendisini zorlukların üstesinden gelebilecek yeterlilikte görür ifadesiyle bu örnek alıntı ilişkilendirilmiştir.

Abim, “Kazanmak da var, kaybetmek de, sen eğlenmene bak, “ derdi. Özledim ben abimi. Anneannem olsa, “Burnumun direği sızladı, “ derdi. Direğin sızlarsa üzölmüşsün demektir. Direk ne diye sorduğumda, “Kemiğin yani. . . ” deyip gülümsemişti anneannem. İşte öyle oldum ben. Derin bir nefes alsam geçer belki. (KOEÜ, 2021: 58)

Sabır değerinin altında değıştirebileceğı ve değıştiremeyeceğı olayları ayırt eder eylemi yer alır. Bu eylemle aşağıdaki alıntı ilişkilendirilir. Beşir abisinin gelmeyeceğini bilir ve bu durumla sabır değeri verilmiştir.

Abimin bir fotoğrafı bile yok Zehra. Çok özledim onu. Rüyamda görüyorum bazen. (KOEÜ, 2021: 116)

Betimlenen bulgularla ilgili aşağıdaki tablo 10 oluşturulmuştur.

Tablo 10. Sabır Değeri İle İlgili Bulgular

Eserin Adı	Sabır Değerinin Sıklığı
Ben Bir Hayaletim	4
Kar Kurdu ve Canavar	
Kayıp Kapının Anahtarı	3
Kuş Olsam Evime Konsam	2
Sanal Zombi Anneannem	-
Süper Koşucu	-
Tumpa Tumpa Sakın Kaybolma	-
TOPLAM	9

13. SAĞLIKLI YAŞAM *DEĞERİ* İLE İLGİLİ BULUNAN BULGULAR

İncelenen BBH adlı eserde özel birey olan Mila'nın yaşına ve fiziksel özelliklerine uygun bir şekilde sosyal ve sportif etkinlik yaptırılmıştır.

Kollarımızı iki yanımızda aşağıdan yukarıya doğru açtık. Bu hareketi yapınca iyi geldiğini bugün gibi hatırlıyorum. Öykü mü anlatıyor, spor mu yapıyorduk; birbirine karışıyordu. (BBH, 2020: 18)

Ele alınan KKVC adlı eserde zorlu bir coğrafyada insanların hayatta sağlıklı kalmasının zor olduğu verilmiştir. Yer yer kahramanın soğuk alması ve çok şiddetli hastalıklara tutulduğu bunu da annesinin karışımlarıyla bazen atlatabildiği anlatılmıştır. Hastalığın şiddetlendiği çok önemli durumlarda zorlu şartlarla hastane ve sağlık hizmetlerine ulaşıldığı aktarılmıştır. Bu nedenle sağlıklı yaşama değerinin önemi kitapta sıklıkla yer alan bir değer olarak belirlenmiştir.

Sağlıklı, yeterli ve dengeli beslenme örneği verilmiştir.

Peynirimiz ve ekmeğimiz de kızardı. Azıcık tereyağı da sürelim. Keçi sütü de var. Oh mis gibi. (KKVC, 2023: 42-43)

Aşağıdaki alıntıda Mizgin'in hastalığı ve hastalığı nasıl atlatabileceği anlatılmıştır. bu kısım insan sağlığın önemsemek başlığıyla ilişkilendirilmiştir.

“Çok üşüyorum, yatacağım ben, “ dedi ve sustu. Eriğin çekirdeğini yanlışlıkla yuttuğu gündeki gibi boğazı acıyordu. Çekirdek hala boğazındaydı, denizci düğümleri boğazındaydı, yuttuğu her şey boğazındaydı. . . “Yanıyorsun sen kızım, “ diyerek mutfağa koşup o her zamanki iğrenç karışımından yaptı annesi. Sirke ile daha başka otları karıştırıp

orasına burasına sürmekti niyeti. Mizginlerin oralarda, ateş düşürücü henüz moda değildi. Az sirke, bir tutam türü keşfedilmemiş bir bitkinin özü, tamamdır. Burada işin püf noktası, mümkünse kimsenin adını sanını bilmediği o keşfedilmemiş bitkidir. Sirke her zaman ceptedir. Sabaha kadar koka koka iyileşirsiniz. Bütün vücudu, sirkeli mucizevi sudan nasibini aldıktan sonra, yatağa sürünerek gitti Mizgin. Annesi, ateşin var, diyordu ama onun dişleri birbirine vuruyor, donuyordu. Annesi, ateşi düşünceye kadar yanında kaldı, alnına sirkeli bilmem nesini sürdü. İşe yaramış olmalıydı, sonrasını hatırlamıyordu. (KKVC, 2023: 49-50)

Kitapta yer alan bu kısımda hastalıktan korunma yollarını bilir eylemine yönelik örnek verilmiştir.

Şu Zeynep'in ağzını bıçak açmıyor. Annesi, ateşi düşmüyor diye sağlık ocağına götürmüş onu o gün. Senin de hasta olduğunu, kayıp olduğunu söyleyince tarifetti nerede olabileceğini. Zaten o da çok hasta olmuş senin gibi, o da burada, hastanede yatıyor. (KKVC, 2023: 108)

Sağlıklı yaşam, KOEU adlı eserde sosyal etkinliklere katılmayı kapsayan bir değer olarak belirlenmiştir. Aşağıdaki örneklerde oyun oynamak sosyal etkinlik kavramıyla ilişkilendirilip bu değer içerisinde yer almıştır.

“Oyun oynayalım mı?” Çok soru sordular. Cevap vermek istedim ben. Başımızı sağa sola çevirip durduk. Halep'ten geldiğimizi söyleyebildik. “Ben de, ben de . . . “ diyenler oldu. Bazısı cevap vermeme beklemedi. Korsan'ı okşamaya başladı. Sıkıldı Korsan. Elimle uzaklaştırdım onları. “Tek tek sevin, “ dedim. Bazısı oyuna döndü. Elllerinde tahta sopa var. Taşa vuruyorlar. En uzağa fırlatan kazanıyor. Ayağa kalktık. Yaklaştık biraz daha. (KOEÜ, 2021: 58)

...Çok oynadık. Yoruldum biraz. Kızlara baktım. El ele tutuşmuşlar. Çember yapmışlar. Dönüyorlar. Dans eder gibi yapıyorlar. (KOEÜ, 2021: 58)

“Biz oynamaya gideceğiz anne. ” (KOEÜ, 2021: 63)

Şimdi biraz Türkçe biliyorum. Arada çocuklarla oynuyorum. “Taş sektirmekten sıkıldık, “ dediler. Ben de oyun uydurdum. “Savaşı unutturma oyunu, “ dedim. “Gizli görevimiz olsun, “ dedim. Hüseyin ile Mehmet, “Sen çok akıllısın, “ dediler. Parolamız da oldu sonra: Şişko kral. “Sen hiç, bir şeyi durup dururken unuttun mu bakalım? Düşünüp bilerek unutmadım daha önce ben. Sana söylüyorum aklım başım, unuuuut

unuuut mu diyeceğiz?” Mehmet sevdi oyunu. Ama haklı bence. Sadece çocuğum ben. Nereden bileyim nasıl unutulur? Sadece oynayalım dedim. Sonra güldük birlikte. Her gün okuldan sonra oynadık. İlk oynadığımızda Hüseyin saat tuttu. Bir tek onun saati var çünkü. “Tam sekiz dakika on iki saniyedir savaşı düşünmüyorsunuz, “ dedi. Sevindik. biz de. İlk gizli görevimizin adı “Kediler yumuşaktır ve sıcaktır!” oldu. Çünkü Mehmet’in annesi kedilerden korkar. Sonra, “Buradaysan varsın, varsan yaşarsın!” Bunu da Hasan ahinin kardeşi için yaptık. Savaşmak için Suriye’ye dönmesin diye. Başardık bence. Sonraki görevimiz, “Çadır küçük ama kalbin büyük!” oldu. On kişiydi bir aile. Sığamadılar çadıra ondan. Son gizli görevimiz de “Sen hiç kaleci oldun mu?” Hüseyin hiç kaleci olmamıştı. Kaleciyken savaşı unuttu bence. (KOEÜ, 2021: 83-84)

İnsan sağlığını önemsemek başlığı altında gerektiğinde sağlık kuruluşlarından yardım alır eylemine yönelik Beşir doktora görünmüştür. Kitapta savaş sonrasında Beşir ve diğer çocukların psikolojik olarak kontrolleri, sağlık taramaları yapıldığı verilmiştir.

“Yarın gidiyoruz Beşir. Altı aydır kamptayız. Doktorlar son kez bakacaklar. Korkmuyorsun doktordan, değil mi?” “Kahramanlar korkar mı hiç anne? Korkmuyorum!” “Bazı sorular da soracaklarmış. Ben yanında olacağım oğlum, merak etme. ” Gufran gibi yaptım. Tuttum annemin elini. Hoplaya hoplaya gittim doktorlara. Beyaz önlük var üstlerinde. (KOEÜ, 2021: 84-85)

Yazar SK adlı hikâyede zıt iki karakteri baba kız olarak kurgulamıştır. Elif her sabah okula koşan ve bunu ilginç bir şekilde gerçekleştiren sağlıklı spor yapan bir kahramandır. Bunun aksine babası Sakin ise evden dışarı çıkmaya üşenen miskin bir insandır. Bu iki karakterin zıt davranışları neticesinde Elif sağlıklı her gün sporla yaşayan babası ise mutsuz hareketsiz bir hayat süren insan olarak verilmiştir

Spor ve egzersiz yapmanın kişilik gelişimine ve fiziksel ve psikolojik iyi oluşa katkılarını vurgulanmıştır.

Hem ben, koşucu olmak istiyorum. Sü-per ko-şu-cu! Büyüyünce olimpiyatlara katılmak istiyorum!” (SK, 2021: 14)

“Belki de . . dedi tebessümle. “Belki de o koşmalı. Ben de yürümeye başlamalıyım bugünlerde. ” (SK, 2021: 30)

“Baba, koşmak istiyorum ben. Büyüyünce olimpiyatlara katılmak istiyorum. Koşmaktan asla vazgeçmeyeceğim!”

(SK, 2021: 38)

Betimlenen bulgularla ilgili aşağıdaki tablo 11 oluşturulmuştur.

Tablo 11. Sağlıklı Yaşam Değeri İle İlgili Bulgular

Eserin Adı	Sağlıklı Yaşam Değerinin Sıklığı
Ben Bir Hayaletim	1
Kar Kurdu ve Canavar	3
Kayıp Kapının Anahtarı	-
Kuş Olsam Evime Konsam	5
Sanal Zombi Anneannem	-
Süper Koşucu	3
Tumpa Tumpa Sakın Kaybolma	-
TOPLAM	12

14. SAYGI DEĞERİ İLE İLGİLİ BULUNAN BULGULAR

Saygı değeri kapsamında BBH adlı eserde, takdir ve teşekkür etmenin önemi yer alır. Bu örnekte öğretmeninin Mila'yı takdir etmesiyle ilerleme olduğu görülmüştür.

“Lütfen” ve “teşekkür ederim” demeyi bile Melis’ten öğreniyordum. Resimli masallar okuyor, Daha Dün Annemizin Kollarında şarkısını söylüyor, bu benim oyuncagım, bu senin kalemin diye tekrarlıyorduk. Ben başardıkça Melis, gülen yüz etiketlerini ellerimin üzerine yapıştırıyor, bazen bana yıldız veriyordu. (BBH, 2020: 26)

Saygı değeri içerisinde yer alan emeğe, başarıya değer verir eylemine yönelik olarak öğretmen Melis, Mila’nın çalışmasını değerlendirmiştir.

“Mila’nın gelişiminden çok memnunuz. Giderek daha iyi oluyor. (BBH,2020:47)

Her insanın farklı kültür ve inançlara sahip olabileceği belirtilerek saygı değeri verilmiştir.

Vızır vızır geçen arabalardan fırsat bulup da etrafa baktığımda her iki tarafta da sık ağaçlar ve mezar taşları gördüm. Sağdakilerin taşları beyaz ve küçük kapıları andırıyordu. Sol taraftakilerin üstünde artı işareti vardı. “Ahaa!” dedi heyecanlı Toprak. “Ayin yapacak kesin! Hangisine girecek acaba? Hristiyanlarınkine mi, bizimkilere mi?” “Ne fark eder ki oğlum, ikisi de mezar değil mi?” (BBH, 2020: 67)

“Dersin sonlarına doğru biraz açıldı. Şekil ve renk kavramlarını içeren, aynı anda iki farklı özelliği barındıran ahşaplarla örüntü çalışması yaptık. Gayet iyiydi, öyle hızlı ilerliyor ki! Onunla gurur duyuyorum Esmâ Hanım. ” (BBH, 2020: 74)

“Gurur duyuyorum seninle. Ne güzel konuşuyorsun. Sözümü dinliyorsun, değil mi küçük sincap? (BBH, 2020: 45)

KKVC adlı eserdeki alıntıda Mizgin’in başına kötü bir durum gelmemesi ve güzel günleri çağırmak amacıyla büyüklerinden gördüğü bir ritüeli uygulamıştır. Bu alıntıyla insanların farklı kültür ve inançlara sahip olabileceğini göstermiştir.

“Umarım yine gelmez, “ diyerek penceresini açtı, bir avuç kar alıp sağa sola saçtı. Köyün nineleri, karın saflık, iyilik getirdiğine inanır, biriken ilk karı gece yatmadan önce evin her iki yanına savururlardı. Bu, “Hep dost kalasın, dostluk ve sevgiden başka bir şey evine giremesin. ” demektir. Şu canavarın nereli ya da kimlerden olduğunu bilmediğinden, işini sağlama aldı ve aynen söylendiği gibi yaptı, yattı. (KKVC, 2023: 17)

İncelenen KKA adlı eserde yazar kurmaca bir dünyayla çok farklı özellikte canlılar oluşturmuştur. Kurgulanan dünyanın içerisine tek tip aynı özellikte olan canlılar yerleştirilmiştir. Dolayısıyla bu özelliklerin dışında farklı olan canlılar yazar tarafında dışlanmış olarak verilmiştir. Değerler içerisinde yer alan tüm canlılara saygı duyulması gerektiği sezdirilmiştir. Bu ileti ışığında saygı değerinin dolaylı ve örtük bir biçimde verilmiştir.

Belirlenen bu örnekle her ferdin değerli olduğu eylemi ile ilişkilendirilir.

Köyden ayrıldığım günden beri hayatıma giren canlılar beni seviyorlar, önemsiyorlardı (KKA, 2020: 58)

Verilen örneklerle birlikte teşekkür etmenin önemi vurgulanmıştır.

İnsanlar gözleriyle konuşabilir, Mia da bakışlarıyla öyle yapıyordu. Elimi tutup teşekkür ediyordu (KKA, 2020: 86)

Yinsun gözlerini silerken, bana minnet dolu gözlerle baktı. Ne zaman böyle yapsa kelebeklerim kanatlanıp uçmak istiyordu. (KKA, 2020: 109)

Hata yaptığında özür dilemenin bir erdem olduğunu bilir.

“Beni takip edin. Kalbinizi yerinden oynattımsa üzgünüm, tabii ki sizi asla yemezdim. (KKA, 2020: 104)

Bu alıntıdan yola çıkılarak olumlu bakış açısı verilmiştir.

“Her güzel şey, inanmakla başlar küçük balık! Ama önce yüzmeyi öğrenmen gerek! Kalbinden kelekler çıkan bir kız nasıl tuhaf olabilir? Onların nereye uçtuğunu merak etmiyor musun? Sana söylemek istedikleri şeyler var . . . “ (KKA, 2020: 26)

Karakter içsel konuşmalarıyla olumsuz fikirleri olumlu düşüncelere çevirmiştir.

Çok düşünürsem, düşündüğüm şeye dönüşmekten korktum. Tıpkı babam gibi, benim de gerçeklerle ilgisi olmayan yersiz inançlarım vardı: Yalnız olduğumu düşünürsem sonsuza kadar yalnız kalacak olmam gibi. Kötü bir şeyi aklımdan çok geçirirsem başıma geleceği gibi . Ya da yumurta kabuklarını iyice ezmeden çöpe atarsam içine kötü ruhların tüküreceği gibi . . . (KKA, 2020: 58-59)

Betimlenen bulgularla ilgili aşağıdaki tablo 12 oluşturulmuştur.

Tablo 12. Saygı Değeri İle İlgili Bulgular

Eserin Adı	Saygı Değerinin Sıklığı
Ben Bir Hayaletim	5
Kar Kurdu ve Canavar	1
Kayıp Kapının Anahtarı	6
Kuş Olsam Evime Konsam	-
Sanal Zombi Anneannem	-
Süper Koşucu	-
Tumpa Tumpa Sakın Kaybolma	-
TOPLAM	12

15. SEVGİ DEĞERİ İLE İLGİLİ BULUNAN BULGULAR

BBH adlı kitapta görüldüğü üzere annenin, Nesibe'nin sevgi değeri altında yer alan misafirperverlik eylemine yönelik davranışları verilmiştir.

“Tek tek kapılarını çaldım, herkesi davet ettim, “ dedi annem en mutlu haliyle. “Haftalardır eve kahve içmeye çağırmadığım komşumuz kalmadı. ” (BBH, 2020: 42)

Mayıs ayı gelip de havalar güzelleşince annem doğum günümü bahçede kutlayacağımızı söyledi. O tahta masaları nasıl olup da bulduğunu hala düşünürüm. Üzerlerinde mavi kareli örtüler, pembe çiçekler, şekerler, kekler, börekler, daha bir sürü

güzel yiyecek vardı. Ağaçların arasına gerdiği iplerden renkli küçük lambalar sarkıyor, yanıyordu. Mini'ye de sepetten bir yuva yapmış, onu masanın en başındaki sandalyemin yanındaki tabureye koymuştu (BBH, 2020: 41).

Sesini çıkarmadan ardına kadar açtığı kapısı ile bizi içeri davet etti.

(...)Yanımızdan ayrılarak tepsi içinde bir tabak, bardak ve sütlerle geri döndü. Yenebilecek olanları tabağa koydu, karanfili de yarısına kadar su dolu bardağa. “Teşekkür ederim, oturun, “ dedi. “Daha önce ziyaretime gelen olmamıştı, “ diye de ekledi. (BBH, 2020: 106)

Mila ve öğretmeni Melisa arasındaki ilişkide duygusal denge sağlanarak sevgi değeri verilmiştir.

“Melis, Melisaaa, bana sarılsana!” dedim ve elimi onun kalbinin olduğu yere koydum. Gözleri ağzına kadar dolu bir bardak oldu ve elimin yerini değiştirdi. “Burası küçük sincap, kalp solda olur. ” (BBH, 2020: 48)

İncelenen KKVC adlı eserde sevgi değeri Mizgin karakteri üzerinden verilmiştir. Bu değer birçok yerde verilmiştir. Yazar bu iletiyi önemli görmüş ve romanında bunu birçok defa aktardığı belirlenmiştir. Ele alınan eserde yazarın yaptığı doğa betimlemeleri çok canlı biçimde hissettirilmiştir. Romanın kahramanının bu doğanın bir parçası olmaktan mutluluk duyduğu içerisinde büyük bir sevgi barındırdığı görülmektedir

Kurt sayesinde Mizgin donmaktan kurulmuştur. Babası bu iyiliğe karşın kurdu yakalamasına rağmen öldürmemiştir. Bu davranışı vefalı olmak başlığıyla ilişkilendirilmiştir.

“Kar kurdunu orada bıraktım. Kimseye söylemedim kızım, orada olduğunu . . . “ dedi, hastaneden çıkacakları gün. (KKVC, 2023: 108)

Zeynep'in annesinin misafirperverliğinden bahsedilmiştir.

Çaylarını içip tatlı tatlı sohbet ettiler. Bir daha mutlaka görüşmek üzere sözleştiler. Zeynep'in annesine, “Onu sevdiğimi söyleyin çabuk iyileşsin, yapmamız gerekenler var. O bilir, “ dedi, başka da bir şey söyleyemedi. (KKVC, 2023: 72)

Alıntılanan örnekte mağarada kurt ve yavrularının aralarındaki bağ anlatılarak Mizgin'in doğayla barışık olduğu belirlenmiştir.

Mizgin doğrulabilse ona sarılmayı çok isterdi. Kurdun çocuklarını beslemesini, onlarla oynamasını, yaramazlık yaptıklarında hırlayarak onları terbiye etmesini izledi. Çocuklarına kızdığında canavara dönüşmüyordu. Minik bir hırlama, ensesinden yakalayıp battaniyenin üstüne koyma, o kadar! Karşısında, sevgiden başka şeyi paylaşmayan bir aile duruyordu. Sığınak gerçekten büyüliydi ve hiçbir canavar içeri giremiyordu. (KKVC, 2023: 102-103)

Çok geçmeden küçüklerin uykusu geldi. Yalanıp esnemeye başladılar. Battaniyelerden birini katlayıp onun içine girmelerini beklediler. Yavrulardan biri, patilerinin üzerine başını koyup gözlerini kapadı. Daha yaramazca olanı, uykuya direnmeye, kardeşini uyandırmaya çalıştı. Ama başaramadı. Kardeşinin üzerine başını koydu ve gözlerini yumdu. Usulca üstlerini örttüler. (KKVC, 2023: 63-64)

Sevgi değeri aileye, dostlara ve ülkesine karşı vefalı, dürüst, sadık olmayı, barışçıl bakış açısına sahip, doğa ve bütün canlılara karşı merhametli olup misafirperver davranmayı içine alan bir değerdir. İncelenen KKA adlı eserde sevgi değeri bütün bu kavramları kapsayıcı roldedir. Yazar eserde tüm canlıların birbirine sevgi ile bağlı olduğunu bu bağın dışında kalanların mutsuz olduğunu göstermiştir. Sevgi bütün zorlukların üstesinden gelen bir güç tüm problemleri çözen bir unsur olarak kitabın birçok yerinde yer alan bir ileti olmuştur. Bu temel değer bulunan bulgularla ağırlıklı olarak yer verilen bir ileti olarak saptanmıştır.

Anlayışlı ve barışçıl olma başlığı altında yer alan insanları farklılıklarıyla kabul eder eylemi örneklendirilmiştir.

“Bence sen çok güzelsin. ” O böyle söyleyince, kalbimin kanatlandığını hissettim. İzin versem, beni terk edip bir uçurtma gibi gökyüzüne uçacaktı. Ama ona ihtiyacım olduğunu düşündüğüm için elimi kalbimin üstüne koyarak kıpırtılara engel olmaya çalıştım. Bazı insanlar beni tuhaf bulduklarından, bana güzel şeyler söylemezler. Bu, duyduğum ilk iltifat olduğundan içimden hoplayıp zıplamak geldi. Hiç bu kadar iyi hissetmemiştim. (KKA, 2020: 19-20)

Sevgi değeri alt başlığı olan misafirperverlik öne çıkarılmıştır.

Yolunuzun bana düşmesi ne hoş. Yıllardır kimsenin geçmediği düşünülürse . . . Benden korkarlar ama siz korkmazsınız. Ve ne olduğumu anlamama yardımcı oldunuz. Ne zaman yolunuz düşerse burada hoş karşılanacaksınız. (KKA, 2020: 54)

KOEÜ adlı kitaptaki alıntıdan alınan örnekte Türkiye'nin misafirperver bir davranış sergilemiştir. Göçmen, sığınmacı, mülteci durumuna düşen insanlara kapılarını açtığı belirlenmiştir. Sevgi değerinin alt başlığı olan misafirperverlik eylemi ile verilmiştir.

Evimiz de savaştan zarar görmüş müdür acaba? Annem, “Savaş hepimize zarar verdi, “ demişti. “Türkiye kapılarını açmış, “ demişti. Kapı çok büyüktür bence. (KOEÜ, 2021: 26)

Ülkesinden aldığı toprakla sevgi değerinin alt başlığında yer alan sadakat kısmında ülkesinin değerine bağlılık gösterdiği belirlenmiştir.

“Annem savaşta yandı Beşir. Füze düştü üstüne. Dalları, yaprakları kurudu, karardı. İnsanlar ‘adınla yaşa’ der, duydun mu hiç. Gövdeme yaslanan yaşlı bir kadın söylemişti torununa. Ben de annem yanıp küle dönüşürken karar verdim. Adım bundan sonra Tartus dedim. İnsanlar gemilere binip kaçtılar. Kaçmak istedim Beşir. Limanlar bana kaçmak için ümit veriyor. Biz ağaçlar çabuk unuturuz. Ben hatırlamak istedim. Savaşlar sadece insanlara değil, bütün canlılara zarar verir. İnsanlar zarar verdiğinde ağaç yine filizlenecek, hayata dönecek yer arar. İşte ben bu yüzden unutmak istemiyorum ve savaştan kaçmak istiyorum. Bak, biz de yanabiliyoruz, ölebiliyoruz. Ama biz çabuk affediyoruz insanları. Ben unutmak istemedim Beşir (KOEÜ, 2021: 40)

“Kaçtığımız geceyi hatırlıyor musun Beşir? Cebine biraz toprak almıştın. O toprağın içine tohumum düşmüştü. ”“Eveett! Görmedim ki onu ben. ”“Annem füze düşünce yanmaya başladı. O anda ben acıdan ve üzüntüden dallarımı salladım. Tohumlarım toprağa saçıldı. Bir tanesi de senin cebinde, yani buradayım. Ama beni sadece sen görebiliyorsun. ” Elimi cebime soktum. Karıştırdım toprağı. Minik tohumu buldum. Fark etmemiştim ki . . . Cebime koymuştum sadece. “Peki, ne yapmalıyım Tartus? Tohum burada ama sen Halep’tesin. Nasıl kaçacaksın anlamadım ki?”“Yakında ben de savaşta yok olup gideceğim Beşir. Tohumumu sakla. Beni gittiğin yere götür ve toprağa ek. Bak, ben de kapılardan geçtim. Ne demişti annen? ‘Gidenlerden olduk. ’ Şimdi o tohumda yaşıyorum. Senin sayende savaştan kaçmayı başardım. Halep’teki gövdemin, dallarımın ömrü azaldı. Savaş bitecek gibi değil. ” Üzüldüm ben. Ama sevindim de. İhlamur ağacının savaştan kaçmasına yardım ettim. Süper kahramanlar da öyle yapar. Yardım eder. Ben de öyle yaptım. (KOEÜ, 2021: 42)

“Anne, kaçığımız gece cebime toprak koymuştım. Hatırladın mı? Toprağın içinde ıhlamur ağacının tohumu var. ”“Hatırladım oğlum. Ihlamur ağacı olduğunu nereden biliyorsun?”“Tartus, bizim mahallede kalan tek ıhlamur ağacı anne. Ama inanmıyorsun ki sen bana! Bak, işte burada. Yaşaması gerek anne. O da savaştan kaçmak istemiş. Nasıl yaşayacak anne?”“OĞlum, saksı bulmamız gerek. Anneannen meraklıydı böyle şeylere. Köydeki evinin bahçesinde vardı ıhlamur ağacı, hatırladın mı kuzum? Serin bir yerde saksının içinde fazla sulamadan tutmamız lazım. Buluruz bir yolunu, zlme oğlum... (KOEU, 2021: 49-50)

Böylece toprağa bastım. Başımı kaldırdım. . Önüme baktım. Tartus! Orada, beni çağırıyor. Koşarak yanına gittim. Gövdesine sarıldım. Dallarıyla saçlarını okşadı. “Kurtarman gereken ağaçlar var Beşiri” Konuşması biter bitmez dallan içine döndü. Başını toprağa doğru yaklaştırdı. Tepesi, dallan gövdesine yapıştı. O böyle yapınca dallarının arasından turna kuşları uçtu. Başım lızın üstünde döndüler. Başımı evirdim. Kırmızı araba! Az önce burada değildi. Kapısı açıldı. İçine girdim, ıhlamur kokuyor. Kapı kendiliğinden kapandı. Binmemi bekliyor gibiydi. Aniden hareket etti. Biz gittikçe arkamızda yapraklar uuştu. Her yere yaprak satık. Bir kerecik gözümü kırptım, Halep’e geldik. Halep’teki evimizin oradayız. AĞaçlar acıyla, sağa sola sallanıyor. Yerden tohumlarını aldım. Kırmızı arabaya bindim. Tek tek şehirleri dolaşmaya başladık. O kadar hızlı gidiyorduk ki bir kez göz kırpsam varıyorduk. Gittiğimiz her yerden tohum topladım. Sonra arabanın içinden bir ses geldi: “AĞaçların hepsini kurtardın Beşir!. (KOEU, 2021: 107-108)

Kitaptaki alıntıdan alınan örnekte Türkiye’nin misafirperver bir davranış sergilemiştir. Göçmen, sığınmacı, mülteci durumuna düşen insanlara kapılarını açtığı belirlenmiştir.

Evimiz de savaştan zarar görmüş müdür acaba? Annem, “Savaş hepimize zarar verdi, “ demişti. “Türkiye kapılarını açmış, “ demişti. Kapı çok büyüktür bence. (KOEU, 2021: 26)

İncelenen eserde can güvenliği sebebiyle g etmek zorunda kalan Beşir ve ailesini karşılayan Ali Usta sevgi değerinin içerisinde yer alan misafirperverlik rneği göstermiştir.

Hatay’a hoş geldiniz. Sanırım elindeki tüy yumağına süt istiyorsun. Siz de ister misiniz biraz?” deyiverdi. Yine başımızı salladık. “Adım Ali. Bana Ali Usta diyebilirsiniz.

Hadi geçin şuraya. Sütler geliyor. Bir şeye ihtiyacınız olursa bana gelin. ” (KOEÜ, 2021: 55)

Betimlenen bulgularla ilgili aşağıdaki tablo 13 oluşturulmuştur.

Tablo 13. Sevgi Değeri İle İlgili Bulgular

Eserin Adı	Sevgi Değerinin Sıklığı
Ben Bir Hayaletim	4
Kar Kurdu ve Canavar	4
Kayıp Kapının Anahtarı	2
Kuş Olsam Evime Konsam	7
Sanal Zombi Anneannem	-
Süper Koşucu	-
Tumpa Tumpa Sakın Kaybolma	-
TOPLAM	17

16. SORUMLULUK DEĞERİ İLE İLGİLİ BULUNAN BULGULAR

İncelenen BBH adlı eserdeki alıntıya göre komşu olan Ayşe'nin Mila'nın sorumluluğunu aldığı görülmüştür.

“Mesele anlaşılmıştır. Bundan sonra bensiz bir yere gitmek yok. Benden habersiz adım atmak yok. Anlaştık mı?”

(...)Kapıya vardığımızda bana doğru döndü, “Annene söz verdim Mila. Sana her zaman göz kulak olacağım, lütfen endişelenme, “ diyerek boğazlanan bülbülün acı sesiyle irkildi. ” (BBH, 2020: 72)

KKVC adlı kitaptaki alıntılanan bu kısımda Mizgin aldığı yanlış karar ve davranışlarının telafisi için gösterdiği çabalar sorumluluk değerinin içerisinde yer alır.

Bağıra bağıra tekrarlardı. Sesi yankılanıyordu. Yürüdü, tökezledi, düştü, kara battı, ağladı, sinirden güldü, kendi kendine konuştu . . . Saatler geçti ve ortalık kapkaranlık oldu. Arada uluma sesleri duyuluyor ve Mizgin, uluyanın kar kurdu olmamasından endişe duyuyordu. Diğer kurtlar henüz onu koklamamıştı. Üstelik, kümeslerde tavuk kalmadığına göre yapmak istedikleri sadece koklamak olmayabilirdi. Şu minik insancığın bir tadına bakalım, deseler ne olacaktı? Düşünmek bile istemiyordu. Kabanı ve içine sıkıştırdıkları, heybesi giderek ağırlaşıyordu. Kaybolmuştu. Şu tipi

olmasaydı, Kuzey Kutbu'nun ve Grönland'ın ortaklaşa hediye ettiği şu soğuklar ve rüzgar olmasaydı, şimdiye çoktan sığınağa varmıştı. Beresi başında olduğu halde, hava durumu haberlerinde rüzgarları gösteren oklar, ensesinde daire şeklinde dolanıp duruyordu. "Bravo Mizgin!" diye söylendi, "Kendine özel rüzgarı yarattın! Dışarıdaki yetmezmiş gibi . . . " Olduğu yere çökmeye ve bir şeyler atıştırmaya karar verdi. Karanlıktan korkmazdı ama insan önünü göremiyorsa ve kaybolmuşsa tabii korkar. Heybeye elini daldırdı. Ekmekler donmuş, buz kesmişti. Nefesiyle ısıtarak çözmeye çalıştı. Buz gibi de olsa, taş gibi de olsa yemesi gerekiyordu. Neyse ki dişleri kırılmadı fakat yemekte çok zorlandı. Buzu parçalara ayırmak gibiydi ve çok tatsızdı. (KKVC, 2023: 86- 87)

İncelenen KKA adlı eserde yazar okuyucuyu Dünya'nın yok oluşuyla ilgili büyük bir problemle karşı karşıya bırakmıştır. Bu temel problemde kitabın kahramanı olan Arven'e büyük bir sorumluluk yüklemiştir. İncelemeler neticesinde kurgunun devamı sorumluluk değerinin verilip kahramanın bu sorumluluğu yerine getirmesi olarak verilmiştir.

Sorumluluk değeri kapsamında çevreye karşı görevlerini yerine getirmek, duygu düşünce ve eylemlerinin sonucunu kabul etmek yer alır.

Alıntılanan bu örnekte aldığı görev ve bu görevin yerine getirilirken özverili davranmaktan bahsedilmiştir.

Uff, annesinden ayrılacağı için önce biraz üzüldü, sonra etrafta yuvarlanıp herkese, dikenleri sayesinde bizi nasıl koruyacağını anlattı. "

(KKA, 2020: 31-32)

Kitaptan alınan aşağıdaki alıntıda Arven'e verilen görevlerden bahsedilmiştir.

"Tuhaflıklar Kapısı'nı bulman gerek. Ben artık çok yaşıyım. Benden sonraki Vasatusa sen olacaksın, Gaia'nın ruhunu onurlandırman gerek. İki yüz yaşına geldim Arven. Kapı yüz senedir kayıp, artık onu hissedemiyorum.

(KKA, 2020: 30)

Kitaptan alınan aşağıdaki kısımda Arven'e verilen sorumluluklarla Arven'in görev bilinci edinmesi sağlanmıştır.

Karunka ve Uff ile yola çıkmalısın. Gaia'nın sesine kulak vermelisin, sana rehberlik edecektir. İlk önce, Luka'yı bulmalısınız. Haber göndermiştim fakat yola çıktımı bilmiyorum. O bir şifacıdır. Sana yardımcı dokunabilir. " "İyi de niye ben Vasatusa?

Sıradan bir çocuğum ben. ”“Tatlı küçük balık, yüz yılda bir, Gaia bir kız çocuğunu Vasatusa olarak seçer. Sen Tuhaflıklar Kapısı'nın anahtarı olabilirsin Arven. ” (KKA, 2020: 31)

“Gün gelecek, Arven gezegenimiz için çok önemli bir görev üstlenecek, demiştim. Hatırlıyor musun Annes?” “Hatırlıyorum . . . Ama bunun kızımın kaybolması ile ne ilgisi var?” “O gün geldi Annes” (KKA, 2020:37)

Anlattıkları, Vasatusa'nın söylediklerini hatırlattı. Demek ki çok az zamanımız kalmıştı. Konuşmamız sırasında adını bana söylemeyi unutan bu tatlı çiçek, mutsuz görünüyordu. Bir çiçek, elbette kokusunu kaybedebilirdi. Ben bu yolculuğa sadece Gaia'nın ruhunu iyileştirmek için çıkmamıştım ki. Aynı zamanda, kendimi arıyordum. Ya da Kapı'yı. . . (KKA, 2020: 44)

“Kalkın uykucular! Siz söylemediniz mi zamanınız az diye? Haydi kalkın ama!”
(KKA, 2020: 47)

Li ile vedalaşmam, bir görevim olduğunu hatırlamam korkularımı ayağa kaldırıyor, hatta dörtlüye koşturuyordu. (KKA, 2020: 48)

Topluma karşı görevlerinin olduğunu hatırlamıştır.

Daha önce düşünmediğim şeyleri düşünüyordum. Hakkımda söylenenleri çok mu ciddiye almıştım? Kurtarıcı olabilir miydim? (KKA, 2020: 53)

Alıntılanan bu örnekte Arven aldığı görevleri yerine getirirken özverili davranma düşüncesini benimsemiştir.

Görevi başaramayacağım düşüncesi aklımın bulanıklaşmasına neden oluyordu. Çünkü ilk kez bana ihtiyaç duyuluyordu. Başarısız olamazdım. (KKA, 2020: 58)

Alıntılanan bu kısımda Arven kendine düşen görevi tanımlamış ve bu sorumlulukları yerine getirmek için iç motivasyon geliştirmiştir.

Bu görevi de ben istememiştim. Kendimi Gaia'nın ruhunu iyileştirmekle sorumlu buluvermiştim. Karşıma çıkan herkes ne yapmam ya da yapmamam gerektiğini söyleyip duruyordu. Kimseye itirazım olmamıştı. İlk başlarda tek istediğim Tuhaflıklar Kapısı'nı bulmak ve orada benim gibi tuhaf yaratıklarla yaşamaktı. . (KKA, 2020: 63)

Aşağıda alıntılanan kısımda bulundukları yerden kaçmak için kararlar almışlardır. Verilen kararın sorumluluğu alınmıştır.

Benim minik dostum, boyuna göre ne büyük işler başarıyordu. “Uff, senden çok şey bekliyorum, biliyorum. Ama sen, küçük dev dostum, yarın biz meydana çıktığımızda, söylediğin yerde toprağı kazmaya başlamalısın. Ne kadar derin olursa o kadar iyi. Sonra kolyeyi alıp yanımıza gelirsın. Ben de yarın tekrar Karunka ile konuşmaya çalışacağım. Onu duyabilmişim daha önce ama konuşamamıştım. Yarın büyük gün dostlarım!” (KKA, 2020: 77)

Duygu, düşünce ve davranışlarından sorumlu olduğunu kabul etmiştir.

Kurtarıcıyı bekliyorsanız, o benim!” dedim, sonunda görevimi kabullenmiş bir edayla. Bana cesaret madalyası verilse yeri ydi. (KKA, 2020: 89)

Aşağıda örneğı verilen bu kısımda Luka kendi görevini babasına anlatmış ve duygu, düşünce ve davranışlarına göre sorumluluk almayı istemiştir.

Luka’nın babası değirmenci ydi. Bu değirmen, nesiller boyunca ailesi tarafından çalıştırılmış, kim bilir ne kadar insana un vermişti. Günlerden bir gün, serin bir ilkbahar sabahında babası, “Sana kaç defa söylemem gerek, Adora Nine’nin yanına gitmeyeceksin! Sen şifa dağıtan olamazsın! Değirmencilik atalarımızın işi. Hem, benden sonra kim yapacak bunu? Bundan sonra benim yanıma geleceksin her gün. Merak etme; kuşlar, çiçekler sensiz de iyi olur!” demişti kükreyerek. “Ama baba, anlamıyorsun! Dinlemiyor musun beni?” Pencerenin yanına koşturarak solmuş çiçeğı almış, saksının içindeki toprağı, çiçeğın yapraklarına dokunmuştu. O anda, çiçek boynunu kaldırmış, yapraklarını açmıştı. “Babacığım, bak çiçek ne kadar mutlu? Hem annem demez mi hep, sen doğaya bir hediyesin, dünyamızı iyileştireceksin diye. Onları kalbimde hissediyorum! İçlerinde dolaşan hastalığı görebiliyorum! Yapmak istediğim tek şey iyileştirmek! Adora Nine bana, Gaia’nın ruhunun hastalandığını, arıların tehlikede olduğunu, onları iyileştirmek için yola çıkmam gerektiğini söyledi. Tuhafliklar Kapısı’nın olduğuna inandığını söylemiştin, neden benim hastalıkları iyileştirebileceğıme inanmıyorsun?” (KKA, 2020: 126-127)

Alıntılanan bu kısımda topluma dünyaya karşı bir sorumlulukları olduğunu ve görev bilinciyle hareket edilerek yerine getirildiğı anlatılmıştır. Sorumluluk değeri ve içinde yer alan görevi eksiksiz yerine getirmek eylemi verilmiştir.

Bildiğim tek şey, bir insanın dünyayı her gün kurtarabileceğı ydi. Görevimizin ilk gününü tamamlamasaydık yaşam belki de çoktan sonlanmış olacaktı. Yaşadığımız tehlikenin büyüklüğünü insanlara anlatmamız gerekiyordu. (KKA, 2020: 136)

Alıntılanan bu kısımda Arven sorumluluğundan bahsetmiştir.

Söylemeden geçmemeliyim, senede bir Saklı Orman’da Vasatusa olarak törene katılıyorum. Yaşamın değerli döngüsünü tamamlamasına yardımcı oluyorum. Gaia rüzgarı estiriyor, ben kelebeklerimi uçuruyorum. Oraya giderken yanımda biraz Neverul buğdaylarından, biraz Şefkat Ağacı’nın meyve tohumlarından götürüyorum. Kapı ise kimselere görünmüyor, yer de değiştirmiyor. Onu sadece ben ve görevimde bana yardımcı olan dostlarım görebiliyoruz. Geri kalan Gaialılar için her şey efsanelerden ibaret. (KKA, 2020: 141)

Sorumluluk değerinin açıklamasında duygu, düşünce ve eylemlerinin sonucunu kabul etmeyi kapsar. KOEU adlı kitaptaki örnekte Beşir, annesinin uyarılarına rağmen kendini savaş zamanı dışarı atmıştır. Yer alan eylem kısmında güvenliğini tehlikeye atacak davranışlardan kaçınır tanımının tersi bir durum vererek yazar bu değeri dolaylı yoldan sezdirerek vermiştir.

Annemin, “Çabuk gir, çabuk!” demesiyle kendimizi içeri attık. Kapıyı hızlıca kapattı. Hala elimi sıkıyor. Sırtını kapıya dayayıp olduğu yere çöktü. Ayakta kaldım. Dinlemedim onu, çok pişmanım. Siyah saçları tozdan gri olmuş, okşamaya başladım. Elime minicik taş parçası geldi. Onu çekip ayırdım. Elleriyle yüzünü kapatıp dakikalarca hızlı hızlı nefes aldı. (KOEÜ, 2021: 10)

İncelenen bu alıntıda sorumluluk değerinin eylemlerinde yer alan verdiği kararların sorumluluğunu almasına uygun olarak Beşir bulduğu kediye yanına almak ister.

“Kalsın bakalım. Sorumluluğu sana ait ama. Her şeyiyle sen ilgileneceksin, anlaştık mı?” Ayağa kalktım. Babamın boynuna sarıldım. Babam ekmek gibi kokar. Bunu anneme söylediğimde, “Eve ekmek getiren o, “ demişti. “Peki, adı ne olacak?” “Korsan! Tek gözünü bantla kapatmış gibi. ” (KOEÜ, 2021: 48)

SZA adlı hikâyede duygu, düşünce ve davranışlarından sorumlu olma eylemi belirtilerek sorumluluk değeri verilmiştir.

“Ocağa yemek koydum anne. Dibi tutmasın. Bir saat sonra kapat ocağı, olur mu? Anneee? Duydun mu?” “Evet evet, ocak . . . “ dedi Lülü. Zor bir şey başarır gibi hõli vardı. Arada dilini çıkarıyor, “Hay aksi!” diyordu. Yetmiş beş yaşında bir anneanne! Torununa bakmak için geliyor ama gözlerini oyundan alamıyordu! (SZA,2022: 13)

SK adlı hikâyede Elif güvenliğini tehlikeye sokacak davranışlardan kaçınmıştır.

Bazen, “Ah! Of! dedikleri duyuluyordu. “Dikkat et Elif, parktaki bankı da peşimize takacaksın. ” Son düzlüğe geldiğinde Elif, bir ağırlık hissetti. İşte o zaman durdu. (SK, 2021: 20)

Betimlenen bulgularla ilgili aşağıdaki tablo 14 oluşturulmuştur.

Tablo 14. Sorumluluk Değeri İle İlgili Bulgular

Eserin Adı	Sorumluluk Değerinin Sıklığı
Ben Bir Hayaletim	1
Kar Kurdu ve Canavar	1
Kayıp Kapının Anahtarı	15
Kuş Olsam Evime Konsam	2
Sanal Zombi Anneannem	1
Süper Koşucu	1
Tumpa Tumpa Sakın Kaybolma	-
TOPLAM	21

17. TASARRUF DEĞERİ İLE İLGİLİ BULUNAN BULGULAR

Sahip oldukları maddi kaynakları planlı ve kontrollü harcayarak tasarruf değeri verilmiştir.

Eşim, çalıştığı fabrika iflas edince işsiz kalmıştı. Çalışacak yer bulmakta zorlanıyordu. Bir aile dostumuzun bulduğu iş sayesinde bulaşıkçı olarak çalışmaya başlamıştı. Kazandığı beş kuruş, zorunlu giderlerimizi karşılamaya zar zor yetiyordu. O zamanlar doğal gaz yoktu, soba ile ısıniyorduk. Odun, kömür, o gün ne bilsak yakıyorduk. (BBH, 2020: 108)

KKK adlı romanda planlı ve kontrollü şekilde yiyecek paylaşılması ile tasarruf değerinin verildiği görülmüştür.

Hava kararmaya başlayınca, yanımızda getirdiğimiz yiyeceklerden paylaştık. İdareli kullanmalıydık, yolumuzun ne kadar süreceği belli değildi. Karnımızı doyurduktan sonra uykudan gözlerimiz ağırlaşınca, dinlenmek için bizi davet eden nazik kayaya sırtımızı dayadık. (KKA, 2020: 45)

İncelenen KOEU adlı eserde bu kavramla savaşın ortasında kalan, beslenme ihtiyacını gideremeyen ailenin yıllarca kanaatkâr bir şekilde yaşamaya çalışması anlatılmıştır. Tasarruf değeri kitapta dolaylı olarak verilmiştir. Aşağıda verilen örnek alıntılarda zor durumlarda bilebirikim yapıldığı aktarılmıştır.

“Kuruttuğum sebzeler vardı. Un çorbasından başka şey içmedik. Onları alırım. Biraz da para ayırmıştım köşeye. ”

(KOEÜ, 2021: 19)

Karşıda ekmek satan bir yer var. Oradan ekmek alsak? Bir kerecik alsak bir şey olmaz bence. Halebi'ye, “Bekle, “ dedim. Karşıya gittim. Avucumdaki demir paraları uzattım. Ekmeği işaret ettim. Verdiler. Koşa koşa Halebi'nin yanına gittim. Ekmeği böldük. Yemeye başladık. İçi boş gibi. Çabucak bitti. (KOEÜ, 2021: 74)

“Anne, kırmızı arabam olsun benim de. ”“Baban sana az da olsa harçlık veriyor. Biriktir bakalım. Alırsın belki bir gün. ”

(...)Haftada bir harçlık veriyor babam. Geldiğimizden beri harcamadım. Biriktirdim. Param yeter bence. (KOEÜ, 2021: 109)

İncelenen TTSK adlı eserde yazar, babanın elinde kartla basit bir şekilde emek vermeden alışveriş yaptıklarını anlatmıştır. Kredi kartıyla insanların bilinçsizce harcamalarının sonucunun felaket olduğunu gösterip tasarruf değerini temel ileti olarak yansıtmıştır.

Verilen alıntılarla maddi kaynakların planlı ve kontrollü harcanması gerektiği, israftan kaçınmayı, sahip olduklarının değerini bilmeyi ve bilinçli tüketici olmak gerektiği vurgulanmıştır.

Babam bir gün eve elinde bir kartla geldi. “Ofise göndermişler. Almasa mıydım? Gidip bu kartla bir şeyler satın alalım, “ dedi. (TTSK, 2020: 12)

Hediyeyi, artık yıkılmak üzere olan rafa yerleştirdim. (TTSK, 2020: 18)

Ev, aylar geçtikçe dolup taşıtı. Yürüyemez olduk. Mutfaktan koridora bir tünel açtık. Şamdanları geçince, bahçe sandalyelerinin yanında. Bahçemiz yok ama . . . olunca kullanacakmışız sandalyeleri. (TTSK, 2020: 29)

“Daha büyük bir ev alalım, karavan da yetmedi, “ dedi annem. “Odamda yatamıyorum, çünkü nerede olduğunu bilmiyorum, “ dedim. (TTSK, 2020: 35)

Tıkırtılar arasında ilerledim. Çim biçme makinesine takıldım, bahçemizin olmadığını düşününce kızdım. Dalgıç pompasını ittim, kamyon lastiğinin içinden geçtim. Madenci şapkasının ışığı söndüverdi. Babamın aldığı şu piller neredeydi? (TTSK, 2020: 38)

Olduğum yerde sıkışıp kaldım. Yorulunca uyuyakaldım. Tünelin ucunda gökkuşağı görüldü. Tumpatumpa üstünden kayıyordu. Sürekli aynı şeyleri tekrarlıyordu : “ Bu ev her şeyi yutar. Azı karar, çoğu zarar . ” (TTSK, 2020: 41)

Betimlenen bulgularla ilgili aşağıdaki tablo 15 oluşturulmuştur.

Tablo 15. Tasarruf Değeri İle İlgili Bulgular

Eserin Adı	Tasarruf Değerinin Sıklığı
Ben Bir Hayaletim	1
Kar Kurdu ve Canavar	
Kayıp Kapının Anahtarı	1
Kuş Olsam Evime Konsam	3
Sanal Zombi Anneannem	-
Süper Koşucu	-
Tumpa Tumpa Sakın Kaybolma	6
TOPLAM	11

18. TEMİZLİK DEĞERİ İLE İLGİLİ BULUNAN BULGULAR

İncelenen BBH adlı eserde yazarın annesinin evini temizleyip düzenleyerek yaşadığı ortamın temizliğine dikkat etmiştir.

Annem kapıyı açtı. İçimi ısıtan sıcak tarhana çorbası, çamaşır makinesinden az önce çıktığı belli olan temiz çamaşırların kokusu burnuma doldu. İçim yuvayla doldu. (BBH, 2020: 72)

Mila kişisel temizlik ve bakımının önemli olduğunu belirtmiştir.

Bütün kıyafetlerimi onlarla savaşırsı gibi çıkarıp ters yüz ettim. Küvetin içine oturup beklemeye başladım. Birinin beni yıkaması gerekiyordu, şu kapı önü çekiştirme ve altına yaptılar, mezara gittiler geldiler, ortalarında görünmediler falan filan bitse iyi olacaktı. (BBH, 2020: 72-73)

KKVC adlı kitapta kişisel temizliğe, bakımına kılık, kıyafetinin temiz ve düzgün olmasına önem verdiği belirlenmiştir.

Elini yüzünü, kutuplardan onun için özel olarak hazırlanmış suyla apar topar yıkamaya çalıştı. Ama başaramadı. Öyle soğuktu ki, parmaklarının ucu ile sadece gözlerinin etrafını şöyle bir ıslattı. Önlüğünü giymeden önce soba borusuna sardı biraz. Zaten cuma gününden yıkanmamış olsaydı asla kurumazdı. Annesi, “Şöyle azıcık temiz hava alsınlar, “ diyerek bahçedeki iplere asardı çamaşırları. O öyle söyleyince, “Yaşa

anne!” derdi. “Sayende kazakların ciğerleri bayram edecek. ” E tabii, çamaşırlar da her seferinde korkuluk gibi donup kalırdı. (KKVC, 2023: 12)

KOEÜ adlı kitapta, yazar tarafından temizlik değeri dolaylı olarak verilmiştir. Temizlik değeri kişisel bakıma ve yaşadığı ortamın temizliğine önem vermeyi içerir. Kitaptan alıntılarla da belirlendiği üzere yazar imkânsızlıktan dolayı temel ihtiyaç olan temizliğin yerine getirilememesini vurgulayarak temizlik değerini vermiştir. Temizlik dünyanın her yerinde canlıların yaşamını idame etmesi için gerekli olan temel bir ihtiyaçtır. Bu ihtiyaç evrensel olduğu için herkesin benimsediği bir değer olarak yer alır. Kitapta yazar şartlar ne olursa olsun temizliğin çocuklar tarafından bile fark edilir önemli bir ihtiyaç olduğunu belirtmiştir.

Çadırların arası kalabalık olmuş. Sandalyelerini çıkarmışlar dışarı. Bazısıyere oturuyor. Çocuk sesleri gelmeye başladı. Çoklar. Üzerlerindeki kıyafetler eski. Bazısının dizi yırtık. Kirli görünüyorlar. Düşündüm birden. Çadırda banyoyok ki. Nasıl yıkanacağız? (KOEÜ, 2021: 57)

... Hoplaya hoplaya gittim doktorlara. Beyaz önlük var üstlerinde. Çok temiz görünüyorlar. Biz sık yıkanamıyoruz ki burada. (KOEÜ, 2021: 84)

Kaldık öylece. Bize mi diyor? Üstü başı pis, yırtık bu yaşlı kadının. Şimdiye kadar hiç yıkanmamış gibi. Saçları yapıştırıcıyla tutturulmuş gibi duruyor. Rüzgar esse bile dalgalanmaz o saçlar. Omzunda da çuval var. Ne var içinde acaba? Oyuncakçının önünden geri geri çekildik. Biz geri adım attık. O bize doğru yürüdü... (KOEÜ, 2021: 104)

Betimlenen bulgularla ilgili aşağıdaki tablo 16 oluşturulmuştur.

Tablo 16. Temizlik Değeri İle İlgili Bulgular

Eserin Adı	Temizlik Değerinin Sıklığı
Ben Bir Hayaletim	2
Kar Kurdu ve Canavar	1
Kayıp Kapının Anahtarı	3
Kuş Olsam Evime Konsam	-
Sanal Zombi Anneannem	-
Süper Koşucu	-
Tumpa Tumpa Sakın Kaybolma	-
TOPLAM	6

19. VATANSEVERLİK DEĞERİ İLE İLGİLİ BULUNAN BULGULAR

KKVC adlı kitaptaki alıntıya göre milli ve manevi değerleri sevmek ve onlara saygı duymak anlatılmıştır.

Gece yarısı oldu mu, İstiklal Marşı okunmaya başlanmış. Hep beraber ayağa kalkar, selam duruşa geçerlermiş. Sonra dımnın ve yayın kesilirmiş. (KKVC, 2023: 42)

İncelenen KOEU adlı eserde ağırlıklı olarak verilen değer vatan sevgisidir. Savaş sebebiyle ülkesinden ayrılmak zorunda kalan Beşir'in gözünden yansıtılmıştır. Yazar bu çocuk romanında vatan sevgisi gibi çocuklara temelde verilmesi gereken değeri çocuk gözüyle aktarmıştır. Bu değer soyut ve maddi bir kavram olması sebebiyle diğer değerlere oranla çocuklar tarafından kavranması zordur. İncelenen eserde bu kavram verilen olaylarla ve konu seçimi, kurgulanan olaylar ve kahramanı bakımından gündelik hayatı ve gerçekleri oldukça yansıtmaktadır. Çocuk kitaplarının özellikleri arasında saydığımız çocuğu gerçek hayata hazırlar ilkesi bu kitabın nitelikli bir çocuk kitabı özelliğini kazanmasına sebep olmuştur. Kitaptaki yapılan incelemelere göre ansızın bir gün zorlu şartlarla vatanını terk etmek zorunda kalan Beşir sürekli bu sevgisini dile getirir. Beşir'in vatanından ayrılmak zorunda olması ve bu durumda cebine ülkesinin toprağını koyması nihayetinde kendi ülkesine dönmek istemesi, manevi olarak ülkesini sevdiğini gösterir.

Bir aydır ilk kez dışarı çıkacağım. Gidenler bazen dönmez demişti ya annem . . . Dönmeyiz belki de. Ben dönmek isterim. Eğilip bir avuç toprak aldım. Toprak, biraz ülke kokar! Annemle göz göze geldik. Bir şey demedi bana. Cebime koydum toprağı.

(...)Toprak yapıştı avuçlarıma. Silmem ben onları. Toprak, biraz da ev kokar. (KOEÜ, 2021: 22)

Beşir'in evini, yurdunu, yıldızlarını kendi vatanının güzellikleri olarak görüp benimsemesi vatanının bağımsızlığını arzuladığını gösterir.

“Yıldızları görebilsem keşke. ” İçimden dedim sandım. “Şşş . . . “ dedi annem. Sustum hemen. Yıldızlar her yerde aynı mı acaba? Suriye'nin yıldızları başkadır bence.

(...)Uç taraftaki boşluğa bakıyorum. Yıkık binalar uzaklaştıkça küçülüyor. İnsan evini de götürebilse yanında. Böyle çanta gibi. Güzel olurdu o zaman. Evsiz kalmazdık.

(...)Savaş bitince dönsek ya? Bekler evimiz bizi. (KOEÜ, 2021: 24)

(...)Ülkemden kaçmak istemem. (KOEÜ, 2021: 35)

(...)Ülkeden ayrı olmak mı? Cebimdeki toprağa dokunsa güler mi ki?(KOEÜ,2021: 37)

İncelenen eserde Hasan adlı karakterin ülkesinden ayrılıp göç ettiği yerde çalışırken olumsuz muamele üzerine böyle tepki göstermiştir. “Vatansız kalmak” diye adlandırdığı zorluğu, üzüntüyü dile getirerek vatan sevgisi verilmiştir.

Benim onurum her şeyim! Çek ayağımı! Hırsız olsam niye burada ayakkabı boyayayım? Vatansız kalmak ne demek bilmezsin sen! Bilme zaten! Biz de insanız beyamca ! Bu cila benden olsun! Git artık!” (KOEÜ, 2021: 71)

Kitapta “vatansız kalmak” ifadesi vurgulanarak bu değer eksikliğinde ortaya çıkan olumsuz duygular yinelenerek vatan sevgisi ve sahip çıkılması değeri dolaylı bir şekilde verilmiştir.

“Halep’e dönmek ister miydin?”“Gitmek istemem. Burada kalmak da istemem. Vatansızmışız biz. Vatansız olmak istemem. ” (KOEÜ, 2021: 85)

Betimlenen bulgularla ilgili aşağıdaki tablo 17 oluşturulmuştur.

Tablo 17. Vatanseverlik Değeri İle İlgili Bulgular

Eserin Adı	Vatanseverlik Değerinin Sıklığı
Ben Bir Hayaletim	-
Kar Kurdu ve Canavar	1
Kayıp Kapının Anahtarı	-
Kuş Olsam Evime Konsam	6
Sanal Zombi Anneannem	-
Süper Koşucu	-
Tumpa Tumpa Sakın Kaybolma	-
TOPLAM	7

20. YARDIMSEVERLİK DEĞERİ İLE İLGİLİ BULUNAN BULGULAR

Cihan’ın bu davranışı özel gereksinimli birey olan Mila’nın toplumsal hayata etkin ve daha kolay katılımını desteklediği için insana ve topluma değer vermek başlığı altında yardımseverlik değeri kapsamında verilmiştir.

“Al, senin için getirdim bunu. Kese kağıdının içine nefes al ver. Kemik kırmandan iyidir, bir dene. ” Titreyen elimi uzatarak kese kağıdını aldım. Hızlı hızlı içine doğru nefes alıp verdim ve bu tuhaf bir şekilde rahatlamamı sağladı. Ne yumruk savurmak ne öne

arkaya sallanmak istiyordum. Hatta dokunmaktan hoşlansam Cihan'ın o duygusal yanaklarından bile öpebilirdim. Yaşadığım rahatlamayı arkadaşlarıma anlatmak istiyor ama düşünceler beynimde mükemmel bir şekilde dizilseler de onları sadece ben anlayabiliyordum. Kitaplardaki onca uzun ve karmaşık bilgiyi nasıl oluyor unutmuyordum da yaşadığım rahatlamayı anlatamıyordum? Çok kafa yoruyor ama bir türlü anlam veremiyordum. Sadece, “Sağ ol, “ diyebildim yüzüne bakmadan. Kese kağıdını buruşturup cebime tıktırmaya çalıştım. “Uğraşma, yırtılır öyle. Bir daha herhangi bir kemiğimi kırmamaya söz verersen her gün sana bir kese kağıdı getirebilirim, “ diye düşüncelerimin arasına girdi Cihan .(BBH, 2020: 52)

Ellerimi daha sık birbirine vuruyor, bir yandan da, “İııhh!” diyordum. Hiç istemiyordum böyle sesler çıkarmayı ama engel olamıyordum. Yere çömelmemek için kendimi zor tutuyordum. Cihan, o halimi görünce öbür cebinden çıkardığı kese kağıdını bana uzatarak, “Daha fazlasına ihtiyaç duyabileceğini düşünmüştüm, “ dedi kahraman bir edayla .(BBH,2020: 54)

Yani o an yüksek tonlamayla söylediğimin farkında değildim. “Şimdi olmaz . . . Olmaz! Ağlama!” “Ne yapıyorsun?” diyerek bana kese kağıdı uzattı Cihan. “Merak etme Mila, artık sana hiçbir şey yapamaz. ” (BBH, 2020: 100)

İncelenen KKVC adlı eserde Mizgin yaşadığı tüm zorluklara rağmen bu durumları içindeki dünyayla karıştırmayan her durumdan bir oyun bir güzellik gören mutlu iyi huylu, yardımseverlik değerini gösteren bir çocuk olarak verilmiştir. Yazar eserde kahramanın iyilik yaptığı bir hayvanın bunun karşılığında kahramanı ölümden kurtardığı ve ona yavrularıyla eşdeğer içgüdüyle yaklaştığı görülmüştür. Yazarın bu değeri olaylarla harmanlayarak doğru bir biçimde verildiği belirlenmiştir. Mizgin'in birçok noktada kendisine düşenden daha fazlasını yapan ve bunu alışkanlık haline getiren bir çocuk olarak kurgulamıştır. İnceleme doğrultusunda hastayken bile annesine yardım eden aynı zamanda kurda yiyecek götüren bir kızın bu değeri nasıl taşıdığı anlatılmıştır.

İnsanlara yardım etmekten mutluluk duyduğu belirlenmiştir.

Sonra, ağacın tepesine tünleyen papağanı gördü. Bastı kahkahayı. Şarkıyı o söylüyordu. Koşa koşa gidip Zeynel amcaya müjdeyi verdi Mizgin. Bakkal, kısa bir süre için kaybettiği değerlisini bulmuştu ve son derece mutluydu. (KKVC, 2023: 106-107)

Gösteriştikten uzak, severek ve isteyerek iyilik yapıldığı belirlenmiştir.

Evde yalnız kaldıktan sonra, hızlıca gidip sobanın deliğini kapattı. Eve döndüğünde, yakılması kolay olsun annesi yorulmasın istiyordu. (KKVC, 2023: 82)

Alıntıya göre doğaya ve hayvanlara iyi davranmanın çevreyi daha yaşanabilir hâle getireceğini fark eder eylemi verilmiştir.

“Kar kurdu. Bunlar onun yavruları. Demek dişiymiş. ”“Hı hı, evet. Çok savunmasızlar canım, değil mi?”“Evet, o bana güvenmiş. ”“Yanımda annemin hazırladığı salamlı sandviç vardı. Yerler mi dersin?”“Gel deneyelim. İyice ufalayalım ama. ”“Ya boğazlarına kaçarsa? Ya yutamazlarsa?”“Korkma bir şey olmaz. Salam dediğin incecik bir şey zaten. ” İlk kez, Zeynep’in annesini öpücüklerle boğası gelmişti Mizgin’in. Salamları minnacık oluncaya kadar ufaladılar. Yavrular bir taraftan kuyruklarını titretiyor, bir taraftan da her zaman oturdukları taşın arkasına saklanmaya çalışıyorlardı. Yavaşça yaklaşarak önlerine salamları bırakıp geri çekildiler. Köpek yavruları nasıl sevin beni sesi çıkarırlarsa onlar da öyle ses çıkarıyorlardı. Ulumaları, miyavlama ile heuuuvv arası gidip geliyordu. (KKVC, 2023: 61)

Bu değer canlılara, insanlara duyarlı olmayı, onları sevmeyi, merhamet etmeyi, cömert davranmayı, fedakârlık yapmayı ve iyiliksever olmayı kapsar. KKA adlı kitap canlıların farklılıklarını anlatır. Arven yaşadığı yerde kendisine yaklaşımdan ötürü çok üzülür. Arven’in kendini kabullenmelerini beklemesi tüm bunlara rağmen iyilik yapması sürekli iyi düşünüp olaylar karşısında olumlu tutumlar sergilemesi iyi huylu bir kahraman olarak yazarın yardımseverlik değerini yansıtmalarını sağlamıştır. Sürekli dışlanmasına rağmen arkadaşlarına kötü davranmaz, yazar kitapta dolaylı olarak tüm canlılara özelliklerinden dolayı saygı duyulması gerektiğini belirtmiştir.

Hissettiklerimi anlayan bu yaprak ev, beni rahat ettirmek için elinden geleni yapıyordu. Hatta, “Endişelenme küçük balık. Her şey yoluna girecek, “ dediğini de duydum. Konuşanın, içim deki ses mi yoksa ev mi olduğunu tam olarak anlayamasam da bu sözler iyi hissetmemi sağlıyordu. Burada bana güveniliyordu. (KKA, 2020: 33)

Alıntılanan örneklerde iyilik yapmak eylemine yer verilmiştir.

“ Bize adını söyleyecek misin küçük çiçek?”“Adım Li. ”“İsmin de senin kadar küçük ve sevimli. Sırtımı kayaya dayamış, sizi dinliyordum. Noa’nın neden gelmediğini ve kokunu neden kaybettiğini bilmiyorum. İstersen çiçeklerimin özlerinden sana biraz verebilirim. En azından bunu yapabilirim. Sen de kabul edersen tabii. ”“Etmez miyim? Çok isterim hem de. ” (KKA, 2020: 44-45)

“Karşıda gördükleriniz sırasıyla Empati, Ağlama, Merhamet ve Yardım Ağaçları. Daha pek çokları var aslında. Burada, insanlara küçük iyilikler yapmak, onlara yardımcı olmak için bu ağaçları saklıyoruz. Onları iyilikle besliyoruz. Bazen de büyük iyilikler yapıyoruz. (KKA, 2020: 109)

Aralarında gizli bir anlaşma var gibiydi; ne arıların ne de Luka’nın canı yandı. Fakat içlerinden biri yanlışlıkla onu sokunca iğnesini onda bırakarak yere düşmüştü. Ama Luka, onu yerden alarak okşadı, şifalı sözler fısıldadı. (KKA, 2020: 136)

Karunka fedakâr davranarak arkadaşlarını Yalnız Dağ’ın tehlikesinden kurtarmıştır.

Yaklaştıkça sıcaklık ve is kokusu arttı. Ağlama, gürlleme ve patlamaya dönüştü. Geldiğimizi hissetmiş olacak, kuvvetlice sümkürdü. Taşlar, toprak, küçük kaya parçaları yağıyordu. O zaman sığınacak bir yer bulup eğiliyor, elimizle başımızı korumaya çalışıyorduk. Karunka’nın çiçekleri üstümüzde kalkan oluşturuyordu. O olmasaydı ne yapardık? Belki de küle dönmemiz an meselesiydi. (KKA, 2020: 49)

Mia’ya yardım edileceği söylenip yardıma muhtaç bir canlıya iyilik yapma sözü verilmiştir.

“Buradan kaçacağız Mia! Lütfen üzülme! Ses tellerini de geri alacağız. ” (KKA,2020: 71)

Karşılık beklemeden yardım etmek verilmiştir.

Tepegöz, orada bulunduğumuz sürece mağaranın önünden ayrılmadı. (KKA,2020: 114)

İncelenen eserde yardımseverlik değeri pek çok yerde temel ileti olarak geçer. Kitabın kahramanı Arven ve onun gibi farklı olanlardan hariç bir diken bile kitapta iyilik yapabildiği gözlemlenmiştir. Yazar kitabın kahramanı ile iyilik yaparken asla dış görünüşe göre yargılamamak gerektiğini mühim olanın elden geldiğince iyilik yapmak olduğunu vurgulamıştır. Arven yolculuğu esnasında Sürke kasabasındaki esir alınmış tutsak olan arkadaşlarının halini görünce bunu bir felaket olarak nitelendirmiştir. Arkadaşlarına yardım etmek için plan kurmuştur. Dayanışma ve fedâkarlık başlığı altında yardımseverlik değeri verilmiştir.

Sabah olduğunda herkes benden önce uyanmış, etrafımda toplanmıştı. Sakallı kadın hiç konuşmuyordu. Sürekli sakalını sıvazlıyordu endişeyle. Puta, önüme doğru

atıldı: “Peki, şimdi ne yapacağız?” Daha önce başıma böyle bir şey gelmemiştir ama o sabah kendimi daha güçlü hissediyordum, daha zeki . . . Beynimin içinde bir sürü çark vardı da tıkr tıkr işliyordu sanki. “Şimdi, şöyle yapacağız. Bizi alana götürdüğünde hiç itiraz etmeden gideceğiz. Uff, sen ambarın kapısı açılınca dışarı çık ve hemen saklanacak bir yer bul. O kadını takip et. Nerede kalıyor öğren. Evine gizlice girmenin bir yolunu bul. Mia’nın ses tellerini geri alacağız. Sen, Puta! Bacaklarını dört aç!” Hep birlikte güldük. Devam ettim: “Sürke’nin etrafı tellerle çevrili. Neresi ambara yakın ama o kadının evine uzak, onu öğrenmeye çalış. Tellerden geçmenin bir yolunu bulacağız. Mia, sen sadece sakın ol, tamam mı? Ben de dışarı çıktığımda Karunka’yla konuşmaya çalışacağım. Başarabilir miyim bilmiyorum ama deneyeceğim. Belki içimdeki sesi duyar. Çünkü tellerden geçerken onun çiçeklerine ihtiyacımız olacak. İşte şimdilik hepsi bu!. . ”(KKA, 2020: 72-73)

Bu alıntıda Uff adlı dikenin, arkadaşına ettiği yardım anlatılmıştır. Uff tarafından dayanışma ve fedakârlık sergilenerek yardımseverlik kavramı verilmiştir.

Merakla Uff’u bekliyorduk. Ben başaracağına emindim, çünkü tüy kadar hafifti. Taşırken, onu rahatsız ettiğim zamanlar dışında kıpırdadığını anlamak imkansızdı. Ayrıca, beni bile yerden kaldırabildiği düşünülürse gümüş bir kutuyu taşıması onun için çocuk oyuncakıydı. Hep birlikte oturup bekledik. (KKA, 2020: 75-76)

Alıntılanan kısımda Arven yardıma muhtaç olan Yinsun’un duygularını anlamaya çalışmıştır. Bu davranışla Arven yardımseverlik değeri göstermiştir.

Nasıl yaptığımı bilmiyorum ama Yinsun’un üzüntüsünü, pişmanlığını alıyordum. Hıçkırıklara boğulmuştu. Mutlu mu yoksa değil mi, anlayamıyordum. Sadece dinlemekle başkasının acısını, yalnızlığını almak mümkün olabilir miydi? Ben kurtarıcı olduğum için mi bunu yapabiliyordum? Babam, yaşasaydı eminim şöyle derdi: “içten bir sohbetle, insan insanın acısını, zehrini alabilir. ” (KKA, 2020: 97)

İyiliksever olmak başlığı altında yer alan doğaya ve hayvanlara iyi davranmanın çevreyi daha yaşanabilir hâle getirmek eylemine yönelik olarak aşağıda yer alan alıntı örneği verildiği belirlenmiştir.

“Karşıda gördükleriniz sırasıyla Empati, Ağlama, Merhamet ve Yardım Ağaçları. Daha pek çokları var aslında. Burada, insanlara küçük iyilikler yapmak, onlara yardımcı olmak için bu ağaçları saklıyoruz. Onları iyilikle besliyoruz. Bazen de büyük iyilikler

yapıyoruz. Türleri ortadan kaybolmak üzere olan bitkileri, canlıları saklıyoruz. (KKA, 2020: 109)

Bu örnekte yardımseverlik değeri yapılan iyiliklerin sürdürülebilir olması yönünden verilmiştir.

Burnu ile ıslık çalarak yere oturmamızı işaret etti. “Ben, bozulan rüyaları, yıkılan hayalleri tamir ederim. (KKA, 2020: 112)

Cömert olmak başlığı altında yer alan insanlara yardım etmekten mutluluk duyar eylemi aşağıdaki alıntıda verilmiştir.

Ona bitişik parmaklı ayaklarımı verebilmeyi istedim içimde kabaran sevgiyle. (KKA, 2020: 52)

Karşılık beklemeden yardım yapmak örneği verilmiştir.

Ben Gaia’nın ruhu için yardım etmek istiyordum. (KKA, 2020: 58)

İstersen çiçeklerimin özlerinden sana biraz verebilirim. En azından bunu yapabilirim. Sen de kabul edersen tabii. ” “Etmez miyim? Çok isterim hem de. ” Karunka, kendi çiçeklerinin üzerine eğilip bir şeyler fısıldadı. Ne söylediğini duyamadım. Karunka’nın bu sevgi dolu halini görünce, şefkatli bir davranışın ya da sözün bu dünyada açamayacağı kapı olmadığını düşündüm. Birkaç tanesi dönerek uçup Li’nin üstüne kondu. Gözlerimle gördüm, eriyorlardı! Eriyip Li’nin kalbine karışıyorlardı. Karunka, neşeyle “Artık kardeşiz Li!” diyerek ona sarıldı. (KKA,2020:45)

Bu örnekle birlikte Arven ihtiyacı olan herkese destek vermeyi benimsemiştir.

“Belki bana bir arkadaş bulabilirsin Arven! Benim gibi bir dağ. Buraya getirmenin bir yolunu bulursun belki. Ne dersin dostum?” Ne söyleyebilirdim? Evet, bir dağla konuşuyor, bir çiçek ve dikenle yolculuk yapıyordum. Üstelik herkesin göremediği bir kapıyı arıyordum. Yapabilir miydim? Her şeyden önce, bir dağı yerinden oynatabilir miydim? “Bir arkadaş bulmana yardımcı olmak için elimden geleni yapacağıma inanabilirsin. (KKA, 2020: 55)

Yardımseverlik değeri insanlara ve canlılara duyarlı olmayı, onları sevmeyi, onlara merhamet etmeyi, cömertliği, dayanışmayı, fedakârlık yapmayı, iyiliksever olmayı kapsayan bir olgudur. Yazar KOEU adlı kitapta bu değeri insanların ne şartta olursa olsun, tüm maddi unsurlarını kaybedip imkânsızlıklar içerisinde bile bu değerini yapabileceğini

sezdirmiştir. İyiliğin küçüğü büyüğü olmadığını her şartta ve herkesin yapabileceğini Beşir üzerinden aktarmıştır.

Yazar KOEU adlı eserde konu olarak işlemesi en zor ve yıkıcı bir kavram olan savaşı anlatmıştır. Bu savaşın etkileri sonrasında yaşanan olaylar dayanışma değeriyle çözüme ulaştırılmıştır. Kitapta göç eden insanlara güvenli bir ortam sağlamaya çalışan Türkiye ve bazı yardımsever insanların desteğiyle birlikte dayanışma örneği sergilenmiştir.

Bu alıntıda Beşir'in babası gönüllü olmak başlığı altında yer alan karşılık beklemeden yardım yapar eylemine yönelik davranış sergilemiştir.

Nereye gitseler bomba yağmış üstlerine. Yıkılmadık yer kalmamış. Kıpırdayamamışlar. Ahmet'i ararken, sağa sola sorarken gördüm onları. Birkaç sokak ötede akrabaları yaşıyorlmuş. Onların kamyonetine binip kaçmakmış niyetleri. Evimize davet edince sevindiler. Çok çaresizdiler, 'Birlikte kaçalım, yardım edin; dediler. (KOEU, 2021: 15)

Babası, savaşı anlatıyor hep. Öğle yemeği yerken bomba düşmüş yakınlarına. Hepsi bir tarafa savrulmuş. Kurşun yağmuru olmuş. Kaçmaya başlamışlar. On gün boyunca ağacın altında yatmışlar. "Deyrizor'dan buraya güç bela geldik;" dediler. "Baban görmese ne kadar dayanırdık bilmiyoruz. (KOEU, 2021: 17)

KOEU adlı kitaptan alıntılanan bu kısımda duyarlılık değeri başlığı altındaki çevreye ve canlılara değer vermek kavramına yönelik olarak Beşir'in savaştayken köpeği düşünmesi, açken yemeğini kediyle paylaşması duyarlılık değerinin verildiğini gösterir. Bu bağlamda Beşir bazen bu duyguyu kendi canını bile yok sayacak duruma geldiğini savaşın ortasında aç kalan bir köpek beslediği, günler süren açlıktan sonra bulduğu ilk yemeği bir kediyle paylaşması yazarın bu değeri eksiksiz ve doğru biçimde aktardığı görülmüştür.

Mahallemizde sahipsiz bir köpek vardı. Sırayla beslerdik onu. Kimseye zararı yoktu. Kuytu bir yer buldu mu uykuya dalarlardı. Hatta tek yaptığı uyumaktı. Savaş başladıktan sonra da gidecek yer bulamadı. Yıkılmış evlerin arasında yaşamaya devam etti. Bir öğle vakti annem, "Gitme, " dedi. Dayanamadım, gittim, onun için ayırdığım ekmeği götürdüm. Bence çok açtı, çünkü karnı midesine yapışmış gibiydi. Annem bilse kızardı. Artık pek ekmek yiyemiyoruz da ondan. Beni görünce çok sevindi. Hızlı hızlı

kuyruğunu salladı. Etrafımda döndü. Biraz başını okşadım. Önüne ekmek koydum. Yemeye başladı. (KOEÜ, 2021: 27-28)

“Ne işin var sokakta çocuk?” diye bağırdı içlerinden biri. Başımı öne eğdim. Konuşmak istedim de yapamadım. Çok korktum. “Bu kalkuyruk için mi tehlikeye attın kendini? Biz burada savaşın ortasında kalalım, sen bu köpeği doyurmaya çalış!” (KOEÜ, 2021: 28)

Bu alıntıda Beşir iyiliksever olmak başlığı altında doğa ve hayvanlara iyi davranmanın çevreyi daha yaşanabilir hâle getireceğini düşünür eylemiyle ilişkilendirilmiştir. Kitapta yazar Beşir’i her şarta uyum sağlayan, mutlu etrafına neşe saçan, arkadaşlarına yardım etmeyi huy haline getiren bir çocuk olarak aktarmıştır. Bu değeri yazar Beşir’in içinden gelen ve bunu alışkanlık haline getiren bir çocuk olarak aktardığı görülmüştür.

...Biraz ekmek versem? Yer mi ki? Babam görmeden versem? Elimi ona doğru uzattım. Islak burnu. Parmaklarımı kokladı. Sonra hapur hupur yedi. Patisini yaladı. Burnunu sildi. Pat diye kucağıma çıktı. Üç defa kendi etrafında döndü. Kuyruğunu bacaklarımın altına aldı, oturdu. Okşamaya başladım. Pamuk gibi yumuşacık. Okşadıkça gözleri kapanıyor. “Beşir, nereden bulursun bu hayvanları? Önce köpek, şimdi de kedi!” Kızmadı babam. Kızsa kaşlarının arasında çizgi olurdu. “Baba, çok sevdim yavru kediyi. Bizim çadırda kalsın, ne olur. Lütfen baba, lütfen!. (KOEÜ,2021:46)

Zehra’nın ameliyatı için iyiliksever insanların yardımı anlatılarak yardımseverlik değeri verilmiştir.

Zehra gideli aylar oldu. Gittikten bir ay sonra mektup göndermiş bana. Doktora gitmişler. “Bazı insanlar yardım etmeyi sever, “ demiş. “Onlar iyi insanlar, “ demiş. Ameliyat olmuş. Bir kulağı, kulaklıkla duyuyormuş. “Çok mutluyum, “ demiş.(KOEÜ,2021: 83)

Alıntılanıp incelenen bu kısımda insana topluma değer vermek başlığının kapsamında örnek bir davranış anlatılmıştır. Beşir ve ailesinin yerleştiği kampta yeni göç edenlerin yerleştirilmesi gerektiği ve bu durum Beşir’e sorulunca Beşir kimsenin mağdur olmamasını, kendilerinin yeni gelenlere yer açmaları gerektiğini düşünmesi duyarlılık değeri olarak verilmiştir.

“Yeni gelenler var, biliyorsun, değil mi? Sınırda bekleyenler. Kampta yer, yok denecek kadar az Beşir. ”“Çocuklar nerede uyuyor? Öyle açıkta mı? Toprağın üstünde mi?”“Şu anda evet. Tel örgülerin dibindeler. Sınır kapısında yüzlerce insan var. Yerleştirecek kamp bulmamız gerek. Sizin kamp şehir gibi kalabalık. ”“Biz gideceğiz ya. Başkaları da gidecek. Onlar gelsin isterim. Üşür çocuklar. Hem öbür tarafta onlar. Ya bomba atarlarsa? Açtırlar da. ”“Bir yolunu bulacağız. Üzülme sen. ”“Üzülürüm işte, üzülürüm! Kaçmak zordur. Kapıya kadar gelmişler, girsinler içeri. Yaşasınlar!” (KOEÜ, 2021: 85)

Kitapta yazar Beşir’i her şarta uyum sağlayan, mutlu etrafına neşe saçan, arkadaşlarına yardım etmeyi huy haline getiren bir çocuk olarak aktarmıştır. Bu değeri yazar Beşir’in içinden gelen ve bunu alışkanlık haline getiren bir çocuk olarak aktardığı görülmüştür.

Burada bizim gibi insanlar çok. Kaçıp gelenler yani. Yardım ettiler bize. Bazısı yatak verdi, bazısı tüp. (KOEÜ, 2021: 96)

İncelenen eserde Beşir yardımsever ve bu özelliğinden ötürü içindeki eksikliği doldurduğunu belirten bir çocuktur. Yardımseverlik değeri yer yer Beşir’in ifadeleriyle kitapta aktarılan bir değerdir.

Aşağıdaki alıntıda Ammar kedileri besleyerek canlılara değer vermek kavramına örnek davranmıştır.

Bir süre sonra Ammar ayağa kalkmaya başladı. Evine giren kedilere izin vermedi. Onlara acıdı, eklemek verdi. Evinin önünde beslemeye başladı. Mahallenin kedileri artık çok mutlu. Karınları tok çünkü. (KOEÜ, 2021: 100)

İki ay önce annemden habersiz bir yere gittim. Hiç kırmızı arabam olmadı. Hep rüyalarımda gördüm durdum Kırmızı araba alacaktım. Aldığımda çok sevinçli oldum Sonra geçti hemen. Annem “Eksik hissediyorum, “ derdi ya, anladım şimdi onu. Ben de eksik hissettim. Kırmızı arabam var ama öbür Suriyeli çocukların yok. Sırayla oynuyoruz. Onlar da sevinçli olsun isterim. (KOEÜ, 2021: 115)

Betimlenen bulgularla ilgili aşağıdaki tablo 18 oluşturulmuştur.

Tablo 18. Yardımseverlik Değeri İle İlgili Bulgular

Eserin Adı	Yardımseverlik Değerinin Sıklığı
Ben Bir Hayaletim	3
Kar Kurdu ve Canavar	3
Kayıp Kapının Anahtarı	16
Kuş Olsam Evime Konsam	10
Sanal Zombi Anneannem	-
Süper Koşucu	-
Tumpa Tumpa Sakın Kaybolma	-
TOPLAM	32

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölüm, tartışma sonuç ve öneriler kısımlarından oluşmaktadır.

1. TARTIŞMA

Abacı (2018) “Behiç Ak’ın Çocuk Kitaplarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi” adlı çalışmasında ölçüt olarak Milli Eğitim Bakanlığı’nın öğretim programlarında yer alan 29 değer belirlenmiştir. Belirlenen bu değerler, eserin içeriğinde ifade edilip edilmeme sıklığına istinaden toplam 1799 değer ifadesi tespit edilmiştir. En fazla eleştirel ve sorgulayıcı olma en az cömertlik (1) olduğu belirlenmiştir. Diğer değerler sevgi (85), çalışkanlık (82), dostluk (70), dayanışma (35), doğa sevgisi (28), sabırlı olma (9), saygı (9), estetik (7), tutumluluk ve kanaat (6), adalet ve eşitliğe inanma (4), vatan sevgisi (2) şeklinde belirlenmiştir. Eleştirel ve sorgulayıcı olma değeri Behiç Ak’ın eserlerinin incelendiği çalışmada ayrı bir değer olarak alınırken Güzin Öztürk’ün eserlerinin incelendiği çalışma da çalışkanlığın kapsadığı ifadeler olarak yer almıştır. Sabır değeri her iki çalışmada eşit olarak belirlenmiştir. Sevgi, çalışkanlık, dostluk, dayanışma, doğa sevgisi ilk çalışmada fazlayken saygılı olma/saygı, estetik, tutumluluk ve kanaat/tasarruf, adalet ve eşitliğe inanma/adalet değerleri ikinci çalışmada daha fazla bulunmuştur.

Alıcı (2019) “İlkokul 2. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Metinlerinin değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi” çalışmasıyla ders kitabının içerisinde yer alan temalar ve bu temalara uygun metinlerin MEB tarafından hazırlanan Türkçe Dersi Öğretim Programı (TDÖP)’ de yer alan 27 değer ölçütünde incelendiği görülmüştür. Bu çalışmanın G. Ö.’nün eserlerinin 20 değer baz alınarak incelendiği çalışmadan ölçüt olarak farklılık gösterdiği görülmüştür. Ayrıca iki çalışmada en çok ifade edilen değerler farklılık göstermiştir. Alıcı(2019), metinlerde sıklıkla sevgi değerine yer verildiğini belirlemiştir.

Alagöz (2012) “Cahit Uçuk’un Masal Kitaplarında Temel Değerlerin Türkçe Eğitimine Katkısı” adlı çalışmasını Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan (12) değeri göz önünde bulundurarak hazırlamıştır. İncelenen 15 eserle toplamda 589 değer

ifadesine ulaşmıştır. En fazla dini değer (169), en az dürüstlük değerinin (9) olduğunu belirlemiştir. Diğer değerler sevgi (94), yardımlaşma-dayanışma (79), estetik (13) olduğu belirlenmiştir. Cahit Uçuk'un eserlerinin incelendiği çalışmada dini değerler başlığı bu çalışmada saygı değerinin içerisinde yer aldığı belirlenmiştir.

Aral (2008) “Millî Eğitim Bakanlığının Hazırladığı 6.Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Değerler Üzerine Bir Araştırma” adlı çalışmasında, ölçüt olarak Sosyal Bilgiler Öğretim Programında belirtilen 21 değer olan adil olma, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık dayanışma, dini değerler, duyarlılık, dürüstlük, estetik, hoşgörü, misafirperverlik, özgürlük, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, sorumluluk, temizlik, vatanseverlik, yardımseverliği esas almıştır. Bulgular ışığında en sık yer verilen kök değerlerin vatanseverlik, sevgi ve saygı olduğu sonucuna varılmıştır. Aral'ın(2008) çalışmasındaki sonuçlar ile G. Ö.'nün eserlerinin incelendiği bu çalışmada değerlerin bulunma sıklığı yönünden farklılıklar görülmektedir. Bu farklılık iki çalışmanın esas aldığı değerler sınıflandırmasında kaynaklandığı sonucuna ulaşılmıştır. İki çalışmanın benzer özelliği ise sevgi değerinin her iki yazarın eserlerinde de sıklıkla yer verilmesidir.

Deveci (2021) “Cahit Uçuk'un “Gümüş Kanat” ve “Türk İkizleri” Adlı Çocuk Romanlarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi” çalışmasında belirlenen değerlerden sıklıkla verilen sevgi; daha az yer alan değerlerin ise cömertlik, dostluk, hoşgörü, kadirşinaslık, kahramanlık, alçakgönüllülük-tevazu, hoşgörü, onurlu bir yaşam sürme ve özgüven olduğu görülmüştür. Bu çalışma G. Ö.'nün eserlerinin incelendiği çalışmayla kıyaslandığında iki çalışmadaki ortak değer kavramlarının az olması nedeniyle benzerlikler sınırlı kalmıştır. Elde edilen verilerle dostluk kavramına her iki çalışmada rastlanılmıştır. Verilen bu değerın bulunma sıklığı iki çalışmada farklılıklar göstermektedir.

Emiri (2014) “Gülsüm Cengiz'in Eserlerine Değerler Eğitimi Açısından Bir Yaklaşım” adlı çalışmasına ölçüt olarak 43 kaynaktan tespit ettiği, aile birliği, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, demokrasi, duyarlılık, sağlık, sorumluluk, söze güven, uygarlık, yardımlaşma değerlerini belirlemiştir. Araştırmaya konu olan yazarın 90 eseri belirlenen 10 değer bağlamında incelenmiştir. En çok yer alan değerin aile birliği en az ise misafirperverlik ve sağlık değeri olduğu belirlenmiştir. Gülsüm Cengiz'in ve Güzin Öztürk'ün eserlerinin incelendiği çalışmaların sonuçlarına bakıldığında ortak bir ölçüt

bulunmamasından dolayı farklılıklar olduğu belirlenmiştir. Benzer olarak sadece aile birliği/ aile bütünlüğü değeri çalışmalarda en fazla yer verilen değer olduğu belirlenmiştir.

Erdönmez (2019) tarafından hazırlanan “İlkokul 4. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerin Değerler Eğitimi Bakımından İncelenmesi” adlı çalışmada, incelenen metinlerdeki değerleri saptamak amacıyla Milli Eğitim Bakanlığının değerlerle ilgili açıklamaları esas alınarak değer inceleme formu hazırlanmıştır. Hazırlanan değer listesinde (20) değer belirlenmiştir. İlgili çalışma ve G.Ö.’nün eserlerinin incelendiği çalışma değer sayısı bakımından benzerlik gösterdiği görünse de bilimsellik, doğruluk, güven, hoşgörü, paylaşma, yardımlaşma kavramlarının olmasıyla farklılıklar oluşturmuştur. En çok tekrar eden değer in çalışkanlık(17) en az görülen değerin ise adalet (2) değeri olduğu belirlenmiştir. Sırasıyla diğer değerler bilimsellik(11), dayanışma (8), doğa sevgisi (5), doğruluk (4), dürüstlük (4), estetik (8), güven (3), hoşgörü (4), merhamet (8), misafirperverlik (4), özgüven (8), paylaşma (8), sabır (6), saygı (11), sevgi (14), sorumluluk (9), vatanseverlik (8), yardımlaşma (4) ile toplamda 146 değer ifadesi tespit edilmiştir.

Gümüş (2017) “Değerler Eğitimi Bağlamında Aytül Akal’ın Çocuk Romanlarının Analizi” adlı çalışmasını “Ortaokul Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve Ortaokul Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programı”ndan, “Değerler Eğitimi Yönergesi”nden hareketle belirlenen 44 değer ölçütü olarak oluşturulmuş ve bu doğrultuda ilgili yazarın 8 eseri incelendiği belirlenmiştir. En fazla sevgi (58) değeri yer alırken, sırasıyla saygı (35), sorumluluk (34), doğruluk-dürüstlük (30), şefkat-merhamet (27), arkadaşlık-dostluk (24) ve yardımseverlik (22) değerleri bulunmuştur. Bu çalışma ve Güzin Öztürk’ün eserlerinin incelendiği çalışma kıyas edildiğinde farklı ölçeklerle inceleme yapıldığı ve niceliği bakımından ilk çalışmada değer ifadelerinin sıklıkla yer aldığı görülmüştür. Dostluk değerine bu çalışmada daha fazla yer vermiştir. Gümüş’ün (2017) çalışmasında yer alan 44 değer yönergesi çalışmanın uzamasına ve güvenilir sonuçlardan uzaklaşılmasına neden olduğunu düşündürmektedir.

Kasap (2019) “Bekir Yıldız’ın Çocuk Kitaplarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi” adlı çalışmasında ölçüt olarak MEB tarafından “Müfredatta Yenileme ve Değişiklik Çalışmaları 2017” adı altında belirlenen on kök değer kapsamında incelemiştir. İncelenen kitaplarda en çok karşılaşılan sorumluluk (24) kök değeridir. Sorumluluk değerini sırasıyla adalet (17), dostluk ve sevgi (12), saygı (11), dürüstlük (10), yardımseverlik ve öz denetim (8), sabır (7) ve vatanseverlik (2) kök değerleri takip

etmiştir. İlgili çalışma G.Ö'nün eserlerinin 20 değer bağlamında incelenmesi ölçüt hususunda ve sıklıkla görülen değerın aile bütünlüğü olması yönüyle farklılıkların olduğunu göstermektedir. Her iki çalışmanın benzerlikleri arasında vatanseverlik değerinin az rastlanılması olarak yer almıştır.

Kumbasar (2011) “Muzaffer İzgü'nün Romanlarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi” adlı çalışmasını Sosyal Bilgiler ve Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programı'ndaki değerleri baz alarak (25) değerın yer aldığı bir liste oluşturmuştur. En fazla rastlanılan değer sevgi değeri olduğunu belirlemiştir. Bu değeri sırasıyla saygı, yardımseverlik, çalışkanlık, temiz olma ve aile birliğine önem verme izlemiştir. Alçakgönüllü olma değerine rastlanılmamış ve en az yer alan değerlerin barış, tutumlu olma, bilimsellik, cesur olma ve sabırlı olma olduğu ayrıca kanaatkârlık değerinin iletiminde zayıf kaldığı belirtilmiştir. Bu çalışma ile Güzin Öztürk'ün eserlerinin incelendiği çalışma karşılaştırıldığında değerlerin adlandırılmasında farklılıklar olduğu görülmüştür. Örneğin kanaatkârlık değeri ikinci çalışmada tasarruf değeri olarak yer almıştır. İlgili ilk çalışmada bu değerin iletisi az olurken ikinci çalışmada T.T.S.K adlı hikâyede bu değer temel ileti olarak verilmiştir.

Kuru (2016) “Ayşe Yamaç'ın Çocuk Romanlarının Değerler Eğitimi ve Dil Zenginliği Açısından İncelenmesi” adlı çalışmasında belirlediği yardımlaşma, sorumluluk, sevgi, saygı, adil olma, aile birliğine önem verme, dürüstlük, hoşgörü, misafirperverlik, sağlık ve temizlik, arkadaşlık ve duyarlılık (13) değerlerini ölçüt olarak almaktadır. Çalışmada en çok yer alan sevgi (93) değeri, en az ise aile birliğine önem verme değeri 17 yerde tespit edilmiştir. Adı geçen çalışma ile bu çalışma karşılaştırıldığında aile bütünlüğü değerine, bu çalışmada daha fazla yer verilmiştir.

Küçüköğlu, Albayrak ve Serin (2020), “Değerler Eğitimi Bağlamında Türkçe Dersi: Program ve Ders Kitaplarının Karşılaştırmalı İncelenmesi” adlı araştırma makalesinde değer ölçeği Türkçe Dersi Öğretim Programında (2018) yer alan “kök değerler” olarak belirlendiği görülmüştür. Çalışmada en sık sevgi, saygı, hoşgörü, misafirperverlik ve vatanseverlik değerlerinin ön plana çıktığı saptanmıştır. Kıyasa tâbi tutulan Küçüköğlu, Albayrak ve Serin (2020) çalışması ve bu çalışma karşılaştırıldığında her iki çalışmada da sevgi değerinin fazla bulunmasıdır. Çalışmaların farklı özellik gösteren kısımları ise vatanseverlik değeri ifadelerinin sözü edilen çalışmada fazla yer alırken bu çalışmada daha az yer verildiği bulgusu saptanmıştır.

Otmar (2017) “Yalvaç Ural’ın Çocuk Yapıtlarının Evrensel Değerler Açısından İncelenmesi” adlı çalışmasını ölçüt olarak belirlediği 34 evrensel değer bakımından incelemiştir. Araştırma ve bulgular sonucunda en fazla sevgi (149), en az takdir edilme (2), komşuluk (2) olduğu belirlenmiştir. Diğer değerler saygı (33), çalışkanlık (31) şeklinde tespit edilmiştir. İlgili çalışma ve bu çalışma karşılaştırıldığında değer ifadelerinin sayısal olarak bu çalışmadan daha fazla yer aldığı belirlenmiştir.

Selek (2014) “Osman Yalçın’ın Hayvan Hikâyelerinde Değerler Eğitimi” adlı çalışmasını Burdur ilinde Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından 2011-2014 yılları arasında uygulanan çalışmada 21 değer belirlenip çalışma bu değerlerin ölçüt alınmasıyla oluşturulmuştur. İncelenen 20 eserde toplam 275 değer ifadesine ulaşmıştır. En fazla cesaret (34) değerine yer verilmiştir. Diğer değerler sırasıyla yardımseverlik (27) ve sevgi (21) değeridir. Çalışma ve G. Ö.’ün eserlerinin incelendiği bu çalışma farklı sonuçlara ulaştığı belirlenmiştir. Yer alan cesaret değeri bu çalışmada kavram olarak belirlenmemiştir.

Susar (2015) “Dede Korkut Hikâyelerinde Değerler Eğitimi” adlı çalışmasında Millî Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığının yayımladığı öğretim programlarında bulunan değerler ölçüt olarak belirlenmiştir. Belirlenen 24 değer bağlamında esas 12 hikâye incelenip toplam 329 değer ifadesi tespit etmiştir. En fazla insan sevgisi (48) ve saygı (35); en az ise barış (2) ve alçakgönüllülük (1) olduğu belirlenmiştir. G. Ö.’nün eserlerinin incelendiği araştırmayla benzer olarak sevgi değeri en fazla belirlenen değer olurken barış ve alçakgönüllülük değerleri, bu çalışmada yer almamıştır.

Şahin (2017) “Cengiz Aytmatov’un Eserlerinin Değerler Eğitimi Bağlamında İncelenmesi ve Ortaokul Türkçe Ders Kitapları İçin Metin Önerileri” isimli doktora çalışmasında Millî Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığının yayımladığı öğretim programlarında bulunan 36 değer ölçüt olarak belirlenmiştir. Toplamda 2765 değer tespit edilmiştir. En fazla geçiş sıklığına sahip değerler sırasıyla sevgi, duyarlılık, sorumluluk, dayanışma ve saygı değerlerinin olduğu görülmüştür. Yine aynı çalışmada en az geçiş sıklığına sahip değer ise temizlik değeri olduğu belirtilmiştir. Yapılan çalışma ve G.Ö.’nün eserlerinin incelendiği çalışma ile karşılaştırıldığında benzer olarak sevgi değerleri sıklıkla yer almıştır. İlk çalışmada temizlik değeri az yer alırken söz konusu ikinci çalışmada dürüstlük ve ilk çalışmada yer almayan kavram olan mahremiyet olmuştur.

Türkben (2019), Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin iletlediği değler açısından incelenmesi adlı araştırma makalesinde Türkçe ders kitabında yer alan metinleri, 2018 yılı İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında (SBDÖP, 2018) verilen değlerden oluşturulan “Değerler İnceleme Formu” temel alınarak araştırma yapılmıştır. Oluşturulan formdan hareketle en fazla yer verilen değlerin sevgi, saygı, yardımlaşma, en az yer verilen değlerin ise eşitlik ve adalet olduğu görölmektedir. Bu çalışma G. Ö.’ün eserlerinin incelendiği çalışma ile karşılaştırıldığında sevgi değlerinin her iki çalışmada da ortak olarak fazla bulunduğu ancak adalet değlerinin ilk çalışmada daha az ifade edilirken, ikinci çalışmada sık sık yer aldığı bulunmuştur.

Yılmaz (2015) “Fatma Karabıyık Barbarosoğlu’nun Öykülerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi” adlı çalışması ölçüt olarak MEB tarafından hazırlanan öğretim programlarında yer alan değler olarak belirlenmiştir. Çalışmada 5 eser 25 değ bağlamında incelenip toplam 281 değ ifadesi tespit edilmiştir. En fazla aile birliğine önem (40) olduğu belirlenmiştir. Diğer değerin ise sevgi (32) olduğu tespit edilmiştir. Bu çalışma ve Güzin Öztürk’ün eserlerinin incelendiği çalışma kıyaslandığında benzer şekilde her iki çalışmada da aile birliği/bütünlüğü en çok yer verilen değler olmuştur. Bu değ bahsedilen ilk çalışmada 40 kez yer alırken ikinci çalışmada 42 defa verilmiştir.

İncelenen tezlere kıyasla duyarlılık ve tasarruf değleri diğer değlere oranla daha fazla yer verilmiştir. Güncel ve çağdaş toplumların sürekliliğini sağlamasında duyar ve tasarruf kavramları önemli bir yer teşkil eder. Güzin Öztürk bu değlere kitaplarında sıklıkla değindiği görölmüştür.

Çalışmaların kıyaslanmasında elde edilen sonuçlara göre sevgi, aile birliği/bütünlüğü, adalet, dostluk, yardımseverlik değlerin eserlerde sık rastlanılmasının sebebi olarak bu değlerin gözle görölür eylemler içermesi ve çeşitli davranış dizisi meydana getirmesiyle tespitinin kolaylaştığı kanısına varılmıştır.

Benzer çalışmaların sonuçları ve bu çalışmadaki tespite göre dürüstlük ve mahremiyet değlerine az yer verilmiştir. Elde edilen sonuçlar ışığında bu değlerin kurgu ve aktarımının zor olduğu düşünölmüştür.

Literatür taranıp benzer çalışmalarla kıyaslandığında eserlerin değler bağlamında incelenirken değler kavramına yönelik bir ölçüt ortaya koyulmadığı görölmüştür. Çalışmamız “Sınırlılıklar” kısmında değlerin MEB Maarif Modeli kapsamında belirlenen değler ölçütü temel alınarak oluşturulmuştur. Böylelikle bu

çalışma diğer çalışmaların aksine daha belirgin ve düzeni sağlanan sonuçlar aktarmaya çalışmıştır.

Yukarıda adı geçen çalışmalar ve bu çalışma kıyaslandığında diğer çalışmaların belirlediği değerler ölçütünün (bir kısmı on kök değer, bir kısmı öğretim programlarında yazarlarca belirlenen değerler) kimi zaman iç içe girmiş ve sınırları kesinleştirilememiş kimi zaman da daha çok değer az kavramlar içerisine sıkıştırıldığı görülmüştür.

2. SONUÇ

Bu bölümde çalışmaya ait sonuç değerlendirilip verilmiştir. “Güzin Öztürk’ün Çocuk Hikâye ve Romanlarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi” adlı çalışma incelenen 7 kitapta toplam 315 değer aktarımı belirlenmiştir. Çalışmada en fazla tespit edilen değer aile bütünlüğü (42) olmuştur. Sırasıyla diğer değerler dostluk (38), yardımseverlik (32) duyarlılık (25), sorumluluk değeri (21), merhamet (20), , adalet (19), sevgi (17), çalışkanlık (14), saygı, sağlıklı yaşam, özgürlük (12), tasarruf (11) sabır (9), estetik ve mütevazılık değerler (8), vatanseverlik (7), temizlik (6) şeklinde belirlenmiştir. Eserlerde en az yer verilen değerler dürüstlük ve mahremiyet (1) olmuştur.

Tür özellikleri bakımından incelenen hikâyelerde romanlara kıyasla daha az değer ifadesi içerdiğine rastlanmıştır.

Gelişen değerler dünyasında aile önemli bir yapıdır. Aile bütünlüğünün sağlanması diğer değerlerin sağlıklı bir şekilde edinilmesinin zeminini oluşturur. Güzin Öztürk’ün, bu değeri kitaplarında öne çıkarıp zengin bir içerikle aktardığı belirlenmiştir.

Güzin Öztürk eserlerinde çocukların ve çocuk edebiyatının gelişimine katkı sağlayacak önemli değerleri merkeze alan, pedagojik açıdan değer iletiminde bilinçli bir yaklaşımla yazan yazardır. Eserlerinde kahraman seçimleri, anlatım biçimi ve tema seçimleriyle küçük yaşlardaki okuyucularına ulaşmayı başaran ve onların dünyasına duyarlı olduğunu onlara olumlu iletiler vermeyi amaçladığını göstermektedir. Bu bağlamda akademik açıdan bakıldığında, Güzin Öztürk’ün eserleri, değerler eğitimi, çocuk edebiyatı ve çocuk psikolojisi alanlarında yapılacak çalışmalara önemli bir kaynak teşkil edebilir. Yazarın eserlerindeki sunumu, çocukların bu değerleri nasıl algıladığı ve içselleştirdiği belirlenerek bu araştırma oluşturulmuştur.

3. ÖNERİLER

a) MEB tarafından oluşturulan yeni değerlerin aktarılması safhasında yardımcı materyal olarak Güzin Öztürk'ün çocuk roman ve hikâyelerine başvurulabilir.

b) Değerler Eğitimi'ni içeren Türkçe dersinde okuduğunu anlama, paragraf sorularında Güzin Öztürk'ün eserlerinden yararlanılabilir.

c) Değerler Eğitimi bağlamında farkındalık oluşturulmak istendiğinde yine incelenen eserler güncel olması hasebiyle ilköğretim ve ortaokul çağındaki çocuklara sunulabilir.

d) İncelenen çocuk hikâyeleri (Sanal Zombi Anneannem, Süper Koşucu, Tumpa Tumpa Sakın Kaybolma) konusu, içeriği, anlatımı yalın olması sebebiyle drama, tiyatro metinlerine dönüştürülüp canlandırılabilir. Kitabın içeriğinde yer alan değerler güncel ve çağdaş eğitimimize uygundur. Drama ve değerler aktarımı ilişkisi düşünüldüğünde bu kavramların daha etkili bir şekilde çocuklara verilmesi sağlanır. Bu yöntemle değerler eğitimi kalıcı ve benimsenmiş şekilde eğitim öğretim faaliyetleri kapsamında çocuklara ulaşabilir.

KAYNAKÇA

- Abacı, E. (2018). *Behiç Ak'ın Çocuk Kitaplarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.
- Alıcı, F. (2019). *İlkokul 2. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Metinlerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Akandere, M., Baştuğ, G., ve Güler, E. D. (2009). Orta Öğretim Kurumlarında Spora Katılımın Çocuğun Ahlaki Gelişimine Etkisi. *Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 3(1).
- Akbaba, A.S. (2003). Eğitim Yönetimi ve Değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*. 1(1), 7-18.
- Akbaş, O. (2008). Değer Eğitimi Akımlarına Genel Bir Bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi*, VI(16), 9-27.
- Akman, Ö. , Çarşanbalı, Ç. Ve Alagöz, B.(2017). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Değer Eğitiminde Örtük Programa Yönelik Görüşlerinin Değerlendirilmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(1), 701-720.
- Akyüz, H. (1991). *Eğitim Sosyolojisinin Temel Kavram ve Alanları Üzerine Bir Araştırma*. İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı.
- Aral, D. (2008). *Milli Eğitim Bakanlığı'nın Hazırladığı 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Değerler Üzerine Bir Araştırma*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Arslantürk, Z. ve Arslantürk, A. (2013). *Uygulamalı Sosyal Araştırma: Kavramlar, Teknikler, Metotlar, Bilgisayar Uygulamaları, Spss*. (3. Baskı), İstanbul: Çamlıca Yayınları.
- Aydın, M. Z. (2021). *Karakter Değer ve Ahlak Eğitimi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Aydın, M. Z. ve Akyol Gürler, Ş. (2014). Yöntemler, Etkinlikler, Kaynaklar. *Okulda Değerler Eğitimi* (4. Basım) içinde (ss.44-54). Ankara: Nobel Yayıncılık .
- Baş, B. (2015). *Türkçe Öğretimi Açısından Çocuk Edebiyatı* (2. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Beil, B. (2003). *İyi Çocuk, Zor Çocuk -Doğru Davranışlar Çocuklara Nasıl Kazandırılır?-* (Çev. Cuma Yorulmaz). Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Büyükkaragöz, S. Savaş ve C. Çivi. (1999). *Genel Öğretim Metodları*. İstanbul: Beta Basım Yayın Dağıtım.
- Christensen, L. B.; Johnson, R. B. ve Turner, L. A. (2015). *Research Methods Design and Analysis* (Çev. Ed.: Ahmet Aypay). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Creswell, J. W. (2016). *Research Design Qualitative, Quantitative and Mixed Methods Approaches* (Çev. Ed.: Selçuk Beşir Demir). Ankara: Eğiten Kitap.
- Cüceloğlu, D. (2010). Değerler, Yaşam ve Eğitim Üstüne Birkaç Gözlem ve Öneri. *Değerler Eğitimi Uluslararası Konferansı*, 28-29 Mayıs 2010, 341 -346.
- Çelikkaya, H. (1996). *Fonksiyonel Eğitim Sosyolojisi*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Çengelci, T., Hancı, B., ve Karaduman, H. (2013). Okul Ortamında Değerler Eğitimi Konusunda Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11(25), 33-56.
- Çetin, N. (2023). *Değerler Eğitimi* (2. Baskı). Ankara: Bilge Tonyukuk Yayınları.
- Çetişli, İ. (2017). *Edebiyat Sanatı ve Bilimi* (4. Baskı) Ankara: Akçağ Yayınları.
- Çınar, A. (2013). *Değerler Felsefesi ve Psikolojisi*. Bursa: Emin Yayınları.
- Demircioğlu, İ.H. ve Tokdemir, A.M. (2008). Değerlerin Oluşturulma Sürecinde Tarih Eğitimi: Amaç, İşlev ve İçerik. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(15), 69-88.

- Demiryürek, G. (2015). *Çağdaş Çocuk Şiirinde Değerler Eğitimi (1980'den Günümüze)*. (Doktora Tezi) Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Denzin, N. K. ve Lincoln, Y. S. (Ed.). (1994). *Handbook of Qualitative Research*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Deveci, A. G. (2021). *Cahit Uçuk'un "Gümüş Kanat" ve "Türk İkizleri" Adlı Çocuk Romanlarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Dickerson, L. (2007). *A Postmodern View Of The Hidden Curriculum*. Unpublished Doctoral Dissertation. Georgia Southern University, Georgia.
- Dilmaç, B. (2002). *İnsanca Değerler Eğitimi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Diñer, B. , Gözel, Ü. (2019). İlkokul Programlarında (1-4) Yer Alan ve Kazandırılması Hedeflenen Değerlere İlişkin Sınıf Öğretmenlerinin ve Öğrenci Velilerinin Görüşlerinin İncelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 17(38), 207-234.
- Doğan, H. (1997). *Eğitimde Program ve Öğretim Tasarımı*. Ankara: Önder Matbaacılık.
- Ekşi, H. (2003). Temel İnsani Değerlerin Kazanılmasında Bir Yaklaşım: Karakter Eğitimi Programları Değerler. *Eğitimi Dergisi*, 1(1), 79-96.
- Elbir, B. ve Bağcı, C. (2013). Değerler Eğitimi Üzerine Yapılmış Lisansüstü Düzeyindeki Çalışmaların Değerlendirilmesi. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(1), 1321-1333.
- Elkatmış, M. (2009). Hayat Bilgisi Öğretimi. B. Tay (Editör). Hayat Bilgisi Öğretiminde Değer Eğitimi. Ankara: Maya Akademî, (ss. 335-365).
- Emiri, E. (2014). *Gülsüm Cengiz'in Eserlerine Değerler Eğitimi Açısından Bir Yaklaşım*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi) Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü , Van.
- Er, M. A. , Gürler, İ. (2022). Geçmişten Günümüze Değerler Eğitimi: Risale-i Ahlak ve On Kök Değer Karşılaştırması. *Takvim-i Vekayi*, 10(2), 164-177.
- Erdentuğ, N. (1982). Kişiliğin Oluşması ve Türk Kimliği.D.T.C.F. Atatürk'ün 100. Doğum Yılına Armağan Dergisi, 323. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Erdönmez, A. (2019). *İlkokul 4.Sınıf Türkçe Ders Kitabı'ndaki Metinlerin Değerler Eğitimi Bakımından İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tokat.
- Gümüş, S. (2017). *Değerler Eğitimi Bağlamında Aytül Akal'ın Çocuk Romanlarının Analizi*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi) Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Güngör, E. (1995). *Ahlak Psikolojisi ve Sosyal Ahlak*. Ankara: Ötüken.
- Güngör, E.(1993). *Değerler Psikolojisi*. Amsterdam: Hollanda Türk Akademisyenler Birliği Vakfı Yay.
- Gönen, M., Veziroğlu, M. (2015). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Eğiten Kitap Yayıncılık.
- Hacıoğlu, B.C. (1998). Yeni Türk Ceza Kanun Tasarısının Çocuk Ve Küçük Ceza Hukukuna İlişkin Hükümleri. *Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi*, 4(1), Erzincan 1998.
- Halstead, J. M. (1996). *Values and Values Education in School*. In. J. Mark Halstead, Monica Jean Taylor (Eds). Values in Education and Education in Values. Bristol-England: Falmer Pres.
- Hançerlioğlu, O. (1993). *Toplumbilim Sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Haralambos, M. (1987). *Sociology: Themes and Perspective*. London: Bell and Hyman.
- Hökelekli, H. (2013). *Ailede, Okulda, Toplumda Değerler Psikolojisi ve Eğitimi*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- İlgaroğlu, M. C. (2019). *Değer Duygusundan Duygunun Değerine: Ahlak Felsefesi Açısından Duygu-Değer İlişkisi*. İstanbul: Hiper Yayıncılık.

- Kale, N. (2004, 26-28 Kasım). Nasıl Bir Değerler Eğitimi? *Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu'nda Sunulan Bildiri*, İstanbul.
- Karasar, N. (2014). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. (27. Basım). Ankara: Nobel Yayınları.
- Karasar, N. (2000). *Araştırmalarda Rapor Hazırlama* (10. baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Karatay, H. (2007). Dil Edinimi ve Değer Öğretimi Sürecinde Masalın Önemi ve İşlevi. *Türk Bilimleri Dergisi*, 463-475.
- Kasap, N. (2019). *Bekir Yıldız'ın Çocuk Kitaplarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Kavcar, C. (1999). *Edebiyat ve Eğitim*. (3. Basım). Ankara: Engin.
- Kaymak, N. (2020). *Yerli ve Yabancı Çizgi Filmlerin Evrensel Değerler Bakımından İncelenmesi*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kenny, T. (1994). From Vision to Reality through Values. *Management Development Review*, 7(3), 17-20.
- Kıbrıs, İ. (2010). *Çocuk Edebiyatı*. (4. Baskı). Ankara: Kök yayıncılık.
- Kumbasar, E. (2011). *Muzaffer İzgü'nün Romanlarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Kuru, H. (2016). *Ayşe Yamaç'ın Çocuk Romanlarının Değerler Eğitimi ve Dil Zenginliği Açısından İncelenmesi*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi) Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.
- Küçüköğlu, A., Albayrak, F., & Serin, N. (2020). Değerler Eğitimi Bağlamında Türkçe Dersi: Program ve Ders Kitaplarının Karşılaştırmalı İncelenmesi. *Anadili Eğitimi Dergisi*, 1499-1518.
- Martinek, J. T. ve Hellison, D. (1997). Fostering Resiliency in Underserved Youth Through Physical Activity. *National Association for Physical Education in Higher Education*, 49, (s: 34-49).
- MEB (2019). *Türkçe Dersi Öğretim Programı*. Ankara.
- MEB (2024). *Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli*. <https://tymm.meb.gov.tr/> (Erişim Tarihi:21.11.2024).
- Nas, R. (2004). *Örneklerle Çocuk Edebiyatı*. Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları.
- Oğuzkan, A. Ferhan. (2013). *Çocuk Edebiyatı* (10.Baskı) Ankara: Anı Yayıncılık.
- Otmar, Ö. (2017). *Yalvaç Ural'ın Çocuk Yapıtlarının Evrensel Değerler Açısından İncelenmesi*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Öner, N. (1987). *İnsan Hürriyeti*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Özkalp, E. ve Kirel, Ç. (2003). *Örgütsel Davranış*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınevi.
- Öztürk, G. (2020) *Ben Bir Hayaletim* .(5. Baskı) İzmir: Tudem.
- Öztürk, G. (2021) *Kar Kurdu ve Canavar*. (4. Baskı) . İzmir: Tudem.
- Öztürk, G. (2020) *Kayıp Kapının Anahtarı* .(2. Baskı) İzmir: Tudem.
- Öztürk, G. (2021) *Kuş Olsam Evime Uçsam*.(11. Baskı). İzmir: Tudem.
- Öztürk, G. (2022) *Sanal Zombi Anneannem* .(3. Baskı). İzmir: Tudem.
- Öztürk, G. (2021) *Süper Koşucu*. İzmir: Tudem.
- Öztürk, G. (2020) *Tumpa-Tumpa Sakın Kaybolma* .(3. Baskı). İzmir: Tudem.
- Rokeach, M. (1973). *The Nature of Human Values*. New York: The Free Press.

- Sancak, Y. (2011). *Mevlana'nın Mesnevi Adlı Eserinin Sosyal Bilgilerde Değer Kazanımındaki Rolü*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Selek, M. (2014). *Osman Yalçın'ın Hayvan Hikâyelerinde Değerler Eğitimi*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Burdur.
- Sever, Sedat (2021). *Çocuk ve Edebiyat* (11. Baskı) . İzmir: Tudem.
- Sever, S. (2015). *Çocuk Edebiyatı ve Okuma Kültürü* (2. Baskı) . İzmir: Tudem.
- Sever, S., Dilidüzgün, S., Neydim, N. ve Aslan, C. (2007). *İlköğretimde Çocuk Edebiyatı*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Sönmez, V. ve Alacapınar, F. G. (2014). *Örneklendirilmiş Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Susar, S. (2015). *Dede Korkut Hikâyelerinde Değerler Eğitimi*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Şahin, N. (2017). *Cengiz Aytmatov'un Eserlerinin Değerler Eğitimi Bağlamında İncelenmesi ve Ortaokul Türkçe Ders Kitapları İçin Metin Önerileri* (Yayımlanmış Doktora Tezi) . Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Şirin, M. R. (2007). *Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış –Çocuk Edebiyatı Nedir Ne Değildir?*- Ankara: Kök Yayıncılık.
- Şirin, M. R. (2007). *Çocuk Edebiyatı Kültürü –Okuma Alışkanlığı ve Medya Sarmalı*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Şirin, M. R. (2000). Çocuk Edebiyatı. İçinde; 99 Soruda Çocuk Edebiyatı (ss. 9-35). İstanbul: Çocuk Vakfı.
- Tekşan, K. (2012). Türkçe Dersi Değerler Eğitiminde Kutadgu Bilig'in Kullanımı. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*. 13(3), s.1-17.
- Toprak, S. (2020). Farabi'nin Eğitim Anlayışı. *Genç Mütefekkirler Dergisi*, 1(2), 136-149.
- Tural, S (1992). *Kültürel Kimlik Üzerine Düşünceler*. (2. Baskı). Ankara: Ecdad Yayınları.
- Tunalı, İ. (2012). *Estetik*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Türk Dil Kurumu. (2011). *Türkçe Sözlük*. (11. Baskı). Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları.
- Türk Dil Kurumu. (2005). *Türkçe Sözlük*. (Genişletilmiş baskı). Ankara: TDK.
- Türkben, T. (2019). Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin İlettiği Değerler Açısından İncelenmesi. *Anadili Eğitimi Dergisi*, 508-526.
- Uyanık, M. (2010). Demokrasi, Değerler ve Eğitimi Üzerine Felsefi Notlar. *Eğitime Bakış Dergisi*, 6(18), s.39-43.
- Uysal, E. (2003). Değerler Üzerine Bazı Düşünceler ve Bir Erdem Tasnifi Denemesi: İnsanî Erdemler-İslami Erdemler. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 12(1), 51-69.
- Uzun, B. (2024). *Değerler Eğitimi Yaklaşımlarının Değerler Eğitiminde Rolü Olan Paydaşlar Bağlamında İncelenmesi*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.
- Ünal, C. (1981). *Genel Tutumların veya Değerlerin Psikolojisi Üzerine Bir Araştırma*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Varış, F .(1994). *Eğitim Bilimine Giriş*. Konya: Atlas Kitabevi.
- Veugelers, W. (2000). Different Ways of Teaching Values. *Educational Review*, 52(1), 37-46.

- Yaman, B.(2023). *Kelile ve Dimne, Mantıku't-Tayr ve Mesnevi'deki Hayvan Hikâyelerinde Değerler Eğitimi*.(Yayımlanmış Doktora Tezi) Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Yaman, E .(2012). *Değerler Eğitimi* (2. Baskı). Ankara: Akçağ yayınları.
- Yapıcı, A. ve Zengin, Z. S. (2003). İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Değer Tercih Sıralamaları Üzerine Psikolojik Bir Araştırma. *Değerler Eğitimi Dergisi*. 1(4), 173-206.
- Yavuzer, H. (2000). *Çocuk Psikolojisi*. İstanbul: Remzi.
- Yavuz, K. vd. (1991). *Dînî Terimler Sözlüğü*. (Cilt 1). İstanbul: İhlas Gazetecilik.
- Yayla, A. (2000). *Özgürlük Yolu - Hayek'in Sosyal Teorisi*. Ankara: Liberte Yayınları.
- Yılar, Ö. ve Turan, L. (2011). *Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Yıldırım, A. , Şimşek, H. (2018). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, M. E. (2015). *Fatma Karabıyık Barbarosoğlu'nun Öykülerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi).Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Van.
- Yiğittir, S. (2012). İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Değer Yönelimlerinin Rokeach ve Schwartz Değer Sınıflandırmasına Göre Değerlendirilmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19, 1-15.

EKLER

GÜZİN ÖZTÜRK İLE GÖRÜŞME METNİ

Yazın hayatınızı nasıl değerlendiriyorsunuz? Çocuk yazarlığının zorlukları nelerdir?

Yaklaşık on senedir çocuk edebiyatının içinde yer alıyorum. Onun öncesinde kendi halinde yazma denemeleri yapan bir okurdum. Yazın hayatımı değerlendirmeyi çocuklara bırakıyorum açıkçası. Ben yazıyorum ve yazdıklarım hakkında onlar karar verecek. Umarım yazdıklarım, uzun soluklu ve nesiller boyunca çocuklar tarafından okunan eserler olur. Çocuklar için yazmanın kolay olduğunu düşünenler ile aynı fikirde değilim. Gerçi bu düşünce de yavaş yavaş değişiyor diye düşünüyorum. Dijital bir çağda yaşıyoruz. Dijital çağın, hızlı gelişen, aksiyon, macera ve farklı karakterler sunan, olasılıklar dolu ortamında çocukların dikkatini, ilgisini çeken eser yazmak zor. Evet zor ama imkansız da değil. İyi hikâyenin, dijital çağa rağmen ve onunla birlikte çocuklar tarafından sevilleceğini, onların anlam evreninde yer edineceğini düşünüyorum. İnsan var olduğundan beri, mağara duvarlarına çizdikleri resimler, kil tabletlere yazdıkları şiirler ve efsaneleriyle bugünlere geldi. Değişip gelişen çocukluk kavramı ile birlikte hikâyemiz de buna paralel olarak değişiyor, gelişiyor. Her zaman olduğu gibi.

Çocuk yazarı olmanın önemi hakkında ne düşünüyorsunuz? Yazarken bu önemle birlikte sorumluluk duygusu hissediyor musunuz?

Çocuklar için yazmayı çok seviyorum. Çocuklar için sanatın her dalında eserler üretmek çok önemli. Çocuk kitapları, onların hayatı anlamlandırmalarında büyük bir yer kaplıyor. Gerçek hayatın farklı türlerde bir yansıması çocuk kitapları. Onlar için iyi hikâye yazmanın kesin bir formülü yok. Çocuklar için yazmak, okuyarak, araştırarak, dünyadaki çocuk kitaplarını da inceleyerek gelişen ve gelişmeye devam eden bir beceri. Onlara hikâye anlatırken, öncelikle okuduklarından tat almalarını istiyorum. Öncelikli hedefim bu her zaman. Biz yetişkinler de öyleyiz. “Nasıl güzel bir romandı! Hala etkisindeyim, “ deriz. Hatta bazen okuduğumuzun bizi değiştirdiğini bile söyleriz. Aslında, okuduğumuz her iyi hikâye bizde bir iz bırakır. Çocuk ya da yetişkin fark etmez bu böyledir, değişmez. Çocuklar için yazarken evrensel değerler benim için önemi oluyor. Barış, dostluk, şiddetin değil sevginin övülmesi, farklılıklara saygı, cinsiyetçi yaklaşmamak, farklı düşüncelere saygı gibi şeyler ön sırada. Sonrasında, temaya göre araştırmamı

tamamlamaya çalışıyorum. Karakterin farklı bir dili, duygu ve düşünce dünyası olması için çaba gösteriyorum. Çocuğa görelilik demek istiyorum ama hangi çocuğa göre? Çocukluk deneyimi de değişiyor. O da hiçbir şey gibi sabit kalmıyor. Her çocuğun, gelişim seviyesi, okumayı sevip sevmemesi veya okumaya isteksiz olması, herhangi bir gelişimsel farklılık nedeniyle okumakta zorluk yaşaması gibi konulara göre değişiyor bu deneyim. O nedenle, yazarın o bilinmeyen ve tahmin edilemeyen formülü ve mahareti ile çocuklar için iyi öyküler yazılmaya devam ediyor. Dil ve anlatım da elbette önemli.

Çocuk eğitiminde kitapların önemi hakkında ne düşünüyorsunuz?

Çocuk kitaplarının bir eğitim aracı veya görevi olduğunu düşünmüyorum. Ama tabii ki, her edebi eser okura bir şey söyler. Şayet söylemek istediğini, öğretme amacı ile anlatırsa tema ne kadar iyi olursa olsun, karakterler ne kadar inandırıcı olursa olsun ders kitabı gibi algılanabilir. Didaktik olmama konusunda yine yazarın mahareti devreye giriyor. Çocuk kitapları hakkında sınav ya da yarışma yapılması konusunda da bu nedenle tereddüt ediyorum. Çocuk kitapları ile bir çok etkinlik yapılabilecekken ve onlar hakkında bir çok soru sorulabilecekken sadece kim, nerede, ne zaman, nasıl, kiminle gibi soruların sorulması, çocuk okuru hikâyeden tat almak, hikâyeyi kendi evreninde bir yere oturtmak ve onun hakkında düşünmekten uzaklaştırabiliyor.

Eserlerinizi çocuk gözüyle mi yazıyorsunuz?

Çocuğun gözünden anlattığım hikâyeye de var tam tersi de. Anlatıcım her zaman karakterin kendisi olmuyor. Hatta bazen, her ikisi de yer alabiliyor. Bazı temaları, karakterin bakış açısı ile anlatmamın daha uygun olacağını düşünüyorum. Karakterin ve onun başına gelenlerin, onun diliyle ve bakışı, yorumu ile. . . Büyük bir genelleme yapmam ama karakterin bakış açısı ile anlatılan öyküler ve karakterler ile çocuklar daha kolay özdeşim kurabiliyor. Bunun tam tersi de tabii ki mümkün tabii ki, genelleme yapmama sebebim bu. Hikâyenin nasıl anlatıldığı, dili, duygusal tonu, çatışma ve onun nasıl çözüldüğü gibi pek çok şey de önemli.

Değerler eğitimi konusunda ne düşünüyorsunuz? Sizce çocuk kitaplarının iletmesi gereken değerler var mı? Varsa bunlar nelerdir?

Değerler eğitimini önemsiyorum. Ancak, çocuk kitaplarını daha doğru bir ifade ile edebi eserleri eğitim aracı olarak göremiyorum. Az önce de söylemiştim. Kurgusal olmayan bir çocuk kitabı da, yenilikçi, şaşırtıcı anlatımı ile çocuğa değerler konusunda yol gösterici olabilir. Yine belirtmeliyim ki, edebi bir eser de değerler konusunda çocuğa

yön gösterebilir. Ama çocuk zaten o kitabı okuduğunda, hikâyeyi ve içinde barındırdığı değerleri kendisi ile özdeşleştirebilir. Karakter gibi hissederek, onun gibi heyecanlanır, üzülür, sevinir, savaşa karşı barışı, şiddete karşı sevgiyi savunur. Tüm bunları hikâyenin kendisi, sadece okunarak yapar. Oyun çocuğun dilidir deriz ya aslında çocuk kitapları da iyi birer oyun aracıdır. Çocuk kitapları ile oyunlar üreten, oynarken düşündüren, sordukları ile çocukları şaşırtan bir sürü harika öğretmen tanıyorum. İyi ki varlar.

Eserlerinizi yazarken değerlere özellikle odaklanıyor musunuz? Her eserinizde ele aldığınız değer yelpazesini önceden mi belirliyorsunuz? (Otmar, 2017)

Eserlerimde evrensel değerlere önem veriyorum. Az önce de açıkladığım üzere. Ancak, masa başına hangi değeri anlatmalıyım diye oturmuyorum. O anda kimi nasıl anlatacağım konusunda düşünüyorum. Yazar olarak da bir dünya görüşüm var elbette. O da sevgiden, savaşı olmayan dünyadan, açlık ve yoksulluktan uzak, adil bir dünyadan yana. Eserlerimde yansımaları çok doğal. Okurum da, anlattıklarımı kendi evreninde iyi ya da kötü bir yere koyacaktır diye düşünüyorum.

KUŞ OLSAM EVİME UÇSAM kitabınızın konu seçimindeki çıkış noktanız nedir?

Kuş Olsam Evime Uçsam isimli eserimi tam da yakınımızda gerçekleşen bir iç savaştan etkilenerek yazdım. Aslında, nerede olursa olsun, uzak ya da yakın geçmişte gerçekleşmiş olursa olsun savaştan zarar gören çocukları düşününce, çocukların barış içinde, sevgi dolu bir ortamda, doğma, büyüme, gelişme, kendilerini ilgilendiren olaylar hakkında düşüncelerini özgürce ifade edebilme haklarını temel alarak kaleme aldım romanı. Yaşama hakkı, az önce bahsettiğim tüm hakları kapsıyor. Göçün başladığı zamanlarda, sokaklarda yatan aileleri, çocukları görünce etkilenmemek mümkün değildi. Burada önemli olan savaşın nerede yaşandığı değil insanlık tarihi boyunca yaşanan savaşlar ve göçler nedeniyle en çok etkilenen kesimin çocuklar olması. Nerede doğduğu, dili, dini, ırkı, cinsiyeti fark etmeksizin tüm çocuklar zarar görüyor bu kâos ortamından. Çocukların korunması, gelişimi, iyiliği açısından özel bir gereksinim altında olduklarını unutmamak gerek. Çocuğun yüksek yararı için en azından yerinden yurdundan edilen çocukların da göç ettikleri yerde diğer çocuklar gibi koruma altına alınması, sağlık, beslenme, eğitim haklarına sahip olmaları gerekiyor. Romanı, bunları gözetenek çocuğun gözünden anlattım. O savaş nasıl görüyor, neler düşünüyor, neler hissediyor? Mesela,

Beşir kampta da kalsa bir gecekondu da kalsa oyun her zaman onun hayatının bir parçası. Çocuklar savaşta da barışta da çocuk.

Kitaplarınızda yer alan aile birliği değeri sizin için ne ifade ediyor?

Aile birliği, içindeki huzur, sevgi dolu ortam, çocuğun kendini gerçekleştirme imkânını sunulduğu ortama çok değer veriyorum. Hikâyemde de odağım hep sevgi. Ancak tıpkı hayattaki gibi, ayrı anne ya da baba olabiliyor, Mila'nın hikâyesinde olduğu gibi. Özünde sevginin olduğu hikâye anlatmaya çalışıyorum. Şiddetsiz, ihmal, suistimal ve istismardan uzak, sevgi dolu bir aile ortamı, çocuklar için hayal ettiğim şey. İnsanlar için. . .

Eserlerinizde duyarlılık değerinin yer almasının özel bir amacı var mı?

Masa başına toplumsal bir mesaj veya farkındalık yaratmak için oturmuyorum dediğim gibi. Öyle olsa bu durum çocuklar açısından samimi bir anlatı olmaz. O zaman, çocukları iyi ya da kötü eğitme amacı gütmüş olurum ki bu hiçbir zaman istediğim bir şey değil. Motivasyonum öncelikle çocukların okurken tat alacağı, iyi bir hikâye anlatmak. Elbette, konusu itibarıyla metin çocuklara bir şeyler söylüyor. Barışı ve savaş anlamlandırmaya çalışırken savaş mağduru çocuklarla etkileşim kurmasına, empati kurmasına yardımcı oluyor. Ya da, farklılıklara Mila'nın gözünden bakıyor. Ya da Mizgin gibi şiddetin karşısında durmaya cesaret ediyor. Dediğim gibi öbür türlü anlatı didaktik olurdu. Çocuklar, kitaplarda kendilerine ders verilmesini değil, kitaptaki karakterle sevinmek, üzülmek, heyecanlanmak, koşmak, coşmak, maceraya atılmak istiyor. Okurlarımdan aldığım yorumlar bunu gerçekleştirebildiğimi düşündürüyor.

Çocuk romanlarınızdaki kahramanlar (Beşir, Mila, Mizgin, Arven) ve yaşadığı olaylar kurgu mu? Eserlerinize kendi hayatınızdan kattığınız bölümler, kişiler var mı?

Karakterlerin de hikâyelerin de tümü kurgusal ama baksak gerçek hayatta da Beşir, Mizgin, Arven, Mila gibi çocuklar var. Gerçek hayattan izler taşıyor fakat hayatımdan kattığım bölüm ya da kişiler yok.